

633.

Cal. 344
396.

Ling. Latina.
Styl. Pg. 231.

IO. GOTTL.
HEINECCII IC.
FVNDAMENTA
STILI CVLTIORIS.

STILL CALTIOIS.
TAN DAWENT A
THEMECHI IC
TO GOTT

115947

Collegii Soc. Jesu Monachii 1757.

FUNDAMENTA
STILI CVLTIORIS

IN VSVM AUDITORII

ADORNAVIT,

ET

SYLLOGEN EXEMPLORVM

ADIECIT

IO. GOTTL. HEINECCIUS

IC. ET ANTECESSOR.

Editio Veneta, prioribus emendatior.

VENETIIS, MDCCXLIII.

Ex Typographia Balleoniana.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

1721. 12. 1. 1721.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

v
AVDITORIBVS SVIS
PEREXIMIIS

S. P. D.

IO. GOTTL. HEINECCIUS.

Vae adhuc calamo
vestrum haud pauci
exceperunt, *cultio-
ris stili fundamenta*
ea iam typis exscri-
pta vobis offero, auditores, sed
secundis perpolita curis, variis-
que hinc inde animadversioni-
bus locupletata. Multae sunt,
quae mihi id consilium extorse-
runt, rationes, quas a nobis non
ignorari, mea haud parum inter-
esse arbitror. Quum inuictissi-
mus, atque amplissimae gloriae
princeps FRIDERICVS, rex Borus-
siae, publicum docendi munus
in illustri hac academia mihi de-
creuisset, eo potissimum consi-

vi PRAEFATIO AVCTORIS.

lio id se facere professus est rex
sapientissimus, ut iis, qui se poli-
tioribus litteris consecrassent,
viam, qua ad pulcherrimam
istam laudatissimamque doctri-
nam possent peruenire, com-
monstrarem. Quam bene de stu-
diosa iuventute merendi occa-
sionem tamen mihi tunc, ne-
scio, quae, praeriperet inuidia:
tamen, ex quo potentissimus rex,
FRIDERICVS GVILIELMVS, publice
docendi prouinciam mihi impo-
suit, dandam mihi operam, existi-
maui, ne nullum ex illa inuictis-
simi principis voluntate fructum
caperetis. Quare non temere vl-
lum praeterire passus sum an-
num, quin tersae ac cultioris La-
tinitatis praecepta selectioribus
ingeniis traderem, eaque non so-
lum explicarem accurate, verum
etiam exemplis luculentissimis
illustrarem. Quo in opere insti-
tutoque pulcherrimo, sextum
iam

PRAEFATIO AVCTORIS. vii
iam annum, magna animi contentione versantem, tanto alacriorem me reddidit fructus, quem vestrum haud pauci se hinc cepisse, professi sunt, vberimus. Plures enim, qui, me duce ac comite, in adsequenda elegantiorum litterarum scientia operam & industriam suam collocarunt, iam in aliis erudiendis institutisque ad humanitatem, cum plausu, versantur. Alii ad eandem laudem, pleno, ut ita dicam, gradu, contendunt. Enimvero, toties id saxum voluenti, duae potissimum superandae mihi fuerunt difficultates. Primum enim, quum deessent, quibus cum fructu uti possem, praecepta, ipse ego hunc mihi laborem imposui, ut de concinnandis elegantioris Latinitatis elementis cum cura cogitarem. Deinde, quum ea nobis calamo essent excipienda; id & operosius,

viii PRAEFATIO AVCTORIS.

& cum magno temporis dispendio coniunctum esse, deprehendi. Quare, ut, & hac in re, studiis vestris confulerem, praelo haec committere decreui, sed multis locupletata animadversionibus, ac ita ubique adornata, ut & intelligi facilius, & diuturna exercitatione, in succum & sanguinem conuerti possent. Facile intelligitis, auditores, hoc, quidquid est, laboris me, non gloriae cuiusdam captandae, sed vestrae utilitatis causa, suscepisse. Neque enim vllum mihi erit tam molestum onus, quod non, vestri causa, prompto atque alacri animo sim subiturus. Vestrum erit, fauere hisce conatibus meis, atque ita rationes vestras componere, ut & meae mihi, & vobis operae vestrae, ratio constet. Valete. In academia Fridericiana, mense Sept. c1010ccxviii.

PRAE-

PRAEFATIO

NOVA.

Raeloqui aliquid iussi in
 viris illustris IO. GOTTL.
 HEINECCII *stili cultioris*
fundamenta, alios, alienis
 scriptis operam hanc na-
 uantes; iam non censuimus imitandos.
 Si enim eorum exempla essent sequen-
 da: nobis aut de viri illustris inge-
 nio, &, quam doctrina illi concilia-
 uit, fama, aut de reliquis, quae ex-
 egit, ingenii monumentis, aut deni-
 que de ipso hoc vtilissimo ac prae-
 stantissimo opere dicendum, nihil-
 que, quod ad horum omnium prae-
 stantiam intelligendam faceret, esset
 praetermittendum. Sed quum libri
 huius intra tam paucorum annorum
 decursum repetitae editiones, & ephe-
 merides, quae in variis Europae pro-
 uinciis prodeunt, & interpretationes
 ac enarrationes eius a viris doctis pu-
 blice institutae fatis iam docuerint, &
 adhuc docere queant vnumquemque,
 viris harum rerum intelligentibus hoc
 institutum non plane displicuisse;
 actum agere, & prologis scribendis

X PRAEFATIO NOVA.

opera abuti nolumus. Attamen quia
superflua, vt vulgo aiunt, non no-
cent; vel vnicum testimonium adscri-
bere iuuabit viri harum rerum peri-
tissimi, & nouae regiae academiae
Goettingensis, immo totius Germa-
niae insignis ornamenti, IO. MAT-
THIAE GESNERI *), qui, vbi con-
siliū cepit, Goettingenses etiam
Musas HEINECCIO nostro concilian-
di: *explicabimus*, inquit, *illustr.* HEI-
NECCII fundamenta stili cultioris, *libel-
lum ita studiose arreptum, tritumque
iuuenum ad haec sacra contendentium
manibus, vt classicam prope auctorida-
tem consequutus esse non immerito vi-
deatur, libellum tanto maioris facien-
dum, quod earum rerum praeceptiones
luculentas oppido continet, quibus sub-
nixus magnus illius auctor ad id fasti-
gium peruenit, in quo cum venerabun-
da quadam admiratione illum constitu-
tum videmus. Plura doctorum homi-
num, quibus aut ipsam illustris au-
ctoris doctrinam, aut opus hoc orna-
runt, elogia adducere quidem posse-
mus, nisi verendum nobis esset, oc-
cineri*

* *Prolusione: de interrogandi in studiis li-
terarum ratione atque utilitate, Goettingae
MDCCXXXII. publici iuris facta, pag. 7.*

cini illud nobis iure optimo posse: stulte, quis vituperavit umquam, aut in dubium vocavit? Ne ergo diutius tua humanitate, beneuole lector, abuti velle videamur, & vt tempori ac chartae parcamus, id vnicum nobis negotii relictum esse intelligimus, vt primum quid in hac noua editione praestitum sit, enarremus, dein ea, quae addendorum nomine veniunt, breuiter tecum, quantum fieri poterit, singula tamen ordine iusto communice- mus.

Ad primum ergo quod attinet, quum bibliopola CASPAR FRITSCHIVS, vir integerrimus, & iuuandis litteris natus, frustra ab harum litterarum cupidis libelli huius venustissimi exempla in bibliopoliis quaeri & desiderari animaduertisset; nihil fecit reliqui, vt nouam, eamque auctiorem atque emendatiorem publico redderet editionem. Adiit ergo per litteras ipsum celeberrimum auctorem, ab eoque petiit enixe, vt ea, quae addenda vel emendanda censeret, pro sua humanitate secum communicaret. Sed quum res nostras aliter vulgo, quam optamus, cadere videamus: factum est, vt operam hanc praeter expectationem deprecaretur.

celeberrimus auctor, eamque huius consilii causam interfereret, quod fide orphanotropheo Halensi de noua elementorum iuris Germanici editione augenda facta, tempus omne, quod ipsi ab innumeris publicis priuatisque occupationibus reliquum est, labore hoc suscepto consumeretur. Aliam ergo quercum excutiendam putauit bibliopola, de iuuandis litteris quam maxime sollicitus. Nam, ne quid in se desiderari pateretur, dedit operam, ut copia ipsi eorum, quae quis ex illustris auctoris ore accepta libello adscripsisset, fieret: quumque rescuisset, possidere nos aliquod exemplum, preces, ut id secum communicaremus, admonuit. Cui ad iuuandum publicum bonum comparato consilio moram iniicere religioni nobis duximus, veriti, ne in bonas litteras peccare videremur, si hanc eas adiuuandi occasionem, quae vltro sese non iterum oblatura esset, praetermitteremus. Misimus ergo ad bibliopolam, quas margini libri nostri habebamus adscriptas, obseruationes. Eas vbique suis locis inserendas curauimus, nisi vbi obseruatio talis videretur, ut, reliquis inserta, sensum plane turbaret, quam ideo

seor-

PRAEFATIO NOVA. xiii

seorsum ponere multo consultius duximus.

Deuenimus iam ad alterum, cuius spem fecimus, huius praefationis membrum: quod quum addenda quaedam ac monenda contineat; ante omnia rogandus es, beneuole lector, ne nos eo audaciae processuros credas, ut huic purpurae nostras lacinias adfuerre conemur. Et sane si celeberrimo auctori integrum fuisset, praestantissimum hunc ingenii sui foetum perpolire magis, ac quaedam eo animo ad iicere, ut publicam aliquando lucem adspicerent, multo omnia iam adparerent elegantiora, quum ita natura comparatum sit, ut plurimum in rebus suis dominus videat. Sed iacta iam alea, pauca tecum veluti per lancem faturam communicabimus.

Sic quum *pag. 8. §. 3. num. 2.* celeberrimus auctor improbandam eorum scribendi rationem censet, qui archaismos studiose consecretur, & quaedam exempla ibi adducit, quod monitum dein infra *pag. 69. §. 16. n. ** repetit; tu adscribere poteris, plurimorum archaismorum catalogum dedisse
 10. NICOL. FVNCIVM in *tractatu de origine*

gine & pueritia linguae Latinae*), in quo & figillatim de xii. tabulis & columna rostrata Duillii prolixè egit. Sed nollemus viro clarissimo, quod hic obiter monemus, excidissent ea, quae pag. 344. profert.

Pag. 18. seqq. §. II. not.* multa recenset celeberrimus auctor vocabula, quae perperam vulgo scribi soleant. Plura addi ex commentariis doctorum virorum ad veteres auctores potuissent, nisi obsequendum fuisset bibliopolae, & dispiciendum, ne libellus nimium excresceret. Quem laborem ideo propriae cuiusque industriae relinquere cogimur.

Si de iis, quae pag. 27. §. 15. n. 6. praecipiuntur, plura legere cupis, confer ea, quae V. Cl. IO. MATTHIAS GESNERVS de usu coniunctionis quod pro accusativo cum infinitivo disleruit**) ubi simul VERBURGH insanam in Ciceronem crisin notat.

Pag. 65. §. 13. not.*. Addenda illustris

*) Cuius editio secunda auctior longe & emendatior prodiit Marburgi Cattorum cl. 1555. 4.

**) Inserta est haec dissertatio BASILII FABRI thesauro eruditionis scholasticae, Tom. II. pag. 421. edit. quae nouissime Lipsiae prodit cl. 1555. fol.

stris auctoris praefatio, opusculis iuris historicis praemissa, vbi fusius vocabula a POMONIO vsurpata, ab aliis damnata, defendit.

Pag. 108. §. 37. not. *. Conferendus academiae Vitembergensis ornamenti, IO. GVILIELM. BERGERI *de naturali pulchritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Iulii Caesaris exemplo exacta liber commentarius, cui chrestomathia Longiniana accessit* *) . De LONGINO exquisitissima legere cupienti commendamus eiusdem BERGERI *dissertationem novam* **).

Pag. 206. §. 13. not. *. Hanc celeberrimi auctoris nostri sententiam erroris postulare non veretur V. Cl. CHRIST. HENRIC. TROTZIUS ***). Sed vellemus nos potius haec aliorum contemptori, sui

*) Prodiit Lipsiae MDCCCXX, 4. cui celeberrimus auctor *panegyricum S. C. M. Carolinae deuorum* adiecit.

**) Exstat in laudatissimi BERGERI *dissertationibus academicis varii argumenti ex auctoritate publica scriptis, quae coniunctim prodierunt Vitemb. & Lipsiae MDCCCXVII. 4.*

***) Tractat. iur. de memoria propagata, seu de studio veterum, memoriam sui propagandi, pag. 234. sequ. Prodiit Traiecti ad Rhenum MDCCCXXIII. 8o.

xvi PRAEFATIO NOVA:

fui admiratori numquam excidissent. Cuius enim perlectis a TROTZIO in contrarium prolatis facili constare poterit negotio, quam mala fide cum nostro auctore fuerit actum. Primum enim eas propositiones nostro adfin- git, de quibus ne littera quidem in libello existat; dein pro synonymis ab auctore nostro ea habita esse, turpi- ter iactat, quae tamen noster maxima cura a se inuicem distinxit. Tacemus TROTZIVM genium linguae cum eo, quod commoditati potius lectori in- seruit, confudisse; ea, quae noster prudentiae causa fieri posse adserue- rat, Germanico, non Latino, more fieri, pronunciare, quasi vero id um- quam in mentem celeberrimo auctori nostro venerit. Sed bonum factum! Argumenta enim a TROTZIO adlata Heineccianas propositiones non de- struunt, sed confirmant; quid quod ipse paucis interiectis easdem, quas HEINECCIUS posuerat, propositiones pro- veris agnoscere non dubitat. An non vero perinde est, ac si sibi inuicem oppositas propositiones, quarum vna posita altera tollatur, simul stare pos- se credas, id est, principium, ut vo- cant, primum neges. Merito ergo ei responsionis loco opponimus decanta-
tum

PRAEFATIO NOVA. xvii

tum illud dictum: contra principia prima negantem non esse disputandum.

Part. II. cap. 2. commendandae V. Cl. IO. MATTHIAE GESNERI primae lineae artis oratoriae, quae ptodierunt Gottingae cId Io cccxxxv. 8.

Pag. 276. §. 3. not.. Nouissima ac emendatissima editio est, quam tum aliunde, tum ex observationibus V. Cl. CHRISTIANI GOTTLIEBSCHVVARZII emendatam edidit laudatissimus GESNERVS, Gottingae cId Io cccxxxv. 8.*

Part. II. cap. 4. Commendanda IOSEPHI AVRELII DE IANVARIO res publica Ictorum, cuius editio secunda prodiit Lipsiae cId Io cccxxxiii. 8.

Ne longiores simus, omiſſis inſcriptionibus ſtatim ad caput *de auctorum lectione* prouehimur, & quidem eo maiori cum voluptate, quod ipſa illa exempla, quorum ſcribendi rationem imitari conemur, nobis ante oculos ponantur. Deprehendes hic, ſi non vbique optimas, at recentiſſimas tamen ſplendidiſſimasque editiones eſſe adſcriptas, quod quidem nobis negotii bibliopola dedit, quum illuſtris auctor nihil hic adnotaſſet. Pauca tamen, quae tua, lector beneuole, ſcire intereſt, & hic monebimus. Animus quidem

dem erat nobis, primum ea, quae iure ad optimam editionem requiri possent, prolixius enarrare, ut eo facilius de editionibus iudicium ferri possit: Sed quum celeberrimo auctori ea post auctorum veterum editiones & historiam reiicere placuerit, heic omitimus, & ad auctores nostros reuertimur, ubi primus de quo quid dicamus, *TERENTIUS* sese offert. Huius auctoris nouissimas ac splendidissimas quidem editiones *VVesterhouianas* adscripsimus; sed quod splendidum, non tamen emendatum statim satis est. Quumque maxime intersit, veteris auctoris verba, non autem inepti critici aut correctoris, legisse; id vero non aliunde, quam ex codicibus *MSSC.* & vetustissimis editionibus dignosci queat: facile constare poterit, quid de istis sit sentiendum, qui codicum veterum non adeo habendam esse rationem censent.

Proximus esto *M. T. CICERO*, cuius pleraque opera pro instituti ratione recenset illustris auctor, quorum nos itidem editiones praestantissimas adscripsimus. Omnium operum *CICERONIS* coniunctim editorum editionem *IACOBI GRONOVII* tantum commendauimus; *Verburgiana* autem ea de causa
omit.

omittenda visa est, quod sese viris harum rerum intelligentibus adhuc minime probarit. Eruditi fane Lipsienses palam profitentur, *egregium Ciceronis commaculatorem* esse VERBURGIVM: nec melius sentit vir doctissimus IO. DAVISVS in *praefatione ad Cicer. de finib.* Plura de hac editione dabit eruditorum princeps, PETRVS BURMANNVS, in *sapientia hyperboreali*, pag. 53. seqq. Maiorem fane gratiam ab omnibus initurum speramus V. Cl. IO. AVGVST. ERNESTVM, qui CICERONIS opera omnia ex recensione IAC. GRONOVII, adiecta varietate lectionis Graevianae, Davisianae, Pearcianae & Cockmanianae Lipsiae quatuor voluminibus in forma, ut vocant, octava daturum, promisit.

Pag. 276. addere licebit, novam ac praestantissimam LIVII editionem cum integris virorum doctorum commentariis parare celeberrimum ARNOLDVM DRACKENBORCHIVM, itemque ad

Pag. 277. novam Plinianarum epistolarum cum adnotationibus suis instructam V. Cl. IO. MATTH. GESNERVM. Porro ad

Pag. 279. novam LACTANTII editionem moliri HEVMANNVM & BENEMANNVM.

Ad

xx PRAEFATIO NOVA.

Ad pag. 280. QVINCTILIANVM breui
cum lectionis varietate laudati GESNERI
in forma octava proditurum, in
qua concinnanda vtinam in consilium
adhiberet codicem MSC. quadringen-
torum annorum, quem possidet Li-
psiae suae decus, V. Cl. IOANNES ER-
HARDVS KAPPIVS.

Ad pag. 286. PETRONII editionem,
cui infartum fragmentum Albae Grae-
cae repertum, dedisse FRIDERICVM
MENZE, Poet. Prof. Lips. BURMANNI
editionem, secundis perpolitam curis
nos prope diem expectare, & ad

Pag. 289. nouam MACROBII editio-
nem daturum nobis V. Cl. ABR. GRO-
NOVIVM integris commentariis alio-
rum adiectis.

Pag. 291. not. * * *. laudauimus in-
ter minores VIRGILII editiones, *Bur-*
mannianam. Tu adde, publici iuris
eam factam esse *Ultraiecti* cIoIoCCXIII.
12. *ex emendationibus* NICOLAI HEINSII.
Sed & nouam, & commentariis vi-
rorum doctorum integris ornatam edi-
tionem praestantissimus BURMANNVS
promisit, quam auide exspectamus.

Eodem loco binas HORATII editio-
nes Burmannianas commendauimus,
quarum prior prodiit *Traiecti Bata-*
uorum cIoIoCLXXXVIII. 12. cui adie-
ctae

Ætæ IANI RVTGERII *lectiones Venusinae*; altera ad editionem & emendationes Benteianas expressa prodiit cIo Io cCxiii. eod. loc. in 12.

Pag. 294. commendat auctor optimas cuiusque auctoris editiones. Iam quaeritur, quae editiones ita sint comparatae, ut optimae iure dici queant, aut quo modo instituendae sint rationes, ut & iis, quos raro dea Pecunia benignis oculis respexit, usui esse possint, & eruditissimis inferuire. Et sane nobis persuasum est, nullos melius mereri posse de re publica litteraria, quam qui omissis commentariis nihil praeter variantes lectiones adiiciant, quod institutum felicissime in IVSTINO tenuit celeberrimus ac praestantissimus BURMANVS, cuius praefatio huic auctori praemissa legi meretur vel ideo, quod utilitatem ex tali editione capiendam maximam ob oculos posuerit. Virorum doctorum commentarios autem seorsum excudi ego quidem suaserim, ne necesse habeamus, plures nobis editiones comparare, quum editiones cum commentariis variorum editae ita oneratae iis sint, ut non facile ab ambulanti & iter facientibus circumferri possint. Tales
vero

vero editiones ab illis demum exspectes, qui codices MSC. diligenter, & adhibita in consilium iudicandi facultate conferunt, non qui indulgent ingenio solum, ubique vrunt & secant, omniaque etiam integra & sana sollicitant, multoque minus, qui emendationibus suis ad stabiliendas novas sententias vtuntur, easque acriter tuentur, cuius modi exemplum suggerit celeb. FABRICIUS *Biblioth. med. & infim. Latinit. volum. III. pag. 693.*

Pag. 294. Ad hanc §. 10. & seq. illustrandas plurimum faciunt ea, quae laudatus GESNERVS in dissertatione *) de lectione auctorum stataria & cursoria monuit.

Pag. 329. §. 2. illustris auctor quam maxime commendat e Latinis vertere multa Germanice, & vice versa: quod caue adeo facile esse putes, si genium vtriusque linguae pure exprimere velis. Quam facile hic labantur plerique, exemplo demonstrabunt *die Beytraege zur critischen Historie der Deutschen Sprache, Part. XIII. pag. 28. sequ.*

Ceterum iam nihil monendum restat,

*) Praemissa est editioni LIVII, quae prodit *Lipsiae Cl. Io. CCXXV. 8.*

PRAEFATIO NOVA. xxiii

stat, nisi quod in fine sylloges exemplorum adiecimus illustris auctoris epistolam gratulatoriam ad perillustrem DE PLESSE, id quod eo consilio a nobis factum, ne necesse haberemus numerum exemplorum turbare. Indices locupletissimos se daturum promisit bibliopola honestissimus, itemque exactissimam diligentiam operarum, quod quum aliquando aliter euenerit, operam dedimus, ne tibi hoc fraudi sit, indicem eorum, quae morari te possent, subiunximus. Tu, lector beneuole, vtere libello, & bibliopolae, qui nullis sumtibus pepercit, vt ornatio ac adcuratio prodiret, maximas gratias habe. Vale.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di revisione, ed approvazione del Padre Fra Paolo Tommaso Manuelli Inquisitore nel Libro intitolato: *Fundamenta Stili Cultioris ad usum Auditorii &c. Joannis Gottl. Heineccii, &c.* non esservi cos' alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimenti per attestato del Segretario nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza che possi esser stampato, osservando gl'ordini in materia di stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 18. Settembre 1742.

(Alvise Mocenigo 2.º Rif.

(Zuanne Querini Proc. Rif.

(

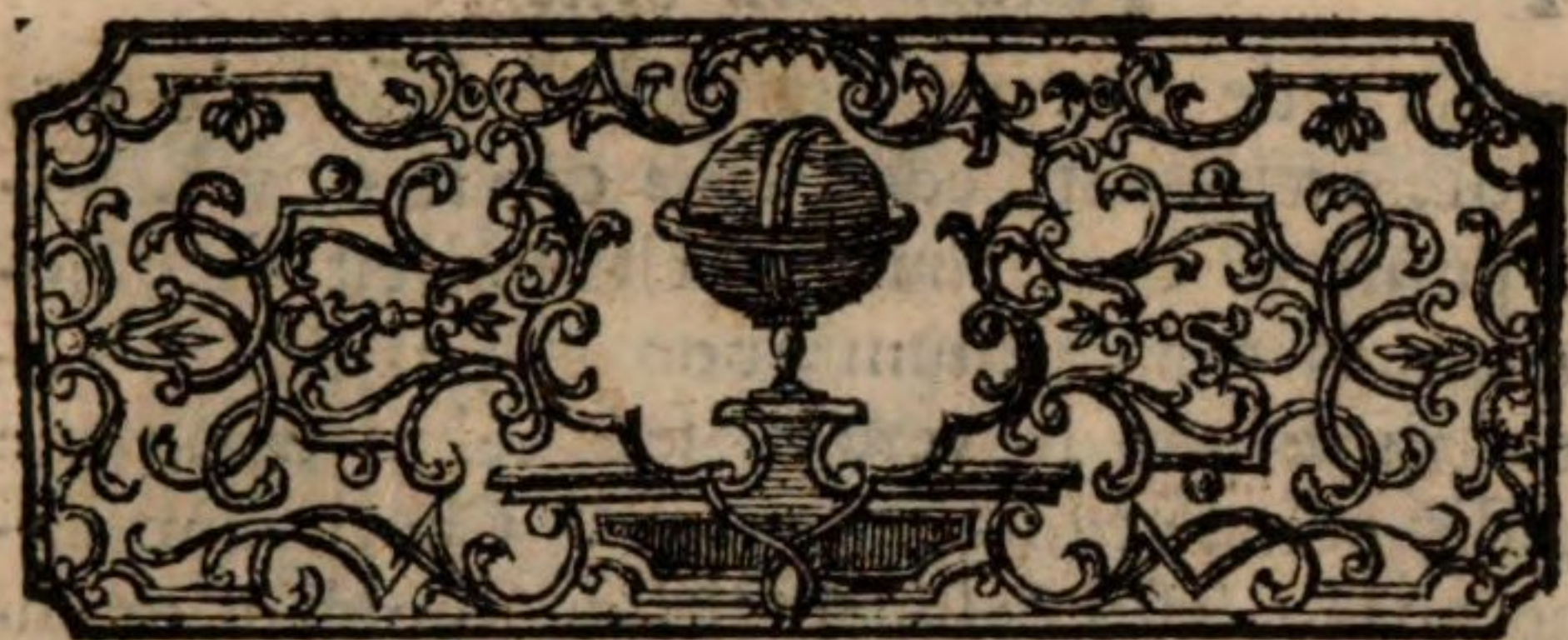
Agostino Bianchi Segr.

Adi 24. Settembre 1742.

Registrato nel Magistrato Eccellentissimo degli Esecutori contro la Bestemmia.

Alvise Legrenzi Segr.

FVN.

FUNDAMENTA CVLTIORIS LATINITATIS.

PROOEMIUM.

I.

DUO potissimum in Latinae orationis cultu cauenda sunt elegantiorum litterarum studiosis. *Alterum*, ne auribus sint tam agrestibus atque impolitis, ut omnem orationis nitorem atque elegantiam, tamquam rem inanem ac superuacuum, omnino negligendam esse existiment *). *Alterum*, ne per omnem vitam id vnice agant, ut quasi calamistris intorqueant orationem, eique colores adscititios, tamquam fucum, inducant **).

Duo extrema in Latinitate cauenda.

*) Talis fuit veterum scholasticorum & glossatorum barbaries, qui se eruditos non putabant, nisi omnem orationis cultum eierassent. Contra eos elegans exstat oratio M. ANTONII MAIORAGII, quae inter eius orationes est XII.

***) Talis fuit sophistarum veterum elo-

Hein. Fund. Stili Cult.

A

quen-

quentia, de qua erudita exstat dissertatio GE. NICOL. KRIEGKII, edita *Ienæ* Clō Clō CCVII. Stilius purus & concinnus præclarum est eruditionis omnis ornamentum, non ipsa tamen eruditio, quæ non in verbis, sed rebus earumque causis pernoscentis posita est. Cauendum itaque ab illo fastu & supercilio quorundam grammaticorum, qui se solos sapere, ceteros volitare veluti umbras existimant, lepida oratione, quæ *pro studiis humanitatis* inscribitur, exagitata V. C. ALBERTO SCHULTENS, *Franequ.* Clō Clō CCXX.

I I.

Huius cautionis ratio.

Quemadmodum enim sententiae, quamvis eruditissimae, quodammodo vilescunt, si genus orationis sit spinosum, exile, ieiunum, languidum, eneruatum, incultum: ita nimiae illae orationis veneres omnem sententiarum vim ac gravitatem infringunt, ac prorsus effeminant *).

*) Quantum ergo interest inter feminae fordes, meretricium fucum, & cultum matronalem: tantum oratio barbara, sophistica, & casta inter se distant. Vid. M. ANT. MAIORAGII *laudata oratio*, p. 227. Praeclara sunt, quæ hanc in rem scripsit QVINCTILIANVS *Instit. orat. lib. V. cap. 12.* ubi de nimis illis orationis veneribus, & uti eleganter SYNESIUS vocat, *καὶ τὸ λόγιον, διατιθέντων ἐν ἑδονῇ τὰ μετὰ κείνα*, ita iudicat: quapropter eloquentiam licet hanc, (ut sentio enim, dicam,) libidinosam resupina voluptate auditoria probent, nullam esse existimabo, quæ ne minimum quidem in se indicium masculini & incorrupti, ne dicam gravis & sancti viri ostendet.

III.

III.

Recte proinde ac praeclare decorum Latinae orationis habitum nobis ob oculos posuit ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter, PETRONIVS *): *Grandis, inquit, & ut ita dicam, pudica oratio non est maculosa, nec turgida, sed naturali quadam pulcritudine exsurgit.*

Stilusquis-
nam vere
elegans?

*) in Satyr. cap. 2. IV

IIII.

Quamvis vero ad adsequendam pudicae illius ac castae orationis facultatem permul-
tum faciat ingenii vbertas assiduaque exercitatio : ratio tamen procul dubio fugit eos, qui eloquentiae laudem omnem in quodam ingenii atque exercitationis genere vnice esse ponendam, neque eam arte vlla obtineri posse, arbitrantur *).

An possit
doceri?

*) Fuit in hac sententia Q. TVLLIVS CICERO, Marci frater, ut patet ex hujus *de Orat. lib. I.* a quo tamen ipse frater hac in re merito suam sejungit sententiam.

V.

Omnis vera pulcritudo in iusta partium proportionem, aptoque earundem nexu ac dispositione sita est. Haec omnia autem
quum regulis quibusdam certis atque indubiis describi possint : consequens sane est, ut & eloquentia arte constet, certaquoque ad eo possint ostendi cultioris Latinitatis fundamenta *).

Id quod
demonstra-
tur.

*) Sic quum absoluta aedificiorum pulcritudo, quam vocant architecti, quae per se & necessario omnibus, etiam architecturae ignaris, placeat, in tribus potissimum consistat, teste

VITRVVIO *lib. 1. cap. 2. in symmetria, seu conueniente partium consensu, materiae excellentia, & in ἀκρίβεια seu exacta membrorum singulorum elaboratione, nulla autem res accuratioribus regulis constet, quam οὐκρίβεια, utpote in quibus magna geometriae pars versatur, & reliquae pulchritudinis partes: nemo dubitat, quin architectura possit doceri.*

VI.

Accedere
tamen oportet in-
genium &
exercita-
tio.

Attamen simul exiguntur ingenium felix *), & exercitatio in legendo scribendoque diuturna **), quibuscum si coniungas praecepta adcurata, tum vere locum habent illa CICERONIS ***): *Quum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quaedam conformatioque doctrinae; tum illud nescio quid praeclarum ac singulare solet existere.*

*) Ad eloquentiae studia qui apti aut inepti sint, cum cura inquirat MELEH. I VNIVS *Method. eloq. III. IIII. p. 9. f.*

**) Hinc CICERO *de Orat. I. 33. STILVM optimum & praestantissimum dicendi effectorem & magistrum vocat.*

***) CICERO *pro Archia cap. 8.*

VII.

Quotupli-
cia sint sti-
li elegan-
tioris fun-
damenta?

Cogitanti autem de genuinis elegantioris stili fundamentis, ad duo potissimum mihi videtur respiciendum. Illa enim demum elegans viroque eloquente digna videtur oratio, quae & verbis selectis ac bene compositis, & sententiis praeclaris constat. Verba enim, quantumvis nitida, nisi grauis subsit sententia, vanam potius loquentiam,

tiam, quam masculam eloquentiam arguunt *).

*) Bene CRASSUS apud CICERONEM de Orat. l. 12. Quid est enim tam furiosum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia nec scientia. Hinc QUINCTILIANVS in prooemio Instit. orat. totus in eo est, ut ostendat, fuisse hanc olim quemadmodum iuncta natura, sic officio quoque copulata, ut iidem SAPIENTES atque ELOQUENTES haberentur. Scidisse deinde se studium, atque inertia factum esse, ut artes esse plures viderentur: nam ut primum lingua esse coeperit in quaestu, institutumque eloquentiae bonis male uti, curam morum eos, qui disertii habiti sint, reliquisse, eam vero destitutam infirmioribus ingeniis veluti praedae fuisse. Ex hoc artium discidio quid nasci oportuerit, nemo non videt. Philosophia enim eloquentiae nudata ornamentis, in siccum & spinosum differendi genus; eloquentia, philosophiae subductis praesidiis, in inanem & eneruam verbositatem abiit. Sic demum semel corruptae eloquentiae regula stetit, & obtinuit, uti conqueritur PETRONIVS in Satyrico cap. 2.

VIII.

Iustam verborum compositionem Gram-
matica docet; sententias necessarias suppe-
ditat Philosophia: easdem denique apte dis-
ponit atque exornat Rhetorica. Vnde trium
generum sese nobis offerunt elegantioris stili
fundamenta, GRAMMATICA, RHETO-
RICA, PHILOSOPHICA. Et in his om-
nibus prima pars hujus opusculi versabitur.

Pars huius
opusculi
prima.

VIII.

Item se-
cunda.

Quum vero varia sint scriptionum genera, aliusque in *epistolis*, alius in *orationibus*, alius in *dialogis* & *satiris*, alius denique in aliis scribendi generibus exigatur orationis habitus: de singulis istis scriptionum generibus parte secunda praecipiemus.

X.

Nec non
tertia.

Denique quum supra etiam exercitationem in adipiscenda elegantioris stili facultate vtramque paginam facere ostenderimus: postrema hujus opusculi parte de optimorum auctorum lectione atque imitatione, variisque stili exercitationibus nonnulla haud proleteria monebimus.

PARS

PARS PRIMA.
DE GENERALIORIBVS
TERSAE LATINITATIS
FVNDAMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

De Fundamentis Stili Grammaticis.

I.

Uamquam non temere quisquam studia tam cruda in academiam proferre debeat, vt ne prima quidem illa linguae Latinae elementa animo imbiberit, adeoque jure quodam nostro ab eiusmodi rerum tractatione abstinere posse videamur: attamen, quum multa in vulgaribus grammaticorum libellis negligi, multa etiam perperam doceri soleant; pauca quaedam, & quae prae ceteris necessaria videbuntur, obseruabimus. Neque enim negligenda sunt minora, sine quibus maiora constare haud possunt.

Quaenam hic intelligentur fundamenta grammatica?

I I.

In orto-
graphia
quaenam
canenda.

Prima grammatices pars ORTHOGRA-
PHIA est; de qua post ALDVM MANVTIVM,
DAVSQVEIVM, CELLARIVM, SCHVRZFLEISCHIVM
nonnulla praecipiemus, quae praecipue ob-
seruanda existimamus iis, qui sunt elegan-
tiae studiosiores. Quemadmodum enim &
hic adfectatio fugienda est: ita nec omnia
sibi permittunt adcuratiores *).

*) Recte enim obseruatum est a QVINCTI-
LIANO *Instit. orator. I, 5. alios barbarismos scri-
bendo fieri, alios loquendo: quia, quod male scri-
bitur, male etiam dici necesse sit.*

III.

In vitio
ponitur
orthogra-
phia adse-
cata,

Adfectionis notam vix effugiunt, qui
singulare sibi fingunt scribendi genus, quod
vel non est publici saporis, vel aliis harum
laetitiarum parum gnaris crucem figit *).

*) Non probandi itaque,

I. qui in scribendo omnem euphoniam ne-
gligunt, scribentes, v. c. CONLEGA pro collega,
CONRVIT pro corruit.

II. qui archaismos studiose consecretantur, vel-
uti HEIC pro hic, SEINE pro sine, PLOSTRVM
pro plaustrum, (SVET. l. VIII. c. 22.) COTTIDIE
pro quotidie. Etiam si enim haec & similia in
vetustis monumentis legamus: non tamen ho-
die Euandri matri scribimus, sed nostrae aeta-
tis hominibus. Et si saeculum nostrum non fert
Plautina: AVLA pro olla, VOLGO pro vulgo,
vel Lucretianum: TERRAI pro terrae, & simi-
lia: cur illis non minus obsoletis delectemur?
Sane & orthographia consuetudini seruit, ideoque
saepe mutata est, ait QVINCTILIANVS *Instit.*
orat. l. l. c. 7. Nec ferendi

III. qui ipsi sibi analogiam fingentes, ad eam receptam ubique scribendi rationem refingunt, & hinc scribere malunt SCRIBSI, quam scripsi, LABSYS, quam lapsus. Multa enim, quae analogia admittit, plane repudiat usus, quem penes non modo loquendi, sed & scribendi arbitrium est. Quis ferret scribentem LEGTVM pro lectum? & tamen illud a LEGO est. Haud minor eorum quoque κακοζηλία est.

IIII. qui vetera signa reiiciunt, nouaque suo fingunt arbitrio. Sic multi Græca vocabula sine accentibus & spiritibus scribunt, in Latinis contra recipientes lineolas quasdam accentus, circumflexos, v. c. απογραφη, επιστημη, longè, penitus, Musa, vestrum. At accentus tamen & spiritus Graecorum iam a multis saeculis recepti, suisque inclusi sunt regulis; qui Latinis vocabulis adpingi solent, ludi magistrorum debentur industriae, nec vllam iustam habent rationem.

IIII.

Omnia sibi permittere videntur, qui nullam plane vel linguae ipsius *) , vel antiquorum monumentorum **) , in scribendo habendam esse rationem existimant.

Nec laudanda tamen nimia negligentia.

*) Peccant itaque, qui etymologiae nullam habent rationem. CONVICTIVM scribunt adcuratiores, non conuictum, est enim quasi conuocium, l. 15. §. 4. D. de injuriis & famosis libellis. Probant hanc VLPIANI etymologiam FESTVS, & apud eundem NONIVS, quamuis hic in libello de proprietate sermonis conuicium dictum velit, quasi e vicis iocum: LAVRENTIVS VALLA autem a con & vitium, vel a cōn & vita. Vetus glossa conuicium καταβόησις. Erudite VLPIANI etymum defendit MENAGIVS Amoeni.

nit. iur. civ. cap. 39. p. 273. sequ. HERES magis placet eruditis: quam *haeres*, est enim ab *herus*. Ita & CUIACIUS *Observat. V. 10.* MENAGIUS vero *p. 327.* id vocabulum deducere mavult a Graecis *ἥρως, ἥρως, ἥρως, ἥρως, he-* res. Vtrumvis eligas, scribendum erit HERES, non *haeres*. Addantur tamen, quae de his similibus etymologiis, in iure nostro traditis, disputant AEGIDIUS MENAGIUS in *Amoen. iur. civ. cap. 39.* & V. C. CAROLUS ANDREAS DVKERVUS in *Opusculis de Latinitate veterum Ictorum*. Talia qui negligunt, satis ostendunt, parum sibi curae esse scribendi ἀκριβοῦς.

**) Distinguenda tamen cum cura sunt monumenta vetera. Adcuratissimam plerumque scribendi rationem sequuntur numi, ut recte docuit EZECH. SPANHEMIUS *de usu & praestantia numismatum, diss. II. p. 82.* Ast in marmoribus saepe aberrant indocti lapicidae, atque opifices semigraeculi. Quis enim scriberet SCAENA, pro *scena*, TEMPTARE, pro *tentare*, EPISTVLA, pro *epistola*? Et tamen haec passim leguntur in lapidibus. Deinde in marmoribus vetustissimis multa exstant, quae passim emoluit elegantior aetas. Vnde frustra esset, qui ex columna illa rostrata DVILLII orthographiae petere exemplum sustineret. Sane iam sua aetate in multis mutata esse veterem scribendi pronunciandique rationem, exemplis quibusdam demonstrant CICERO in *Orat. 48.* & QUINCTILIANUS in *Instit. orat. lib. I. cap. 7. lib. VIII. cap. ult.* Ex quibus omnibus sane colligimus, e monumentis antiquis numos praeferendos esse lapidibus: ex his vero eos, qui aurea aetate positi sunt, antiquissimis & recentioribus; publico autem clarorum virorum nomine scriptos privatis, & a vulgo positos, esse ante habendos. Idem etiam dicendum de orthographia, quae in codicibus

mscc. observatur. Sunt ex his quidam antiqui, quidam saeculo nono recentiores. Illi partim emendati, partim inemendati. Vnde saepe sub calcem legas: *contuli, emendavi, recognovi*. Vide FONTANINI *Vindic. diplom. cap. 3. §. 7.* Horum & ex antiquis pauciores sunt. Nam plerique scripti a librariis indoctis, qui bibliopolis operas locauerant, & de quorum oscitatione conqueruntur STRABO *lib. XIII. p. 419.* & GELLIVS *Noct. Attic. lib. VIII. cap. 20.* Post saeculum VIII. immo & antea, monachi hunc describendi laborem occuparunt. Quare pauciores tantum illi veteres, a viris doctis recogniti atque emendati in formandis orthographiae regulis aliquam utilitatem praestant. Vitiosissima scribendi ratio observatur in monumentis Christianorum, a quorum imitatione omnino abstinendum.

V.

Observandae ergo quaedam regulae, tum de litteris, earumque mutatione, tum de abbreviatione & divisione vocum, tum de ipsis vocabulis quibusdam, quae perperam vulgo scribuntur.

Regulae
orthographicae
quotuplices.

VI.

Ad litteras maiusculas quod attinet, in iis scribendis eo tutius veterum sequimur scribendi rationem*), quo certius constat, antiquos vix aliis, quam characteribus maiusculis**) esse usos.

Quid observandum in litteris maiusculis.

*) Ex veterum itaque monumentorum contemplatione hae fere colliguntur regulae:

I. Cavendae sunt formae litterarum, quarum nullum in antiquitate exstat exemplum. Tales sunt litterae J vel J pro I, U pro V, Æ pro AE. U enim littera ex Gothico characterē est, ut patet ex MABILLONIO *de re diplomatica I, 11, 4.*

P. 47. Reliquas formas typothetae inueniunt. AE vel OE quamuis in numis quibusdam contrahantur ob spatii angustiam, in iisdem tamen numis etiam AD. AL. ANT. AR. VAL. aliaque in unum contrahuntur, quae tamen nemo temere imitaturus est. Vid. CELLARII Orthogr. Lat. p. 18. 19.

II. In litteris maiusculis una littera altera maior haud esto. Sine exemplo ergo scribitur AVCTOR, IOANNES: multoque magis ridiculum est, si omnia vocabula a litteris maioribus auspiciemur, e. g. DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM. Id quod nonnullos diligenter obseruare video. Ast solebant tamen veteres duplex & plerumque contrahere in I maximum, & hinc scribere DELCITO, SVLPICI. Quin & I quantitate longum reliquis characteribus grandius pingi consueuisse nouimus. Hinc illa CAPTIVI pro CAPTIVI, LVDIS, pro LVDIS & similia. Prius quum aetate Augustae paene perpetuum fuisse doceat HENR. NORISIUS. *Cenograph. Pis. p. 473.* sine adfectione & nobis aliquando imitari licebit.

III. Maiusculae litterae minoribus non sunt miscendae, nisi initio vel orationis, vel periodi, vel nominis proprii. Vnde falluntur, qui omnia substantiua litteris maiusculis distinguenda putant, scribentes v. c. *Tollebat Plumas Aura volutantes. Pinnaeque per Maria Spuma torquebat.* Nec adeo necessarium est, ut tituli honoris scribantur litteris maiusculis, veluti *Rex, Princeps, Dominus.* Quamquam enim nonnihil dandum sit opinioni saeculi, elegantius tamen scribes *REX, PRINCEPS, DOMINVS.* Quod & tunc obseruandum, si compellendi sint viri illustres: tunc enim elegantius scribes, *TE, TVI, VIR, ILLUSTRIS,* quam mixto scripturae genere, *Te, Tui, Vir, Illustris.* CELLARII Orthogr. p. 76. seq.

Adfe.

Adfectionem tamen & hoc redolet, si in adiectivis gentium nomina designantibus a litteris maiusculis abstineas, scribasque *germanus*, *grac-*
cus, *francicus*, pro *Germanus*, *Graecus*, *Fr-*
ticus. Sunt enim & haec nomina propria.

**) Attamen non semper maiusculis vel vncialibus litteris vsi sunt Romani, sed minusculis etiam nonnumquam, forma tamen a reliquis parum distantibus. Saeculo sane quarto minores litterae adparent in marmore Romano, quod exhibet MABILLONIUS in *Supplement. libri de Re Diplomaz.* p. 114. & RELANDVS in *Fastis Consularibus* p. 342.

A N I M A E I N N O C E N T I.

G A V D E N T I A E.

Q U A E V I X I T A N . V . M . V I I . D . X X I .
I N P A C E .

Mercurius pater filiae d. iv. id. Nouembris
Vrso & Polemio Coss.

Vides hic exemplum minuscularum litterarum iam saeculo quarto adhibitatum. Vrso enim ac Polemii consulatus incidit in annum Christi CCCXXXVIII.

VII.

In minusculis litteris, quae in vncialium locum celerioris scripturae causa succenturiatae sunt, pauciores observandae sunt regulae *), quas itidem veluti per lancem facturam exhibebimus.

Quid in minusculis?

*) Tales sunt, quae sequuntur.

I. Cavendae & hic formae litterarum a typographis sine necessitate inventae, qualis est j pro i.
Scri-

Scribendum ergo *iuvo*, non *juvo*, *adiicere* non *adjicere*. Formam enim illam j ignorant monumenta vetera, eamque solis debemus typographis.

II. In diphthongis *ae* vel *oe* ordinarie separatim ponuntur vocales, rarius contrahuntur. Antiquissimi codices non minus ac diplomata vetusta saepius praeferunt *ae*, quam *e*, ceu observarunt HERMAN. CONRINGIUS in *Censura diplom.* Lindau. p. 316. & MABILLONIVS de *re diplomat.* II, I, II. p. 58.

III. Littera *v* ab initio, *u* in medio & fine litterarum rectissime adhibetur. Scribendum ergo *ut*, pro *ut*, *iuvo*, pro *juvo*, *uva*, pro *uva*. Veteribus enim non alia nota erat figura litterae illius, quam *v*. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola iungebant litterae sequenti, & inde nata figura *u*. Sane hanc scribendi rationem primos illos elegantioris litteraturae vindices adcurate servasse, & novum admodum esse illud *u*. vocalis, & *v*. consonantis discrimen, editiones auctorum vetustiores satis euincunt. Multo recentior quoque forma *u*. qua hodie multos sine discrimine uti animaduertimus, siue illa littera vocalis sit, siue consona, siue initio vocis, siue in eiusdem medio occurrat, e. g. *unde*, *valde*, *ulnus*. Suum cuique pulcrum. Sed talia fere exemplo carent, & κακοζήλιαν redolet adfectatum istud novitatis studium.

VIII.

Quid in
utrisque
communi-
ter?

Sunt & regulae communes litteris maiusculis & minusculis, quarum tres hic potissimum dabimus, prae reliquis accurate observandas*).

*) Priores regulae ad litteras Graecas; ultima
ad

ad litteras in compositione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. Litterae Z. Θ. K. Υ. Φ. Χ. Graecorum propriae, adeoque non nisi in vocabulis origine Graecis adhibendae sunt. Male ergo scribitur AVTHOR, LETHVM, THVSCIA, ANTHONIVS, KALVMNIA, SYDVS, TYRO, HYEMS, STYLVS, LACRHYMA, SEPVLCHRVN, CHARVS, pro auctor, letum, Tuscia, Antonius, calumnia, fidus, tiro, hiems, stilus, lacryma, sepulcrum, carus. Conf. CICERO in Orat. cap. 48. Ob ἀφωρίαν tamen ch. admittunt pulcher, inchoo, quae & CICERO probat loc. cit.

II. Adspiratio post R nusquam locum habet, nisi in vocabulis origine Graecis. Hinc recte dicitur RHODVS, RHETOR, PYRRHVΣ, sed male Rhaetia, pro RAETIA, Rhemi, pro REMI. Constanter tamen etiam numi & lapides habent RHENVΣ & RHODANVS.

III. Ubicumque non repugnat euphonia, in compositione retinenda consonans ultima praepositionis: alias consona vel praepositionis, vel ipsius vocis mutatur. Hinc recte dicitur ADGREDIOR, ADSIGNO, EXPIRO, EXSILIVM *): quum contra κακοζήλια redoleant illa: adcipio, conlega, adgnosco, obgannio, & quae sunt huius generis alia.

*) Non placet haec forma MAFFEO, qui in erudita praefatione, HILARII operibus Veronae MDLCCXXX. recusis praemissa, pag. 3. orthographiam antiquam commendans, addit: Nolim tamen urgeatur haec regula undequaque, ita, ut etiam EXSILIVM scribere teneamur, quamvis quibusdam e veteribus grammaticis edicentibus. Enimuero quum & veteres grammatici edicant, & in monumentis optimis ita scribatur vocabulum, & eius etymologia ab ex & solum hanc formam ferat, & vix ferendus videatur, qui scribendum

existimet EXENATOR pro EXSENATOR ; non video , cur in exilium agi oporteat EXSILIUM scribendumque sit EXILIVM.

VIII.

Quid in
abbrevia-
tione vo-
cum?

A vocibus abbreviandis maxime in minuscula scriptura, quantum fieri potest, abstinent eruditi *), qui & operam dare solent, ne male vox quaedam dividatur **).

*) Veteres Romani in uncialibus literis multa abbreviare solebant. Nam ut VALERII PROBI, MAGNONIS, aliorumque libellos de Notis praetermittamus, notum est, IANI GRVTERI & THOMAE REINESII *Inscriptionibus* subiectum esse indicem litterarum singularium, quae integras voces designant, qualem etiam ex lapidibus SERTORIUS VRSATVS; ex numis confecit HVBERTVS GOLZIUS. Sic scribere solebant PR. pro *Prætor*, S. P. Q. R. pro *senatus populusque Romanus*, LUB. pro *lubens*. Ast in scriptura minuscula recte & ordine facies, si omnia sine abbreviatione exscripseris. Neque tamen reiiciendae sunt abbreviationes praenominum Romanorum, quae & veteres vix unquam, nisi vel una littera, vel binis, vel pluribus scribere solebant. Sic una littera exprimuntur praenomina: A. id est *Aulus*, C. id est *Cajus*, D. id est *Decimus*, L. id est *Lucius*, M. id est *Marcus*, M' id est *Manius*; duabus: C N. id est *Cnaeus*, S P. id est *Spurius*, cet. tribus: SEX. id est *Sextus*, cet. Sed accuratiorem horum praenominum indicem dedit, quotquot litteris exprimi consueverint, ostendit CAROLVS SIGONIUS singulari *de nominibus propriis Romanorum* libello, qui subiectus est commentario ipsius in fastos Romanos.

**) Locum hic habet regula, quam probavit etiam QVINCTILIANUS *Institut. Oratoriæ. lib. I. cap. 7. ita dividendae sunt voces, quem-*
admo-

admodum id patitur earum origo & compositio. Alias enim in simplicibus & primitivis vulgaris syllabarum ratio obtinet. Sic recte dividitur ARV-SPEX, dicitur enim a *spectando*; ABS-TEMIUS, est enim a *temeto*. Ita & AB-IGO, SUS-CIPIO, ET-IAM, NEG-OTIVM, POT-EST. Hinc facile patet, PROD-IT esse a *prodeo*, PROD-IT a *prodo*.

X:

Vocabula integra parum emendate a multis scribuntur, maxime nomina propria, quae, si antiqua sunt, merito ad vetusta monumenta, tamquam ad Lydium lapidem, exigenda sunt *).

Nomina
propria
multa vulgo perpe-
ram scribi
solita.

*) Falso ergo vulgo scribitur *Aemylius*, pro *Æmilius*, *Ænobarbus*, pro *Ahenobarbus*, *Brundisium*, pro *Brundisium*, *Carthaginensis*, pro *Carthaginensis*, *Adrianus*, pro *Hadrianus*, *Annibal*, pro *Hannibal*, *Mæcenat* vel *Mæcenat*, pro *Mæcenat*. *Mauritius*, pro *Mavricius*, *Heliogabalus*, pro *Elagabalus*, *Nicator*, pro *Nicator*, *Paulus*, pro *Pavllus*, *Schævola*, pro *Scævola*, *Ptolomæus*, pro *Ptolemæus*, de quo vide sis ea, quæ monuit HENRICVS STEPHANVS de *abuso Græcæ linguae* p. 97. editionis, quam mox nitidiorē, & observationibus doctissimis IO. HENR. KROMAYERI, viri in his litteris eximii, & cuius præmaturum discessum merito luget res publica litteraria, auctam, daturum speramus clarissimum FRIDERICVM GVILIELMVM ROLOFFIVM, tanti magistri vestigia pleno gradu prementem, Plura nomina propria ex numis & marmoribus integritati suae restituit EZECHIEL SPANHEMIUS de *Vsu & Præstant.* *Numism. dissert. II. p. 83. seq.*

XI.

Denique nec omittenda alia quaedam vocabu-

Nec non
alia voca-
bula.

cabula, quae perperam a plerisque scribuntur, quorum breuem indicem e prolixiore CELLARII dabimus*), ne in his nimis videamur critico indulgere supercilio.

*) In recensendis vocabulis perperam plerumque scriptis tota pars posterior orthographiae CELLARII occupatur. Potiora tantum hic notare sufficiet.

ALVCINARI scribendum est, non *hallucinari*. Est enim idem, ac *a luce aberrare*. Videatur FESTVS POMPEIVS voce *alucinatio*, & GELLIUS *Noct. Attic. lib. XVI. c. 12.* Dubiae originis hoc verbum est, quod alii ab *hallus* vel *hallux*, GELLIUS ab *ἀλύνειν*, alii, aliunde arcessunt. Sunt, qui distinguenda putent *hallucinor* & *alucinor*: sunt, quibus haec *συνώνυμα* videntur. Mihi se probant illa ISAACI VOSSII ad *Catullum* p. 90. *Dicuntur allucitae vel allucitae a priuatiua particula a vel ab & luceo, unde & alucinari vel allucinari quasi ablucinari quidam dici existimant. Pari ratione aues nocturnas alucos veteres vocarunt. PHILOXENI Glossae: νυκτικὸς ἄλκις, alucus, bubo. Sed & SERVIUS ad VIII. Eclogam, vlulae aues ὅτι τὸ ὀλοῦσθαι, id est, a fletu nominatae, quas vulgo alucos vocant. Sic lege, non vlucos, ut vulgo.*

ANCORA scribendum, non *anchora*. Est enim ea vox a Græca *ἄγκυρα*.

ARCESSO vetus & genuinum est, pro quo male vulgo scribitur *accerso*. CELLARII *Orthogr. Lat. p. 76.* CORTIVS ad SALLVST. p. 250. 251.

AVCTOR semper olim scribebant veteres, & recte quidem, quia ab *augendo* dicitur. Vnde spuria sunt illa *author* vel *autor*; quae recentioribus sunt in deliciis, quamvis posterius paullo sit tolerabilius, & forma *artus* pro *arctus* defendi quodammodo possit. Vide HENR. NORISIVM in *Cenotaphia Pisana*.

CAELEBS antiquum & genuinum est, pro quo male hodie scribunt *coelebs*. Attamen & hoc in marmore est apud GRVTER. pag. IOLXXVI.

CAERIMONIA, non autem *ceremonia*, scribunt veteres. Neque aliam scribendi rationem fert vocis origo, tradita a VALERIO MAXIMO *Histor. I, 1.*

CAMARA scribendum esse, non *camera*, docuit V. CL. PETRVS BYRMANNVS *ad PETRON. pag. 112.*

COMISSARI scribendum esse, non *commessari*, vel deriuatio docet. Est enim a Graeco *κῆμος*. Vide FESTVM voce *comissatio*.

FEMINA, pro quo vulgo *foemina* scribitur, sed falso. Est enim a femine dictum. Id vero sine diphthongo scribi, ex FESTO discimus. In lapidibus sane fere semper scribitur FEMINA. Vide GRVTERI *Inscript. p. CCCLVIII. & CCCLXXX.*

INCREBESCO veteres codices habent. Vnde perperam vulgo scribunt *increbresco*. Accedit analogia. Quemadmodum enim a *ruber* fit RVBESCO, ab *acer* ACESCO, ita a *creber* CREBESCO. Exceptio tamen est in *niger*, a quo fit NIGRESCO.

IN DIES, IN PRIMIS, IN POSTERVM divisim scribunt veteres. Perperam recentiores coniunctim *indies, inprimis, inposterum*. Multo minus ferenda illa *imprimis, inposterum*. Vere enim haec sunt duo vocabula.

LACRIMA fere semper praeferunt vetera monumenta. r in hac voce non temere reperies. Non raro tamen veteres scribunt LACRVMA. Et sane quum procul dubio haec vox a Graeco *δακρυον* descendat, non multum referre videtur, vtram adhibeas litteram, modo constanter eandem scribendi rationem teneas. Vide OBERTI *GIFFANII Praefat. in LVCRETIVM.*

LAPICIDINA scribendum esse, non *lapidicina*, cum Etymologia docet apud VARRONEM *de lingua Latina VII, 33.* tum marmor apud GRUTERVM pag. IOLXXXIII, 8.

LITTERA cum duplici T semper habent libri veteres, & lapides apud ALDVM MANVTIVM *Orthogr. p. 8.* & SPONIUM *Miscellan. Prud. Antiquit. p. XXXVI.*

LITVS contra simplici T semper exaratur in marmoribus & codicibus. CELLARI *Orthogr. p. 104.*

MAENIANA, non *moeniana*. Vide ASCONIUM ad CICERONIS *Divinationem, c. 16.*

OBSCENVS secunda vocali scribendum esse vel inde patet, quod a Graeco *σκηνη* descendit, VARRO *de lingua Latina VI, 5.* Vnde male vulgare *obscoenus* per OE tuetur SCALIGER *de causis Lat. linguae I, 34.*

PAENE per AE habent libri veteres & marmor apud GRUTERVM p. IOLCLV. Vnde recentiori scribarum consuetudini debetur *pene*. Solebant enim hi medio aevo diphthongum illam vel simplici E, vel certe E caudato (ε) exprimere. Videatur CONRINGIVS *Censur. Diplom. Lindau. p. 316.* MABILLONIUS *de Re Diplom. II, 1, 11. p. 58.*

PATRICIVS cum C; non cum T, scribendum. Sane ita constanter legitur in marmoribus & Graecis scriptoribus, quibus semper placet forma *πατριχιος*.

POSTVMVS frequenter legitur in numis & marmoribus; rarissime *posthumus*. Adspirationem quoque ex hac voce excludi, iam dudum iussit EUTYCHES *Grammat. p. 2311.* & recte. Est enim superlativus a comparativo *posterior*. Quod adeo verum est: ut id negare non possint & ii, a quibus *posthumus* a *post* & *humatus* esse dicitur. Diversa enim esse vocabula existimant *postumus*, quod idem sit ac *postremus*, & *posthumus*,

mus, quod sit *μῦ θάνατον πατρὸς ὑπὸδεῖς*. Sed ne id quidem verum est. Mortuo enim parente natus ideo *postumus* dicitur, quia eius liberorum postremus est: Vidit hoc, qui antea in alia omnia iuerat, magnus CUIACIUS *Observat. III, 4.*

SAECVLUM cum diphthongo. Ita numi & lapides. Nec primae syllabae quantitas permittit; ut hoc nomen cum vulgo grammaticorum a *senex* vel *sequi* deriuemus.

SEORSUM, non *seorsim*. Est enim a *se* & *vorsum*. CELLARI *Orthogr. p. 146.*

SOLLEMNIS, non *solennis* aut *solemnis*, est enim a *sollo* & *omni*. Vide CORTIVM ad SALVST. *p. 151.*

SOLLERS & SOLLICITVS duplex l. postulant. Vtrumque enim est ab osca voce *sollo*. Vid. FESTVM in voce *solitaurilia*, & CORTIVM ad SALVST. *p. 163.*

STRATEGEMA, non *stratagema*. HENR. STEPHANVS *de abusu Graecae linguae p. 96. edit. Rosloffianae.*

TORVS sine adspiratione, non, ut vulgo malunt, *thorus* cum adspiratione. Vide CELLARI *Orthogr. p. 152.*

TRICESIMVS & VICESIMVS. Ita veteres libri, non *vigesimus* & *trigesimus*, quae merito proscribit DAVSQVEIVS. Sane ut a *viginti* & *triginta* dicitur *vicies*, *tricies*, *viceni*, *triceni*, ita & merito dixeris *tricesimus* & *vicesimus*.

XII.

Sed sufficere haec arbitror de orthographia; similia enim facile quisque suo Marte observabit. Ad ETYMOLOGIAM quod attinet, illud praecipue cauendum est, ne vel aliena, vel peregrina vocabulis tribuatur significatio*). Id quod tamen in

In etymologia alienae vocum significationes cavendae;

vulgo

vulgaribus dictionariis fit frequentius, quam quisquam crediderit.

*) Plura ejusmodi vocabula, quibus peregrina adfingitur notio, cum cura collegit CELLARIUS in *Antibarbaro* III. p. 155. Ea huc transcribere esset superuacuum. Neque enim quisquam nitidioris stili studiosior carere praeclaro illo opusculo potest. Addi tamen mereatur FRANCISCI VAVASSORIS de *vi & usu quorundam verborm cum simplicium, tum coniunctorum*, tractatus, quem cum notis una cum eiusdem auctoris tractatu de *ludicra dictione* recudi curavit V. CL. IO. ERHARDVS KAPPIVS, Lipsiae MDCCXXII. 8. Acutissimus quoque in genuina vocum significatione eruenda, profligandisque notionibus spuris fuit vir incomparabilis IO. FRIDERICVS GRONOVIVS, & adhuc hodie est vir magnus, quem honoris causa nomino, PETRVS BYRMANNVS, ex quorum notis & operibus ille CELLARII catalogus maxime poterit locupletari.

XIII.

Abstinen-
dum et-
iam a vo-
cabulis,
quibus a-
nalogia
repugnat.

Deinde illud quoque haud suaserim, ut vocabula, quae ab omni analogia abhorrent, admittantur*). Recte enim dictum est a IVLIO CAESARE: *tamquam scopulum, sic fugias inauditum atque insolens verbum.*

*) Multa ejusmodi finxit barbara scholasticorum & glossatorum turba, quae deinde a lexicorum scriptoribus veluti ciuitate donata sunt, licet ab ipsa Latinae linguae indole plane abhorreant. Nos quaedam duntaxat exempli loco recensebimus. Sic

E CONTRA hodie vulgare est: (c. 2. §. 6.) non autem sic olim loquebantur veteres. Neque

que analogia permittit, ut praepositio regat adverbium. Allegant vulgo pro hoc vocabulo TACIT. *Annal.* XII, 47. sed locum illum in mendo cubare, animadvertit IO. FR. GRONOVIVS. Veteres habent CONTRA, vel CONTRA EA, quod apud CORNELIVM NEPOTEM occurrit. Immo & E CONTRARIO occurrit apud TACIT. *Hist.* I. 27, & 88. II, 5. III, 54. Fieri potest, ut quum in codice aliquo legeretur per abbreviationem E CONTRA, pro E CONTRARIO, librarius indoctus id pro integro vocabulo acceperit.

EXTRINSECVS & INTRINSECVS adiectiva, non minus, quam adverbia EXTRINSECE & INTRINSECE plane absurda sunt. Quis enim adverbium *secus*, unde haec vocabula sunt, in adiectivum transformet, aut aliud inde fingat adverbium *sece*? Quare adverbia sunt *extrinsecus* & *intrinsecus*, adiectiva *exterior*, *interior*.

PIENTISSIMVS veteribus auctoribus ignotum, in solis occurrit lapidibus apud GRVTER. *Inscript.* p. CCCCXVIII, 1. CCCXXI, 4. CCCCLXVI, 5. CCCCLXV, 8. IOCVI, 9. IOCVIII, 10.

VXORATVS pro *marito* vulgus dicit, sed contra analogiam.

Dubium est, an in hunc censum referenda sit vox vel voces potius IN PRAESENTIARVM, de quibus dubitat CELLAR. *Antibar.* p. 123. & *cur. poster.* p. 178. defendente huius vocis analogiam V. C. IAC. PERIZONIO ad SANCTI Minervi. II. p. 117. Id certum, insolentis formae vocabulum veteribus non ignotum fuisse, adeoque auctoritate se tueri. At aliter sentit SCIOPP. *iudic. de stilo histor.* p. 99. ubi hanc loquutionem, tamquam lutulentam reijcit: quasi ea non vñ essent scriptores optimi, CATO FANNIVS, NEPOS, TACITVS, & ex argentea aetate APVLEIVS & MINVCIVS FELIX. Vt analogiae non adversari hanc formam, ostendat SANCTIVS, in genitivo
iun.

iunxisse veteres, existimat PERIZONIUS vero potius per ellipsin vocis *tempore* exponit. Sed scire velim, quid sit *tempus praesentiarum*. Fateor, me nondum intelligere loquutionis istius analogiam.

XIIII.

Nec peccandum in
affectendis
vocalibus.

Parum quoque accurati sunt, qui in declinatione nominum ac pronominum, verborumque coniugatione aberrant. Quum vero nemo ignoret declinationum & coniugationum paradigmata: licebit nobis quaedam tantum, quae vulgo negliguntur, observare *).

*) Observationes aliae criticae sunt, quae huc non pertinent, aliae vere grammaticae, minime negligendae in elegantiore latinitate. Tales sunt, quae sequuntur.

I. AMBO & DVO accusativum pluralem masculinum apud meliores auctores, non *ambos* & *duos*, sed *ambo* & *duo* formant. CIC. *epist. ad diuers.* VII, 25. *Praeter DVO NOS. epist. VII, 29. DVO parietes dealbare. epist. ad Att. VII, 29. Vos DVO delegi. epist. V. 8. Quos quidem ego AMBO vnice diligo. VIRGIL. Georg. III, 88.*

Verum ubi duces acie renocaueris AMBO. Et Aeneid. XI. v. 285.

Si DVO praeterea tales Idaea tulisset. Conferri merentur IO. FR. GRONOV. ad Liu. XXXV, 21. & GRAEVIVS ad Suet. Claud. XIIII. Ita & alii aureae aetatis scriptores loquuntur, veluti SALLVST. de bell. Jug. c. 21. qui AMBO reges adeant. Et c. 28. filium, & cum eo DVO familiares ad senatum legatos mittit. C. 102. DVO quam fidissimos ad eum mitteret. VARRO de re rust. lib. I. c. 18. DVO villicos, & l. III. c. 1. DVO liberos.

II. Quo-

II. Quoties post *si* vel *ne* sequitur *quis* pro *aliquis*: toties seruanda est declinatio pronominis *aliquis*. CICERO pro Archia cap. 1. Si quae exercitatio dicendi: non *si* quae exercitatio.

III. Verbum REVERTOR apud meliores auctores, veluti CICERONEM, CAESAREM, LIVIVM, praeteritum actiue format, *revertit*, *revertierunt*, *revertisse*. Reversus est primi dixere ASCONIUS PEDIANVS, PHAEDRVS & VALERIUS MAXIMVS. Immo & TACIT. Annal. XII, 21. non sum dimissus ad te, sed REVERSUS. Vtraque forma verbi in usu fuit, REVERTO & REVERTOR, vti diuerto & divertor, praeuerto & praevertor, quamvis forma neutra in praeteritis; deponens in praesenti & temporibus inde formatis sit frequentior. Optimum tamen est participium REVERSUS. Vide CELLAR. Antibarb. p. 151. & cur. poster. p. 167.

XV.

In particulis dici non potest, quanta sita sit linguae Latinae elegantia. Hic vero ad earum tantum significationem & usum respicimus *).

Nec in
Particula-
rum usu.

*) Praeclarus de particulis Latinae linguae exstat libellus HOR. TURSSELLINI accessionibus haud contemnendis locupletatus a IAC. THOMASIO & a IO. CONR. SCHVVARZIO, Lipsiae MDCLXXXVIII & MDCCXVIII. 8. Nos denuo quaedam exempli causa monebimus.

I. COMMVNITER non idem est, ac vulgo, (*gemeiniglich*) sed *indivisim*, (*gemeinschaftlich*) CICERO pro S. Rosc. Amerin. 37. Iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet.

II. HACTENVS & ADHVC ita differunt, ut illud de loco, hoc de tempore adhibeatur. CICERO epist. ad Att. XIII, 21. Sed haec hactenus. Et ad diuers. V, 10. Caesar adhuc de meis suppli-
Hein. Fund. Stili Cult. B ca

cationibus non refert. NEP. Miltiad. 5. Quapugna nihil adhuc nobilius. Haftenus tamen pro-
ndhuc est apud TACIT. Agric. 10. Dispecta est
& Thule, quam haftenus nix & hiems abdebat.
CELLAR. cur. post. p. 407.

III. IUXTA non idem est ac secundum. Per-
peram itaque dicunt: iuxta Homerum, iuxta di-
uinum oraculum. Rectius dixeris, iuxta modo
praepositionem, modo esse aduerbium, idem-
que notare, ac prope, post, aequali modo. Hinc
dicitur: sepultus iuxta viam Appiam. NEP. At-
tic. 22. Aestum hiememque iuxta ferens. POMPON.
MELA I, 19. Litteris Graecis & Latinis iuxta
eruditus. SALLVST. Bell. Iugurt. 95. Hinc dicitur
etiam iuxta ac, iuxta atque, iuxta cum. Exem-
pla collegit IAC. PERIZON. ad SANCT. Minerv. I.
p. 102.

III. QVAMVIS non promiscue vsurpandum pro
etsi, tametsi, licet. Est enim contractum ex
quantumvis, *) atque hinc iis demum locis re-
cte ponitur; vbi solui in has voces potest. VIR-
GILIUS Eclog. II. v. 16.

QVAMVIS ille niger, QVAMVIS tu can-
didus esses.

Id est, quantumvis niger, quantumvis candidus.
SANCT. Minerv. III. p. 352.

*) Negat hoc V. C. PETR. BYRMANNVS ad
Phaed. l. I. fab. XVIII. p. 60. Et sane di-
cere iam malim, compositam esse particu-
lam ex quam & vis: quam autem idem
esse ac quantum, vt in illis: quam essem
occupatus, quam velit sit potens: Hic, quam
velit, Epicurus iocetur.

V. QVANDOQVE non est nonnunquam, vt cre-
dere nos iubent vocabularia, sed quandocumque.
SANCT. Minerv. III. p. 359. IO. FR. GRONOV. ad
Liu. I, 24. Add. BYRM. ad Petron. p. 638. &
VAVASSOR de vi & usu quorundam verb. voc:

quandocumque

quandoque, ubi eleganter docent, quandoque non modo idem esse, ac quaecumque, sed & aliquando pro quando, quoties, quotiescumque, si quando, tunc quum accipi: veluti in illo HORATII de arte poet.

& idem

Indignor, QUANDOQUE bonus dormitat
Homerus.

id est, si quando dormitat.

VI. QVOD & VT quomodo differant, pauciorunt etiam qui in usu harum particularum non aberrant. Respiciendum est ad comma antecedens, quod quoties sequentis causa est, vel esse saltem debebat, toties ponendum est VT. Sin minus: vel QVOD, vel accusatiuus cum infinitiuo. Recte ergo dicitur apud PLINIUM epist. I, 1. *Frequenter hortatus es, vt epistolas, si quas paullo curatius scripsissem, colligerem.* Causa enim, cur colligeret, debebat esse hortatio. Recte etiam dicitur: *tanta in me exstant merita tua, vt ingrato mihi viuendum moriendumque videatur.* Causa enim, cur ingrato moriendum sit, est magnitudo meritorum. Contra ea dicendum: *spero, eum sibi haud dissimilem futurum.* Spes enim non est causa, cur ille sui similis futurus sit. Ex quibus sane patet, quam falso vulgo dicant: *sequitur, quod.* Veteres enim semper hic usurpare solent VT. Vide CICER. Paradox. III. & de fato 12.

XVI.

Nulla in re facilius labuntur tirones, quam in SYNTAXI. Quum vero nostrum haud sit, regulas, quae in libellis grammaticorum omnibus habentur, repetere: sequemur & hic institutum nostrum, & de vitiosa syntaxi*) animaduersiones quasdam subiiciemus.

Cauenda
denique
falsa syn-
taxis.

B 2

*) Ta-

*) Tales sunt, quae sequuntur, observationes :

I. EVADERE ante & post se habere nominativum, recte observant grammatici. At multi tamen elegantius se dicere putant : *tu euades in virum doctum*. Notanda ergo regula : EVADERE nominativum personae, & accusativum rei cum praepositione IN postulat, id est, si de persona loquimur, nominativus opus est : si de re, accusativus cum praepositione IN. LIVIUS I, 39. *Iuuenis euasit indolis regiae*. CIC. in Bruto 35. *T. Albucius perfectus Epicurens euaserat*. TERENT. *Adelph. III, 4. Haec licentia euadet in aliquod malum*. Nimirum EVADERE proprie notat terminum, ad quem quid pertingit, vti recte observavit CORTIVS ad Sallust. de bello Jug. c. 14. p. 472. & c. 52. p. 652. Vnde non modo cum praepositione IN, sed & cum adverbis ad locum iungitur. SALLUST. Jug. c. 14. *Huccine, Micipsa pater, beneficia euasere?* TERENT. *Andr. I, 2. v. 4. Heri semper lenitas, verebar, quorsum euaderet*. Vbi DONATVS : *ad quam partem erumperet. Et euadere est, per quamcumque difficultatem ad aliquid pervenire*.

II. Genitivum adsciscunt verba aestimandi. Sed iis perperam vulgo accensetur verbum CURI. Nihili ergo est phrasis : *parui hoc curo*, pro qua veteres : *parum hoc curo*. CELLAR. *Antibarb. p. 234*.

III. Vbi dativum alias postulare constructione, ibi saepe usus exigit praepositionem cum accusativo vel ablativo, & versa vice. Hinc Latinis ignota est syntaxis *communicare cui*, pro qua dicendum : *communicare cum quo, vel inter quos*. CICERO *epist. ad divers. I, 7. & pro P. Quinct. IIII*.

Nec Latinum est *conciliare cum aliquo*, pro quo veteres semper dicunt *conciliare alicui*.

CAES.

CAES. *de bello Gall.* VII, 7. Sic & incumbere libris perperam dicitur, pro studere. Veteribus enim placebat syntaxis: incumbere in studia, in curam, in rempublicam, ad laudem, ad rei-publicae salutem, ad bellum. Exempla collegit CELLAR. *Antibarb.* p. 337.

III. VT, NE, QVO, QVIN, AN numquam recipiunt futurum subiunctiui, sed exigunt coniugationem periphrasticam. Caue ergo dicas, *nescio an venerit*, pro *nescio an venturus sit*.

V. Quoties IVBEO accusatiuo personae iungitur, toties exigunt infinitiui actiui; alias passius ponendus est. Sic recte dico: *librum adferri iussit, seruulum iussit librum adferre*. Neque tamen *τολοιμα*, sed rariora tantum sunt *iubeo tibi*, *iubeo ut*, ceu exemplis compluribus demonstrant IAC. PERIZON. ad SANCT. *Mineru.* II, p. 125. CELLAR. *Antibarb.* p. 238. & 256.

VI. Adiectiua cum infinitiuis non temere iungenda sunt, quia hoc Graecismum redolet. Plerumque enim Latini vel gerundium, vel supinum, vel coniunctionem *ut* cum coniunctiuo prout res postulat, post adiectiua solent usurpare. v. c. *cupidus discendi, facile ad intelligendum, vel intellectu, dignus, qui (ut) laudetur, mirabile visu*.

VII. AN in dubitatiua sententia repetere vix consueuille CICERONEM, iam obseruauit CELLAR. in *Antibarb.* p. 228. Semper enim elegantiores, priore loco VTRVM vel encliticum NE; posteriore demum AN ponunt. CVRT. III, 4. *Alexandro, utrum perseueraret, an abiret, satis incerto*. Quod si tria sunt quaestionis membra, primum comma NE; posteriora AN exigunt. CIC. *pro S. Rosc.* 41. *Quaero abs te, iine, qui postulabant, indigni erant, qui impetrarent? an iste non commouebat, pro quo postulabant? an res ipsa tibi iniqua videbatur?*

VIII. In constructionibus cum praepositionibus danda est opera, ut ne sine veterum exemplo loquamur. Sic non optime dicitur; *versari circa aliquam rem*; melius *versari in aliqua re*. Ita enim semper loquitur CICERO *). Prius tamen placuit SENECAE ad Marc. 29. & SVETON. de Gramm. 17. Male quoque dicitur: *ita comparatum est cum hac re*: melius CICERO in Lael. 28. *Ita ratio comparata est vitae naturaeque nostrae*. TERENCE. Heaut. III, 1. *Ita comparata natura omnium hominum*. Talis etiam est formula: *ita se res habet cum hoc*, de qua CELLAR. in Antiq. barb. p. 213.

*) Aliquando *versari* idem est ac *circumagi*, *vexari*, *agi*. Et haec est elegans loquutio, quae & ipsa eandem constructionem cum IN postulat. Ita SALLYST. Jug. c. 14. *Semperne in sanguine, ferro, fuga versabimur?* Ita & active *versat nos cura*, & HORAT. Lib. II. Epist. II. v. 90.

Qui minus argutos versat furor iste poetas.
Conf. CORT. ad Sallust. p. 473.

XVII.

Fundamē-
ta synta-
xeos orna-
tae.

Praecipue hic locum inuenit syntaxis ORNATA, quippe quam vulgo praetermittunt grammatici. Ea vero quum partim in positione, partim in additione, partim in abiectiōe, partim denique in commutatione vocum consistat: de singulis non obiter agemus.

XVIII.

De vocum
positione
an quaedā
existent
certae re-
gulae?

Ad positionem vocum quod attinet, quamquam is est linguae Latinae genius, ut in ea verborum ordo non tam arctis legibus adstringatur, ac in aliis linguis: caue tamen existimes, plane nullum in ea esse

esse certum verborum ordinem *). Quare non perinde est, quo ordine colloques vocabula, sed observandae sunt regulae quaedam, quae dici non potest, quantum elegantiae sermoni Latino concilient**).

*) Mireris ergo, quo iure scribere potuerit IAC. LODOICVS STREBAEVS *de elect. & colloc. verb.* I, 4. p. 18. *In oratione nulla verbo propria sedes est, nullus certus & immutabilis locus, nullus umquam fuit sic destinatus ordo, ut eius mutatio deformis & inelegans esset.* Sane quantum ratio hunc virum doctum fugiat, vel inde patet, quod ordo verborum, in poetis facile tolerandus, in oratione soluta plane absonus esset futurus. Ait HORATIVS *Carmin. Lib. III. od. XV. v. 1. 2.*

*Phoebus volentem praelia me loqui
Victas & urbes increpuit, lyra.*

Iam si quis in prosa oratione, eodem servato verborum ordine, diceret: *pater volentem servos filium occidere, miseram & ancillas, castigavit, gladio:* quis, quaeso, ferret ita loquentem? Ex quo sane clarissime patet, in Latina quoque lingua esse aliquem verborum ordinem, certasque adeo regulas, quae nisi observentur, confusum ac hiulcum inde nasci oporteat orationis genus.

**) Vere ergo ordo & collocatio verborum in eloquentia omne fert punctum, adeo, ut quidquid orationi gratiae inest, pereat, si verborum turbes ordinem. Elegantissima sunt illa CICERONIS *de orat.* I, 1. *Cogitanti mihi saepe numero, & memoria vetera repetenti, perbeati fuisse, Quinte frater, illi videri solent, qui in optima republica, quum & honoribus & rerum gestarum gloria florere, cum vitae cursu*

tenere potuerunt, ut vel in negotio sine periculo, vel in otio cum dignitate esse possent. Iam verborum tantum collocationem muta, & periodum hunc in modum refinge: *Quincte frater, saepe numera mihi cogitanti, & repetenti memoria vetera, illi perbeati fuisse videri solent, quum & honoribus florerent, & rerum gestarum gloria, eum potuerunt tenere cursum vitae, ut vel sine periculo in negotio, vel cum dignitate esse possent in otio.* Tuam fidem, lector, an pristinae elegantiae Ciceronianae vel vola vel vestigium superest? Nonne coquum potius aliquem aut calonem, quam Ciceronem audire tibi videris? Et tamen verba omnia Ciceronis retenta; solumque immutatum esse ordinem & collocationem verborum animaduertis. Quae quum ita sint, quantum hac in re positum sit momenti, satis superque intelliges.

XVIII.

Quales sint
illae regulae?

Operae pretium itaque fuerit, potiores, quae huc pertinent, regulas paullo accuratius exponere, idoneisque illustrare exemplis*), ut quis sit hac in re linguae Latinae genius, tanto facilius possit intelligi.

*) Multi iam inde a renatis litteris prodierunt libelli de elegantis Latinae linguae, in quibus etiam de ordine & collocatione verborum praecipere solent auctores. Sed quum & hic multa parum accurate, multa perperam dicantur: nos ea, quae certa sunt, conlectabimur.

De transpositione
regulae.

I. Vocativus non statim ab initio, sed plerumque*) post aliquot verba, nonnunquam etiam in posteriore periodi membro locum occupat. NEPOS in proem. 1. Non dubito, fore plerosque, ATTICE, qui hoc genus scripturae leue, ac non satis dignum summorum virorum personis indicent. CI-

CERO in orat. 1. *Virum difficilius, aut maius esset negare tibi saepius idem roganti, an efficere id, quod rogares, diu multumque, BRUTE, dubitavi.* Vbi vocativus in postremum denique periodi membrum eleganter reiectus est.

*) Attamen, si adfectus exprimendus sit, vocatiuus & primum statim locum recte occupat, & nonnunquam bis vel ter repetitur. **TERENT.** *Andr. I, 5. v. 47. o Mysis, Mysis, etiam nunc mihi scripta ita dicta sunt in animo Chrysidis de Glycerio.* Vbi **DONATVS**: Primum vocandi, alterum increpandi est. Ego utrumque adfectus cuiusdam esse existimo, uti illud **CICERONIS** ad **Q. Fratrem**: *Mi frater, mi frater, mi frater.*

II. **Casus obliqui**, si id sensus orationis ferat, eleganter nominatio praemittuntur. **CIC.** orat. 2. *Nec simulacro Iovis Olympii, aut Doryphori statua deterriti, reliqui minus experti sunt, quid efficere, aut quo progredi possent.* Si hic nominativum reliqui deterriti priore loco posueris, omnis peribit periodi venustas.

III. **Propositiones**, incidentes **Logicis** vocatae, eleganter adiectivis & substantivis, aut certe reliquae orationi interseruntur. **CIC.** *Catilin. III, 1. Profecto quoniam illum, qui hanc urbem condidit Romulum, ad Deos immortales benevolentia, fama extulimus.* Hic propositio, qui hanc urbem condidit, incidens est. **IDEM.** *Catil. IV, 10. Anteponatur omnibus Pompeius, cuius res gestae atque virtutes iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur.* Hic denuo incidens propositio, quibus solis cursus, non potuisset elegantiorum locum, quam inter adiectivum & substantivum occupare.

III. **Idem** tenendum est de ea propositione, quae comparativos, aut verba **MALO** & **PRAESTAT**, sequitur. Haec enim eleganter comparatio,

aut certe verbo suo praemittitur. Sic eleganter CICERO pro M. Marcello 1. Est vero fortunatus ille, cuius ex salute non minor paena ad omnes, quam ad illum ventura sit, laetitia pervenerit *) Muta quaeso vocabulorum ordinem, & propositionem, quam ad illum ventura sit postremo loco pone; denuo profecto videbis, totam orationem hiuleam fieri. Ita eleganter etiam dixeris vir pace, quam bello, illustrior; minus eleganter vir illustrior pace, quam bello.

*) Bis eo loquendi genere in vna eademque periodo vititur QVINCTIL. Instit. orat. l. V. c. 3. Tanto est accusare, quam defendere, quanto facere, quam sanare, vulnera, facilius.

V. Propositiones conditionales nonnumquam eleganter veluti per *ἂν* reliquae orationi inseruntur. CORN. NEP. Agesil. 5. Namque illa multitudine, si sana mens esset, Graeciae supplicium Persas dare potuisse.

VI. Eiusdem conditionis sunt formulae: mihi crede, pro eo, ac debui, pro tua sapientia, qua es animi perspicacia, qui est insignis tuus, nos amor, ut tum erant tempora, cet. Eae enim omnes quasi per *ἂν* reliquae orationi inseruntur, e. g. CIC. epist. ad diuers. XII, 1. Finem nullum facio, MIHI CREDE, Cassi, de te & Bruto nostro, id est, de tota republica, cogitandi. Ad eundem SVLETIVS epist. IV, 5. Postquam mihi renunciatum est de obitu Tulliae, filiae tuae, sane quam, PRO EO. AC DEBVI, graviter molesteque tuli. NEPOS Attic. 1. Patre usus est diligente, indulgente, & UT TUM erant tempora, diti. Elegantes admodum sunt hae similesque parentheses, & hinc veteribus familiarissimae.

VII. Coniugationum tempora ex participiis. & ver.

verbo substantiuo composita pereleganter diuelluntur, & quaedam inter utraque inseruntur. CIC. epist. ad Q. Fratr. I, 1. Non dubitabam, quin hanc epistolam multi nuntii, famaue denique ipsa ESSET sua celeritate SUPERATVRA. Rescribe superatura esset, & multum peribit elegantiae: IDEM de finib. II, 16. Nulla quaestio DECRETA a senatu EST.

VIII. Nec minor est orationis elegantia, si duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eodem modo seiungantur. CIC. de fin. II, 16. Quae est ista laus, quae POSSIT e macello PETI? IDEM de offic. II, 20. Sed quum in beneficiis collocandis aut mores SPECTARI, aut fortuna SOLEAT.

VIII. Comparatiui & superlatiui elegantissime periodum claudunt. V. C. MANVT. epist. I, 20. Solent esse, quae minus expectantur, LAETIORA. CIC. de nat. Deor. I, 20. Hunc Deum rite beatum dixerimus; vestrum vero LABORIOSISSIMUM.

X. Eleganter quoque postremum in oratione locum occupant casus obliqui a voce NEMO. PLIN. epist. IV, 30. Ego videor habere multos amicos; sed huius generis, cuius & tu quaeris, & res exigit, prope NEMINEM.

XI. Adiectiua substantiuis siue praeponas, siue postponas, perinde est. Pronomina tamen possessiua MEVS, TVVS, SVVS, NOSTER, VESTER, substantiuis suis saepissime postponuntur. Sin addatur praepositio cum suo casu, perinde erit siue praeponas, siue postponas, dummodo praepositionem cum casu suo inseras inter adiectiuum & substantiuum. Sic semper dicunt Latini: Amici tui, rerum suarum, sententiam meam. Ast promiscue dicunt: amor erga me tuus, tuorum erga me meritorum. Vid. CIC. epist. ad diuers. I, 1.

XII. Plura unius commatis pronomina scite coniunguntur. V. C. si QVA TIBI NOSTRAE cladis est memoria.

XIII. Inter adiectivum & substantivum aliquid interponere solere Latinos, iam pueris notum est. Prouidendum tamen, ne interpositio ista sensum turbet, aut adfectionis aliquid redoleat. Eleganter ait NEPOS Alcib. 9. Quem quidem adeo sua cepit humanitate. At si dixeris: adeo sua quidem quem humanitate cepit: nulla amplius erit orationis venustas.

XIV. Coniunctiones, SI, NISI, VT voci uni aut alteri eleganter postponuntur. CORN. NEP. Milt. 1. Id si fecissent. Elegans in primis est NIHIL VT: litterae tuae ita conscriptae sunt, NIHIL VT iis esse possit elegantius. Immo generatim TVRSELIN. de partic. Lat. orat. c. 200. §. 4. p. 146. edit. Rich. Ketelii: VT saepe elegantiae causa ex primo loco recipit se in secundum, praesertim si cum VIX, NULLVS, NEMO, TANTVM, copuletur: vix ut, nullus ut, nemo ut, tantum ut. Exempli passim exstant. Idem obseruat de coniunctione SI, quae pronomini praeccipue eleganter postponitur, c. 168. §. 4. p. 118.

XV. Si aliena verba reeferantur, non utendum est formulis: ITA DIXIT, IN HAEC VERBA ERVPIT, cet. sed verbis INQVIT, AIT, quae semper post verba nonnulla ipsi inseruntur orationi. CORNEL. NEP. Att. 4. Cui quum persuadere tentaret: noli, oro te, INQVIT Pomponius, aduersus eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. Et c. 21. Mos ut venisse vidit, in cubitum nixus: Quam, INQVIT, curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos testes habeam, nihil opus est pluribus verbis commemorare.

Locum id habet, si verba directe recensentur. Nam si oblique; omnia per accusatiuos & infinitiuos proferuntur, sine verbo inquit. TAC. *Annal.* l. 4. Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant, truces Agrippam, & ignominia accensum, neque aetate, neque rerum experientia tantae moli parem. Tiberium Neronem maturae aetatis, spectatum bello, sed vetere & insita Claudiae genti superbia; multaque indicia saevitiae, quamquam premantur, erumpere.

XVI. In ordine & collocatione vocum quam maxime etiam cauenda ὁμοιοτέλευτα, seu similiter cadentia, quae vix fert subtile Romanorum aurium iudicium. Sic statim aures offenderent haec: non aliquo timore, sed partim dolore. Ast elegantius CICERO pro Marcello 1. Diuturni, inquit, silentii, quo eram his temporibus usus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim verecundia finem hodiernus dies attulit. Si ergo transponas quaedam vocabula, facile ὁμοιοτέλευτα cauebis. Sic παροφρῖα offendunt, quae sequuntur: neque vero disiunctissimas terras citius potuisse peragrari cuiusquam passibus, quam tuis cursibus. Elegantius CICERO pro Marcell. 2. Nec vero disiunctissimas terras citius cuiusquam potuisse peragrari passibus, quam tuis non dicam cursibus, sed victoriis illustratae sunt. Mireris ergo, ecclesiae patres, & maxime AVGVSTINVM, maximas in hisce ὁμοιοτέλεις quaevisse delicias.

XVII. Denique & id cauendum in ordine & collocatione verborum, ne imprudenti tibi versus loco prosae orationis nascantur. QVINTIL. *Inst. orat.* Lib. VIII. c. 4. Sane nec ipse CICERO sibi ab hoc orationis naevo satis caute potuit. En enim hexametrum, qui illi in oratione pro Archia 1. obrepit.

*In quo me non inficior mediocriter esse
Versatum.*

Et Libro III. de oratore, ubi ipse hoc vitium
incessit, totum distichon imprudens inseruit:
*ac mihi quidem veteres illi maius quiddam animo
Complexi, plus multo etiam vidisse, videntur,
Quam quantum nostrorum ingeniorum acies.*

X X.

Regulae de
additione
vorum.

Haec de positione atque ordine vocabu-
lorum sufficient. Non minor in additione
vorum quarundam sita est elegantia, de
qua ipsa quoque paucas easque perspicuas
dabimus regulas *).

*) Regulae potiores hae fere sunt.

I. Initio periodi saepe ponitur EGO, quod alias
omitti posset, & tunc ei additur VERO. CIC.
epist. ad diuers. III, 6. Ego vero, Serui, vel-
lem in meo grauissimo casu adfuisses. Immo ge-
neratim hoc indicium est responsionis, qua al-
terius dicta probamus. CICERO l. VIII. ad di-
uers. epist. 5. Mihi vero ad Nonas bene matu-
rum videtur fore. IDEM l. XVI. epist. 23. Tu ve-
ro confice professionem, si potes. TER. Eunuch.
V, 2. v. 45. Ego vero maneo. Vbi DONATVS:
modo VERO consentientis est aduerbium.

II. Quoties de nobis ipsis loquimur mode-
stiae causa addimus QUIDEM. PLAVT. Epidic. I,
2. v. 8.

*Iam istoc probior es, meo quidem animo,
cum in amore temperes.*

III. Superlatiuis eleganter adduntur aduerbia
QVAM, LONGE, MVLTO, v. c. longe audacissimus,
multo iucundissima, quam occultissime traiecto am-
ni. LIV. Hist. XXI, 27.

IIII. Eleganter quoque iisdem superlatiuis ad-
ditur QVISQVE. v. c. CIC. pro Archia II. Trahi-
mur

mur omnes laudis studio, & optimus quisque maxime gloria ducitur.

V. Comparatiuis quoque non sine elegantia addes ablatiuos IVSTO, SOLITO, DICTO, SPE, OPINIONE. V. C. ad rem iusto attentior, solito maior, dicto citius, spe melior. Exempla plura collegit CORTIVS ad Sallust. p. 785. Ipse SALLUST. Iug. c. 85. Opinione asperius est. CIC. in Bruto c. 1. addit omnium: opinione omnium maiorem cepi dolorem. SALL. Iug. c. 75. Commeatus spe amplior. SENECA de morte Claud. c. 16. Dicto citius.

VI. Verbis quae spem vel opinionem denotant, Latini eleganter addunt FORE vel FUTURVM ESSE, sequente vel QUI, vel VT cum praesente vel imperfecto coniunctivi. NEP. prooem. 1. Non dubito, fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturae leue, & non satis dignum summorum virorum personis indicent. Eodem modo dicitur: spero fore, ut in gratiam tecum redeat. Numquam ratus sum fore (futurum) ut sanctae opes tam celeriter conciderent.

VII. Eandem prae se elegantiam ferunt formulae, ACCIDIT, FIT, FACTVM EST, FUTVRVM EST, quae verbis additae euentum vel consequentiam indicant. Sufficeret sane, si diceres: putaresne, mihi unquam verba deesse posse? Sed elegantius CICERO: putaresne unquam accidere posse, ut mihi verba deessent? Ita & NEPOS Alcib. 3. Id quum adpararetur, priusquam classis exiret, ACCIDIT, ut una nocte omnes Hermiae deiicerentur. Eodem exemplo dices: quum in eo esset, ut oppido potiretur, FACTVM EST, nescio quo casu, ut pars muri corrueret. Item: nisi signum receptui dederis, FUTVRVM EST profecto, ut rem famamque perdas.

VIII. Quaestio QUID vel CUR eleganter augens formula veteribus frequentissima: QUID EST.
QVOD

QVOD, v. c. quibus subtractis, quid est, quod delectare nos possit?

VIII. Nominibus propriis obscurae famae, contemptus causa additur QVIDAM. Sic apud NEPOT. Paus. 4. est Argilius quidam. Et in Cimon. 1. Callias quidam. In Dione 8. Callicrates quidam, & paullo post, c. 10. Lyco quidam. In Timoleonte, c. 5. Huic quidam Lamestius, homo petulans & ingratus, vadimonium quum vellet imponere.

X. Coniunctionibus SI & NISI saepe praemittitur QVOD. NEP. Eumen. 8. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat. Et in Hannib. 1. Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse.

XI. Similis pleonasmus est in sequentibus: ID QVOD, pro quod, VT NE pro ne. NEP. Dardam. 4. Existimans, id quod accidit, facilius se imprudentem parua manu oppressurum. CICERO pro Ligar. 4. Ut Romae ne sit.

XII. Emphaseos causa adiectivis aequae ac substantivis eleganter additur ISQVE, v. c. filium habeo eumque unicum. CICERO: Pansa, isque consul, non erubuit declamare.

XIII. Verbo saepe iungitur participium, tamquam consequenti antecedens. NEP. prooem. Quum RELATVM legerint. Relatum est antecedens; legerint consequens. Suffecisset alterutrum, sed utrumque iungitur elegantius. Eodem exemplo dicitur: per manus traditum accepimus, vel antiquitus traditum accepimus, uti apud QVINTIL. Inst. orat. lib. V. c. 2. Quin immo aliquando fere conjunctae iunguntur, uti apud SALVST. Catil. c. 1. utrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget. Plura huius generis collegit CORT. ad Sallust. p. 396. veluti illa CAES. de bello cin. lib. I. cap. 65.

Quos

Quos ubi Afranius procul VISOS CONSPEXIT: & LIVII lib. II. c. 5. Ille est vir, qui nos EXTORRES EXPULIT patria.

XIIII. Interrogationibus eleganter additur: QVAESO, OBSECRO, AMABO, aut si ex ira procedunt, MALVM. TERENT. *Heaut.* I, 1. v. 31.

Quaeso, quid de te tantum mervisti?

PLAUT. *Casin.* I, 1. v. 3.

Quid tu, malum, me sequere?

XXI.

Quemadmodum vero additio elegantiam conciliat orationi: ita & quarundam vocum abiectio vel omissio mirifice eandem ornat. Nos, missis rarioribus ellipsis, quas studiose collegerunt SANCTIVS & PERIZONIVS *) nitidiores tantum & optimas tum aphaereses, tum ellipses hic more nostro recenserebimus **).

Nec non de earundem abiectioe.

*) Multae apud veteres occurrunt ellipses, quae excusandae potius, quam laudandae videntur. Et has sane inculcat SANCTIVS *lib. III. Min. c. 1. sequ.* Quis enim cum HORATIO diceret: *ventum erat ad Vestae*, scilicet aedem? Non quidem exemplo ista carent, nec abstant CICCER. *ad diuers. lib. XIII. epist. 2.* & LIVIVS *Hist. I, 33. & 41.* sed haec Graecismo excusari poterunt.

**) Potiores de vocum syllabarumve defectu regulae hae fere sunt.

I. ALIQUIS, ALIQUANDO, ALICVBI; priores syllabas ALI saepe amittunt post coniunctiones SI, NE, NISI, QVVM, NVN, QVO, QVANTO. CICCER. *pro Arch. I.* SI QVID in me est ingenii. PLIN. *epist. I, 10.* SI QVANDO urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret. CICCER. *epist. ad diuers. X, 14.* Epistolas decerpito, NE QVANDO quid
ema-

emanet. Similia sunt: SICVBI hostis futurus est. QVO QVIS doctior est. QVANTO QVIS ditior est.

II. Totum pronomen ALIQUIS abiicitur, si sequatur relatiuum, QVI. SALLYST. Catil. c. 22. Fuere ea tempestate, qui dicerent. Sic eleganter dixeris: est, quod te velim. Est, de quo tecum confabuler.

III. Frequenter etiam omittuntur substantia, LOCVS, TEMPVS, OCCASIO, V. C. non est, ubi pedem ponat. Erat, quando serio istiusmodi agebantur. CIC. Catil. I, 10. Habes, ubi ostentes illam praeclaram patientiam tuam.

III. Nihil quoque frequentius est omissione coniunctionum VT, NE, V. C. fac venias: haec curae tibi sint, precor: caue existimes: malus homo sit oportet.

XXII.

Fundamē-
tū variatio-
nis gram-
maticae.

Denique, quum nihil sit, CICERONE iudice, taediosius, quam si stilus semper sit idem: eae quoque regulae, quae ad mutationem variationemque grammaticam *) vel omnium propositionum, **) vel vocum quarundam, ***) pertinent, non erunt nobis praetermittendae.

*) Variatio vel grammatica est, vel rhetorica. Vtramque at non eodem modo, inculcant ERASMVS ROTEROD. de copia verborum & rerum, MICRAELIVS de copia verbor. & qui instar omnium est AVGVSTVS BVCHNERVS de commutata ratione dicendi, Lips. Cl. Io CLXXXVIII, 12. Nobis, quum in fundamentis grammaticis versemur, cum variatione rhetorica nihil hic est negotii.

**) Variatio grammatica duorum generum est. Vel enim in vniuersum ad omnes pertinet propositiones, adeo, vt quemadmodum ex

vna

una cera plures imagines, ita ex eadem sententia plures fingi possunt periodi. Vel quibusdam tantum formulis & loquutionibus est propria. Et ad primam quidem quod attinet, ad illam referendae sunt regulae sequentes.

I. *Simplicissima est variatio per phrases, & loquutiones synonymicas.* Ait TERENT. Andr. I, 1. v. 50. ingenium est omnium hominum a labore procline ad libidinem. Hanc sententiam per periphrases synonymicas ita variabis: *Ea est mortaliū omnium indoles, ut a labore ad voluptatem ruant. Ita comparata est omnium hominum natura, ut labor cedat voluptatis illecebris, & quisque libidini, quam rei familiari, operam dare malit, cet.*

II. *Talis etiam est variatio per casus, cui mature adfueri oportet adolescentes, ne meras pro elegantiore stilo proferant enunciationes logicas.* Ait NEPOS Alcib. 1. In hoc NATURA efficere quid possit, videtur experta. In genituo dixeris: In hoc, NATURAE quanta vis sit, quantaque efficacia, satis perspectum est. In datiuo: NATURAE efficere quid liceat, vel huius exemplo compertum est. In accusativo: In hoc NATURAM, efficere quid possit, experiri voluisse arbitror. Denique in ablatiuo: In hoc, quid a NATURA effici possit, est intellectum.

III. *Adiectiuum eleganter in substantiuum, & hoc in illud commutatur.* Esto propositio: *Eras satis eloquens, liberalis, prudens iuris civilis aequae ac rei militaris.* Hanc ita commutat NEPOS in Cimon. 2. Habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris civilis, tum rei militaris. Ita si propositio esset haec: *Invidi obstiterunt eius virtuti,* variatio posset peti ex NEPOT. Hannib. 1. *Multorum obtrectatio deuicit unius virtutem.* Sic perinde erit, siue dicas: *tanta in me exstant beneficia*

fecia tua, siue: tanta est tuorum in me beneficiorum multitudo.

III. Saepe nomen mutari poterit in verbum, vel contra, maxime si superlatiui vel comparatiui adfuit. e. g. Omnibus par, & plerisque melior. Ast elegantius NEPOS Themist. 1. Antefertur huic nemo, pauci pares putantur.

V. Superlatiui saepe in comparatiuos mutantur, e. g. In virtutibus aeque ac vitiis fuit excellentissimus. PRO quo NEPOS Alcib. 1. Nihil illo fuit excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus.

Multo elegantior haec sit variatio, si istud nihil aliquoties κατ' ἀναφορὰν repetatur. CICERO ad diuers. l. VIII. epist. 14. Nihil est enim, mihi crede, virtute formosius, nihil pulcrius, nihil amabilius. Loco est in eadem formula eleganter nonnumquam adhibetur excogitari potest, fingi potest, v. c. Nihil hoc puero excogitari potest venustius.

VI. Saepe etiam variatio optime procedit per participia, quae dici non potest, quantum ornent orationem. Participia vero ponuntur, partim, vbi occurrit relatiuum QUI, partim, vbi in Germanica lingua sunt particulae nachdent, als, als, wenn, weil, partim, quando duo commata per coniunctionem copulatiuam ET coniunguntur. De singulis dabimus regulas.

(I) Quoties occurrit pronomen, QUI, toties omisso illo, ponitur participium eiusdem significationis & temporis, PHAEDR. Fab. 1, 15. v. 1. Malus quum sutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere coepisset loco. Hic inopia deperditus *) idem est, ac qui inopia perierat. Ita & recte dicit CICERO. Catil. II, 1. Catilinam, furentem audacia, scelus anhelantem, pestem patriae nefarie molientem.

*) SCHEFERVS ad h. l. notat, omissam videri particulam &, vel potius, legendum esse inopiaque perditus, quod posterius & ipse pro-

probo. At si utrumque concedas, tamen quadrabit exemplum. Nam & deperditus vel inopiaque perditus idem est, ac & qui inopia perierat.

(II) Si occurrunt particulae, *als*, *da*, *nach-*
dent, *weil*, videndum, utrum duo adsint nomi-
nativi, an vnicus. Si duo; prius comma muta-
tur in duo ablatiuos consequentiam designantes,
e. g. *Quum amici hortarentur, ut Graeciam in*
suam redigeret potestatem, Darius classem quin-
gentarum navium comparauit. Duo hic adsunt
nominatiui: *amici* & *Darius*. Hinc NEPOS *Mil-*
tiad. 4. prius comma mutat in duo ablatiuos:
Darius autem, hortantibus amicis, ut Graeciam in
suam redigeret potestatem, classem quingent. rum
navium comparauit. Sed absurde diceret: *Christo*
cruci adfixo, sanguinem effudit. Vnicus enim hic
adest nominatiuus. Recte vero: *Christo cruci ad-*
fixo, solis defecit lumen. Negari equidem ne-
quit, esse exempla, vbi duae orationes, hoc
modo iunctae, sunt eiusdem suppositi: e. g.
PLAVTVS in *mil. glorioso*: *Si ego, me sciente,*
paterer vicino meo eam fieri iniuriam. Qualia
quam plurima collegit SANCIVS in *Minerva*
lib. II. c. 7. p. 136. seq. Sed haec tamquam ra-
riora non frequentanda putaverim.

(III) Si vnicus adest nominatiuus, prius com-
ma itidem potest in participium commutari, sed
ita, ut illud in eo casu ponatur, quem adsumit
nomen vel verbum commatis posterioris e. g.
Quum Christus cruci adfigeretur, manus eius san-
guine stillabant. Hic manus est substantiuum,
quod quum genitiuum regat, participium ne-
cessario in casu genitiuo ponitur, hoc modo:
Christi cruci adfixi manus sanguine stillarunt.
Quum hac de re cogito, mirum mihi videtur.
Hic videtur postulat datiuum. Ergo participium
in datiuo ponendum, dicendumque: *cogitanti mi-*
hi

hi hac de re, permirum videtur. Postquam eum satis excruciauerant, denique necarunt. Necare postulat accusatium, ergo dicendum: excruciatum denique necarunt.

(III) Si duo commata per & copulantur, vel prius vel posterius in participium commutatur, omisso ET. c. g. NEP. Milt. 1. Ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt, id est, ex his quidam delecti, & Delphos deliberatum missi sunt. Eodem exemplo dixeris: quem re tractum ex itinere parens necari iussit. SALLUST. Catil. 39. Muneribus ornatum a se dimisit. Alloquutus milites, in urbem rediit.

VII. Gerundia eleganter in participium in DVS commutantur. c. g. NEPOS Miltiad. 3. Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent. Vbi liberandae Graeciae, ponitur pro liberandi Graeciam.

§ ***) Sed haec de variatione generali. Sunt praeterea variationes quaedam, quae ad has vel illas formulas pertinent, e quibus pauca veluti exempli causa delibabimus.

I. Initio huc pertinent variae descriptiones superlatiui, quales sunt quae sequuntur. CICER. epistol. VI, 9. Cum A. Caecina mihi tanta familiaritas consuetudoque semper fuit, ut nulla maior esse possit. NEP. Miltiad. 1. Et antiquitate generis, & gloria maiorum, & sua modestia unus omnium maxime floruit. IDEM Timoleon. 1. Namque huic uni contigit, quod nescio, an ulli, ut cet. Item: sic rogo, ut qui maxime & summa contentione solent. TERENT. Andr. act. I, 1. Adolescentula forma & vultu, Sofia, adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra. TAC. Germ. 9. Auspicia sortesque, ut qui maxime, observant. VELLEI. PAT. II, 35. Vir in tantum laudandus, in quantum virtus intelligi potest.

H. QVO.

II. QVO, EO, *vel* QUANTO, si occurrunt, eleganter mutari poterunt ita, ut in priore commate VT QVISQVE; in posteriore ITA ponatur: SALLVST. *Iugurth.* c. 81. Post uti quisque opulentissimus videatur, ita Romanis hostem fore: id est, quo quis erit opulentior, eo magis hostis Romanis videbitur. Nec aliter CICERO *de orat.* c. 2. SENECA *de constant.* c. II. CAES. *de bello ciu.* lib. 7. c. 2. Sed pro eo TAM & QVAM vtitur SALLVST. *Iugurt.* c. 31. QVAM quisque pessime fecit, tam maxime tutus est. Similia exempla ex LVCRETIO & VARRONE adducit CORTIVS in notis p. 562. ubi etiam observat, GELLIVM *noct. Attic.* XVIII, 3. iunxisse QUANTO & TAM MAXIME. Qui maledicit & vituperat, QUANTO id acerbius facit, TAM MAXIME ille pro iniquo & inimico ducitur. Sed non est inter elegantissimos scriptores GELLIVS, ut quae ille singularia habet, imitari velis.

III. NON MODO, SED ETIAM variis modis eleganti variatione redduntur. Exempla id doccunt. NEPOS apud LACTANT. *Instit.* III, 15. TANTVM ABEST, ut ego magistram esse putem vitae philosophiam, beataeque vitae perfectricem, VT nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputando versantur, id est, non modo philosophia non est magistra vitae, sed ipsis etiam philosophis magistris opus est. CICER. *pro Marcell.* c. 2. Nullius est tantum flumen ingenii, nulla dicendi aut scribendi vis, tantaque copia, quae NON DICAM exornare, SED enarrare res tuas gestas possit, id est, non modo exornare, sed & enarrare res gestas tuas nemo potest. TACIT. *Annal.* XIII, 20. Sed cuicumque, nedum parenti, defensionem tribuendam, id est: non parenti modo, sed cuicumque etiam defensionem tribuendam.

IV. DICO, sequente NON, mutatur in NEGOTIO.
[CICER.]

CICER. Catil. III. Negari, me esse facturum.

V. OPORTET variis exprimitur formulis, quales sunt, quae sequuntur: CICER. Phil. XI, 6. NON POSSUNT NON prodige vinere, qui nostra bona sperant, quum effundant sua. FACERE NON POTVI, quin te hortarer. Dandam tibi hanc operam DVXI.

VI. QUIDAM etiam exprimitur per NESCIO QVIS. TERENT. Adelph. III, 4. Prodit nescio quis.

Ita & forte fortuna, exprimitur NESCIO QVO CASU. NESCIO QVO PACTO. NESCIO QVO FATO MEO.

VII. Pro TOTVS saepe occurrunt formulae, QUAM LONGVM EST. QUANTVS QUANTVS EST, QUAM LATE PATET, v. c. Mare, quam longum est. Germania quam late patet. Eleganter CICERO pro Marcello c. 2. Totum hoc, quantumcumque est, quod certe maximum est, totum est, inquam, tuum. Plura huius generis dedit v. c. PETRVS BURMANNVS ad illa Ovidii Amor. I, 2. v. 3.

Et vacuus somno noctem, QUAM LONGA peregi.

ita enim ad VIRGIL. Aen. III, v. 193.

Nunc hiemem inter se luxu, QUAM LONGA, fovere,

& l. VIII, v. 87.

Thybis ea fluvium, QUAM LONGA EST, nocte tumentem,

Leniit.

CAPUT II.

De fundamentis Stili Rhetoricis.

L.

Leuiora fuerunt, quae superiore capite Qualia hic
intelligentur
fundamenta rhe-
thorica?
monuimus, eaque, si mens non laeua
fuisset, iam in ipsis scholis inferioribus di-
ligentius imbibere oportuerat. Iam ad gra-
uiora pergitur, id est, ad fundamenta
RHETHORICA. Quemadmodum vero su-
periore capite non ipsam complexi sumus
grammaticam: ita & hic non vniversam
rhetoricam*), sed ea tantum, quae ad sti-
lum faciunt, trademus fundamenta.

*) Rhetoricam de *inventione*, *dispositione*,
eloquutione, & *actione* praecipere, nemo igno-
rat. Verum nobis cum sola eloquutione nego-
tium est: de qua operam dabimus, vt multa,
quae in plerisque rhetoricis scriptis frustra quae-
sueris, moneamus.

I I.

Ceterum quidquid de eloquutione prae-
cipit rhetorica, illud omne ad quatuor po-
tissimum capita videtur referendum. *Quis*
enim esset dicendi modus melior, quam vt
LATINE, *vt* **CONCINNE**, *vt* **ORNATE**,
& ad id quodcumque agatur, APTE CON-
GRVENTERque dicamus *)?

Quotupli-
cia ea sunt?

*) Verba haec sunt **CICERONIS** de orat. III,
10. nisi quod ille, omissa concinnitate, diluci-
dam esse debere orationem, monet. Ne vero

praeter rem quatuor ista posuisse fundamenta videamur, operae pretium fuerit, quadripartitae istius distributionis reddere rationem. Qui aedes elegantiores molitur, eum sollicitum esse oportet de *materia* bona, solida, ac exquisita. Qua comparata, nihil tamen, quod oculos hominum ferat, exstruet, nisi accedat conformata quaedam regulis architectonicis *idea*, cuius ad exemplum fabri exstruant aedificium. Praecipue enim ad elegantiam aedium pertinet iusta partium omnium mensura & proportio, quae sine *idea* illa vix poterit obtineri. Exstructae vero ad hanc mensuram aedes deinde variis coloribus, tectorio opere, picturis exornantur. Enimvero si vel maxime haec omnia accesserint: non placebunt tamen aedes, nisi *τὸ ὀψίων* fuerit observatum. Alia enim aedificandi ratio in palatio principis, alia in templis, alia in priuatorum aedibus urbanis, alia denique in praediis rusticis locum inuenit, ludibriumque merito is deberet hominibus, qui columnas Corinthiacas praedio rustico adptaret. Iam eadem est stili elegantioris ratio. *Materia*, qua sermo elegantior componitur, sunt *voces* & loquutiones vere Romanae, atque inde ante omnia ostendendum, quid sit LATINE dicere. Sed voces illae ac loquutiones Romanae, quantumvis elegantissimae, parum delectabunt, nisi ad *periodorum mensuram*, veluti ad ideam architectonicam, componantur. Quod qui facit, is demum CONCINNE dicere videtur. Sed quamvis & hoc fuerit observatum, tamen ne sic quidem placebit oratio, nisi ei *ornamenta quaedam*, tamquam picturae & colores accedant. Vnde diximus, ORNATE esse dicendum. Denique ut non vna omnes aedes decet aedificandi ratio: ita nec omnibus scriptionibus idem conuenit *stilus*, eademque dicendi forma. Alio enim sti-

lo epistolas, alio historias, alio orationes, alio panegyricos, alio satiras, alio dissertationes conscribi oportet. Quas stili formas, si quis recte ac decore expresserit, is demum **APTE CONGRVENTER**que dicere videtur.

III.

LATINITAS orationi puritatem conciliat; **CONCINNITAS** eam in iustas periodos ac decoram veluti mensuram compingit: **ORNATUS** ut admirationi sit; & **CONGRVENTIA** denique, ut ne a decoro aberret, efficit. Si vlla harum virtutum desit, vix reprehensionem doctorum effugiet oratio, tantum abest, ut vlla laude digna videatur *).

Quid sit Latine, concinne, ornate, apte dicere?

*) Non rectius hoc, quam exemplo, poterit a nobis demonstrari. Si quis Corinthi descripturus excidium, ita loqueretur: *L. Mummius Corinthum crudeliter ruinavit*, quisque intelliget, hanc orationem lixis & calonibus, quam docto homine, esse digniorem. Neque enim **LATINVM** est *ruinavit*, atque hinc stilo sua puritas deest. Sed emendabimus istum naeuum, & ita dicemus: *L. Mummius Corinthum funditus deleuit*. Sic Latina quidem & pura erit oratio; verum ne sic quidem haec verba quemquam delectabunt, quia nondum audimus periodum, sed propositionem logicam. Dabimus ergo operam, ut his verbis etiam sua constet **CONCINNITAS**, eaque proinde hac periodo concludemus: *L. Mummius Corinthum, quod Romanam maiestatem parum reuereri videretur, mira seueritate euertit*. Sic omnia erunt Latina, iusta quoque & concinna erit periodi mensura: & tamen nondum quidquam audies, quod admireris. Nondum enim vllus accessit

ORNATVS. Age, ne hic quoque possit desiderari, ita dicemus: *L. Mummius Corinthum. Graeciae oculum, quum Romanam maiestatem parum suspicere videretur, mira seueritate effodit, iam demum & Latina & concinna & ornata est oratio, adeoque non potest non placere. Et tamen si quis hac periodo in stilo historico vel dissertatione didactica vteretur, is tamen vix videretur obseruasse. Ex quo sequitur, ut & APTE CONGRVENTERque dicendum sit.*

IIII.

Quomodo
vocabula
pura a sus-
pectis di-
scerni pos-
sint?

LATINE & pure quomodo dicendum sit, ita ostendere conati sunt eruditi, ut integris libris voces parum Latinas ac suspectas collegerint *). Enim vero quum taediosa sit ea methodus: satius erit, regulas quasdam, quales neminem adhuc dare memini, de vocabulis suspectis suppeditare.

*) Multi exstant huius generis libri. Noti sunt GER. IO. VOSSII *de vitiis sermonis*, IO. VORSTII *de Latinitate falso meritoque suspecta*, CHRIST. CELLARII *Antibarbarus & curae posteriores*, & quae ea occasione cum viris doctis Danis disceptauit auctor celeberrimus, CAR. ANDR. DVKERI *de Latinitate veterum iureconsultorum*, DAN. GEORG. MORHOFII *liber de pura dictione*, cui notas adiecit IO. LAVR. MOSHEMIVS, atque edidit *Hanouerae* MDCCXXV. 8. Eodem pertinent IO. KER *Observationum linguae Latinae Part. II. Lond.* MDCCVIII, 8. IENSI collectanea *purae & impurae Latinitatis*, *Lips.* MDCCXXVIII. 8. a V. C. KAPPJO edita GVNTHERI *Latinitas restituta*, *Ienae* edita. Immo & ANT. SCHORI *phrases linguae Latinae*, HADRIANI, Cardinalis *de sermone Latino*, GASP. SCIOPPPII *Observationes linguae Latinae*, & OB.

GIPHANII *Observationes singulares in linguam Latinam*, quas vna cum aliis eius generis opusculis sub titulo *de elegantiore Latinitate comparanda scriptores selecti*, editas nouimus apud Wetstenios. *Amst.* MDCCCXII. 4.

V.

Prima ergo haec esto regula : *ab omnibus diuersarum originum vocibus tamquam ab hybridis* *) , *nisi magna nos urgeat necessitas* , **) *est abstinendum* .

Cauendae
sunt voces
hybridae.

*) Vocantur hic *hibridae voces* , quae ex diuersis linguis conflatae sunt , veluti ex Graeca & Latina , ex Graeca & Germanica , ex Latina & Germanica , cet. Sine veterum exemplo itaque dicitur MONOCVLVS. Est enim haec vox hybrida , conflata ex Graeco *μῆνος* , & Latino *oculus* . Veteribus magis placet VNOCVLVS. Vid. PLAVT. *Curcul.* III. 1. GELL. *noct. Att.* III, 11. vel LVSCVS , nam & hoc non strabonem notat , *einen Schielenden* , vt vulgo putant , sed *unoculum* . CELLAR. *Antibar.* p. 203. Aeque absurdum est BIGAMVS , compositum quippe ex Latino *bis* & Graeco *γάμος* . Excusatiùs HIERONYMVS *adu. Iouin.* 1, 8. & vlt. dixit *digamus* , *bimaritus* . Non magis Latina sunt ARCHIDAPIFER , ARCHIPINCERNA . Priorcs enim syllabae Graecae ; posteriores Latinae sunt . Voces vero hae semper Latinis auribus visae sunt intolerabiles , nisi quod nonnumquam comici ioci causa eiusmodi vocabula fingunt : tale est INANILOGVS apud PLAVT. *Pseud.* I, 3. v. 23. si is locus sanus est . *Hibrides* vel *hibridae* per metaphoram vocantur huiusmodi vocabula . Proprie enim *hibridae* sunt genus mixtum , ex diuersis parentibus natum , veluti ex apro & sue . PLIN. *Hist. nat.* lib. VIII. c. 52. Ceterum quamuis La-

tini sermonis castitas huiusmodi vocabu'a vix ferat : quaedam tamen probasse vsum animaduertimus, eorumque recensum dedit QVINCTIL. lib. I. *Inst. Orat.* c. 5. Talia sunt BICLINIVM apud PLAVT. *Bacchid.* III, 4. v. 69. & 102. EPITOGIVM, EPIRHEDION & quaedam alia. At nescio an eiusdem generis sit ANTICATO, vti CAESAR inscripsit librum, quem Ciceronis Catoni opposuit. Quum enim nomina propria Latina non aliter Graece exprimi possint, quam seruatofono Latino : *αἰτμάτωρ* aequae Graecum vocabulum esse potest, ac ex Graeco & Latino mixtum.

**) Contingere huiusmodi quid potest in titulis magnorum principum, qui vix aliquando possunt elegantius Latiniusque reddi, vt non eorum dignitati quidquam detrahatur. Hic sane prudentia suadet, vt malimus parum Latine, quam parum reuerenter loqui. Exemplo esse potest ARCHIDUCIS titulus, Austriacae genti proprius. Hibrida hoc est vocabulum, sed quocumque modo illud reddideris, vix effugies reprehensionem. Si *magnos duces* vocaueris, pares illos reddes magno Duci Hetruriae, sin *supremos duces*, a nexu cum Romano imperio eos absolues. Si *primos duces*, hoc quoque insolens erit. Recte igitur atque ordine feceris, si *Archiducis* titulum, parum Latinum licet, retinueris. Nescio an idem dicendum de titulo ARCHIMARSCHALLVS. Nullum enim est vocabulum Latinum, quod *Marschalli* notionem satis exprimat. Stultum esset, vt placeas grammaticis, principibus displicere velle, & hos laedere, ne Prisciani maiestatem laesisse videaris.

VI.

Vt & quae
analogiae

Secunda regula haec esto : *voces omnes,*
quae

*quae analogiae grammaticae repugnant, vel barbarae, *) vel certe suspectae sunt **).* grammaticae repugnant.

*) Hinc quilibet videt, barbaras esse voces, quae sequuntur:

AEQVANIMITER. Non patitur enim analogia, ut a substantiuo animus deducatur aduerbium *animiter*. Purius ergo dixeris *aequo animo*, *aquissimo animo*.

AMICABILITER, eiusdem generis est.

E CONTRA. Non enim praepositio *e* aduerbiis solet iungi. Castioris Latinitatis amantes ponunt **CONTRA**, **E CONTRARIA PARTE**, **E CONTRARIO**, **CONTRA EA**. Vid. **CELLAR. Antibarb.** p. 30.

Huc etiam pertinent, quae supra p. 24. notauimus: **EXTRINSECUS**, in forma adiectiua, **INTRINSECAE**, **VXORATVS**, aliaque huius generis.

) Sunt enim quaedam dubiae auctoritatis, & licet analogiae repugnent, tamen apud veteres occurrunt. Tale est illud **IN PRAESENTIARVM, de quo supra pag. 24.

VII.

Sequatur regula tertia: *omnia vocabula barbarae originis *) in cultiore Latinitate, tamquam scopuli, fugienda sunt, nisi ea iam pridem ciuitate donata esse constet **).* Nec non vocabula barbarae originis.

*) Quum barbari, maxime Gothi, Vandalii, Langobardi, Franci, veluti ex compacto, prouincias Romani imperii inuaderent, Latinitas antiqua sensim ad dialectos, Italicam & Gallicanam, deflexit. Vid. **CAR. DV FRESNE** dissert. Glossar. med. & infimae Latin. praemiss. **CELL. diff. de origine linguae Italicae**. Ex quo sequitur I. ut omnia vocabula ex lingua Italica vel

Gallica in Latinam inuecta barbara iudicentur. Talia sunt pleraque adiectiua in osvs, v. c. *affectuosus, miraculosus, rigorosus, seriosus, pomposus, virtuosus.* Proba tamen sunt *vitiosus, probrosus, pretiosus, prodigiosus, cet.* Nec minus Gallicismo atque Italicismo originem debent, *vacantia, superioritas, succursus, subalternus, situari vel situatio, reuolutio, reuizio, resistentia, recompensare, recommendare, ratificare, protectio, prioritas, partialis, neutralis, modernus, maxima, pro regula, liga, lubricitas, irregularis, irreconciliabilis, importantia, pro momento vel pondere, fortalitium, districtus, correspondere, confortare, condolentia, condescendere, complacentia, capitaneus, bestialitas, assistentia, approximare, appropriare, & quae sunt huius generis alia, quae iamdudum e Latia proscripsit in *Antibarbaro* suo CELLARIUS. Quum porro Germanicae linguae nihil plane cum Latina commercii sit: multo minus vocabula origine Germanica in elegantiore stilo inueniunt locum. Talia sunt *burgus, sine Burg, feudum, vassallus, Gesell, scabinus, ein Schopffe, scultetus, ein Schulze, & huius generis alia.**

**) Iam dudum enim veluti ciuitate donata sunt vocabula quaedam Persica, veluti *GAZA, pro thesauro, PARASANGA, pro spatio itinerario, ACINACES, cet.* item quaedam Gallica, vt *ESSEDVM.* Haec omnia recte & sine vitio adhibueris. Eiusdem generis vocabula Persica sunt *SATRAPA & PARADISVS, sed quo vix vtuntur, nisi scriptores Christiani, quum Graecum ~~μαγείστος~~ etiam apud XENOPHONTEM occurrat.* Gallica etiam vel Celtica potius sunt *BENNA, vehiculi genus, BRACCA, ipsum Germanicum Brock, SAPO, Germ. Seepe vel Seiffe, EVLGA, GESA, PEORITVM, RHEDA, QVINCTIL. lib. I, c. 5. Germanicam originem prodit FRAM-
MEA,*

MEA, *Pfriem*, quemadmodum Britannicum dicitur COVINVS, Hispanicum LANCEA, Punicum MAPPA, Aegyptiacum ZYTHVS, Syriacum AM-BVBAIA, de quibus similibusque fusius actum est a GER. IO. VOSSIO *de vit. serm. lib. I, c. 2. 3. 4. 5.*

VIII.

Obseruandum quarto: *vocabula Graeca*, Ex parte
*nisi veluti ciuitate donata, **) *in elegantiore* etiā Grae-
*oratione non esse adhibenda ***). Nec vsquam ca.
Latino textui voces Graecae immiscendae
sunt, nisi vel docendi ***) vel amici cu-
iusdam eruditi oblectandi causa ****).

*) Innumera sunt vocabula origine Grae-
ca, quae veluti ius ciuitatis obtinuerunt: e. g.
antidotum, byssus, ancora, trophaeum, cet. De
horum probitate non est, quod dubites.

**) De iis ergo hic loquimur vocabulis
Graecis, quae sequiorum temporum inuexit vsus
& quae frustra quaeras apud ueteres. Sic ABYS-
sus ecclesiasticum est, pro quo veteres dicere
maluerunt *profundum, vorago*. Pro AGON, vel
AGONIZARE veteres dixerunt, *extrema, animam
agere*. AVTOCHIRIA non modo nouum est, sed
& falsa significatione insignitum. *Αὐτόχειρ* enim
Graecis non est, qui sibi infert manus, sed qui
sua manu aliquid efficit, teste HESYCHIO. Non
magis proba sunt, BLASPHEMIA pro *exsecratio-
ne*: EREMVS pro *locis desertis*: EXOTERICVS pro
peregrino vel aduentitio, HYPOCRISIS pro *simula-
tione pietatis*, (*Hypocrita* enim veteribus erat
artifex theatralis. Vid. SVET. *Neron. c. 24.*)
MOECHARI pro *adulterium committere*: NEOTE-
RICVS pro *recentiore vel iuniore*: ORPHANVS pro
pupillo: PRAXIS pro *usu*: ZELVS pro *aemulatio-*

ne vel studio. De quibus CELL. *Antibarbar. c. VI, p. 216. seq.* Satis tamen Latina, vel ciuitate potius donata sunt MOECHVS, quo vsus TERENCE. *Andr. II, 1. v. 16.* MOECA, quod habet CATVLL. *Carm. XLIII.* & IUVENAL. *Sat. VI, v. 277.* Immo apud eundem epigrammate spurcissimo, quod in ISAACI VOSSII editione p. 317. occurrit, bis habes verbum MOECHARI. Itaque auctoritate sese illud omnino tuetur, quamuis familiarius fuisse videatur vulgo, quam bonis scriptoribus.

***) Nam quum in disciplinis saepe contingat, vt res quaedam Graece, quam Latine possit facilius explicari; nemo prohibebit, quominus in scriptis didacticis Graecum sermonem Latino misceamus, dummodo absit affectatio. Graeca enim ἐμφατικώτερον esse debent, nisi risum mouere velis. Hinc risum moturus PLAVTUS. *Pseudol. I, 5. v. 67.* Graeca, quae nihil emphaseos habent, Latinis immiscet:

- - - SI. *Ecquam scis filium tibicinam meum amare?*

PS. *ὃ δὲ negare.* SI. *Liberare quam velis?*

PS. *οὐκ ἔστιν ἃ τὸ negari.*

Ridicula sane haec affectatio est, nec magis ferenda, quam si quis Germanice dicere velit: *Er bat seine pedes zerbrachen.* Debent ergo Graeca aliquanto ἐμφατικώτερον esse, qualia exempla passim apud CICERONEM, PLINIUM, aliosque auctores idoneos occurrunt.

****) Exemplo esse possunt CICERONIS *epistolae ad Atticum.* Quum enim hic Ciceroni familiarissimus esset, & maximopere amaret Graecas litteras, vix vllam ad eum dedit epistolam, quam non pluribus Graecis sententiis, tamquam gemmis quibusdam, distinxerit.

VIII.

*Nec a vocabulis tantum Graecis abstinendum est, verum etiam a Graecismis, id est, phrasibus ad Graecae potius, quam Latinae linguae analogiam compositis, *) quamvis eas nonnunquam in deliciis habuerint auctores quidam κακόζηλοι **) Vide A. BUCHNERVM de comm. rat. dic. L. I. c. 19. p. 287. seqq.*

*) Tales Graecismi minus elegantes sunt.

I. Si infinitiui ponantur pro coniunctivis, gerundiis, participiis. V. C. instigauit petere pro instigauit, vt peteret, HYGIN. Fab. CLXVI. Ad flumen exiit, sanguinem abluere, pro sanguinem abluturus, HYG. Fab. LXXXVIII. idoneus facere, pro ad faciendum. Multa huiusmodi collegit V. C. PETRVS BURMANNVS in not. ad Valer. Flacc. p. 565. sed pleraque ex poetis, quos ipsum metrum aliquando coegit ἐμποιεῖν. Quamuis ergo haec non sint solocca, minus tamen elegantia sunt. Quis enim non mallet dicere: censeo reddendum, quam censeo reddere? quod veterum tamen auctoritate defendit IO. FRIDER. GRONOVIVS ad Liu. l. II. c. 5.

II. Si constructiones Graecae Latinis substituantur. V. C. quibus iusserat, pro quos iusserat. TACIT. Ann. XIII, 40. vbi tamen adde IAC. PERIZON. ad Sanct. Minerv. p. 125. Ego audita tibi putaram, pro a te audita. CIC. ad Attic. epist. XIII, 24. Manet hunc poena, latet me, deficit me. Quamuis haec omnia si rarius & in loco adhibeantur, non careant venustate. Conf. infra num. LXII. not. *****)

**) Vix vllus est veterum auctorum, quin subinde Graecismos adhibuerit, vt exempla doceant, collecta a SANCTIO in Minerv. lib. III.

c. 12. p. m. 727. seq. Enimuero sunt, qui ad affectionem usque graecissant, veluti TERTUL-
LIANVS; & e recentioribus LIPSIUS, quos nemo
temere imitabitur.

X.

Suspecta
quoque
nomina co-
lorum in
edo.

Quinta regula esto: nomina colorum in
EDO desinentia tantum non omnia malae no-
tae sunt *)

*) Neque ergo ferenda in elegantiore La-
tinitate, ALBEDO, FLAVEDO, NIGREDO, pro
quibus apud veteres legimus: albitudo, albor,
color albus, flavus, nigror, nigritudo, nigrities,
cet. Vid. CELLAR. Antibarb. p. 5. 36. 122.

XI.

Nec non
adiectiva
in alis vel
abilis, ad-
verbia in
aliter vel
abiliter.

Sexto notandum suspecta esse adiectiva ple-
raque in ALIS vel ABILIS, ut & aduerbia in
ALITER vel ABILITER desinentia in quibus usur-
pandis ideo cautos nos esse decet *).

*) Hinc CELLARIUS laudato saepe libel-
lo recte proscripsit adiectiva, abominabilis, ae-
ternaliter, aeternalis, aliqualiter, amicabiliter, *)
bestialis, casualiter, commensalis, collateralis,
conditionaliter, **) curabilis, filialis, finaliter
& finalis, incessabilis, incessabiliter, incurabilis,
infernalis, inuiolabiliter, irreconciliabilis, legali-
ter, meridionalis, momentaliter, neutralis, ocu-
lariter, partialis, perpendiculariter, primordia-
lis, proportionalis, totaliter, vernalis. Proba ta-
men sunt extemporalis, pro quo falso dicunt
extemporaneus, vid. SVET. Aug. c. 84. & PE-
TRON. Satyr. c. 6. coaequalis, COLLUMELLA, de
re rust. VIII, 14. fauorabiliter, QVINCTIL. Inst.
orat. lib. III, c. 3. irrationalis vel, ut alii legunt
irrationalibilis apud CELS. praef. 1. SENECA. epist.
LXXI. QVINCTIL. declam. VIII.

*) AMI-

*) AMICABILIS multi probant auctoritate PLAVII *Mil. glor. III, 4. v. 8.* Sed ibi meliores codices habent ADIVTABILIS. Vid. DVKER. *de Latin. lct. p. 340.*

**) CONDITIONALITER dixit CAIVS l. 17. §. 3. *D. de cond. inst. & IVSTINIANVS §. 31. Inst. de legat.* Sed si non iuridicum; saltem cadentis Latinitatis hoc vocabulum est. Vid. DVKER. *de Lat. lct. vet. p. 446.*

Magna quoque adhibenda est cautio in recipiendis huiusmodi substantiivis in vdo desinentibus, quum nulla sit forma, quae sub specie probatae Latinitatis magis decipere possit. Vide GYNTH. *Lat. rest. P. I. lxxxx. p. 47.*

XII.

*Parcius septimo in elegantiore stilo adhibenda sunt vocabula & phrasae ecclesiasticae, si elegantiore stilo aequae commode reddi possint *).* Si quid tamen eiusmodi vocibus inest *μυστηριώδες*, rectius feceris, si eas adhibeas, quam si mutando profanus videaris **).

Quatenus retinenda vocabula ecclesiastica?

*) Multa Ecclesiastica vocabula in latinitatem inuenta sunt: sed quum pleraque elegantius possint exprimi: non video, cur studio barbarissimos confectari velimus. Dabimus operam, ut quomodo pleraque exprimi possint, doceamus.

ABOMINATIO, res detestabilis, res abominanda.

ABSOLVERE, criminum vinculis exsolvere.

APOSTATA, religionis verae desertor, qui patriam religionem eiecit.

BAPTISMVS, sacrum illud lauacrum.

BLASPHEMARE, execrari.

CANONIZARE, in caelitum numerum referre.

CONSCIENTIA BONA vel MALA, saluo officio quid facere, salua fide quid posse, religione impediri, religio est. Vid. CIC. pro S. Rosc. Amer. c. 1. & 34. & ad diuers. lib. VIII. epist. 12. Multo minus ergo apud veteres reperias scrupulus conscientiae, pro quo dicere solent religio me incessit. TER. Andr. III, 3. v. 15. Frequentes quoque veteribus sunt formulae conscientiae factorum, recti, bene actae vitae, sceleris cet. Vid. CELLAR. Antibarb. III. p. 236. CORT. ad Sallust. p. 36.

CONTRITIO, admissorum criminum dolore ex-cruciari.

CREATURA, res creata. Eleganter quoque LACTANTIUS creaturam vocat opificium Dei.

CRUCIFIGERE, pro quo semper veteres habent cruci affigere, suffigere, in crucem agere, tollere. Vid. GRAEVIVS ad SVETON. Domitian. c. 10. CELLAR. Antibarb. p. 106.

CRUX, piorum calamitas.

DAMNARE, DAMNATIO, DAMNATI, aeternis suppliciis mactare. CIC. Catilin. I, 13. sempiternis cruciatibus addicere, mancipare.

EXCOMMVNICARE, sacrorum usu prohibere, interdicere sacrorum commercio, eiicere ecclesia, diris deuouere.

EXAUDIRE PRECES, audire preces, annuere precibus, vota rata habere.

ELEEMOSYNA, stipem conferre in egenos.

ETHNICVS, paganus, profano cultui deditus, Deorum cultor.

FESTVM, hoc substantiuo praeter scriptores ecclesiasticos etiam poetae vtuntur: ast profaici scriptores dicere malunt festi dies vel festus dies. Vid. CIC. Phil. II, 25. LIV. Hist. XXXX, 14. EVRT. VIII, 5. FLOR. III, 18.

FORNICARI scriptoribus ecclesiasticis est scor-tari,

vari, sed Latinis veteribus idem, ac *fornice arcuari*. Vid. PLIN. *Hist. nat.* XVI, 42. XI, 10. VITRUV. *Architect.* V, 5. SENECA. *Epist.* LXXXV.

GENTILIS vide ETHNICVS.

HVMILIS, HVMILITAS proba sunt, si denotent id, quod humi repit, vel paruum est. At quum scriptores ecclesiastici humiles vocant, qui abiectius de se sentiunt, rectius substitueres voces *modestus* vel *modestia*. CELLAR. *Antibarb.* p. 166.

IEIUNARE, cibo se abstinere. NEP. *Attic.* 22.

IMPOENITENS, improbus, impius, qui nullo peccatorum sensu tangitur.

IMPLERE LEGEM, CIC. *epist. ad diuers.* II, 17. HORAT. *epist.* I, 16. *parere legi, satisfacere legi, officii sui partes implere.*

LONGANIMITAS, ira lenta, lento gradu ad vindictam procedere, in vlciscendo tardior, remissior. CICERO *post redit. ad senat.* c. 9. VAL. MAX. I, 1.

MONIALIS, sacra virgo.

MINISTERIVM, ordo sacer.

MVNDVS ecclesiastico stilo modo pro impiorum colluie, modo pro rebus humanis ponitur.

OPERA BONA, sanctae actiones, sanctimoniae pietatis studium.

PROPHETARE, vaticinari, praedicere.

PROXIMVS, der Nächste, der Neben-Mensch, ecclesiasticum est. Latinius dicitur *alius*, alter, homo, hominem, cet.

POENITENTIA, die Reue, probatum est, ast si notet die Betebrung, Busse, μετανοια; Latinius dices, *emendatio vitae, redire ad meliorem mentem, ad frugem redire*. RESIPISCENTIA. VERO plane non Latinum est.

PECCATA REMITTERE, ignoscere, veniam dare, gratiam delictorum facere, remittere absolute. Vid. LIV. XXXIII, 32.

SALVIFICO, seruo, salvo, saluum reddo, ad sempiternam beatitudinem perduco.

SCANDALVM, SCANDALIZO, impedimentum pietatis, irritamentum malorum, corrumpere quem, peiorem reddere, conscelerare alicuius aures. LIV. XXXX, 8. incestis vocibus temerare aures, OVID. Trist. II, v. 503.

SAECVLARIS Latinis est centesimus annus, vel centesimus decimus potius. HORAT. Carm. saec. v. 21.

*Certus VNDENOS DECIES per annos
Orbis ut cantus, referatque ludos.
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.*

Conf. CENSORIN. de die natali c. 17. Vnde dixere ludi saeculares. Ecclesiasticis haec vox notat profanum.

**) Caue ergo, voces e sacris profanis petitas nostrae religionis mysteriis & ritibus adplices. Id praecipue facere soliti sunt olim BEMBYs aliique, qui se CICERONIANOS vocari voluerunt. Hi enim, quum religioni sibi ducerent, villo vti vocabulo, quod Ciceronianum non esset θεῖον ἔργον, heron, quasi ex semisse Deum & ex semisse hominem, baptismum aquas lustrales, angelos genios, sacram eucharistiam sanctificum crustulum vocare non dubitarunt. Vid. IUL. CAES. SCALIG. Poet. VI. p. 800. A quo vitio nec alienus fuit castae Latinitatis scriptor SEBAST. CASTELLIO, quantumvis eum magno adparatu defendat vir doctissimus, CHRISTOPH. VVOLLE in dissert. crit. de eo, quod pulcrum est in versione Castellionis, novae eius editioni praemissa §. 8. seq. Ut enim alia omittamus, notio, qualem profani Deorum cultores vocabulo genius subiecerunt, non magis quadrat angelo, quam notio Iouis Deo optimo maximo. Neque tamen ideo impietatis ideam scribimus

bimus CASTELLIONI, cuius versioni, si quis alius, iustum pretium statuere videmur. Vid. SAGITTAR. de lectione & imitat. Ciceron. n. 24. sequ. p. 54.

XIII.

Octavo eadem cura abstinendum est a vocabulis quibusdam, quae iureconsultis esse solent in deliciis, & in vetustis auctoribus nullum reperiunt praesidium *).

Vt & a vocabulis juridicis.

*) Elegantissimam esse veterum iureconsultorum tantum non omnium dictionem, lippis ac tonsoribus notum est. Vid. CAR. ANDR. DVKERI opuscula de Latinitate veterum Ictorum. Attamen & hic singulorum aetas discrimen facit. Nam ALFENVM VARVM elegantius scribere, quam IVLIVM PAVLVM, nemo mirabitur. Castior quoque esse solet eorum, qui Romae adoleuerunt, quam peregrinae originis iureconsultorum Latinitas, veluti VLPIANI, de quo rectissime iudicat V. A. CORN. VAN BYNKERSHOEK Obseru. VIII, 15. Fuere tamen ex ipsis peregrinis, qui maiore studio in cultiorem Latinitatem incumberent, inter quos nescio an reliquis omnibus palmam praeripuerit PAPINIANVS, de cuius Latinitate videndus EV. OTTO in Papiniano c. 6. Ast sequiore aevo varia in iurisprudentiam inuecta sunt vocabula, quae ab antiqua Romanorum elegantia haud parum discrepant. Talia sunt, quae sequuntur *).

*) Immo & multa plura, veluti APANAGIATVS, pro quo *pruatum* dixit SALLVST. In gurth. c. 5. vbi quaedam notauit CORTIVS p. 34. CASVS, pro quo veteres *species*: TORTVRA, pro quo veteres *t tormenta*, CVRT. Lib. III. c. 10. REPLICARE, pro quo veteres: *exceptionem replicatione elidere*. Immo & *referre*, BVRM. ad Ouid. Tom. II. p. 89.

ADVOCARE pro *causam agere, adesse* *eo in periculo*. Vid. GRONOV. in *Senec. de Clement.* l. 9.

CAMBIUM pro *collybo, commutatione pecuniae*.

COMPLICES pro *sceleris vel amentiae sociis, audaciae satellitibus, atque administris, ut vocat CIC. Catilin. l. 3. & 4.* PRUDENTIVS tamen in *Rom. v. 8. 22.* paganos nominat *complices sectae impiae*.

DISPENSARE pro *legibus solvere*.

IVRAMENTUM, pro quo semper apud veteres est *iusiurandum vel sacramentum*. CELLAR. *Antibarb. p. 62. & cur. post. p. 221.*

MATRICULA pro *albo, indice*.

MELIORARE & DETERIORARE pro *meliores vel deteriores reddere, in melius referre*.

NOTORIUM, NOTORIE, *manifestum, manifeste, apertum, aperte*. Vid. CASAVB. ad TREBELL. POLL. *Claud. c. 17.*

SALVVS CONDVCTVS, pro quo elegantius dicitur, *fidem publicam dare, fide publica evocare, interposita fide publica aliquo ducere*. Vid. SALLVST. *Iug. Bell. 32. Catilin. c. 48. EPIT. LIV. 65.*

TORTVRA, pro *torturis vel quaestionibus*. Non tamen est, cur quis in iurisprudencia abstineret vellet a vocabulis veterum iureconsultorum, si forte illa in auctoribus classicis praesidium non reperiant, e. g. *usurpatio* pro *interrupta usucapione*, *postulare* pro *causam agere, constituere*, *traditio breui & longa manu*. Sunt enim haec & similia Latina sed ICTIS propria, quemadmodum multa medica habet CELSVS, multa architectonica VITRVVIVS, multa rustica CATO, VARRO, COLVMELLA, quae Latina esse nemo negabit, quamvis apud Ciceronem aliosque non legantur.

XIIII.

Nec non a
vocabulary.

Nono omnium minime Latinitas elegantior
pol.

*polluenda est vocabulis philosophicis, maxime philosophicis. iis, quae medio aevo reperit barbara scholasticorum turba *).*

*) Sunt vocabula technica iam olim ciuitate donata, quae nemo adhibere dubitauerit. Sed nec desunt, a scholasticis inuenta, qui data veluti opera barbariem sectabantur. Non dicam iam de *haecceitatibus*, *quidditatibus*, *entitate*, *indiuinatione*, *quodlibeto*, *storetis*, aliisque verborum monstris. Vide PLEXIACI *Lexicon Philosophicum*, Hagae comitis, MDCCXVI. 4. Sufficiat nonnulla notare, quibus facilius *adsuescunt iuuenes*.

AEQUIPOLLERE pro *aequari*, *aequiparari*, eiusdem significationis vel notionis esse.

AFFIRMATIVAE propositiones, quas elegantius *aientes* vocat CICERO *Topic. II.* Negantia, contraria *aientibus*.

CAVSSARI veteribus fuit *causam interserere* & scholasticis *produci*, *generari*.

CONTRADICTORIA vel CONTRADICTIONEM IMPLICARE dicebantur scholasticis, quae veteribus erant *repugnantia inter se*, vel non *cohaerentia*.

DISCURSVS pro *sermone* vel *sylogismo* scholasticorum fordes redolet. Veteribus discursus erat *curfus ultro citroque factus*, *das hin und her lauffen*. Vid. CELLAR. *Antibarbar.* p. 155.

Talia etiam sunt IMPOSSIBILE pro eo, quod *fieri non potest*. PRAESUPPONERE vel SUPPONERE, de quo V. C. BURMANN. *ad Quintil. Tom. I.* p. 205. INFERRE pro *argumentum ducere*, *colligere*, OPPONERE absolute, & similia fore innumera.

Non male de cultiore stilo meritus est vir doctus IS. VERBVG, cum nouae Ciceronis editioni ex NIZOLII thesauro indicem subiunxit

verborum loquutionemque, quibus Cicero notiones philosophicas plerasque eleganter expressit.

XV.

Et pos-
sitis.

Decimo poetae quoque adeo faciles fuerunt in fingendis vocabulis, *) & maxime epithetis; **) vt veteres opponere soleant sermoni *humano poeticum* ***). Vnde merito a propriis eorum loquutionibus abstinent, quotquot sunt purioris Latinitatis amantiore.

*) Metri causa multum sibi indulserunt poetae omnes, & in his etiam comici, qui tamen non adeo seruierunt metro. Plures eiusmodi voces & formulas poeticas collegit CELLAR. *Antibarbar.* p. 256. seq. v. c. absque illo esset: amare pro solere: cluo vel clueo pro vocor, nominor: caeli pro caelo: est pro licet: festum pro festo die: genitor & genitrix pro parentibus: grates agere pro gratias agere: letum pro morte: natus vel gnatus pro filio: obliuia, pro obliuione: potis vel pote est pro potest: salutari pro vocari: venit pro est sequente participio in NDVS.

**) Epitheta decomposita & dithyrambica poetis familiarissima maxime deformant orationem, v. c. *flammiger, auricomus, pietaticultrix, incuruicernicum pecus, cet.* Vid. BVCHN. *de comm. rat. dic. Lib. 1. c. 13. p. 208.*

***) PETRON. *Satyr. c. 90. Saepius POETICE, quam HUMANE, loquutus es; vbi videndus IAN. DOVSA & addendus MORHOF. dissert. de ενδυσιασμοῦ vel furore poetico.*

XVI.

Ac deni-
que obso-
letis.

Denique quum non cum Euandri matre hodie loquamur, merito cauendum ab archaismis & vocabulis obsoletis *). Immo CICERO ipse

ipse dicit: *abiecta & obsoleta verba abiiciat orator*: quibus tamen multos, nescio quamobrem, mirifice delectatos video **).

*) *Archaismi* sunt formae dicendi scribendae diu veteres, quae iam pridem ab usu recesserunt. v. c. *olli* pro *illi*: *aquai* pro *aquae*: *operam abutitur suam*, pro *opera sua abutitur*, apud TERENT. *prol. Andr.* Tales archaismi innumeri occurrunt in columna Duilliana, aliisque lapidibus verustioribus, nec non in fragmentis XII. Tabularum, VARRONIS, FESTI, ENNII, PACUVII, ac denique apud PLAUTUM, TERENTIUM, SALLUSTIUM, LUCRETIVUM. Sed talia observanda potius, quam imitanda sunt.

**) Horum facile antesignanus est IUSTVS LIPSIUS, qui quum iuuenis stilo nitido & plane ad Ciceronianam dicendi rationem composito vteretur *): paullo post nouum sibi ipsi finxit dicendi genus, abruptum, histrionicum, atque innumeris refertum archaismis, ut saepe vetere quodam grammatico, aut si mauis, Delio natatore opus esset ad soluenda illius aenigmata. Vid. MARES. *Epist. I, 49.*

*) Argumento sunt eius orationes octo, Ienae potissimum habitae, recusae curae v. c. IO. HENR. KROMAERI Ien. cl. MCCXXVI. de quibus recte HEVMANNVS: *In his orationibus LIPSIUS non utitur stilo Lipsiano, sed Ciceroniano, hoc est, non scatet argutiis, non verborum allusionibus, non studet sententiosae & antiquariae breuitati, sed profluenti utitur stilo, facili, amoen.*

XVII.

Sed sufficere haec putamus de prima, quam commendauimus orationis virtute, id est, de puritate: proximum est, vt de

CON-

Concinnitatem orationi conciliant periodi.

CONCINNITATE dicamus. Hanc orationi conciliant *periodi* *). Vnde tota illa ars periodica, quam tam pauci recte norunt, paullo diligentius hic videtur inculcanda.

Vide Cel. C. G. SCHVARTZII *diff. de Oratione concinna*, Altorphii, Cl. MDCCVIII. 4.

*) Vnde periodis conclusa oratio **CONCINNA** vel *dimensa* dicitur, cui opponitur oratio **FVSA**. Graecis illa dicitur *κατεσκευασμένη*, haec vero *ἀπρόσφορη*. Vtriusque discrimen luculenter exponit ARIST. *Rhetor.* III, 9.

XVIII.

Quid periodus?

Est vero *periodus*, ut ait CICERO *), oratio in quodam quasi orbe inclusa procurrens, quoad persistat in singulis perfectis absolutisque sententiis **).

*) Ita CIC. *de Orat.* 3. Paullo aliter ARISTOTELES *L. III. Rhet. c. 9. §. 4.* λέγω δὲ περίοδον λέγειν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τέλος αὐτὴν καὶ αὐτὴν καὶ μέγεθος ὁμοιωμένην. *Voco periodum, orationem habentem principium, & finem ex se ipsa, & conspicuam magnitudinem.* Vtraque definitio eodem redit, ut paullo post adparebit.

**) Praecipuas ergo periodi leges ac portiores characteres notari oportet. Ex definitionibus enim patet, I. omnem periodum ambitu quodam seu circuitu gaudere, qui si absit, ex periodo fit propositio logica. CIC. *epist. ad diuers.* II, 14. ait: M. Fabio, viro optimo & homine doctissimo, familiarissime utor. Tolle ambitum, verba nimirum: viro optimo & homine doctissimo, & non periodum amplius habebis, sed propositionem logicam. Deinde ex iisdem definitionibus discimus, II. periodum omnem ita pro-

procurrere debere, ut sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipiatur. Hinc quando SALLVST. bell. Iugurth. c. 10. ait: concordia parvae res crescunt, discordia maxime dilabuntur: ea quidem non est periodus, quia singula membra separatim intelliguntur. Sed ita diceret: quemadmodum concordia parvae res crescunt: ita discordia etiam maximae dilabuntur: haberes periodum, cuius sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipitur. Ex quo porro patet, III. fusam fieri orationem, quae vel incisim, vel membratim procurrit. Incisim loquitur e. g. CIC. post redit. in senatu 6. Cum hoc homine, an cum stipite Aethiope, si in foro constitisses, nihil crederes interesse. Sinesensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceret. Membratim idem CICERO in Pison. 40. Occultus aduentus furtivum iter per Italiam, introitus in urbem desertus ab amicis, nullae ad senatum e provincia litterae, nulla extrinis aestivis gratulatio, nulla triumphi mentio. In primis huc pertinet locus CICER. ad Q. Fratrem Lib. III. epist. 9. Pomponius abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quiesco.

XVIII.

Ceterum periodus vel SIMPLEX est vel COMPOSITA. Simplex est, quae uno constat membro vel colo, unde & μονόκωλος vocatur *).

Quotus
plex?
Quid pe-
riodus sim-
plex?

*) Ut periodus simplex possit a propositione logica distingui, accedere debet ambitus vel circuitus quidam. Hinc adiici solet quaedam descriptio vel περιγραφή, ut numerosior perfectior-
que

que fiat oratio. Vbi tamen recte monet NIC. CAUSSINVS de eloquijs. Lib. VII. c. 5. cauendum esse vehementer, ne iustae periodi explendae gratia, quo melius cedat aut voluatur oratio, inania quaedam verba inculcemus, quasi complementa numerorum. Nihil enim frigidius esse, puerilius, & a vera germanaque eloquentia magis alienum, quam ubi materia non patitur, sed res est presse & rotundae efferenda, periodorum tractu inanem distendere orationem. Parum a propositione logica abirent illa: hortatus es, ut epistolas meas colligerem. Ut periodus inde fiat, PLIN. epist. I, 1. addit ambitum quemdam vel circuitum: frequenter hortatus est, ut epistolas, SI QVAS PAVLO CVRATIVS SCRIPSISSEM, colligerem publicaremque. Propositio logica esset: epistolam tuam conscidi. Ast ambitu addito, hanc inde periodum formauit CICERO epist. ad diuers. VII, 18. Epistolam tuam, QVAM ACCEPI A BL. ARVNTIO, conscidi innocentem.

XX.

Quid composita?

Composita periodus est, quae constat pluribus colis *); duabus autem partibus, quarum alteram *ὑποτάκτου*; alteram *ὑποδου* vocare solent **). Ea iterum vel bimembris, vel trimembris, vel quadrimembris est.

*) Colon siue membrum periodi est propositio, quae tamen sensum non absoluit, sed eundem ad reliquae usque partis subiectionem suspensum relinquit. v. c. apud CICERONEM pro A. Caecin. 1. prima orationis periodus quatuor constat colis siue membris:

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest,
tantum in foro atque iudiciis impudentia valeret:
non minus nunc in causa cederet A. Caecina S. Aelium impudentiae,

quam

quam tum in vi facienda cessit audaciae.

En quatuor propositiones, quarum nulla per se & seorsum sensum absoluit, vniversae vero coniunctim absoluunt periodum, quae ideo quadrimembris, vel τετραμέλος vocatur.

**) A colis siue membris differunt partes periodorum compositarum, quarum duae sunt, πρότασις & ὑπόδοσις, vel, vt philosophi vocare solent, ANTECEDENS & CONSEQUENS. v.c. apud CIC. epist. V, 12. hanc reperimus periodum bimembrem: qui semel verecundiae fines transierit: eum bene & nauiter oportet esse impudentem. Hic prior pars, duobus punctis notata, est πρότασις vel antecedens, posterior, puncto notata, ὑπόδοσις seu consequens. De his duabus periodorum compositarum partibus haec notamus. I. Eas non semper esse aequales. Saepe enim protasis tribus, aut duobus colis; apodosis vnico constat, saepe etiam haec illa maior atque uberior est. v.c. CIC. epist. ad diuers. XV, 3.

Quum ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad III. Non. Septembres,

ique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque praeterea gentium magna manu venisse, Euphratemque iam tum transire coepisse,

dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum:

putavi, pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere.

Quum quatuor hic sint cola siue membra; tria priora, eaque satis prolixa ad πρότασιν pertinent; postremum idque breuius ὑπόδοσιν absol-

Hein. Fund. Stili Cult.

D

uit

uit. Ast paullo ante *epist. XV, I.* CICERO ita inchoat epistolam:

Etsi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos transiisse Euphratem cum omnibus fere copiis. tamen, quod arbitrabar, a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse, publice scribere ea, quae de alterius provincia nuntiarentur.

Hic *ὑποτακτικῆς* vno; *ὑποθετικῆς* duobus membris constat. Observandum II. *ὑποθετικῆς* nonnumquam antecedere *ὑποτακτικῆς* v. c. CIC. pro Milon. 3.

Negant, intueri lucem, esse fas ei, qui a se hominem occisum esse, fateatur.

Hic *ὑποθετικῆς* inuerso ordine, priorem *ὑποτακτικῆς* posteriorem locum occupat. Ad haec illud quoque observari meretur, III. alterutri parti accedere nonnumquam veluti laciniam, quam *ὑποκατακτικῆς* vocant antiqui rhetores. v. c. CIC. Verin. V.

¶ Si potest ista pecunia sine aratorum iniuria detrahi: habeat hoc populus Romanus, PRAE-
SERTIM IN TANTIS AERARII ANGVSTIIS.

Etiam si postrema huius periodi uerba tolleres, absoluta tamen futura esset & perfecta sententia. Ergo haec accedunt, tamquam *ὑποκατακτικῆς*. Denique IIII. observandum, ad finem *ὑποτακτικῆς* DVO PVNCTA; ad finem totius periodi VNICVM PVNCTVM; ad finem reliquorum membrorum si integris propositionibus constent, COMMA; si aliquid ad perfectionem propositionis desit, SEMI-COLON esse ponendum. Id quod fundamentum est totius interpunctionis *). v. c. CIC. pro Mil. cap. I.

Etsi vereor, iudices, ne turpe sit, pro fortissimo viro dicentem incipere timere,

minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipse magis de reip. salute, quam de sua perturbetur,

me

me ad ejus causam parem animi magnitudinem adferre non posse:

tamen haec novi iudicii nova forma terret oculos,

qui, quocumque inciderint, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem iudiciorum minime vident.

Hic ad finem secundi membri colon ponendum ad finem postremi punctum; reliqua membra, quia perfectas propositiones continent, commatibus notantur. Verum si ita diceret:

Si quantum in me amoris ac diligentiae; tantum in te fidei prudentiaeque fuisset: neuter iam nostrum laboraret.

primum membrum exigeret semicolon, quia non continet propositionem perfectam: secundum colon, quia ibi finitur *μετάσει*: tertium punctum, quia eo clauditur periodus.

*) Non iam disquiremus, antiqua sit haec interpungendi ratio, an a grammaticis excogitata? Ex instituto id egit IO. CLERIC. in arte crit. Part. III, sect. I. c. 10. Saltem utilissimam esse hanc *ἀκρίβειαν*, res ipsa docet & recte observat ARISTOTELES Rhet. III, 5. ea effici, ut sit *διὰ τὴν ἀντιθέσιν τὸ γεγραμμένον, καὶ διόφανον*, id est, ut facile legi, & proferri possit, quod scriptum est: immo addiderim, ut & intelligi eo facilius possit. Ipse enim ARISTOTELES eo loco adducit locum HERACLITI: *τὸ λόγος τὸ δ' εἶναι αἰεὶ ἀξιώεται ἀνθρώποι γινώσκειν*, quem ideo obscurissimum esse ait, quod sit *ῥᾶδιος διασιῆσαι*, interpunctu difficilis, nec constet ante αἰεὶ, an post illud distinctio sit facienda.

XXI.

Periodus bimembris est, quae protasi aequae ac apodosi unimembri absoluitur. Eam

Periodus
bimem-
bris?

D 2

for-

formabis facile, si logicae propositioni vel *causam*, *) vel *conditionem*, **) vel *contrarium*, ***) vel *comparationem*, ****) vel aliud quidquam huiusmodi adieceris *****)

*) Sic enim *caussa* vel *aetiologia* protasim, ipsa *propositio* dabit *apodosin*. V. c. Esto *propositio* logica: *mitto tibi librum promissum*. Si *causam* uel *rationem* addideris, nascetur inde *periodus bimembris*, qualis est apud PLIN. *epist.* I, 2.

*Quia tardiozem aduentum tuum prospicio;
librum, quem prioribus epistolis promiseram,
exhibeo.*

Ita & *propositio* logica: *multas ob causas Roma me esse opto*, addita *ratione* facile in hanc *periodum bimembrem* commutatur a CIC. *epist.* ad *diuers.* XV, 13.

Maxime mihi fuit optatum, Roma esse tecum, multas ob causas:

sed praecipue, ut & in petendo, & in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses.

**) Addita *conditione* nascetur *periodus conditionalis*. Talis est illa CICER. *epist.* ad *diuers.* VII, 16.

Si mihi tecum non & multae & iustae causae amicitiae priuatim essent:

repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.

***) Esto *propositio* logica: *eruditionis perpetua est possessio*. Adde *contrarium*, exemplo PLIN. *epist.* I, 3. & eiusmodi habebis *periodum*: *Reliqua rerum tuarum post te alium dominum sortientur, hoc numquam tuum desinet esse, si semel coeperit*. Ita & CICERO de *Orat.* I, 1.

Nam qui locus quietis & tranquillitatis plenissimus fore videbatur.

*in eo maximae moles molestiarum & turbulēt-
tissimae tempestates exstiterunt.*

Ceterum hic observari meretur, eas denum
periodos huius generis esse omnium elegantissi-
mas, in quibus alterius membri verba singula
verbis singulis prioris coli opponuntur. Ita PLIN.
Paneg. 4.

Ille quaesitam domi gloriam in publico;

Hic in publico partam domi perdidit.

Eodem exemplo dicere possis:

Malus princeps ciues imperii sui causa natos;

*Bonus imperium civium causa institutum exi-
stimat.*

Hic sibi opponuntur: princeps bonus & malus;
imperii causa & civium causa; natum & in-
stitutum.

Eiusdem generis etiam haec periodus est:

*Neronis scelere nascentem Christi Ecclesiam in-
numeris vexari suppliciis;*

*Constantini virtute suppliciis vexatam veluti re-
nasci vidimus.*

****) Comparatio non solum inter con-
traria atque opposita, verum etiam similia in-
stitui potest. Vnde periodos comparativas a
contrariis merito distinguimus. Exemplo esto
periodus PLINII in Paneg. c. 5.

*At, sicut maris caelique temperiem turbines
tempestatesque commendant:*

*ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tu-
multum praecessisse crediderim.*

Saepe quidem & contraria inter se compa-
rantur, sed ideo periodus non desinit esse con-
traria, sed simul comparativa est. Ita COLU-
MELLA Lib. I. de re rust. praef. comm. 17.

*Ut enim, qui in villis intra consepta mora-
rentur, quam qui foris terram molirentur,
ignaviores habitos;*

sic eos, qui sub umbra civitatis inter moenia

desides cunctarentur, quam qui rura colerent administrarentue opera colonorum, segniores visos.

****) Eodem enim pertinent periodi concessive, disiunctivae, copulativae, aliaeque huius generis, quarum exempla passim exstant. Concessiva est illa CICERONIS, epist. VIII, 8.

Etsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem.

Disiunctiva illa HORAT. Carm. III, 28.

Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, & turba fauentium;

vel nos in mare proximum gemmas mittamus. Copulativa denique illa CICERONIS epist. ad divers. X, 1.

Et absui proficiscens in Graeciam:

& postea, quam de medio cursu reipublicae sum voce reuocatus, numquam, per M. Antonium, quietus fui.

XXII.

Particulae
connecten-
di in illis
usitatae.

Connectendi formulas; quae in his periodis adhibendae videbuntur, ipsa supplebit materiae natura, ut adeo de illis non multum videatur laborandum*).

*) Sic ipsa sane ratio dicitur, periodos causales incipere posse a quum, quia, quandoquidem, item a si: conditionales a si: contrarias a quum, aut sine connexionem statim a re ipsa: comparativas a quodsi, quemadmodum, sicuti: concessivas ab etsi, tametsi, quamvis, ut, utut, equidem, quidem; disiunctivas ab aut, vel: copulativas denique ab &, cum, sequente tum, non tantum, sequente verum etiam, et.

XXIII.

Ex periodis bimembribus facile fiunt *trimembres* siue *τρίκωλοι*, si vel *πρότασις* vel *ἀποδόσις* duplicetur*). Vnde possunt totidem esse periodorum trimembrium, quot bimembrium, genera**).

Periodi
trimem-
bres.

*) Sic supra adfuit periodus bimembris conditionalis: *Si mihi tecum non & multae & iustae causae amicitiae priuatim essent: repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris*. Iam siue *πρότασιν* siue *ἀποδόσιν* in duo membra diduxeris, habebis periodum trimembrem. v. c.

Si mihi tecum non & multae & iustae causae amicitiae priuatim essent, neque iam ab ineunte adolescentia complura inter nos mutua officia exstitissent: repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris.

Vel duplicata *ἀποδόσει*:

Si mihi tecum non & multae & iustae causae amicitiae priuatim essent: repeterem causas amicitiae nostrae a parentibus nostris,

inter quos magna semper atque arcta in primis familiaritas intercessit.

**) Dantur ergo & periodi trimembres causales, aduersatiuae, comparatiuae, conditionales, concessiuae, disiunctiuae, copulatiuae, cet. Dabimus quarundam exempla: Concessiua est illa CICER. epist. I, 5.

Tametsi nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus gratissimus erga te esse cognoscerer:

tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectiorem consequuta esse, ut & meam, & ceterorum erga te fidem & beneuolentiam absens experirere.

Copulatiuam habet idem CICERO de senect.
c. 1.

*Mihi quidem ita iucunda huius libri confectio
fuit, ut non modo omnes absterferit sene-
ctutis molestias,
sed & effecerit mollem & iucundam sene-
ctutem.*

Contrariae exemplum IDEM suppeditat epist.
P, 17.

*Non obliuione amicitiae nostrae, neque inter-
missione consuetudinis meae, superioribus
temporibus ad te nullas litteras misi:
sed quod priora tempora in ruinis reipublicae
nostrisque iacuerunt,
posteriora autem me a scribendo tuis iniustissi-
mis atque acerbissimis incommodis retarda-
runt.*

Huic eodem loco statim subiicit causalem:

*Quum vero & interuallum iam satis longum
fuisset, & tuam virtutem magnitudinem-
que animi diligentius essem recordatus:
non putavi alienum institutis meis, haec ad te
scribere.*

Subiungit huic copulatiuam:

*Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis,
quibus in inuidiam absens & in crimen vo-
cabare, defendi;*

*&, quum in tui familiarissimi iudicio ac pe-
riculo tuum nomen coniungeretur, quam po-
tui, accuratissime te tuamque causam tuta-
tus sum:*

*ex proxime recenti adventu meo, (quum rem
aliter institutam offendissem, ac mihi pla-
cuisset, si adfuissem,) tamen nulla re sa-
luti tuae defui.*

Ex his, qualia reliqua sint periodorum genera,
facile intelliges.

XXIIII.

Sed absolutissima omniumque magnificen-
tissima est *periodus quadrimembris* vel τετρά-
κωλος, quia & perfectam plerumque ratio-
cinationem continet *), & ob numerum
propositionum auribus, quarum superbissi-
mum est iudicium, quam maxime proba-
tur. Constat ea, ceu ex ipso nomine ad-
paret, quatuor membris, quorum duo ple-
rumque ad πρότασιν; ac totidem ad ὑπο-
θέσιν referuntur **).

Periodus
quadrimē-
bris.

*) Non temere vllum est periodorum ge-
nus, quod totam ratiocinationem facilius ca-
piat, quam quadrimembre. Quod vel vnico
exemplo ostendi poterit. MVRETVS Part. I. Orat.
XXII. ita disserit:

*Si pro cuius quisque propugnatione ac defensio-
ne plura pericula subiit, plus excepit acer-
bitatum, pluribus quasi procellis ac tempe-
statibus agitatus est,*

*eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam at-
que amplificandam illius dignitatem perti-
nent, ad eum peruenire credendum est:*

*dubitare non potes, beatissime pater, quin Ca-
rolus Rex, te Pontifice creato, tanto ceteros
Reges eximia quadam percepta ex ea re gau-
dii magnitudine superauerit,*

*quanto non huius modo memoriae, sed omnium
aetatum ac saeculorum Reges graui ac diu-
turna susceptorum pro sedis apostolicae au-
thoritate laborum ac discriminum perpeffione
superauit.*

Vberrima haec est periodus, sed facile tamen
includenda huic syllogismo:

*Qui plus pro Pontifice periculi subiit, is plus
laetitiae ex eius felicitate percipit.*

Carolus VIII. plus periculi subiit pro Pontifice.

Plus ergo laetitiae ex eius felicitate percipit. Iam confer periodum, & adparebit, propositionis subiectum in primo; praedicatum in secundo; conclusionem in tertio; adsumtum in quarto membro contineri.

**) Quum difficillimum sit hoc periodorum genus: regulas quasdam de illis componendis suppeditare iuuabit. Primo ergo tales periodi fiunt ex quouis syllogismo, maxime si accedat maioris propositionis probatio. Hinc *MVRETUS Part. I. Orat. I.* laudaturus theologiam ita ratiocinatur.

Quae scientia homines ad fruitionem Dei perducit, illa est reliquis praeferenda.

Ratio:

In fruitione enim Dei posita est perfectio illa, ad quam naturali quodam desiderio ferimur.

Theologia homines ad fruitionem Dei perducit.

Est ergo reliquis scientiis praeferenda.

Inde effingit periodum quadrimembrem, in qua primum membrum probationem maioris; secundum ipsam propositionem; tertium conclusionem; & postremum denique adsumptum continet. *Εξερχαστα* eius talis est:

Nam si eorum omnium, quae in immensa hac rerum universitate cernuntur, unumquodque naturali perficiendi sui desiderio tenetur.

Et animus noster, ad similitudinem diuinitatis effectus, tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus est, exemplar accedit.

dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium praestantissima facultas,

quae, quoad eius fieri potest, cum humanis diuina copulando, mortalitatem nostram, quan-

tum

tum illius imbecillitas patitur, divinae naturae arctissima colligatione devincit.

Secundo & tunc nascetur periodus quadrimembris, si duo membra opposita inter se compares, addasque discrepantiae rationem. CICERO pro A. Caecina I. has inter se contendit propositiones:

A. Caecina cessit in vi facienda audaciae S. Aebutii.

Non autem in causa eiusdem cedit impudentiae.

Ratio:

Non enim in foro tantum valet impudentia, quantum in agro locisque desertis audacia.

Εξυπαρτία eius talis est:

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest,

tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret;

non minus in causa cederet A. Caecina S. Aebutii impudentiae,

quam in vi facienda eius cessit audaciae.

Eodem exemplo dicere posses:

Si quantum in effringendis carceribus astutia potest,

tantum ad effugiendam furcam audacia valeret:

non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia,

quam licetoribus olim illusit astutia.

Tertio & illa periodus quadrimembris est longe elegantissima, in qua duabus propositionibus totidem redditiones respondent, & contra. Talem periodum rhetores vocant *χιασμοί*. Vid.

CAVSSIN. de eloqu. sacra & profana VII, 6. p. 363.

Dicitur autem *χιασμός*, quasi decussata, a *χ* littera, quae crucis in modum intersecantibus se ipsis duabus obliquis lineis figuratur. Vnde & *χιασμός* figura, quando, quatuor propositis,

tertium secundo responder, & conuenit quartum primo. Ita CAVSSINVS *ibid.* p. 363. Sed ego existimo, tertium primo; quartum secundo respondere debere. Id enim docet exemplum DEMOSTHENIS, ab ipso CAVSSINO adlatum. Talis est illa DEMOSTHEN. in *Olynth. II.*

Equidem Philippus quanto plura praeter dignitatem fecit,

eo plus apud omnes admirationis gloriaeque consequutus est:

Vos autem, ciues Athenienses, quo immoderatus imprudentiusque rebus vestris usi estis,

eo maiorem vestram oportet esse turpitudinem.

Quarto quoties vel protasis vel apodosis duobus tribusue membris constat, nouum inde nascetur periodi quadrimembris genus. Sic trium membrorum protasis est apud CICERON. *epist. VIII, 18.*

Quum essem otiosus in Tusculano,

propterea quod discipulos abuiam miseram:

ut iidem me quam maxime conciliarent familiari suo:

accepi tuas litteras plenissimas suauitatis.

Duorum apud eundem: *epist. VIII, 2.*

Caninius idem tuus, & idem noster, quum ad me peruesperi venisset,

& se postridie mane ad te iturum dixisset:

dixi ei me daturum aliquid mane,

& ut peteret, rogavi.

Nec non *epist. VIII, 14.*

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria,

satisque ex ea magnam laetitiam voluptatemque cupiebam:

tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio,

quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus.

XXV.

Multa vulgo addi solent a rhetoribus de singulorum membrorum magnitudine. Bimembres enim periodos vel *aequales* esse aiunt, si idem fere in utraque parte sit syllabarum numerus, vel *inaequales*, si partes dissimili syllabarum numero consent *). Sed & trimembres aliae *ισόπλευροι* **) dicuntur, aliae *ισοσκελεις* ***). Sed quum magna ea in re libertate vti sint veteres: praecepta illa omnia superuacua videntur. Vnicam ergo observari velim regulam: *dandam esse operam, ne membra periodorum compositarum sint nimis inaequalia* ****).

Membra
periodorū
non sint ni-
mis inae-
qualia.

*) Et has iterum vel *μειρῆς* vocant, si antecedens vel *πρότασις* sit longior; vel *μακροκόλως*, si consequens numero syllabarum excre-
scat. Aequalis est haec periodus CICER. *post re-
ditum ad Quirites* 2.

*Illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus
esset dederunt.*

*Vos spectatum incredibili pietate cognitum red-
didistis.*

Μακροκόλως illa apud CICER. *pro Arch.* 9.

Neque enim quisquam est tam aversus a Musis,
qui non mandari versibus aeternum laborum
suorum praeconium patiatur.

Μειρῆς denique exstat apud eundem CICER.
pro Milon. 5.

Neque enim est ulla defensio contra vim un-
quam optanda:

sed nonnunquam est necessaria.

**) E geometria desumpta est haec deno-
minatio. *Ισόπλευρα* enim geometrae vocant
triangula aequilatera. Quare & periodus *ισό-
πλευρος*, dicitur, quae *cola* omnia habet aequa-
lia.

lia. Talis exstat apud C I C E R. *pro Roscio* 29.
Vereor, ne aut molestus sim vobis indices,
aut ne ingeniis vestris videar diffidere:
si de tam perspicuis rebus diutius differam.

***) Haec quoque a geometris mutuata est denominatio, ἰσοσκελῆ enim dicuntur *triangula aequicrura*. Rhetoribus vero ita vocantur periodi trimembres, quarum duo membra paria sunt, tertium aut longius reliquis aut brevius. C I C E R. *de offic.* I.

Nullum bellum est iustum,
nisi quod aut rebus repetitis geratur:
aut denunciatum ante sit & indictum.

****) Si tamen vllum membrum reliqua magnitudine excedere debeat: illud maxime convenire videtur postremo. Qua de re D E M E T R. P H A L E R. *de eloquent.* n. 18. In compositis, inquit, periodis postremum membrum longius esse oportet, & tamquam continens atque amplectens alia: sic enim magnifica erit & honesta periodus, in honestum & longum desinens membrum.

XXVI.

Periodi
 quatuor
 membris
 maiores in
 vitio po-
 nuntur.

Sed ut ad periodorum genera redeamus: nec illud videtur omittendum, ultra quatuor membra non excrefcere debere earum magnitudinem. Recte enim D E M E T R. P H A L E R E V S, vel quisquis sub eo nomine latitare voluit, in aureo libello *de eloquent.* n. 16. αἱ μέγιστα δὲ ἐκ τεττάρων τὸ δὲ ὑπὲρ τέσσαρα, οὐκ ἐστ' ἀν' ἐντὸς εἰν περιδικῆς συμμετέχας. *Maximae periodi sunt quadrimembres. Quod vero supra quatuor est, non amplius intra iustam mensuram periodi manet. Occurrunt quidem passim apud oratores periodi prolixiores, quas tamen excusandas magis, quam laudandas arbitramur. Eae si certo*

Tales sunt
 periodico,
 pneuma &
 casus.

colorum numero absoluantur, περιδικά*)
 fin sine certo membrorum colorumue nu-
 mero pro vigore spiritus ferantur, πνέμα-
 τα**) ; si denique eo usque producantur,
 ut spiritus, quantumvis longus, ea ferre
 haud posse videatur, τάσεις***) dicuntur.

*) Περιδικόν, ergo est periodus e quinque
 vel pluribus membris conflata. CICERO pro
 Mil. 1.

*Etsi vereor, indices, ne turpe sit, pro fortissi-
 mo viro dicere incipientem timere,*

*minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipse
 magis de reip. salute, quam de sua pertur-
 betur,*

*me ad eius causam parem animi magnitudi-
 nem adferre non posse:*

*tamen haec novi iudicii nova forma terret
 oculos,*

*quæ quocumque inciderint, veterem consuetudi-
 nem fori & pristinum morem & iudiciorum
 minime vident.*

**) Πνέμα, definiente HERMOGENE, est
 πνώσεις λόγῳ διάνοιαν ἀπαρτίζον ἐν ἡρώτοις ἢ κόμ-
 μασι μετ᾽ ἑαυτὸν πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ πνέματος καὶ
 τὸ φωνικὸν λέγοντος, id est, structura orationis,
 quae sensum membris incisisque definitum ad ora-
 tionis spiritum & vocem accommodat. Quare
 tot esse possunt membra τοῦ πνέματος, quot fert
 oratoris spiritus. Praeclarum est pneuma illud
 apud CICER. pro S. Rosc. 49.

*Rogat, oratque te, Chrysogone, Roscius,
 si nihil de patris fortunis amplissimis in suam
 rem convertit,*

si nulla in re te fraudavit,

*si tibi optima fide sua omnia concessit, annu-
 meravit, adpendit,*

si ve-

si vestitum, quo ipse tectus erat, annulumque de digito suum tibi tradidit, si ex omnibus rebus se ipsum nudum, neque preterea quidquam, excepit: ut sibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egestate degere.

Eiusmodi pneumata sane non inelegantia sunt, si in loco adhibeantur, ut paullo post ostendemus pluribus.

***) *τάσις* id est, *extensio*, *periodus* est omnium diffusissima, quae plura accumulac membra, quam vel robustissimus quisque vno spiritu eloquatur. Vnde semper in vitio ponitur tam enormis circumductio. Exstat tamen monstrosae eiusmodi *τάσις* exemplum apud CICER. *Verrina ultima*, sub finem, cuius initium est: *nunc te, Iupiter optime maxime, cuius iste donum regale, cet.*

XXVII.

Quid
Schoenotenes & periodica circumductio?

Orationi *periodicae* siue *versae* opponi diximus *fusam*, qua uti dicuntur oratores, quotiescumque vel *incisim*, vel *membratim* dicunt. Et huc pertinent SCHOENOTENES *) & quam iam supra descripsimus, PERIODICA CIRCUMDUCTIO **).

*) *Schoenotenes* est, quando interiectis propositionibus incidentibus, vel vna idea generalis in specialiores quam plurimas soluta, longius ac instar funis extenditur oratio. Inde enim nomen τὸ σχοινοτενὲς, id est, funis extensi accepit hoc dicendi genus. CICER. *contra Rull.* l. 15.

Hoc capite, Quirites, omnes gentes, nationes, provincias, regna, decemvirum ditioni, iudicio, potestatique permissa & condonata esse dico.

**) De

**) De periodica circumductione iam supra actum. Hic addimus ea *δευτέρα* omnium esse pulcherrima; quae e membris oppositis constantur. CICER. *pro Milon.* 4.

Est haec non SCRIPTA, SED NATA LEX, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.

XXVIII.

De usu periodorum ut quaedam dicamus, illud praecipue notandum, non ferendam esse orationem, quae tota sit periodica *). Miscenda ergo oratio *versa & fusa*, ita tamen miscenda, ut singulorum generum periodi suo quaequae loco adhibeantur **).

Vfus periodorum.

*) Quamvis enim splendida in primis sit oratio versa vel circumducta, & hinc ab ARISTOTELE *Rhet. III, 9.* laudetur, tamquam *ἡδέια, ἀμαθὴς καὶ ἀμνημονεύτος*, iucunda, perceptu ac retentu facilis: parum tamen a carmine differret oratio, si ea integra constaret periodis. Quare parum iucundae sunt orationes ISOCRATIS, quae paene totae periodis constant. PLIN. *Hist. nat. VII, 30.* Idem collocationis & numeri studium in GORGIA, Isocratis praeceptore, reprehendit DEMETR. PHALER. *de eloquent.* 15. qui etiam praeclare observat, orationem nec totam periodicam, nec totam dissolutam esse debere.

**) Incisim ac membratim dicimus in dialogis, epistolis ad familiares, narrationibus, maxime, si ea, quae intra breue tempus gesta sunt, referre velimus. Pneumate ad excitandos vehementiores affectus; periodis quadrimembribus

bus in exordiis proponendisque enthymematibus; reliquis denique promiscue utimur.

XXVIII.

Quid sentiendum de numero oratorio?

Solent vulgo rhetores etiam de *numero oratorio* multa praecipere, quippe quem sonoram iucundissimamque reddere orationem existimant*). Sed satisfacisse nobis videbimur, si auribus hic obsequamur, quarum superbissimum est, teste CICERONE, iudicium. Hoc vero docebit, in clausulis periodorum elegantissimos esse *dichorem***), *antispastum****), & *paeona tertium*****). In principiis periodorum pedes & numeros sectari absonum videtur, multoque magis in medio, ubi sufficit, si longae brevesque syllabae inter se misceantur*****).

*) De numero oratorio copiose differit CICERO de orat. III, 44. & ea in re plerique eum sequuntur rhetores. Sed multi tamen totam illam de numerosa oratione doctrinam vanam iudicant, maxime, quum tota illa res cuiusque stet iudicio. Enimvero negari nequit, multum gratiae accedere orationi, si periodorum clausulae certo quodam numero absoluantur. Dixerat aliquando GRACCHVS: *abesse non potest, quin eiusdem hominis sit, probos improbare, quin improbos probet*. Latine sane id dictum est & perspicue, sed parum numerose. Itaque CICERO verbis iisdem concinnius collocatis hanc effinxit periodum: *abesse non potest, quin eiusdem hominis sit, qui improbos probet, probos improbare*. Quis neget, iam ob numerum, qui arcessit, multo grauiorem elegantiorumque factam esse periodum? Adde CHRIST. SCHRADERI de rhetor. Aristot. sensu & usu III, 8. p. 529. seq.

**) Di-

**) *Dichoreus* est trocheus duplex. ~ ~ ~
Hinc apud CICERONEM tam frequentia periodo-
rum clausulis sunt verba eiusmodi: *comprobanit,*
existimavit, audeamus.

***) *Antispastus* ex iambo & trocheo con-
flatus est ~ ~ ~. Hinc saepe CICERO periodos
eiusmodi claudit vocibus: *fateretur, haberemus.*

****) *Paeon tertius* duabus breuibus, ter-
tia longa, & quarta itidem breui constat ~ ~ ~.
Hinc in CICERONIS operibus tam frequens est
clausula: *esse videatur*, ut iam QUINCTILIANI
tempore multi se existimarint illam CICERONIS
vbertatem adsequutos, si plerisque periodis illud
ESSE VIDEATUR adiungerent. QUINCTIL. *Inst.*
orat. X, 2.

*****) Cauendum etiam hic est, ne quid
nimis, insanire nonnullos in coniectandis nume-
ris periodorum, erudite, ut solet, ostendit CASSI-
SIN. *de eloquent. sacra & profana, VII, 10.*
p. 167.

XXX.

Et haecenus quidem de CONCINNITA-
TE dictum*). Iam porro, quid ORNA-
TAM reddat orationem, curatius ostenden-
dum est. Et hic quidem primas partes
TRANSLATIONI deferimus**), quae si
apta ***) & moderata ****) sit, incredi-
bilem orationi conciliat elegantiam.

Ornatam
orationem
reddunt
translationes,

*) Sunt & alia, quae rhetores recensent,
periodorum genera, veluti *περίοδος ἡ κλειῖς*, spi-
ritus & clavis, itemque *σφογγύλως ὑποτετορνό-
μενη*, *ὑπὸ τμητικῇ*, *γνωμικῇ*, *ὑποφαντικῇ*, *ἰρωτιμα-
τικῇ*, *ἐλεγκτικῇ*, *δεικτικῇ*, *ἀρνητικῇ*, *ἀπαγορευτι-
κῇ*, *periodus rotunda*, *increpatoria*, *sententiosa*,
enunciatiua, *interrogatiua*, *redargutaria*, *de-
monstratiua*, *negatiua*, *prohibitiva*. Sed spiritus
& cla-

& *clavis* non aliter differre videntur, quam oratio *dimensa* & *fusa*. Rotunditas omnium elegantium periodorum generale nomen est. Reliquae denominationes a materia fere desumptae sunt, adeoque huc non pertinent. Quin si ad materiam respicimus, innumera erunt periodorum genera. Itaque his Graeculorum minutiis immorari noluimus.

**) *Translatio* vocatur, quod vox a propria ad alienam significationem similitudine quadam transfertur. Vt si fortunam *vitream* dixeris pro inconstanti: *aduolare* pro celeriter accedere: *confluere* multitudinem pro concurrere. Eam necessitatis atque inopiae causa initio inuentam, posteaque frequentatam ob ornatum ac dignitatem, observat CICERO *de Orat.* III, 38. Vnde etiam quaedam metaphorae adeo receptae sunt quotidiano usu, ut magis significant proprie, quam propria ipsa, e. c. *oculus vel gemma vitis, pes navis, sinus maris, incendi vel inflammari ira, labi errore*. Nescio an non & huc referam IMBIBERE pro consilium capere, sibi aliquid proponere, & ita in mente ac cogitatione defigere, ut euelli non possit. Ita sane non modo poetae loquuntur, veluti LVCRETIVS *Lib. III. v. 1010.*

Qui petere a populo fasces, saevasque secures
IMBIBIT,
& *Lib. VI.*

non quod violari summa Deum vis

Possit, ut ex ira poenas petere IMBIBAT acres. verum etiam CICERO *pro P. Quinct.* & LIV. *Lib. II.* quae loca debemus MURETO *var. lect. I, 6.* Add. TURNER. *Aduers.* XVIII, 21. Nihil enim, inquit QVINCTILIANVS *inst. orat. VIII, 6.* suis verbis, quam his arcessitis, magis proprium erat.

***) Vt aptae sint meraphorae vel translationes, observandae sunt aliquot regulae. I. In
trans-

translationibus cauendum, ne inter se conferras dissimilia. Hinc frigida sunt illa: *ulmorum greges* apud PLAVTVM *Pseud.* I, 1. v. 99. *caeli fornices*, (Vid. CICER. *de orat.* III, 41.) *phalanx undarum*, *fossa ponti* apud PRVDENT. *na. 5. μ.* hymno VIII. v. 14. Studio tamen talia nonnumquam adfectant comici, vt risum moueant. Sic PLAVT. *Curcul.* II, 3. v. 39. dixit *lippire dentes*, quum fame madent. Et *Pseudol.* I, 1. v. 74. *lacrimas exspuere pro lacrimare*. II. Cauendum, ne translationes in frigidas hyperbolas euadant. Talis est translatio illa IUVENALIS *Satira* VI, v. 423. Qui de sono, qui fit inter vngendum, loquuturus, ait:

Et summum dominae femur EXCLAMARE
coegit.

Nec magis ferenda illa FLORI *Hist.* III, 11. qui descripturus naues M. ANTONII: *castellorum*, inquit, & *urbium specie non sine GEMITU maris & LABORE ventorum ferebantur*. Quae iam castigauit BVCHNERVS *de commut. rat. dicendi*, I. 2. 6. p. 38. III. In laude a melioribus; in vituperatione a deterioribus petendae sunt metaphorae. Hinc recte CICERONEM laudaturus, eidem tribues *flumen orationis*, *os caeleste*: at parum iudicii ostenderet, quisquis eidem tribueret *asininos labores*. IIII. In stilo grandi a rebus grandibus; in tenuiori a tenuioribus petendae sunt metaphorae. Sic decora est translatio BVCHNERI *orat. paneg.* V, p. 126. Ego perinde, dum nuncupata verborum vota incipio soluere, inde potissimum ducam initium, unde INTERCEPTI SIDERIS nostri LVX primum PRORVPIT. At si quis in describendis ludi magistri natalibus hac translatione uti vellet, risum profecto deberet lectoribus. V. Translationes desumi debent a rebus notis & honestis. Sic eleganter CICER. *de orat.* III, 41. dixit *scopulus patrimonii*, *vorago honorum*

rum: obscuriores fuissent *scylla & charybdis*. Parum honestae translationes sunt illae, quas ipse notauit CICERO. *Rhet. III, 2. castrata respublica, stercus curiae, pro quibus castius dixeris enervata respublica, purgamentum curiae. Nec ferenda illa cacatae chartae, verba vomere, rutare verba, & huius generis alia, qualia grauius reprehendit BVCHNER. de commutata rat. dicendi, I, 2. p. 44. VI. Danda est opera, ut genus translationis seruetur, id quod allegoriam vocant. Sic insulse quis diceret: fortuna VITREA est, dum ridet, mutatur. Quid enim vitro cum risu & mutatione? Elegantius P. SYRVS: fortuna VITREA est, dum SPLENDET, FRANGITVR. Elegantius quoque CVRTIVS VII. 8. 24. Fortunam tuam PRESSIS MANIBVS tene, LVBRICA est, nec inuita teneri potest. Qua allegoria etiam vititur SENECA epist. CI. Vides ergo absonas esse loquutiones, *haurire fructum* †, *adgredi rem innotis manibus*. Fructus enim non hauriuntur, sed capiuntur, nec manibus rem adgredimur, sed attingimus. Est tamen, vbi & veteres hac in re lapsi. BVCHNERVS sane l. c. p. 49. versus illos HORATII epist. I. v. i.*

Nemo adeo FERVS est, ut non MITESCERE possit,

Si modo CVLTVRAE patientem accommodet aurem.

In vna enim sententia ter mutauit genus translationis: *Feritas* animalium est, *mitescere* frugum, *cultura* agrorum. Elegantius ita concinnasset versus:

Non adeo FERVS est, ut non MANESCERE possit,

Si DISCIPLINAE patientem accommodet aurem.

† Attamen REDVNDARE quid ad fructum dixit CICERO pro Ligar. cap. 3. Laudem adolescentis existimo ad meum aliquem etiam

REDVNDARE FRVCTVM. Quod sane elegantissimum est. Id enim vult CICERO, laude adolescentem tam veluti abundare, vt ad suum commodum aliquid redundare inde possit.

***) Cauendum, ne nimio & immodesto translatorum vsu in aenigma degeneret oratio. Est enim & hic, vt in omni vita, apprime hoc vtile, *ne quid nimis*. Castior Ciceronis aevo erat Latinitas, quum ea metaphoris, tamquam gemmis quibusdam, distingueretur. Ast saeculo quarto castitas illa parum placuit AMMIANO MARCELLINO, SIDONIO APOLLINARI, ENNODIO, aliisque huius commatis scriptoribus, qui nihil satis Latinum putabant atque elegans, nisi quod esset allegoricum. Qua de re CAVSSIN. *de eloqu. sacra & profana*, II, 9. 92. Floruit Ennodius illo tempore, quo illa insania metaphorarum vel potius allegoriarum dulcedo cuncta peruaferat, & iam FERRVM CICERONIS Tulliana dictio vulgo dicebatur, contra aurea putabantur frigida quaeque acumina & allegoriae, quibus illi scriptores sua referferunt. Vt exemplo res fiat clarior, considera mihi, quaeso, illa ENNODII: diu salum quaeris, verbis in statione compositis, & incerta liquentis elementi placida oratione describis, dum sermonum cymbam inter loquelaе scopulos rector diligens fraenas & cursum artificem fabricatus trutinator expendis; pelagus oculis meis, quod aquarum simulabas, eloquii demonstrasti. Bone Deus, quam frigida haec sunt, & aenigmata quouis obscuriora! sed talia ferrea illa aetas ferebat ingenia. Parum contum videbatur, quod non erat allegoricum, hinc non sufficebat oratio, sed dicendum orationis vel sermonis cymba, nec placebat loquela, nisi adderentur scopuli. Quae omnia aeque absurda sunt, ac si quis in vernacula diceret: *man wolle*

mis

mit den Schiffseiner Rede durch die Klippen der Zahne in die freye lufft Seeglen. Adeo etiam illa, quae parce adhibita plurimum elegantiae conciliant orationi, eandem frigidam & ridiculam reddunt, si nimis frequententur, maxime ubi non necessarium est, has ampullas proiici.

XXXI.

An etiam
metonymia & synecdoche?

Reliqui tropi, in primis **METONYMIA** & **SYNECDOCHE** non tam ad elegantiam orationi conciliandam, quam ad aptius explicanda veterum auctorum loca comparati videntur*). Nec tamen laude sua defraudandae loquutiones quaedam metonymicae**) & synecdochicae***), iamdudum veluti ciuitate donatae. Verum & hic adhibenda est cautio, ne, dum elegantes esse cupimus, vel *profani*, vel *obscuri*, vel κακίζηλοι appareamus****).

*) Duriuscule etiam veteres nonnumquam loquuti sunt, in primis poetae, quod ut explicarent rhetores, *tropos* inuenerunt. Quis unquam a vitio atque αὐρολογία absoluerit illa HORATII, Carm. III, 4.

- - - vel *Eurus*

per Siculas equitavit undas?

Equidem MVRET. Var. lect. I, 10. eodem modo loquutum observat EVRIPIDEM in Phocissis:

Ζεφύρου πνοαῖς ἰπποδάμαντος ἐν ῥεγανῶ.

Sed ipse tamen fatetur vir doctissimus, audacem esse hanc metaphoram, & HORATIVUM fecisse more suo, ut persequendis Graecorum vestigiis τὸ τ' ἐξέως καινόν τε καὶ ξενικὸν quaereret, seque quam longius a trita & plebeia loquendi consue-

Suetudine abduceret. Nec melior est translatio CATULLI:

Ipsa leui fecit volitantem flumine CVRRVM,
quamvis eam apud AESCHYLVM & EVRIPIDEM
repererit IDEM Lib. I. cap. II.

Quis non duriuscule loquutum CICERONEM
dixerit pro Marcello 6. dum ait: *gladium va-*
gina vacuum in urbe non vidimus.

*) Sic non ineleganter dicitur; *vario*
Marte pugnare. QVINCTIL. *Inst. orat.* VI, 8. *Se-*
ra iuuenum Venus. TACIT. *de moribus Germ.* 20.
Hoc cum Gratia quadam ac Venere dicitur, QVIN-
CTIL. l. c. *Silent diutius Musae Varronis,* CIC.
Acad. qu aest. I, 1. *comedere quem,* pro eius bo-
na consumere, PLAVT. Et quid elegantius quae-
so illis PLIN. *epist.* I, 6. *Experieris, non Dianam*
magis montibus, quam Minervam inerrare. Eo-
dem pertinent & notissima illa: *toga pro pa-*
ce, purpura pro regno, fasces pro magistratu,
laurea vel laurus pro victoria, scelus pro sce-
lesto, servitia pro servis.

*) Receptissimae sunt loquutiones syn-
ecdochicae *tectum* pro domo, *mucro* pro gla-
dio, *mortales* pro hominibus, *probrum* pro stu-
pro vel adulterio, *miles* pro militibus, *sexcenta*
pro plurimis. In primis *netari meretur,* vete-
res, ubi de se ipsis in plurali loquuntur, non
hoc iactantiae, sed modestiae causa facere, quasi
omnia cum aliis communicare vellent. Hinc quum
canit VIRGILIUS *Aeneid.* II, v. 89.

- - - *nos aliquod nomenque decusque*
Gessimus.

SERVIVS ad eum locum addit: *nos,* inquit, di-
xit, ad evitandam iactantiam. Nam si singulari
dixisset, EGO GESSI, exclusisse ceteros videretur.
CONF. BVCHNER. *de commut. rat. dicendi* I, §. 2.
p. 88.

****) Cauendum ergo I. ne profani vi-
Hein. Fund. Stili Cult. E dea-

deamur, dum promiscue conſectamur tropos : Frigidiffimum eſt, vbique inculcare Vulcanum, Iouem, Iunonem, Mercurium, & huius generis alia. Ab his enim *noxiiis figuris*, vt vocat AVGVSTINVS, merito abſtinet Chriſtianus, niſi conſtanti vſu veluti in nomina adpellatiua tranſierint. Sic nemo niſi nimium ſuperſtitioſus damnabit phraſes; *ſuo Marte aliquid facere, aequo Ioue iudicare* & ſimiles alias huius generis. Verum nemo ſanus probabit illas iurandi formulas, *mecaſtor, mehercle, aedepol*, a quibus non abſtinuerunt MANVTIVS, BEMBVS aliique viri ceteroquin doctiſſimi. Conf. IAC. THOMASII diſſert. de ſtili ethnicismo. Cauendum porro, II. ne tropos adſectantes vel obſcuri vel κακόζηλοι ſiamus. Id vero iis maximè contingit, qui poetas ſequuti longius a vulgari ſignificatione deſectunt. Sic obſcurius eſt illud CLAVDIANI de raptu Proſerp. II, 16. *ſudata marito fibula*, pro fibula a marito elaborata. Obſcuriora etiam ſunt *vulnus* pro ſagitta apud VIRGIL. Aen. II. v. 529. & VII. v. 533. *Hospes ardet* pro hoſpitis domus ardet apud HORAT. Satir. I, 5. Talibus qui in proſa vtitur, obſcurus fiet.

XXXII.

Figurae etiam orationem ornant.

Haec de tropis : magis orationem ornant *figurae*, ſed ſelectiores. Plures enim ſunt, quae vix quidquam venuſtatis habent. Aliae ad dignitatem potius, quam elegantiam orationi conciliandam; aliae ad affectus tantum excitandos comparatae ſunt. Nos eas tantum, quae ad ornatum pertinent*), reſenſebimus.

*) Elegantiffima c. g. eſt I. ANTANACLASIS, quum vox eiufdem adpellationis, non vero ſignificationis, repetitur. CICERO ad Attic. e. iſt.

epist. XIII, 14. Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem: sed aliorum brutorum. Ita eodem exemplo dixeris: *Malis me oneras, haud malis*. Elegans quoque II. ANAPHORA, quae eandem vocem in principio repetit e. g. CIC. Catil. I, 1. *Nihil te nocturnum praesidium palatii, nihil urbis vigiliae, nihil consensus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque moverunt*. Commendanda III. EPANODOS, quum sententia acute conuertitur. CIC. pro Plancio 28. *Gratiam qui refert, habet, & qui habet, refert*. VELLEI. PATERE. II. *Quam provinciam pauper diuitem ingressus, eam diues pauperem reliquit*. IV. PARONOMASIA, quando voces eiusdem pae- ne aut non admodum dissimilis soni coniungun- tur. TERENCE. Andr. I, 3. *Inceptio haec est amen- tium, non amantium*. Et eodem modo dixeris: *sibi parata erunt verba, huic homini verbera. Museum liberis magis, quam libris refertum. Non aduersus hostem, sed auersus processit*. NEP. Attic. cap. 17. *Philosophorum ita percepta ha- buit praecepta*. Eodem pertinet V. IMAGO, de qua iam DEMETR. PHALER. observauit, nullam esse figuram, quae plus elegantiae adferat oratio- ni. Est imago vero adsimilatio, protasi acque ac apodosi destituta, facta per particulas *veluti, tamquam, instar, & huius generis alias*. NEP. Hannib. cap. 1. *Hic autem velut hereditate reli- ctum odium paternum erga Romanos sic confirma- uit, ut prius animam, quam id, deposuerit*. FLOR. Praef. A. *Caesare Augusto in saeculum nostrum haud multo minus anni ducenti, quibus inertia Caesarum quasi consenuit atque decoxit, nisi quod sub Traiano principe mouet lacertos, & praeter spem omnium senectus imperii quasi reddita iuuentute reuirescit*. VI. PARADIASTO- LE, quum distinguuntur, quae confundi vulgo

solent. SEN. epist. II. Non qui parum habet ; sed, qui plus cupit, pauper est. VII. ANTIΘE-
TON, quum contraria contrariis opponuntur. CIC. Catil. II, 3. Ex hac enim parte pudor pugnat ; illinc petulantia : hinc pudicitia ; illinc stuprum : hinc fides ; illinc fraudatio : hinc pietas ; illinc scelus : hinc constantia ; illinc furor : hinc honestas ; illinc turpitudine : hinc continentia ; illinc libido. VIII. ANTIMETAΘEΣΙΣ, quando propositio ita inuertitur, ut contrarius inde emergat sensus. PLIN. Paneg. cap. 17. Non ideo vicisse videris, ut triumphares, sed triumphare, quia vinceret. SENECA. epist. II. Quum legere non possis, quantum habueris, sat est, habere, quantum legas. VIII. ΟΕΥΜΩΡΟΝ, quum contraria de eodem dicuntur. SEN. epist. II. Nusquam est, qui ubique est. FLOR. Histor. II, 6. Reuiviscentis imperii spes Fabius fuit, qui novam de Annibale victoriam commentus est, NOLLE PUGNARE. X. PERIPHRAΣIS, qua rem unam multis ambimus verbis. NEP. Themist. cap. 1. prudentiam Themistoclis laudaturus plurimis utitur verbis : celeriter, quae opus erant, reperiebat : neque minus in rebus gerendis promptus, quam excogitandis, erat : quod & de instantibus, ut ait Thucydides, verissime iudicabat, & de futuris callidissime coniiciebat. XI. ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ, quae tollit, quod dictum est, & pro eo, quod magis idoneum est, reponit. SEN. consol. ad Marc. 1. Patrem non minus, quam liberos dilexisti : excepto eo, quod non optabas superstitem : nec scio, an & hoc optaveris. PLIN. epist. I, 2. Quod me longae desidia indormientem excitavit, si modo is sum ego, qui excitari possim.

XXXIII.

Nec non
formulae
aequae.

Plurimum quoque elegantiae inest orationi,

ni, quae ritus formulasque antiquas *) aliis rebus sine adfectione applicat **).

*) Praeclarum opus de formulis & sollemnibus populi Romani verbis exstat, conscriptum a BARN. BRISSONIO, quod ex recensione V. C. FRANC. CAR. CONRADI prodiit Halae nostrae MDCCCXXI. in fol. Et nos quoque complures eius modi loquutiones antiquas & sollemnes explicauimus in *Syntagmate antiquitatum Romanarum, iurisprudentiam illustrantium*, Argent. MDCCCXXIII. 8. mai.

**) Ut exemplis nonnullis rem declaremus, antiqua formula in funeribus adhibita est: ILICET ACTVM EST. Eam eleganter ad herum accommodat Parmeno seruus apud TER. *Eun. I, 1. v. 9. actum est, ilicet periisti, eludet ubi te victum senserit. QVISQVIS ERIS, NOSTER ERIS*, imperatorum erant verba, transfugam recipientium in fidem. Ea vero, eleganter ad receptionem hospitis traducit VIRGIL. *Aen. II. v. 148.*

*Quisquis es, amissos hinc iam obliuiscere Graios.
Noster eris.*

CONF. SERV. *schol. ad h. l.* Tales etiam sunt formulae: *dignares, propter quam vadimonium deseras.* PLIN. *Hist. nat. praef. Aurem cui velle re,* VIRG. *Eclog. VI. v. 3. Omne punctum ferre,* HORAT. *de arte poet. v. 343. Nec tu aram tibi nec deprecatorem pararis.* TERENCE. *Heaut. V, 2. v. 22. Censor vitio vel sine populi suffragio creatus, fasces submittere: scriptores proletarii vel capite censi, diuidere sententiam, & aliae innumerae, quas ex antiquitatibus Romanis explicandas esse, viri docti ad auctores veteres passim monent. Omnia enim haec vel ideo elegantissima sunt, quod ritus antiquos ac formulas populi Romani sollemnes nobis in memoriam reuocant.*

XXXIIII.

Et adagia. Nec gratia porro ac venustate carent adagia, quae in omnibus linguis idem praestare videntur, quod in cibis condimentum *). Sed cauendum, ne promiscue omnes linguae idiotismos, aut comicorum iocos prouerbia esse existimes **), qua in re vel ipse ERASMVS haud raro deceptus videtur ***).

*) Dici non potest, quantopere orationem ornent eiusmodi adagia. Plerumque enim, ut ex ARISTOTELE notat SYNESIUS, illa sunt παλαιῆς φιλοσοφίας ἐκ τῶν μεγίστων αἰσθητῶν φθαρτῶν ἀπολοιμῶν ἐγκαταλείμματα, περισώδιντα διὰ σωτομίαν ἢ δεξιότητα, veteris philosophiae inter maximas hominum ruinas intercidentis quaedam reliquiae, ob breuitatem dexteritatemque seruatae. Quum vero eiusmodi adagia sint instar condimenti: facile patet, insulsam insipidamque futuram orationem, adagiis iusto pluribus respersam. Vnde recte monet CAVSSINVS de eloquent. sacra & prof. III, 4. p. 189. Erit in his adagiis observandum, ne crebra & obscura admisceantur orationi: quod puerile est, & vitiosum. Sed, ubi res feret, commode quasi gemmulae purpureae inferantur: maxime vero in epistolari stilo, qui paroemiarum amoenitate cultius enitescit. Ut exempla quaedam subnectamus: quid pulchrius est illis CICER. ad diuers. lib. VII. epist. 24. Habes Sardos venales, alium alio nequiores? Quid elegantius illis TERENCE, Eun. II, 3. v. 89. At enim isthaec in me cudetur faba? Ita eleganter CICER. de legib. III, 16. vitur prouerbio fluctus in simpulo mouet. Immo & veteres aliquando initium tantum adagii, si notum & per vulgatum esset, obseruamus adscripsisse, itemque

que factitasse in HOMERI aliarumque poetarum dictis, quae in primis celebrabantur, adducendis. Exemplum ex CICER. lib. XIII. ad Attic. epist. 23. attulit MVRET. Var. lect. lib. X. cap. 14. Sed, quaeso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit? Male mihi sit, si umquam quidquam tam INVITA. scilicet Mineru. Sic & lib. VII. ad diuers. epist. 28. Et hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus, quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es consequutus, ut ibi esses, VBI NEC PELOPIDARVM, nosti cetera: nos idem propemodum consequimur. Integer enim locus poetae veteris, quem in animo habuit, talis est: ubi nec Pelopidarum facta, nec famam audiam, CICER. lib. VII. ep. 30. & lib. XV. ad Attic. epist. 11.

*) Adagium scilicet est dictum acutum vulgari omnium sermone tritum, quod plerumque ad factum aliquod amoenum aut ritum veterem, aut simile quid respicit. Adagia non sunt, I. quae nihil habent acuminis, v. c. bene compositum par; similis simili gaudet. Nec II. hoc nomen merentur vnus vel alterius auctoris dicta, quantumuis acuta. Sic SVET. Octau. cap. 87. notauit, Augustum quotidiano sermone vsurpasse illa: Ad Kalendas Graecas, id est, numquam. Contenti simus hoc Catone, id est, contenti simus praesentibus. Velocius, quam asparagi coquantur id est, cito. Sed haec quum Augusto fuerint propria, vix adagia dixeris. Idem censendum III. de linguae idiotismis, aut veterum poetarum sententiis. e. g. actum agit; fluctus numerat; festina lente. Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu? Magno conatu maximas nugae agit. Elegancia haec non carent, sed non tamen sunt in prouerbiis ponenda.

*) Multas poetarum sententias, multos

idiotismos prouerbiis adscripsit ERASMVS ROT. qui maiorem dedisse operam videtur, vt chilia- des, quam vt selectiores paroemias colligeret. MVRET. *Var. lect.* XII, 16. & seq.

XXXV.

Et senten-
tiae.

Denique & *sententiae* acutae suo loco adhibitae maximopere ornant orationem *). Sed hic quoque cauendum, *ne quid nimis* **), aut ne vulgaria quaedam de moribus praecepta subinde inculcando, egregiā quidquam dixisse nobis videamur ***).

*) Sententiarum virtutes sunt, I. acumen, II. rotunditas, i. e. si concinna periodo conclusae sint, III. & sapientia, vt aliquod praeceptum complectantur. Tales sunt illae SENECAE de vit. beat. c. 30. *Sententiam semper unius sequi, non vitae est, sed factionis. Et de benefic. III, 17. Gratum hominem semper beneficium delectat; ingratum semel. Ast si dixeris: omnium rerum primordia a precibus fieri debent, vix hoc sententiae nomen merebitur. Sapiens quidem est hoc praeceptum, sed nec acutum, nec rotundum.*

**) Recte ait AVCT. AD HERENN. III, 16. *Sententiae in oratione non debent frequentari, ne magis viuendi praeceptores, quam rei actores videamur.* Add. BYCHN. de commut. rat. dicendi II, 7, 11. p. 450.

***) Nescio quid vulgare sapit sententiosa eiusmodi, quam vocant, eloquutio. Vulgus enim quam saepissimae vitur sententiis, quamuis parum acutis. Vnde & comici personis vilissimis sententias quam plurimas tribuere solent, v. c. TERENCE. *Andr.* I, 1. Sositam inducit, libertum frugi, qui paene vbique domino respondet, adhibitis sententiis. Recensente do-
mino

mino beneficia, respondet: *isthaec commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficii*. Referente deinde illo filii sui institutionem & genium, nulli rei admodum addictum: iterum respondet Sosias: *id arbitror, adprime in vita esse utile, ut ne quid nimis*. Laudante dehinc filii in parandis colendisque amicitiiis solertiam: denuo philosophatur Sosias: *sapienter vitam instituit, namque hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit*. Narrat inde Simo, quomodo occultos filii amores deprehenderit, rationemque reddit, cur eum tum haud obiurgarit. Quid hic Sosias? Denuo philosophatur, & ex ingenio suo depromit sententiam. *Recte putas: nam si illum obiurges, vitae qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?* Talia vulgo semper in ore sunt. Unde stilius eiusmodi sententiosus parum placet accuratioribus dicendi magistris. Vid. QUINCTIL. *Inst. orat. VIII, 5.* qui etiam X, 1. Senecam reprehendit, quod rerum pondera minutissimis sententiis fregerit.

XXXVI.

Mirifice quoque sibi nonnulli placent versibus & hemistichiis poetarum, quae ubique orationi inferciunt *). Sed quemadmodum horum usus & periodorum concinnitatem perimit, & ipsius stili grauitati repugnat: ita vix laudem mereri videntur versus prosae admixti, nisi vel testimonii causa **), vel ob insigne sententiarum acumen ***) inferantur, quod & ipsum tamen rarius fieri debet ****). In elegantiore sermone rectius feceris, si dicta eiusmodi poetica solutiore stilo exprimas *****).

An etiam
versus &
hemistichi-
chia?

*) Talis est recentiorum quorundam stili-

E s

lus,

lus, in primis LIPSII, BAUDII, & e theologis DANHAVERI, FR. SPANHEMI aliorumque, qui dici non potest, quantum sibi frequentissimo illo versuum atque hemistichiorum usu placeant. E veteribus DIO CHRYSOSTOMYS hoc dicendi genere delectatus est.

**) Testimonii causa quosdam poetarum versus saepe adhibet CICERO in libris philosophicis & rhetoricis, maxime ex ENNIO, & EURIPIDE. Nec in epistolis desunt exempla. Vid. *epist. ad divers. I, 9.* ubi sex versus integros e TERENTII *Eunuch.* inserit, ut & *epist. VII, 26. XIII, 16.* Eodem exemplo poetarum testimonia, ad partes saepiuscule vocant SENECA, & PLINIUS, sed non nisi in scriptis didacticis & epistolis. In litterario enim pulvere, & inter amicos, haec locum inveniunt. Sed in orationibus, ubi gravitas stili utramque paginam facit, non temere eiusmodi flosculis utendum. DEMOSTHENES sane, CICERO & PLINIUS in orationibus suis a poetarum testimoniis vel plane abstinerunt, vel ea mutato orationis genere protulerunt. Pauculi versus leguntur in *orat. in Pison. c. 18.* & *pro Muraen. cap. 14.*

***) Inest enim nonnumquam poetae cuiusdam dictioni aliquid acuminis, quod mutato versu perituum videbatur. Hic non indecorum erit, ipsum versum inserere, si cum iis agimus, quorum ad palatum sunt eiusmodi lautitiae. Sic SENECA *de ira II, 16.* In frigora septemtrionemque vergentibus immansueta ingenia sunt, ut ait poeta,

- - suoque simillima coelo.

Et *epist. 82.* Facile provocabas mala absentia: ecce dolor, quem tolerabilem esse dicebas: ecce mors quam contra multa animose loquutus es: sonant flagella, gladius micat:

Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

****) Utin-

****) Utendum ergo his versiculis rarius & maxime I. in epistolis ad familiares, non aequè, in elaborationibus, quales sunt v. c. dedicatoriae ad viros magnos scriptae; II. in scriptis didacticis, si cum eiusmodi hominibus nobis res est, qui auctoritati permultum defecerunt. Abstinentium autem ab iis in panegyricis, & in omni oratione graui, quales sunt theologicae, & ciuiles. Certe parcius & modestius his inspergendi sunt versus.

*****) Vt exemplo rem illustremus: CVNAEVS in *Satira Menipp. Sardi venal. p. 411.* haec habet: *profecto hospes, nec quidquam Deus haec spatia sedesque ab orbe vestro abscidit, si tamen vos terrae fines transilitis, & haec ignota ac peregrina visitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, coelum ipsum adibitis tandem, & quidquid praeterea homini, dum in terra vitam agit, negatum est.* Nemo ignorat, HORATII haec omnia esse, qui libro I. Carm. Od. III. ita canit:

Nec quidquam Deus abscidit

Prudens Oceano dissociabili

Terras: si tamen impiae

Non tangenda rates transiliunt vada.

Et paucis interiectis:

Nil mortalibus arduum est,

Coelum ipsum petimus stultitia.

Quanto concinnius haec omnia solutione stilo protulit CVNAEVS? Sic & ipse CICERO aliique auctores veteres saepe vsi sunt poetarum testimoniis alia veluti veste indutis, seu pluribus exemplis in Variis Lectionibus passim demonstrauit M. ANT. MURETVS. Elegans in primis est exemplum in CICERO. Cat. mai. cap. 2. vbi cum verba EURIPIDIS:

το δὲ γῆρας ἄχθος αἰεί

βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων

ἐστὶ κατὰ κεῖται.

ita videmus expressisse: *Senectus plerisque senibus tam odiosa est, ut onus se Aetna gravius dicant sustinere.* Vid. *MVRET. Var. VII, 15. & XI, 12.* vbi locum *SOPHOCLIS* a *CICERONE* expressum producit.

XXXVII.]

Apte dicimus, si varios dicendi characteres distinguimus.

Sed sufficient haec quidem de ornata oratione. Reliquum est, ut, quomodo APTE dicendum sit, doceamus. Quum enim aequae absonum sit, omni orationi eundem characterem, ac omni personae easdem vestes aptare: nostra omnino interest, varias dicendi formas vel characteres in numero habere, maxime quum ita plerumque de illis differant rhetores, ut, quid sibi velint, seias cum ignarissimis *).

*) Exemplo esse poterit *DIONYSII LONGINI tractatus seu de sublimitate*, cuius nitidissima & optima editio nuper prodiit cura *ZACHAR. PEARCE*, *Amstelod. Cl. Io. CEXXXIII. 8. mai.* Quum ergo ita comparati sint plerique rhetorum libelli, de formis stili, ut perlectis illis, repetere cogaris illa *Demiphontis* apud *TERENT. Phorm. II, 4. v. 18.*

- - - Fecistis probe,

Incertior sum multo quam dudum:

dabimus operam, ut rem omnem, quam fieri potest, dilucidissime proponamus. Et quidem ex genuinis fontibus, quos ubique bona fide indicavimus, non ex praelectionibus *M. S. C. C. SCHVRTZELEISCHII*, cui nos haec obtigisse, ea, qua solet, modestia scripsit *REINHARDVS* quidam, qui homo nescio, vtrum ex suo ingenio alios aestimet, an sibi persuaserit, praeter se neminem aliquid, nisi quod ex illis schedis hau-

stum

stum sit, tradere posse. Equidem SCHVRTZFLED-
SCHIVM tanti facio, vt me non puderet per
eum profecisse, si mihi licuisset esse tam felici.
At Deum testor, me nec eo tempore, quo
hunc libellum scripsi, nec postea vnumquam, sche-
das istas MSCC. vidisse, adeoque insignem esse
illam, quam REINHARDVS mihi fecit iniuriam.
Sed occallui iam ad istorum hominum voculas,
qui magnam laudem in obtreptione positam
putant, neque quidquam cupidius faciunt,
quam vt quidquid possunt, quacumque ratione
possunt, ex aliena laude deterant, sperantque
tantum suae famae accessurum, quantum alie-
nae detraxerint. At nostra scilicet refert, quid
REINHARDVS de nobis iudicet. Immo iudicet,
fingatque, quidquid velit.

Si liuor obtreptare curam voluerit:

Non tamen eripiet laudis conscientiam.

XXXVIII.

Primo itaque, quod ad breuitatem vel Stilus La-
conicus.
vbertatem sermonis adtinet, stilus in LA-
CONICVM, ATTICVM, RHODIVM, &
ASIATICVM dispesci solet *). Stilus LA-
CONICVS iusto breuior, ac veluti abruptus
est, in eoque consistit, quod plura intelli-
gi, quam legi, iubeat **). Hinc, nisi inter
amicos, vix laudem aliquam meretur ***).

*) Omnes hae gentes Graece loquebantur,
sed ita, vt mirifice inter se discreparent. La-
conibus, genti ambiciosae ac suspicaci, brevis
atque abrupta placebat oratio: Atticis brevis
quidem & simplex, sed acuta: Asiaticis vento-
sum diffusissimumque dicendi genus. Rhodii
denique Atticis paullo vberiores, at multo ad-
strictiores Asiaticis erant, adeoque prudenter
orationis habitum efformarunt, inter Atticam
maci-

macilentiam & Asiaticam pinguedinem medium. Vid. QVINCTILIAN. *Inst. orat.* XII, 10. & NIC. CRAGIVS *de republ. Lacedaem.* III, 6. 5.

**) DEMETR. PHAL. *de eloquent.* n. CII. p. 66. Καὶ οἱ Λακῶνες πολλά καὶ ἀλληγορικάς εἰλεγον εὐφοβῶντες, *Lacones multa allegorice dicebant metum incussuri.* Eadem vero ratio, quae eos allegoriis occultare iussit sensa animi, etiam breue illud atque abruptum dicendi genus suavit. Hinc idem DEMETR. PHAL. auctor est, eos aliquando ad verbosam Philippi Macedonis epistolam ita rescripsisse Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, *Dionysius Corinthi.* Plura hic intelligenda erant Philippo, quam legebat. Dicere volebant Lacones, non esse, quod se iactaret, Spartaque minaretur Philippus, fulgur e pelui dari. Non diuturna esse solere tyrannorum imperia. Dionysium quoque, Siculis olim metuendum, nunc Corinthi vivere in tanta rerum omnium penuria, ut ludimagistri munere fungatur. Forsan id satis esse, ut eadem fortuna Philippum moneat, nisi cautior sit adpersus bona sua, & opprimendae Graeciae consilia abiiciat. Videret ergo, ne eius vitam imitaretur, cuius exitum perhorresceret. Vide quantum idearum tria ista verba Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ contineant? Non minus breues sunt epistolae Laconicae, quas collegit scholiastes DIONIS CHRYSOST. *ad orat.* LXIII. veluti: τοὶ Πέρσαι θαλδύοντι ἐαλόκαρτι καὶ Αἰθίοσι. Ξενοφῶν ἐφυγάδαίθη, & similes. Vnde STRABO lib. I. observat, inter ὑπερβολὰς ὅτι ὑπερβολαῖς esse & illam: εἰλάττω δ' ἔχειν ἀγρὸν ὅπισθ' ἡ Λακωνικῆς. *agrum habere, minorem epistola Laconica.* Sed de βραχυλογία Λακωνικῇ plura scripsit IO. MEYRS. *Miscell. Lacon. lib. III. cap. 3. & seq.*

***) Hinc Laconice nonnumquam cum Attico agit CICERO; cum amicis PLINIUS & LIPSIUS. Sed quum Lacones semper habitati sint

ἀμεσσοί,

~~apud~~, nec vlla vñquam eloquentiae laude flo-
ruerint: (Vid. CICER. Brut. cap. 13. AELIAN.
Var. Hist. XII, 50.) absurdum esset, abrupto
illo dicendi genere laudem consecrari velle.

XXXVIII.

Magis commendandum ATTICVM di- Stilus At-
ticus.
cendi genus, in quo multae ideae paucis
acutisque verbis proferuntur *). Talis est
stilus THUCYDIDIS, XENOPHONTIS, ARISTO-
PHANIS. Ast, quum LYSIAS & ISAEVS exile
quoddam atque exsuccum dicendi genus
inuenerint **): factum est, vt plures eo-
rum imitarentur exilitatem, & sibi ipsis
Athenis magis viderentur Attici, si ficcam
atque ab omni ornatu alienam dicendi for-
mam sequerentur, quos graviter reprehendit
CICERO ***).

*) Virtutes ergo Attici stili sunt I. breui-
tas, II. omnis tumoris atque adfectionis fuga,
III. acumen, IV. elegantia. Hinc praeclare mo-
net CICER. Orat. non sufficere, vt in verbis ni-
hil sit inquinatum, abiectum, ineptum, du-
rum, aut longe petatum: nec satis esse, si ni-
hil in sententiis absurdum aut alienum, aut sub-
insulsum sit: sed exigi etiam vires, lacertos,
languinem, id est acumen & elegantem graui-
tatem. Sic Attica sunt illa PLIN. epist. I, 3. Tu
modo enitere, vt tibi ipse sis tanti, quanti vi-
deberis aliis, si tibi fueris. Breuia enim haec
sunt, recta, acuta, elegantia. Attica etiam il-
la epist. I, 9. O rectam sinceramque vitam! o
dulce otium honestumque ac paene omni negotio
pulchrius! o litus, verum secretumque puero-
rum! quam multa inuenitis? quam multa dictatis? Pro-
inde tu quoque strepitum istum, inanemque discus-
sum,

sum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio, relinque, teque studiis vel otio trade. Satius est enim, ut Attilius noster eruditissime simul & facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agere. Sic pleraque apud PLINIVM sunt brevia, ab omni tumore aliena, acuta, ac polita, id est ἀττικώτατα, Tali etiam dicendi genere in epistolis ad Atticum non infeliciter utitur CICERO, in historia SALLVSTIVS, Thucydidis imitator; nonnumquam etiam SENECA, quamvis is ob nimiam sententiarum frequentiam paullo tumidior videatur.

**) Sunt quidem LYSIAS eiusque discipulus ISAEVS venusti scriptores, subtiles, puri, sed tenues admodum & inornati. Vnde QVINTILIANVS, praeclarus ingeniorum censor (*lib. X. Instit. cap. I.*): *Lysias subtilis atque elegans, & quo nihil, si oratori satis sit docere, perfectius, nihil enim in eo est inane, nihil arcessitum, puro tamen fonti quam magno flumini propior.* Duas itaque priores, ut & postremam stili Attici virtutem in hisce oratoribus mirati sunt veteres: ast tertia illis plane defuit. Omnia enim simplicia sunt exilia, sicca, ut vix quivis ex plebe aliter potuerit loqui. Quum tamen multi maximam stili Attici virtutem, id est acumen, non animaduernerent: factum est, ut non paucis magis placerent LYSIAS, & ISAEVS, quam ipse DEMOSTHENES, alique scriptores ἀττικώτατοι. Atque hi demum Atticum dicendi genus in siccitate atque exilitate sermonis quaesiverunt.

***) CICERO. Orat. 7. seq.

XL.

Stilus Asiaticus.

Attico dicendi generi e diametro opponitur ASIATICVM, quod omnium est vberrium *). Paucas enim ideas multis verbis exprimit, ita, ut, si copiam atque vber-

vberratem tollas, vix quidquam, admiratione dignum relinqui videatur.

*) Initio Athenis tantum florebant eloquentiae studia. Postea etiam in Asia coli coeperunt. CIC. Brut. cap. 13. *Vt semel e Piraeo eloquentia enecta est, omnes peragravit insulas, atque ita peregrinata tota Asia est, ut se externis oblineret moribus, omnemque illam salubritatem Atticae dictionis, quasi sanitatem, perderet, ac loqui paene dedisceret. Hinc Asiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, sed parum pressi, & nimis redundantes. Add. 95. Postquam vero semel redundans illa orationis vbertas in deliciis esse coeperat: ipsas etiam Athenas inquinavit. Vnde PETRON. Satir. cap. 2. Nuper ventosa isthaec & enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque iuuenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflauit, simulque corruptae eloquentiae regula stetit, & obtinuit. Denique & Romanos oratores Asiaticae copiae studuisse nouimus, maxime CICERONEM, qui saepe vix dicendi finem reperit. Vnde nec olim defuerunt, quibus iste orator inflatus & tumens, nec satis pressus, supra modum exsultans & superfluens, & parum Atticus videretur. AVCT. de caus. corrupt. eloqu. cap. 18.*

**) Ait CICER. pro Mil. cap. 4. *Est haec non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum e natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti: non instituti, sed imbuti sumus, ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela, aut latronum, aut inimicorum, incidisset, omnis honesta ratio esset expediendae salutis. Quantum hic verborum! Et tamen paucissimae hae ideae tot verborum phaleris*

reguntur: *ius naturale permittit moderamen inculpatae tutelae*. Asiatico ergo stilo haec expressit CICERO. E recentioribus in orationibus suis plane Asiaticus est M. ANT. MVRETVS, qui ipsum nonnumquam CICERONEM copia videtur superare.

XLI.

Stilus Rhodius.

Pressius Asiatico, Atticoque paullo plenius est genus dicendi RHODIVM, adeoque mediocritatem seruat, & similitudinem quamdam inter verba atque ideas *). Unde & maximam meretur laudem **). Ceterum non melius hos eloquutionis characteres distinguas, quam si unam eandemque propositionem diuersis dicendi formis expressam, tibi ob oculos ponas ***)

*) Talis plerumque est stilus CORN. NEPOTIS, C. IVL. CAESARIS, T. LIVII, quorum lectio ideo maxime commendanda est adolescentibus. Quam iustum orationis habitum conspiciamus in illis! CORN. NEP. *Attic. cap. 13. Usus est familia, si utilitate iudicandum est, optima, si forma, vix mediocri*. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, & plurimi librarii, ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulcre facere posset. Nihil hic abruptum, nihil redundans, nihil quod aut addi aut demi, saluo stili nitore possit. Et talem quidem esse oportet stilum RHODIVM.

**) Laudat stilum Rhodium CICER. *Brut. cap. 13. Rhodii oratores Asiaticis saniores, & similiores Atticis*. Et sane, quum Lacones iusto sint breuiiores, Asiatici nimis redundantes: facile adparet, Atticum Rhodiumque dicendi genus esse ceteris omnibus longe anteponendum. Ori-

go scholae rhetoricae, quae Rhodi diutissime floruit, ab Aeschine est, qui exsul ibi docuit, & teste *PLUTARCHO de X. orat. σχολῶν ἐκεῖ παρ-εκατέλιπε, τὸ Ῥωδιακὸν διδασκαλεῖον κληθεῖν*, reliquit ibi scholam, quae Rhodiaca adpellata. Add. *QUINCTILIAN. Inst. orat. lib. XII. cap. 10.* Hinc & principes Romani, quos dicendo valuisse novimus, Rhodum ad audiendos rhetores, in primis *APOLLONIUM MOLONEM*, confluebant, veluti *C. Julius Caesar, SVETON. Iul. cap. 4. M. Tullius Cicero, AVREL. VICTOR. de vir illustr. cap. 4. M. Iunius Brutus, ID. ibid. cap. 5. Cassius, APPIAN. de bello civil. lib. III. Conf. IO. MEVRS. de Rhodo lib. I. cap. 11.*

***) Esto propositio: *studia optimarum artium perpetuo nobis profunt.* Hanc Attice ita exprimit *PLIN. epist. I, 3. Reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur: hoc numquam tuum desinet esse, si semel coeperit.* Idem Asiaticè eloquitur *CICER. pro Arch. cap. 7. Nam ceterae res neque temporum sunt, neque aetatum omnium, neque locorum: haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.* Iam si ita diceret: *quum reliquarum rerum omnium non admodum sit diuturna possessio: sola optimarum artium studia omnium temporum ac locorum esse videntur.* Rhodius hic stilus esset futurus.

XLII.

Si quaeras, quodnam horum dicendi generum maxime probandum sit: iam mone-
re me memini, nec Laconicum, nec Asia-
ticum multum laudis habere. Danda tamen
opera, ne quid invita Minerva tentemus.

Quis ho-
rum prae-
ferendus?

Alia

Alia ingenia ad CICERONIS ubertatem, alia ad PLINII pressio-
rem stilum, alia ad CORNELII NEPOTIS, aut CAESARIS medium caracte-
rem natura feruntur *). Multum vero in
cultiore Latinitate proficiet, quicumque na-
turam sequetur. Deinde in adolescentibus
magis laudanda orationis redundantia, quam
in viris, quos decet sensim amputare luxu-
riantem illam verborum siluam, & vel At-
ticam, vel Rhodiam, dicendi formam sen-
sim adspirare **).

*) Quo vero tendat ingenium, facillime
colliget ex ipsa auctorum lectione. Solent enim
ea nobis legentibus quam maxime sese probare,
quae genio nostro conveniunt.

**) Adolescentiam non dedecet illa ver-
borum redundantia: sed senectus aliquid gra-
vius desiderat. Et profecto ipsa natura ita com-
paratum est, ut ingraescente aetate cum re-
rum omnium, tum verborum, paulatim red-
damur parciores. Notatu dignum est exem-
plum HORTENSII, de quo CICERO in Bruto
cap. 95. Sed si quaerimus, cur adolescens magis
floruerit dicendo, quam senior, causas reperi-
mus verissimas duas. Primum, quod genus erat
orationis Asiaticum, ADOLESCENTIAE magis con-
cessum, quam senectuti. Et paucis interiectis:
Haec autem, ut dixi, genera dicendi aptiora
sunt ADOLESCENTIBUS: in senibus gravitatem non
habent. Quemadmodum scilicet in puellae or-
natu multa tolerantur, quae matronam parum
decent: ita in adolescentia laudem aliquam ha-
bet diffusum illud orationis genus, quod pa-
rum probatur in senibus.

XLIII.

Altera stili
divisio,

Quemadmodum vero hi orationis chara-
cte-

sterēs ad *stili quantitatem* pertinent: ita, quod ad eiusdem *qualitatem* attinet, aliud est **MAGNIFICVM**, aliud **MEDIOCRE**, aliud **TENVE** dicendi genus *), cui totidem opponuntur dicendi formae vitiosae, stilus videlicet **FRIGIDVS** vel **TVMIDVS**, **INCONSTANS** vel **INAEQVALIS**, ac denique **SICCVS** **). Multa de his praecipunt rhetores, sed, quibus perlectis, vix capies horum characterum differentiam ***). Operam ergo dabimus, vt, quoad fieri poterit, dilucidissime & hanc doctrinam explicemus.

*) Ita plerique rhetores, & ipse etiam **CICERO** *Orat. ad Brutum lib. I.* & e poetis etiam **AVSONIVS** in *Gripho*:

Trinum dicendi genus est, SVBLIME, MODESTVM,

Et TENVI filo.

Nec rei natura repugnat. Quidquid enim pulcrum videtur, aut grande, aut mediocre, aut tenue est. **DEMETR. PHAL.** tamen de eloquent. 36. paullo aliter init rationem, quatuorque ponit dicendi genera, quorum primum vocat *ισχνόν* siue tenue, alterum *μεγαλοπρεπές*, siue magnificentum, tertium *γλαφυρόν* siue ornatum, & vltimum denique *δεινόν*, siue graue. Sed & **EMPORIUS** de *ethopoeia* hanc & superiorem diuisionem confundit, dum scribit: *Tres figurae VASTA, HUMILIS, TEMPERATA*, quos characteres *Graeci* vocant **ASIATICVM**, **ATTICVM**, **RHODIVM**. Ex quo patet, ipsis olim rhetoribus parum inter se convenisse. Sed quum oratio magnifica etiam grauis atque ornata; ornata vero etiam magnifica esse possit: primam diuisionem huic alteri merito praeferimus.

) Vid. **GELL. *Noct. Attic. VII, 14.*

***) Quam

***) Quam parum veteres rhetores hanc stili
 diſtinctionem ipſi videantur intellexiſſe, vel ex iis
 adparet, quae DEMETR. PHALEREVS de his cha-
 racteribus, & DIONYSIVS LONGINVS de ſtilo ſub-
 limi diſſerunt. Ille eam demum orationem pu-
 tat magnificam, quae habeat numeros accu-
 rate dimenſos, membra prolixiora, dictionem
 circumductam, verba aſperiora, figuras ſono-
 ras, vocales concurrentes, ſententias graues.
 Sed quis haec omnia ſtilum magnificum effice-
 re dixerit? Paulo melior DIONYSIVS LONGINVS:
 ſed ita, vt nec ipſe omnia exhaurire videatur.
 Verum quidem eſt, ex praeceptis rhetorum &
 exemplo optimorum poetarum Iouis imperantis
 orationem breuem & concitatam eſſe debere,
 talemque breuitatem ſummis perſonis digniſſi-
 mam eſſe, ceu elegantibus testimoniis atque ex-
 emplis oſtendit V. C. PETR. BYRMANNVS *ad Va-
 ler. Flacc. Argonaut. lib. III. v. 78.* Sed aliud
 eſt genus dicendi breue, & concitatum, aliud
 ſublime. Breue eſt illud VIRGILII *Aen. III.
 v. 237.*

*Nauiget, haec ſumma eſt, hinc noſtri nun-
 tius eſto.*

Sed nihil ego hic ſublime aut magnificum video.

XLIIII.

Stilus tenu-
 is, eique
 oppoſitus
 ſiccus.

TENVEM ergo, vt ab hoc ordiamur,
 illum vocamus ſtilum, qui Latinus quidem
 & concinnus, ſed minime ornatus eſt *).
 Nuda ergo haec oratio eſt, recta, & ve-
 nuſta, omni ornatu orationis tamquam ve-
 ſte detracta. Contra, ſi vel Latinitas pa-
 rum pura, vel oratio parum concinna ſit,
 nec ſententiae quidem admodum graues
 ſubſint: naſcitur inde genus dicendi SIC-
 CVM **).

*) Ta-

*) Talis est stilus PHAEDRI, C. IULII CAESARIS, nonnumquam etiam CICERONIS in epistolis ad diuersos. Sic & SVETONIUS raro ultra stilum tenuem adsurgit. Ait hic Iul. 1. Iulius Caesar diuus annum agens sextum decimum patrem amisit, sequentibusque flamen dialis destinatus, dimissa Cossutia, quae familiae equestri, sed admodum diues, praetextato desponsata fuerat; Corneliam, Cinnae, quater consulis, filiam duxit uxorem, ex qua illi mox Iulia nata est. Omnia hic Latina sunt & concinna: sed nulum vides ornamentum, nihil quod ingenium prodat. Atque ita fere semper humi serpit SVETONIUS. At tenue tamen dicendi genus CAESARI tribuendum esse negat vir celeberrimus, IO. GVIL. BERGERVS de naturali pulcritud. orat. p. 64. Sed id fortassis de eius orationibus olim verum fuerit. Quod enim ad commentarios de bello ciuili & Gallico attinet, quos superstites esse voluit fortuna, de iis iam recte iudicavit Brutus apud CICER. in Brut. cap. 75. Atque etiam commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem, inquam, probandos. Nudi enim sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tamquam veste, detracto. Quae sane non est nisi tenuis orationis descriptio.

**) Non opus est exemplis. Plura quotidie prela typographorum fatigant scripta quouis pumice sicciora. Modo enim Latinitas iis deest, modo concinnitas; modo sententiae tam absonae sunt, vt sine indignatione legi vix possint.

XLV.

MEDIOCRE dicendi genus adpellamus, quod & concinnum, & praeterea ornatum est *). In quo si quis sibi parum constans, puris impura, concinnis dissoluta, ornatio-

Stilus mediocris, etque oppositus inaequalis.

ribus

ribus incompta misceat ; nascitur inde stilius
INCONSTANS vel INAEQUALIS, quo
vix ullus poterit reperiri absurdior **).

*) Dabimus exemplum mediocris stili ex
PETRONII Satirico cap. 3. *Adolescens, quoniam
sermonem habes NON PUBLICI SAPORIS, & quod
rarissimum est, amas bonam mentem, non frau-
dabo te arte secreta. Minimum in his exercita-
tionibus doctores peccant, qui necesse habent CVM
INSANIENTIBVS FVRERE. Nam nisi dixerint, qui
adolescentuli probent, ut ait Cicero, soli in scho-
lis relinquentur ; sicuti FICTI ADVLTORES, quum
coenas diuitum captant, nihil prius meditantur,
quam id, quod putant gratissimum auditoribus
fore, (nec enim aliter impetrabunt, quod petunt,
nisi quasdam INSIDIAS auribus fecerint) : sic elo-
quentiae magister, nisi, tamquam PISCATOR,
EAM imposuerit hamis ESCAM, quam scierit ad-
petituros esse pisciculos, sine spe praedae moratur
in scopulo. Et cap. 4. Quid ergo est ? parentes
obiurgatione digni sunt, qui nolunt liberos suos
SEVERA LEGE proficere. Primum enim, sicut om-
nia, spes quoque suas AMBITIONI donant : dein-
de, quum ad vota properant, CRVDA adhuc
STVDIA in forum PROPELLVNT, & eloquentiam,
qua nihil esse maius confitentur, PVERIS induunt
adhuc nascentibus. Haec PETRONIVS. Vides,
omnia non solum Latina & concinna, verum
etiam ornatissima esse. Si enim tot elegantes
translationes, tot praeclara epitheta, tot insi-
gnes imagines ac similitudines, aliaque, quae
litteris maiusculis expressimus, consideraues,
non negabis, totam orationem tersam esse at-
que ornatissimam.*

**) Solet hoc illis contingere, qui hanc
vel illam dictionem elegantiores, aut integras
etiam sententias ornatiores bonis auctoribus sub-
legunt,

legunt, atque huic purpurae deinde suas adtexunt lacinias. Sic enim fit, quod ait HORATIVS, *amphoram is instituit, rota currit, & urcens exit*. Exemplum passim prostant.

XLVI.

MAGNIFICAM denique orationem non solum Latinam, concinnam, & ornata, verum etiam sublimem esse decet. Sublimis vero fit oratio, si & verba selectiora *), & sententiae graues atque acutae **), & figurae denique affectibus ciendis idoneae ***), frequentius adhibeantur.

Stilu smagnificus.

*) Sublime ergo tum in verbis quaero, tum in sententiis, tum in figuris. Fatendum equidem est, altitudinem illam, quam LONGINVS & adpellat, magis in ipsis sententiis grandibus, quam verbis, sitam esse; BERGER. de nat. pulcr. orat. p. 347. Sed ideo non existimandum est, verbis nihil magnificentiae inesse. Obseruat sane hoc dicendi magister optimus, QVINTILIAN. Inst. orat. lib. VIII. cap. 4. Nam quis dubitat, alia lenius, alia concitatus, alia sublimius, alia pugnacius, alia grauius esse dicenda? Grauib, sublimibus, ornatis, longas magis syllabas conuenire? ita, ut lenia spacium; SVELLMIA & ornata CLARITATEM quoque vocum possant potius, quam his contraria? Ad sublimitatem aliquid conferunt I. Verba prolixiora, maxime decomposita, dummodo non sint poetica & dithyrambica. Sic stilo sublimi apuora sunt allenamentum, quam solatium, effeminatus, quam muliebris, contumacissimus, quam contumax. II. Verba *ἐμφορική*. Sic pro desperatio incessit animos, sublimius dixit BVCHNERVS: desperatio LYMPHAVIT animos, & veluti furiis quibusdam INSTINXIT. III. Verba a rebus grandibus

Ein. Fund. Stili Cult. F

dibus translata, BVCHNER. *orat. paneg.* III. p. 63. neque ignoras, PROVIDENTISSIME PRINCIPVM, quae inimici fati TRVCVLENTIA, quae impotentis TURBINIS vis incubuerit adhuc, quantumque malorum inuexerit nobis contumacissimus belli FVRORE. Ergo quum iam redire vobiscum in gratiam iratum videatur numen, quum EVANESCENTE incipiant NVBES, quae paullo ante tot tristitia circum FVLMINA eiaculabantur, tranquilliorque FVLGERE SERENITAS, cet. sublimia haec omnia ac magnifica, quia translata a rebus grandibus. Porro huc pertinent IIII. Epitheta ἐμφατικά & αὐξήτικα, qualia in superiore BVCHNER. loco sunt inimici fati truculentia, impotentis turbinis vis, contumacissimus belli furor, tranquillior serenitas, vagata late ruina, cet.

**) Non verba solum sublimem efficiunt orationem, sed maxime etiam sententiae. Eas esse oportet I. *acutas*. Recte DEMETR. PHALER. n. LXXVII. obseruat, extra consuetudinem esse debere orationem magnificam. Ἡ γὰρ κρείττα, καὶ σωφρονέστερα καὶ ἀειδέστερα τῇ δὲ καὶ ἀκαταφρόνως. *Propria enim, & ex consuetudine loquutio plana quidem semper erit, sed hac de causa etiam abiecta.* Iam vero maxime extra consuetudinem sunt sententiae acutae huic magnifico characteri convenientissimae. Regnat in eo genere PLINIVS in *Panegyrico*. Nos iam pauca exempli loco adducemus ex capite 19. Est haec natura sideribus, ut parua & exilia validiorum exortus obscureret: similiter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras, sed sine ullius deminutione maior: eandem auctoritatem praesente te quisque, quam absente, retinebat: quin etiam plerisque ex eo reuerentia accesserat, quod tu quoque illos reuerbare. Itaque perinde summis atque infimis carus, sic imperatorem commilitonemque miscueras,

ut studium omnium laboremque, & tamquam exactor intenderes, & tamquam particeps sociusque releuares. Felices illos, quorum fides & industria non per internuntios & interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis, sed oculis probantur! Consequuti sunt, ut absens quoque de absentibus nemini magis, quam tibi, crederes. Nulla hic peritodus, quam non acumen commendet. Eodem pertinent II. sententiae graues de rebus diuinis, ciuilibus, naturalibus, quae ipsae per se grande quid & magnificum prae se ferunt. Quam grauis v. c. est illa sententia PLINII Paneg. cap. 45. §. 5. Flexibiles quamcumque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus. Huic enim cari, huic probati esse cupimus; quod frustra sperauerint dissimiles eoque obsequii continuatione peruenimus, ut prope omnes homines unius moribus viuamus. Et interiectis quibusdam: nam vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur: nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo. Eiusmodi loci communes dici non potest, quantam sublimitatem concilient orationi. Eodem pertinent III. similitudines a rebus grandibus petitae, exempla heroica, testimonia atque apophthegmata virorum maximorum. Sic quando BVCHNERVS orat. paneg. III. p. 97. tractat locum communem de salute principis, qua communis omnium salus continetur: primo adfert exemplum Augusti, cui Puteolos praeteruehenti nautae acclamarint: per illum se viuere, per illum nauigare, libertate atque fortunis per illum frui. Deinde similitudinem addit, petitam a diuina prouidentia, quae omnia foueat ac tueatur per vniuersum orbem. Vtraque amplificatio grandis ac sublimis est.

***) Grandem orationem reddunt sche-

mata, cum omnia, tum ea cumprimis, quae vel splendorem conciliant orationi, vel ad adfectus excitandos sunt comparata. Talia sunt *interrogatio*, Συμπλοκή, *exclamatio*, *apostrophe*, *prosopopoeia*, *sermocinatio*, cet. quamvis in his quoque tenendus sit modus, ne in *parenthysum* euadat sublimitas.

XLVII.

Eique op-
positus fri-
gidus.

Sublimi characteri opponitur FRIGIDVS. Frigus vero oboritur, quoties quis vel de rebus exilibus grandi ac phalerato orationis genere differit*), vel ineptis hyperbolis**), acuminibusque parum argutis***), vel epithetis denique absurdis****) utitur.

*) Commune id vitium fuit auctoribus sequioris aevi. Stilum sublimem adfectarunt CASSIODORVS, SIDONIUS APOLLINARIS, SYMMACHVS, etiam si de rebus exilibus differerent. E patribus maxime frigidus videtur TERTULLIANVS, in primis in libello *de pallio*. Tam tenuem enim causam acturus, tantis incedit cothurnis, ut in Philippum inuectus DEMOSTHENES non grauius sublimiusque loqui potuisset. Conf. SAM. VVEHRENFELS *diatribe de Meteoris Orationis, & de Logomachiis Eruditorum*.

**) DEMETR. PHAL. n. CXV. p. 72. Εκ γὰρ τοῦ ὑπερβελνυμένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνατίου ἢ ψυχρότης. Ex eo enim, quod superat modum in sententia, quodque item effici non potest, exoritur frigus. Ipse DEMETRIUS exemplum adducit locum auctoris nescio cuius, qui lapidem descripturus, a Cyclope in nauem Vlyssis proiectum: φερόμενος, inquit, τὸ λίθον αἰγες ἐρέμοντο ἐς αὐτὸν, quum lapis ferretur, caprae in ipso pascebant. Nihil est hac hyperbole frigidius. Talia etiam haud ara apud FLORVM. Iam supra frigidam eiusmodi

modi ὑπερβολὴν de nauibus M. Antonii adducere me memini. Iam aliam addo ex lib. II. c. 17. Decimus Brutus aliquanto latius Celticos Lusitanosque, & omnes Gallaeciae populos, formidatumque militibus flumen obliuionis, peragratoque victor oceani litore non prius signa conuertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu & horrore deprehendit. Quis haec legens non mera sibi prodigia narrari putet? Et tamen nihil in Hispania vidit Romanus miles, tantis ampullis dignum. Cur enim formidassent Limaecum fluiuium? cur sine horrore non adspexissent solem occidentem? Nihil ergo hac Flori hyperbole frigidius. Eleganter QVINOTILIAN. Inst. orat. lib. VIII. cap. 6. Huius quoque rei, (hyperboles,) seruetur mensura quaedam. Quamuis enim est omnis hyperbole ultra fidem: non tamen esse debet ultra modum: nec alia via magis in κακοζυγία itur. Piget referre plurima hinc orta vitia, quum praesertim minime sint ignota & obscura. Monere satis est, mentiri hyperbolem, nec ita, ut mendacio fallere velit. Quo magis intuendum est, quousque deceat extollere, quod nobis non creditur. Peruenit haec res frequentissime ad risum: qui si aptus est, urbanitatis: sin aliter, STULTITIAE nomen adsequitur.

***) Talia sunt frigida illa acumina, quae Thraconi suo tribuit TERENCE. Eunucho. III, 1. v. 22. Illi inuidere misere: verum unus tamen impense, elephantis quem Indicis praefecerat. Is, ubi molestus magis est; quaeso, inquam, Strato, eone es ferox, quia habes imperium in belluas? GNATHO, pulcre me hercle dictum & sapienter, papae! iugularas hominem. Quid ille? THRASO, Mutus ilico. GN, quidni esset? TH, quid illud, Gnatho? quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuium, numquid tibi dixi? GN, numquam: sed nar-

ra obsecro. TH, una in conuiuio erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus. Forte habui scortum: coepit ad id adludere, & me irridere. Quid agis, inquam, homo impudens? Lepus tu te es, & pulpamentum quaeris. GN. Ha, ha, he! TH, quid est? GN, facete, lepide, lante: nihil supra. Tuumne, obsecro te, hoc dictum erat? Vetus credidi. TH. audieras? GN. saepe: & fertur in primis TH. meum est. Quid quaeso frigidius est hisce Thrasonis acuminibus? Haec si frequententur, oratio profecto ipsa hieme Gallica fiet frigidior.

****) Epitheta quoque ut ornant, ita & frigidissimam reddunt orationem. Illud fit, si loco & cum delectu; hoc, si confertim & promiscue adhibeantur. Loco & cum delectu adhibentur, I. Si aliquid efficiunt, ut ait QVINTIL. Inst. orat. VIII, 6. id est, si sine illis, quod dicitur, minus esset. CICERO. Catil. I, 1. Quem ad finem sese effrenata iactabit audacia? Deme epitheron, inermis ac veluti imbellis erit oratio. II. Si adponuntur discretionis causa v. c. fortuna secunda, aduersa. III. Si rei cuiusdam sint propria. e. g. alma Ceres, pius Aeneas, augustissimus imperator. Alia sunt epitheta, quae propria vocat QVINTIL. lib. VIII. Inst. orat. c. 2. veluti dulce mustum, & cum dentibus albis, de quibus recte v. c. BYRMANNVS ad Quintilian. p. 673. Talia epitheta, ad finem ipsi rei & propria saepe apud poetas occurrunt, ut demens furor, taciturna silentia, pavidus metus, moestus dolor: antiquiores magis adhuc in his lasciuierunt, ut Lucretius dixit sonitum sonantem, & Aristophanes βίον βιωτόν. Sed in his omnibus acrius opus est iudicio, nec extra carmen facile usurpandum, ne INEPTI videamur. At nos propria vocamus epitheta, quae rei, tamquam cognomina quaedam tribui solent, & de quibus idem

QVIN.

QUINCTIL. *ibid.* Interim autem, quae sunt in quoque genere praecipua, proprii locum accipiunt, ut Fabius inter plures imperatorias virtutes cunctator est adpellatus. IIII. Si ornatus & descriptionis causa adhibeantur. Sic CICER. de senect. cap. 15. herbescentem segetum viriditatem dixit. Mirus in his epithetis artifex est PETRONIVS. V. Si rem, de qua loquimur, deminuant, e. g. PETRON. Satir. cap. 2. Nondum VMBRATICVS doctor ingenia deleuerat, & cap. 7. Delectata illa urbanitate tam STVLTA. TERENCE. prolog. in Andr. v. 20. Quorum aemulari exoptat negligentiam potius, quam istorum OBSCVRAM diligentiam. Sic adhibita epitheta in laude ponuntur. At frigidam ea reddent orationem, I. si sint poetica, dithyrambica, sesquipedalia. Talia sunt illa PECVIVII, LVCILII, LABERII luctificabile cor, monstrificabile facinus, repandirostrum incuruicervicum pecus, avis pietaticultrix, gracilipes, crota-listria. II. Si sint otiosa, vel ut ARISTOTELES vocat ἀναεργα. v. c. album lac, sudor humidus. Conf. DEMETR. PHAL. de eloqui. n. LXVI. III. Si sint crebra ac densa. Ineptit in his APVLEIVS, qui vix substantivum sine epitheto audet ponere. Quam frigida illa de asin. aur. III. Commodum puni- cantibus phaleris aurora roseum quat- tiens lacertum, coelum inequitabat. Conf. de epithetorum usu BVCHNER. de commut. ratione dicendi. I, 13. p. 214. seq.

XLVIII.

De usu horum characterum sola notanda est regula DEMETRII PHALEREI de eloqui. num. CXX. τὸ δὲ πρέπον ἐν παντὶ πράγματι φυλακτέον τέτεσι, προσφόρως ἐρμηνεύτεον τὰ μὲν μικρὰ μικρῶς, τὰ δὲ μεγάλα μεγάλως. De- corum in omni re servandum est, hoc est, apte &

Horum
usus.

accommodate ipsis singulae res sunt verbis exponendae, exiles exiliter, & amplae ample .)*

*) *Tenuis* ergo stilus locum habet in colloquiis, epistolis ad familiares, in scriptis didacticis, in historiis minus pragmaticis; *mediocris* in epistolis elaborationibus, declamationibus scholasticis, dialogis elaborationibus, satiris, & historiis paullo maioris momenti: *sublimis* denique in panegyricis, historiis pragmaticis, & si quando principi adfingitur oratio. Praecipue opera danda, ut ne diversos dicendi characteres temere atque imprudenter misceamus. Ex instituto hoc praeceptum illustrat **QUINCTILIAN.** *Inst. orat. lib. XI. c. 1.*

XLVIII.

Tertia distinctio stili.

Omnes hac stili differentiae ad formam potius illius, quam ad materiam, pertinent. Si vero hanc consideres: sex habebis dicendi formas vel ideas, **PERSPICUAM, GRANDAM, PULCRAM, MORATAM, CONCITATAM, & eam, quam DICENDI VIM** adpellitare solent *).

*) Non hi sunt dicendi characteres, sed certae priorum characterum adfectiones vel virtutes, quae quam maxime ornant orationem. Singularis de illis exstat tractatus **HERMOGENIS** *ἡ περὶ ἰδέων*, siue *de Ideis*, editus Graece & Latine a **GASP. LAVRENVIO**, *Genevae* Cl. Io CXVIII. 8. quem nemo praeclarius illustravit, **IO. STYRMIO** *libris quatuor de universa ratione eloquentiae rhetoricae*, editis *Argent.* Cl. Io LXXVI. 8.

L.

Stilus perspicuus & obscurus.

Prima dicendi idea est **ΣΑΦΗΝΕΙΑ** vel **PERSPICUITAS**, de qua multa subtiliter

liter disputat HERMOGENES *). Nos breuiter dicimus, perspicuam fieri orationem vel verbis **), vel eorundem ordine & compositione ***), vel ipsa argumentorum dispositione ****). In quibus si peccatur, nascitur inde genus dicendi OBSCVRVM, tanto diligentius fugiendum, quanto magis illud orationis fini repugnat *****).

*) In singulis ideis HERMOGENES distincte considerat *sententiam, methodum, dictionem, figuram, membra, compositionem, clausulam & numerum*, sed ita, vt ipse, quid sibi velit, non satis intellexisse videatur. Non praeter rem cum veteres adpellarunt *ἐνείη*, *scalptorem*, quod docuerit *dictionem scalpello quasi deradere*, SYNES. *Dion. p. 47.* Sed non solus HERMOGENES tam multa praecepta accumulatur. Iam pridem enim obseruauit AVCT. AD HERENN. I, 1. *rhetores Graecos, ne parum multa scisse viderentur, ea conquisuisse, quae nihil attinebat, vt ars difficilior cognitu videretur.* Quae quum ita sint, dabimus operam, vt, missis subtilitatibus, in quonam consistat vnum quodque dicendi genus, dilucidius ostendamus.

**) Orationem ergo perspicuam reddunt I. *verba propria aut certe non longe translata.* Vnde Epicuri oratio facilis intellectu fuit, quia maxime is studuit proprietati verborum, LAERT. X, 13. GASSEND. *de vita & morib. Epicuri VIII, 7.* Sic perspicua etiam sunt illa TERENT. *Andr. I, 2. 25.* *Si sensero, hodie quidquam in his te nuptiis fallaciae conari, quo fiant minus; aut, velle in ea re ostendere, quam sis callidus: verberibus caesum, te in pistrinum, Daue, dedam usque ad necem, ea lege atque omine, vt, si inde te exemerim, ego pro te molam.* Omnia enim verbis propriis eloquutus est. fe-

nex. Perspicua etiam est oratio II. *verbis notis vulgoque receptis composita*. Ergo obscura erunt *verba obsoleta, peregrina, nouiter inuenta*. Sic PLAVTI dictio nonnumquam obscurior, quia utitur verbis obsoletis, aut nouiter inuentis, e. g. *assiduus* pro diuite. *Amphitr.* I, 1. v. 14. *os occillare*, pro verberare *ibid.* v. 28. obsoleta sunt Noua contra: *pugnos edere* pro pugnis accipi, *Vulcanum in cornu conclusum tenere*, pro *laternam gerere*. Vtraque ideo paullo sunt obscuriora. Nec multo clariores sunt *loquutiones*, quibus ad *fabulas obscuriores* aut *historias secretiores* adluditur. Ait PERSIVS *Sat.* I, v. 2. *seqq.*

Quis leget haec? min' tu istud ais? nemo hercule, nemo?

Vel duo, vel nemo. Turpe & miserabile, quare?

Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem Praetulerint?

Obscura haec. Quis enim Polydamas? qui Troiades? quis Labeo? Cornutus, vetus Scholiastes per Polydamanta intelligit Neronem, quod saepius nupserit, per Troiades Romanos, per Labeonem malum Homeri interpretem. Sed nisi Cornutum haberemus Oedipum, hoc quidem aenigma ignoraremus.

***) Perspicua porro est oratio III. in qua ordo verborum non nimis est perturbatus. Hinc paullo obscuriores sunt odae HORATII, quia Lyricorum more, verba confusius collocat, e. g.

Phoebus, volentem praelia, me loqui,

Victas & urbes, increpuit, lyra.

Si dixisset: *Phoebus me praelia victasque urbes lyra volentem loqui, graviter increpuit*, nihil obscuritatis habuisset oratio. Porro perspicuitatem gignit III. *membrorum breuitas*. Vnde de-

denuo sequitur, ut tanto obscuriores sint periodi, quanto proluxioribus membris constant. Hinc perspicua est illa periodus PLINII lib. V. epist. 16. *Ut enim crudum vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit: sic recens animi dolor consolationes reii- cit ac refugit, mox desiderat, & clementer ad- motis adquiescit.* Si proluxiora essent membra, facile caligo offunderetur orationi. In primis id contingit, si parentheses, vel crebriores, vel paullo proluxiores interserantur. Observat hoc & Fabius lib. VIII. Inst. orat. cap. 2. *Etiam in- teriectione, (qua & oratores, & historici fre- quenter utuntur, ut medio sermone aliquem inse- rant sensum,) impediri solet intellectus, nisi, quod interponitur, breue est, Nam Virgilius illo loco, quo pullum equinum describit, quum dixisset.*

*Nec vanos horret strepitus,
compluribus insertis, alia figura quinto demum
versu redit,
Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit.*

Sic obscurior est PLAVTI narratio in prologo *Ca- ptiv.* ob proluxiores parentheses:

Seni huic fuerunt filii nati duo:

Alterum quadrimum puerum servus surripuit,

Eumque hinc profugiens vendidit in Aulide

Patri huiusce. (Iam hoc tenetis? optimum est.

Negat hercle ille ultimus: accedito:

Si non ubi sed eas, locus est, est, ubi am- bules.

Quando histrionem cogis mendicari:

Ego me tua causa (ne erres) non rupturus sum.

Vos, qui potestis ope vestra censeri,

Accipite reliquum; aliene uti nihil moror.)

Fugitivus ille, ut dixeram ante, huius patri

Domo quem profugiens dominum abstulerat
vendidit.

Quamvis vero breviora membra dilucidam red-
dant orationem; saepe tamen etiam V. ex mem-
bris iustae magnitudinis perspicuitas eidem ac-
cedit. Saepe enim fit, quod ait HORATIVUS de
art. poetic. v. 25.

Dum brevis esse laboro,

Obscurus fio.

Sic obscurissima sunt illa PERSII Sat. I. v. 3. seq.

Nam Romae est quis non? ah, si fas dicere,
sed fas.

Tunc, quum ad canitiem, & nostrum illud
vivere triste

Adspexi, & nucibus facimus quaecumque re-
lictis,

Cum sapimus patruos: tunc, tunc. Ignoscite,
nolo:

Quid faciam? sed sum petulanti splene ca-
chinno.

Membra enim iusto breviora sunt, & meras
paene hic reperimus *ὑποστροφάς*. Sensus est:
nam Romae est quis non, scilicet rudis & impe-
ritus? Ah si fas dicere? sed fas omnino est di-
cere, etiam tunc, tunc quum ad canitiem se-
num scilicet poetarum, & nostrum illud vivere
triste, vel vitam tristem, adspexi, & quaecum-
que facimus nucibus puerilibus relictis quum sa-
pimus patruos, ist est, veram seueritatem prae-
nobis ferimus. Nam & tunc, tunc sumus ru-
des & imperiti. Ignoscite haec dicenti. Res-
pondent, nolo. Quid faciam ergo? Num ideo
omittam satiram scribere? sed sum petulanti
splene cachinno. Id est natura ad satiram fa-
ctus. En, quantam caliginem membra nimis
abrupta orationi offundunt?

****) Si argumenta omnia sine iusto or-
dine misceantur, non potest sane non oratio esse

ob-

obscura. Ergo VI. accuratioꝝ dispositio multum ad perspicuitatem facit. Sed caue tamen, ne, oratorum sacrorum exemplo, membra quaeuis in nouas diuisiones, & has iterum in subdiuisiones, quas vocant, deducas. Non enim diuidere hoc est, sed in puluerem secare, adeoque ad perspicuitatem hoc nihil facit. Breuiter omnia haec de perspicuitate praecepta coniungit *QUINCTILIAN. lib. VIII. cap. 2.* Nobis prima sit virtus perspicuitas, propria verba, rectus ordo, non in longum dilata conclusio; nihil neque desit, neque superfluat. Ita sermo & doctus probabilis, & planus imperitis erit. Haec est eloquendi observatio.

*****) Et tamen nonnulli studio obscurum eiusmodi dicendi genus adfectarunt, & in his maxime *TERTULLIANVS*, & e poetis *PERSIUS*. *QUINCTIL. lib. VIII. Inst. orat. c. 2.* praecptorem, qui discipulos suos omni studio ad obscure scribendum cohortatus est, memorat, qui non raro exclamauit: *TANTO MELIUS, IPSE NON INTELLIGO.* Add. *MARTIAL. lib. X. Epigr. 21.*

II.

Secunda dicendi idea est τὸ ΜΕΤΕΘΟΣ *MAGNITVDO*, ad quam orationem *GRAVEM* *) , *ASPERAM* **) , *VEHEMENTEM* ***), *SPLENDIDAM* ****), ac *CIRCUMDVCTAM* *****) referre solent. De singulis dicendi formis nonnulla obseruabimus.

Stilus grauis, asper, vehemens, splendidus, circumductus.

*) *GRAVE* dicendi genus (*σεμνότητα* vocant rhetores), illud est, quod de rebus diuinis, moralibus aut ciuilibus harumque causis accurate & prudenter differit. Incomparabilis in hac dicendi forma est *CORNELIUS TACITVS*, qui, quoties de euentu aliquo agit, causas &

con-

consilia tam acute prodit, vt non tam historicum, quam rerum ciuiliū magistrum legere tibi videaris. Exemplo esse poterunt paucae periodi ex *Annal.* I, 2. vbi dicturus, Augustum cuncta discordiis ciuilibus fessa nomine Principis sub imperium accepisse, causas huius conversionis reip. ita accurate explicat: postquam Bruto & Cassio caesis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppressus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nisi Caesar, dux reliquus: posito triumviri nomine, consulem se ferens, & ad tuendam plebem tribunicio iure contentus, ubi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paullatim, munia senatus, magistratuum, legum, in se trahere, nullo aduersante, quum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent, ceteri nobilium, quanto quis seruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta & praesentia, quam vetera & periculosa malent. Neque prouinciae illum rerum statum abnuebant, suspecto senatus populiue imperio ob certamina potentium, & auaritiam magistratuum: inualido legum auxilio, quae vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur. Quid, quaeso, paucis hisce periodis possit excogitari grauius? Tam accurate profecto omnes istius euentus causae ex istorum temporum statu reique publicae conditione, explicantur, vt iustae dissertationi sufficerent materiam.

**) ASPERVM dicendi genus Graecis vocatur *παραχρησμός*, idque adhibetur in reprehendis magnorum virorum vitiis. Sic CICERO. *Verri.* 7. satis asper est in reprehendenda nobilitate: *Hominiū nobilium non fere quisquam fauet nostrae industriae: nullis nostris beneficiis beneuolentiam illorum allicere possumus: quasi natura*
& ge-

Et genere disiuncti sunt, ita dissident a nobis animo Et voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiae periculi, quorum animos iam antea habueris offensos, quam ullas inimicitias susceperis.

***) Si quis paullo acerbius in minoris dignationis personas inuehitur, genus hoc dicendi vocatur *Σφοδρότης*, VEHEMENTIA. Verba in hac orationis forma sunt asperiora, nonnumquam etiam nouata, figurae vehementiores, membra fere breuiora. Talis idea in CICERONIS orationibus aduersus Catilinam, Pisonem, Vatinium & in Philippicis vbique elucet.

****) Graecis vocatur *Απαμειβήτης*, quando quis res a se ipso vel aliis gestas gloriosa & magnifica oratione collaudat. Quia in re tamen cauendum, ne iuffenus videaris. Nihil enim molestius est ostentatione & iactantia. Maxime in defensionibus virorum magnorum locum habet haec idea. Sic P. Scipio Africanus ab obrectatoribus vocatus in iudicium breui, at splendida oratione causam dixit: Hoc die, Quirites, Hannibalem Poenum in Africa felici praelio vici, Carthaginem magna spirantem leges nostras accipere coegi. Itaque quum hodie litibus Et iurgiis supersedere aequum sit, ego extemplo hinc supplicatum ibo in Capitolium, Diisque gratias agam, quod mihi Et hoc ipso die Et saepe alias rei publicae bene gerendae mentem facultatemque dederunt. Vestrum quoque, quibus commodum est, ite mecum, Quirites, Et orate Deos, ut mei similes ciues habeatis. LIV. XXXVIII. extr. Aequae splendida oratione sua facta nonnumquam extollit CICERO, maxime in oratione pro P. Sulla cap. 9. Et 11. ubi tam magnifice solertiam suam in opprimenda coniuratione Catilinaria collaudat, nihil vt possit hoc quidem loco reperiri splendidius.

*****) Ge.

*****) Genus hoc dicendi EXAGGERATIVUM & CIRCUMDUCTIVUM, seu, vt HERMOGENES vocat, *μεγέθειαν καὶ περιστροφικότητα* in eo consistit quod propositiones e variis fontibus amplificantur. Fontes eiusmodi, vel, vt rethoribus vocantur, loci amplificationum sunt I. Genus, quod ad illustrandam speciem adsumi solet. E. g. MVRET. orat. I. Cum omnes mihi singulari ac praecipua quadam laude digni videntur, qui in adsequenda honestarum artium scientia operam & industriam suam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu percussi, ceteris omnibus posthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulerunt. II. Species, quibus genus illustratur. e. g. CICER. lib. VIII. epist. ad diuers. 20. Nam omnem nostram de re publica curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem causarum abiicimus, & in Epicuri nos, aduersarii nostri, castra coniecimus. Dicere voluit, se publicis negotiis valedixisse. Haec in species distribuit, seque nec magistratus amplius petere, nec senatui interesse, nec in foro causas agere, ait. III. Definitio, qua amplificatur definitum. Sic C. Aquilium a iuris prudentia laudaturus, CICERO pro A. Caec. cap. 28. hanc ei iuris consulti definitionem accommodat: quapropter hoc dicam, numquam eius auctoritatem nimium valere, cuius prudentiam populus Romanus in cauendo, non in decipiendo perspexerit: qui iuris civilis rationem numquam ab aequitate seiunxerit: qui tot annos ingenium, laborem, fidem suam populo Romano promptam expositamque praebuerit: qui ita iustus & bonus vir est, cet. Eodem pertinent IIII. Effectus, V. Adiuncta, VI. Causae, VII. Opposita, VIII. Comparatio, IX. Testimonium, de quibus aliisque amplificandi

fontes

fontibus accurate egit VAL. THILO *Rudim. Rhet. Part. II. cap. 3.* Quod si itaque frequentius quis utatur eiusmodi amplificationibus, nascitur inde genus dicendi CIRCUMDUCTVM vel EXAGGERATVM: cui adsuetus, nisi sibi caueat, facile in Asiaticam illam loquacitatem incidet.

LII.

Tertia dicendi forma est τὸ ΚΑΛΛΟΣ vel *Stilus elegans, sophisticus, floridus.* PULCRITUDO, quam in ὀραϊσμόν vel καλλωπισμόν *), ἀξίωμα vel dignitatem **), & τὸ γλαφυρόν feu floridum dicendi genus ***)) dispescere solent. Primum pulcritudinis genus in vitio ponitur ****)): secundum in genere deliberatiuo, tertium in demonstratiuo, laudem meretur.

Vid. I. G. BERGERI *de naturali pulcritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustratam continentique C. Iulii Caesaris exemplo exacta liber commentarius*, Lipsiae MDCCCXX. 4.

*) καλλωπισμός vocatur, nimia illa ac *sophistica* orationis elegantia, quae tota ad pompam ac ostentationem comparata est, qualis fuit oratio veterum sophistarum, Gorgiae Leontini, aliorumque, qui veluti calamiſtris intorquebant orationem, ut erudite docuit G. E. NIC. KRIEGER in *dissert. de eloquent. sophist.* Inter Latinos infelicitè eiusmodi καλλωπισμόν adfectauit APVLEIUS; inter recentiores IO. BARCLAIUS in *Argenide* aequè ac *Euphormione*, cuius stilus adeo vix commendandus est tironibus. Nascitur hic καλλωπισμός, I. Ex epithetis *amoenioribus*, v. g. ego vero tibi locum ostendam, ubi nec *smaragdinum pratorum virorem*, nec *gemmeam florum varietatem*, nec *lenes aquarum susurros*, nec *suauiſſimos auicularum concentus* desiderabis. II. Ex translationibus *amoenis & venustis*, vel

uti a floribus & fructibus desumtis. II'. Ex descriptionibus amoenis, quales ubique adfectat BARCLAIUS. IIII. Ex figuris sonantioribus, veluti ὁμοιοπρωτῶν, ὁμοιοτελευτῶν, aliisque similibus. Laudem talia forsitan inuenerint in pueris: non aequae in viris, quos virilis & grauis decet eloquentia.

**) Ἀξίωμα vel dignitas ea est pulcritudinis species, quae in partium omnium decentia posita est. Hinc si omnes partes orationis, veluti exordium, confirmatio, confutatio, decore inventae atque elaboratae sint, si periodis sua constet concinnitas, dictioni sua puritas, ipsi orationi suus nitor: pulcram merito dixeris eiusmodi orationem. Et tales sunt CICERONIS orationes pro lege Manilia, pro Q. Ligario, pro Milone, pulchrae illae quidem, sed a sophistico tamen illo ac calamistrato dicendi genere remotissimae.

***) Τὸ γλαφυρὸν vel floridum orationis genus medium inter sophisticam dicendi formam & dignitatem tenet locum, orationemque variis veluti floribus ac luminibus distinguit, sed ut paullo magis ostentare videatur elegantiam, quam τὸ ἀξίωμα. Et hinc aliqui iam olim floridum illud dicendi genus commendabant incipientibus, ut ad alenda primarum aetatum ingenia magis accommodatum, QUINCTIL. lib. II. Inst. orat. cap. 5. ubi TURNEBUS: Floridum adpellat, genus sententiis argutum, verbis elegans, & metaphoris crebrum. In hac autem videtur esse sententia Cicero, qui quidem epideicticum genus, quod floridum est & sophisticum, eloquentiam nutrire scribit. Tales sunt CICERONIS oratio pro Archia Poeta & pro M. Marcello, PLINII panegyricus, & e Graecis LUCIANI dialogi. Saepe quoque ad floridam hanc dicendi formam propius accedunt PETRONIVS,

LACTANTIUS & e recentioribus ERASMVS, MURETVS, MAIORAGIVS. Facillime differentiam hanc intelliges, si dixeris, dignitatem similem esse pulcritudini virorum: floridum stilum venustati matronarum; τὸ καλλωπισμὸν denique fuce meretricio.

****) Iam pridem PETRONIVS cap. 1. & 2. risit sophisticum illud ac calamistratum dicendi genus, id est, mellitos verborum globulos, & omnia dicta, factaque quasi papauere & sesamo sparsa. Qui inter haec, inquit, nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant.

LIII.

Quarta idea τὸ ἨΘΟΣ siue MORATA Stilus moratus. ORATIO vocatur. Eam tunc potissimum conspicimus, quum ita loquimur aut scribimus, vt vbique probitatis, veracitatis, beniuolentiae, prudentiae, modestiae, omnisque virtutis significationes demus *).

*) Moratam ergo rationem reddunt, I. Extenuationes, CICER. pro Archia cap. 1. quidquid in me estingenii, quod sentio, quam sit exiguum, cet. II. Officiorum oblationes, quae in CICERONIS epistolis sunt frequentissimae. III. Infectiones vitiorum. IIII. Virtutum commendationes, & quae sunt huius generis alia.

LIIII.

Quinta idea est Ἡ ΓΟΡΓΟΘΗΣ, id est, Stilus concitatus & parenthyrus. CONCITATVM dicendi genus, quod omnia breuibus membris vel incis, maxime vero interrogationibus, responsionibus, obiectionibus, solutionibus proponit *). Et cauendum quidem est genus orationis ignauum, iners, remissum, & quasi lu-

supinum **), sed cauendum etiam, ne in PARENTHYRSVM abeat nimia, & ex immodico adfectu profecta celeritas ***).

*) Utimur concitato eiusmodi stilo

I. In *narratione rerum*, quae celeriter se inuicem sunt consequutae. TERENCE. *Andr.* I, 1. v. 56. seqq.

- - - observabam mane illorum servulos
Venientes aut abeuntes; rogitabam: heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam
Andriae

Illi id erat nomen. Teneo. Phaedrum aut
Cliniam

Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum
simul

Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? sym-
bolam

Dedit, coenavit. Gaudebam. Item alio die
Quaerebam: comperiebam, nihil ad Pamphi-
lum

Quidquam adtinere.

II. In *deliberatione nobiscum ipsis instituta*.
TERENCE. *Eunuch.* I, 1. v. 1. seqq.

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc qui-
dem,

Quum arcessor ultro? an potius ita me com-
parem,

Non perpeti meretricum contumelias?

Exclusit, renocat, redeam? non, si me ob-
secret.

III. In *altercationibus oratoriis*, maxime ubi
cum adversario coram nos colloqui fingimus.
CICERO. *pro Sex. Rosc.* cap. 19. Illum quidem vo-
luisse exheredare, certe tu planum facere debes.
Quid ergo adfers, quare id factum putem? Ve-

re nihil potes dicere. Finge aliquid saltem commode, ut ne plane videaris id facere, quod aperte facis, huius miseri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere. Exheredare filium voluit? Quam ob causam? Nescio. Exheredavitne? Non. Quis prohibuit? Cogitabat. Cogitabat? Cui dixit? nemini. Quid est aliud, iudicio & legibus ac maiestate vestra abuti ad quacstum atque ad libidinem, nisi hoc modo accusare?

**) Graeci ignaum vel lentum eiusmodi dicendi genus vocant ἰπτιον vel ἀνεμψον, idque in vitio ponitur.

**) ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΣ nomen accepit a thyrso, bacchantium gestamine. Quum enim hi furere solerent: παρένθυσον vocarunt furiosum illud dicendi genus, quod in inepta adfectuum concitatione versatur, quum scilicet traegodiae aguntur de nugis, ac in rebus parvis illae dicendi faces adhibentur, quibus auditor incendi solet atque inflammari. Conf. v. c. SCHVVARZII Miscell. politior. human. p. 99. Quod vitium grauter reprehendunt DIONYS. LONGIN. ἀπὸ ἰπτιῶ, sect. III, 15. seq. & CIC. de Orat. II, 51. Lepidum exemplum est apud MARTIALEM, epigr. lib. VI. cap. 19. vbi aduocati, nescio cuius, παρένθυσον ita perstringit:

Non de vi, neque caede, nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abesse furto,
Hoc iudex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque, Mutiosque
Magna voce sonas manuque tota.
Iam dic, Postume, de tribus capellis.

Nihil sane hoc dicendi genere est ineptius. Accidit

cidit enim eiusmodi oratoribus, ut pro consternatione & stupore cachinnos auditorum commoueant, quippe qui furere apud sanos & quasi inter sobrios bacchari vinolentos arbitrantur, ut eodem loco obseruat LONGINVS.

LV.

Dicendi
vis.

Quarta stili
diuisio.

Sextam denique orationis ideam HERMOGENES (II. 9.) Δεινότητα vel DICENDI VIM adpellat. Ea nihil aliud est, quam aptus ac decorus reliquarum idearum vsus. Quod si enim quis suo loco perspicua, graui, morata, pulchra, concitata oratione uti nouerit, & in omni re viderit, quid deceat, ei Δεινότητα tribuit HERMOGENES *). Ceterum quum non eadem omnes deceat oratio: alius stilius esse dicitur τεχνικὸς vel ὁπσημονικὸς, vulgo philosophicus, alius ἰσορικὸς, historicus, alius διαλογικὸς, vulgo dialogisticus, alius ῥητορικὸς, oratorius, alius πολιτικὸς, civilis, alius ἑπιστολικὸς, epistolicus, alius denique ποιητικὸς, poeticus. De singulis pauca.

*) Hinc Δεινότης deest auctoribus omnibus qui Latine quidem nec incleganter scripserunt; sed digno materia sua charactere non vsi sunt. Non ergo Δεινὸς est TERTULLIANVS, qui, quum docere velit, perspicuitatem negligit, nec FLO- RVS, qui, historiam scripturus, poetico stilo utitur, nec e recentioribus LIPSIVS, qui etiam ubi docet, uel rhetoricatur, vel comicum agit. Sane aequae inepti hi videntur, ac comici, qui reges tunica rustica; rusticos purpura; matronas meretricio; meretrices matronali habitu indutas producunt in scenam. Elegans est praeceptum QVINCTILIANI Inst. orat. lib. XI. cap. 1.

Quid

Quid prodest, esse verba & Latina, & significantia, & nitida, figuris etiam numerisque elaborata, nisi cum iis, in quae iudicem duci formarique volumus, consentiant? Si genus sublime dicendi parvis in causis, paruum limatumque grandibus, laetum tristibus, lene asperis, minax supplicibus, submissum concitatis, trux atque violentum iucundis adhibeamus? Ut monilibus & margaritis ac veste longa, quae sunt ornamenta feminarum, deformentur viri, nec habitus triumphalis, quo nihil excogitari potest augustius, feminas deceat.

LVI.

PHILOSOPHICVS stilus adhibendus in ^{Stilus philosophicus} omnibus scriptis didacticis *). Satis laudis meretur, si sit proprius **), purus ***), perspicuus ****). Elegantiam non adfectat, nec tamen sponte se offerentem negligit *****). Praecipue tamen vitat figuras patheticas, & quidquid ad persuadendum potius, quam ad demonstrandum facere videtur *****).

*) In *ὑποθετικῷ* hoc dicendi genere reliquis omnibus praeferendi e Graecis XENOPHON in *oeconomicis*, aliisque scriptis didacticis, inter Latinos CELSVS, qui de *arte medica*, & COLVMELLA, qui de *re rustica* pura ac tersa oratione scripserunt. Nec plane contemenda dictio CICERONIS, quam in libris de *officiis* & in *topicis* ad Trebatium adhibuit, quamvis in illis aliquando ad oratorium dicendi genus adsurgat. In reliquis scriptis philosophicis stilus TULLII proprius ad genus dicendi vel *διαλογικόν* vel *ῥητορικόν* accedit. SENECA acutus est, sed non tam docet, quam rhetoricatur. LACTANTIUS purus in plerisque & elegans, sed nec is ab oratorio stilo abstinet.

**) Ab-

**) Abstinentum ergo in hoc stilo a translationibus, maxime longe petitis. Quum enim docentium sit, claras ac distinctas rerum ideas in audientibus excitare: facile patet, huic fini non conuenire metaphoras. Hinc iam supra obseruaui, laudem meruisse scripta EPICURI, qui nusquam vsus sit translato dicendi genere. Equidem de rebus ad mentes & spiritus pertinentibus saepe nobis desunt verba propria: sed & hic danda opera, ne metaphoris audacioribus, & rem non satis exprimentibus utamur. Sic si quis *adfectus* vocat *commotiones animi*, iisque opponit *mentis quietem & tranquillitatem*, metaphorice quidem loquitur; sed ferendus est. Ast si quis *adfectus* cum Stoicis *animi tumultus*, aut *perturbationes*; aut animi quietem *inducias cum mente factas* adpellaret; merito reprehenderetur. Ideae enim inde nascuntur vel falsae, vel certe obscurae ac confusae.

***) Caue ergo existimes, docentium esse, stilo sicco & barbaro uti. Non magis hic character docentes decet, quam philosophum pallium & pera Diogenis. Non vnguenta redolent viri sapientes, sed nec sordes amant. Non ferendi ergo in tanta litterarum luce, qui in theologicis vel philosophicis doctrinis tradendis, latinae linguae puritate atque elegantia omnino neglecta, barbaro, atque exotico stilo vtuntur. Docuerunt sane quamplurimi nostrorum temporum posse de rebus etiam theologicis puro ac terso orationis genere disseri. Feliciter idem in iuris prudentia tentarunt CUIACII, BRISSONII, HOTOMANI: qui VLPIANVM & PAPINIANVM, quam IASONEM, vel ACCURTIUM maluerunt imitari. Medicos CELSUS purius scribere docuit: philosophiam paene innumeri elegantissime pertractarunt. Quis ergo hodie in tanta litterarum luce, umbratiles doctores imitaretur

retur, & fruge reperta, glandibus vesci mallet?

****) Quid iuuat docere, si intelligi nolis? Perspicua e veteribus sunt scripta XENOPHONTIS & COLYMELLAE, e recensioribus CARTESII, quo non temere quisquam cogitationes suas dilucidius cum aliis communicauit. Hi omnes cum voluptate leguntur. At quis sine taedio legerit LULLII somnia, aut HELMONTII, & HENR. MORI, meditationes? Non omnibus promiscue haec scripta, aiunt, sed initiatis, adduntque illud HORATII Carm. III, I.

Odi profanum vulgus & arceo.

Sed, vt vera fatear, suspecta mihi semper est obscuritas, & plerumque parum sapientiae latitat in tam spissis nubibus. Nulla est veritas tam sublimis, quae non verbis possit enunciari dilucidis, alias enim ne ab ipso quidem docente concipi, adeoque nec doceri posset. Notum est, quantum antiquis obscuritatis causa vapularit HERACLITVS, ea quae volebat dicere, ἔτε λέγων, ἔτε κρύπτων, ἀλλὰ σημαίνων, nec clare eloquens, nec occultans, sed innuens, quod ipse de oraculis pronunciauit apud IAMBLICVM de myster. Aegypt. p. 79.

*****) Non solum verba elegantiora atque acumina non negligunt philosophi, si se sponte offerant, vt docent SOCRATIS disputationes apud XENOPHONTEM, & ARRIANI dissertationes Epicteticæ: sed ne iocos quidem ac facetias liberales adspernantur. Noti sunt Socratici sales, de quibus videndus CICERO de offic. I, 30. de orat. II, 67. Hi ita placuerunt antiquitati, vt si quid festiuum atque urbanum vocare vellent, Socraticum adpellarent. Omne scilicet tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Vnde merito ipse scurram egit, quisquis tanto fuit

Hein. Fund. Stili Cult.

G

su-

supercilio, ut Socratem ideo *scurram Atticum* vocaret CICERO *de nat. Deor.* I, 36. Adhibendus tamen & hic modus, videndumque, quid deceat. Quod quum non faceret DIOGENES Cynicus, *Σωκράτης μαινομένης*, Socratis furentis nomen accepit. In primis abstinendum est ab eiusmodi salibus in rebus grauib, quales sunt sacrae & theologicae. Tentarunt etiam hac in re aliud BALT. SCHVPPIVS & IO. VAL. ANDREAS, sed & hi multorum reprehensionem incurrerunt. Quamuis forsan eos excuset ingenium ad vrbannitatem natura factum, & tempora, quibus vivebant infelicissima, de quibus iure repetas illa IUVENALIS *Sat.* I, 30.

Difficile est satiram non scribere.

*****) Aliud est *concionatorium* dicendi genus, aliud *ῥητορικόν* vel *philosophicum*. Illud contentum est argumentis verosimilibus, quae tamen tantis verborum phaleris vestiuntur, ut demonstrationes videantur. Hoc nudam proponit veritatem, eamque demonstrationibus accurate suffulcit. Illud oratorias, hoc philosophicas amat connexiones, id est, veritates omnes ex genuinis ac veluti domesticis principiis ducit. Illud delectat & mouet; hoc docet & conuincit. Nec tamen figuras omnes respuit methodus paraenetica, quam vocant, quippe cuius finis itidem est *mouere & persuadere*. Attamen & tunc magis illae sponte sua inter dicendum sese obtulisse, quam operose excogitatae videri debent. Sunt sane in ARRIANI *dissertationibus Epicteticis* quaedam pulcherrime dicta, sunt figurae elegantissimae, sed tanta cum simplicitate coniunctae, ut orationem naturali quadam pulcritudine adsurgere, statim adpareat. Illud fallit, hoc bona fide agit. Exemplo sit SENECA, qui, declamatorio dicendi genere usus miram prae se fert sapientiae speciem: & tamen

men si remotis inuolucris propius eum inspi-
cias, non demonstrationes inuenies, sed acumi-
na quaedam parum solida, non res & verita-
tes, sed verba sonora, id est, fulgur e pelui.
Id quod iam dudum obseruauerunt MALEBRAN-
CHE *de inquis. verit.* II, 4. MENAG. *in Menag.*
tom. II. ut & SANEVREMONTIUS in Saneuremon-
zianis.

LVII.

A philosophico seiungendus est stilus Stilus hi-
storicus.
HISTORICVS *) , qui non modo purita-
tem **) , sed & concinnitatem ***) amat.
Decet praeterea illum perspicuitas ****) ,
grauitas †) , pulcritudo ††) , minime vero
vehementia †††) , parenthyrsus ††††) & hy-
perbole †††††) .

*) Singularis *de stilo historico* exstat tracta-
tus CASP. SCIOPPII , sed in quo frustra praecepta
quaeres. Solet enim iste homo vbique aliorum
vitia, tamquam quisquiliis colligere. Non ita-
que docet, qualis esse debeat ista historicorum
oratio, sed qualis sit apud eos, qui parum ad-
curate scripserunt. Paulo meliora, sed & pau-
ciora sunt, quae de stilo historico praecipiunt
QUINCTILIAN. *Inst. orat.* X, I. LUCIAN. *in dial.*
πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν, SCHEFFER. *de stilo*
II, 5. p. 15. & in Gymn. p. 35. seq. Addendus
etiam VOSS. *de arte hist.* 26. *seq.*

**) Quemadmodum omnem in vniuersum
Latinitatem, ita & stilum historicum maxime
commendat PURITAS. Abstinentium ergo a ver-
bis poeticis: sed non vtendum tamen vulgari-
bus ac tabernariis, vt recte monet LUCIANVS.
Ceterum & historici I. suas habent *diſtiones*,
quas non temere reperiās apud oratores. Vnde

iam olim, teste ATHENAEO, *Deipn.* II. PARTHENIVS quidam libellum conscripsit *τῶν ἱστορικῶν λέξεων*, de vocabulis historicorum. Nos quaedam tantum, exempli causa, dabimus. Animadvertit AVGVSTIN. SATVRN. *Mercur.* maior X, 9. vocem *velox* aliter fere ab historicis, aliter ab oratoribus, aliter a poetis, usurpari. Hi dicunt *velox pedes*, illi *velocibus pedibus*, isti *velox pedibus*. Sic & frequentissima historicis est constructio *profunda maris, incerta viae*, a quibus fere abstinere oratores. Frequentissimae etiam connectendi formulae quo factum est, *interiecto tempore*. In primis huc pertinet formula historicis fere propria: ceterum fides eius rei penes auctores erit: de qua CORTIVS ad *Salust.* p. 497. *Formula propria historicorum, ubi ad praestationem scribere nolunt. Seneca de brevitate vit. c. 14. Neque semper pro signo verbositatis & neglectus rerum est habenda. Vide IO. CHRISTOPH. BECMANN. Praecogn. mor. c. 3. Immo in re dubia, difficili, & per alios cognita, fere semper adhibetur. PLIN. Hist. nat. XXVIII, 1. Quin immo externa quoque & barbaricos ritus indagabimus. Fides tamen auctores adpellet. SENeca nat. quaest. c. 3. Aut quod historici faciunt, & ipse faciam. Illi quum multa mentiti sunt ad arbitrium suum, vnam aliquam rem nolunt spondere, sed adiiciunt; penes auctores fides erit. Adde eundem de morte Claudii c. 1. PLIN. lib. VIII. epist. 33. TACIT. Germ. c. 3. Quin & II. figuras sibi veluti proprias amant historici, in quibus haud postrema est enallage infinitivi pro imperfecto indicatiui, de qua SERV. ad *Virgil. Aen.* II. v. 683. seq. Infinitus modus pro indicatiuo: & est FIGURA PROPRIA HISTORIOGRAPHORVM. Conf. CORT. ad *Sall.* p. 42. seq. Utuntur equidem etiam poetae. Sed historiam esse proximam poesi, & quodam modo*

carmen solutum, observat QUINCTILIAN. *Instit. orat.* X, 1.

***) Formant ergo periodos historici, sed breviores. Nihil est enim in historia, CICE-
RONE teste, pura & illustri brevitatem dulcius. Diffusiores tamen aliquando sunt NEPOS, LI-
VIVS, & qui alias satis pressus esse studet, TA-
CIVS. Nonnumquam etiam incisim & mem-
bratim scribunt, quoties vel rem celeriter ge-
stam referunt, vel aliorum verba obliquo di-
cendi genere recensent.

****) Perspicuitas virtus historico quam
maxime necessaria. Vnde cauendus perturbatio
verborum ordo, quem etiam in THUCYDIDE
nonnulli reprehendunt. Perspicuus maxime COR-
NELIVS NEPOS & IVL. CAESAR, obscuriores SAL-
LUSTIVS & TACIVS, quorum vterque THUCY-
DIDEM videtur imitatus.

†) Gravitas, ut iam supra diximus, m^a-
xime decet historicos pragmaticos. Et hinc eam
virtutem miramur in POLYBIO, TACITO, THU-
ANO, COMINAEIO & nonnullis aliis, qui pragma-
ticas dederunt historias, & non modo even-
tus, sed & eorum causas, personarum cha-
racteres, consilia, similiaque adcurate enar-
rant.

††) Pulcritudinem, quum in dignitatem
& venustatem supra distribuerimus, hic adden-
dum est, illam, quam hanc, historico esse di-
gniore. Elegantissimus est LIVIVS, CVRTIVS
potius venustus videtur. Ubique enim adfectat
sophisticum quoddam ac declamatorium dicen-
di genus. Nimius in descriptionibus locorum,
fluminum, fontium; nimius in consuetandis sen-
tentiis, quae tamen historicum non decent, nisi
statim ad hypothesein transferantur. De eo ne-
mo aequiore Ioue iudicavit BERGERO *de natur.*

pulcr. orat. p. 373. 451. seq. 557. qui hic merito adhibendus in consilium.

†††) Abstinentum ergo ab increpationibus hominum, quippe quae ad declamatores pertinent. Historici non est, vel in homines inuehi, vel eorum virtutes collaudare, sed res gestas, procul habito odio aut amore, narrare, Ineptus ergo **VELLEIUS PATERCVLVVS**, qui vbiq̃ue immiscet panegyricos: ineptus etiam **FLORVS**, qui nonnumquam fasces & secures in viros grauiissimos expedit.

††††) Omnes figurae, quae adfectibus mouendis inuentae sunt, historicum dedecent. Vnde nec laudem in historia merentur interrogationes, exclamationes, & quae sunt huius generis aliae. Frigidum ergo est, quod **FLORVS** saepe exclamationes narrationibus, quasi per parenthesin, interserit. Veluti *lib. I. c. 3. Sic, (rarum alias decus!) unius manu parua victoria est. Et cap. 7. Eminentia forte papauerum capita virgula excutens, quum per hoc principes interficiendos esse intelligi vellet, (quae superbia!) sic respondit. Paucis interiectis: cedentibus ceteris diis (mira res dictu!) resistere Iuventas & Terminus. Talia frequentissima sunt apud **FLORVM**. Veluti *lib. I, 10. Immane dictu! I, 11. Nouum & insigne commentum! Item, quis credat? prohi pudor! Fidem numinum! quanta velocitate?* Frequentissimae quoque apud eum sunt interrogationes. Exemplo esse poterit *c. 8. lib. I. totum paene interrogationibus compositum. Talia etiam nonnulli notant in **CVRTIO**, cuius proluxa exclamatio exstat *lib. III. cap. 16. §. 10.***

†††††) Nihil frigidius est hyperbole, maxime in historia. Hanc quoque in **FLORO** supra aliquoties notauimus. Sed nec **CVRTIVS** ab hoc vitio abhorret. Quis quaeso feret histo-

ricum referentem, Alexandrum in Aegyptum profectum extra terminos solis errasse? Et tamen ita loquitur CVRT. III, 83. male imitatus VIRGILIUM *Aeneid. VI. v. 795.*

- . . iacet extra sidera tellus

Extra anni solisque vias.

Poetica haec sunt, in historico non toleranda, qualia tamen plura occurrunt apud CVRTIVM. Eandem dicam FLORO merito scribit BERGERVS *ibid. p. 452.* Florus, nulla ingenii verecundia, cogitationum sequutus impetum, superiores audacia transferendi vicit, cum ipsisque certavit poetis, dignus profecto, quem multa frigide, multa putide, multa sine mente sana loquutum increpitaret graviter & incusaret Io. Georgius Graevius, sinceri vir iudicii, ut tandem aliquando multi, qui commendant acumen illius venustatemque, discerent, res gestas Romanorum capitulatim expositas, illinc esse considerandas, non stilum imitatione tam prava effingendum.

LVIII.

Stilus DIALOGICVS familiares amicorum. Stilus dialogicus. sermones imitatur. Vnde facile adparet, eum esse tenuem *), Rhodium **), moratum ***), & nonnumquam iocosum ac urbanum ****). Quare non temere imitandi PLATO & CICERO †), sed e Graecis XENOPHON ††), & LUCIANVS †††), e Latinis veteribus comici, & in his maxime TERENCE ††††), e recentioribus ERASMVS, cuius colloquiis nihil potest reperiri urbanius †††††).

*) Praecepta de stilo *διαλογικῇ* haud poenitenda suppeditavit DEMETR. PHALER. *de eloquent. 231. seq.* Nos veluti fundamenti loco ponimus, dialogos imitari familiares amicorum confabulationes. Vnde facile adparet, I. stilum

dialogicum *tenuem* esse debere. Nemo sane in colloquiis cothurno incedit. Attamen quum & stilius tenuis nonnumquam subtilior, nonnumquam elegantior acutiorque sit: ratio habenda est personarum. Vnde PLAVTVS omnes quidem comoedias suas tenuiter scripsit, sed aliam tamen orationis ideam heris, aliam filiis familias, aliam militi glorioso, aliam meretricibus, aliam denique seruis, lenonibus, parasitis, tribuit. Idem observare nos decet in dialogis, & adcurate, quantum video, id observavit ERASMVS. Attamen & mediocrem aliquando esse posse dialogorum elaborationum stilum, supra §. 48. observauimus. Tales sane sunt dialogi quidam CICERONIS & omnes PLATONIS, quum contra XENOPHON & AESCHINES humi fere repant. Multum interest, quas personas quis loquentes inducat, & qua de re inter se sermocinatae esse fingantur.

**) *Atticum* dicendi genus paullo est ingeniosius, *Asiaticum* operosius, quam vt dialogos deceat. Quum ergo in colloquiis familiaribus non praemeditati, sed ex tempore sermones caedere soleamus: consequens est, vt II. stilius *Rhodius* quam maxime deceat dialogos. Hinc maiore cum voluptate legimus colloquia ERASMI & LVCLANI, quam CICERONIS, qui aliquando vix etiam in dialogis ab Asiatica illa vbertate abstinet.

***) Hinc in dialogis vbique debent elucere eloquentium *amor*, *modestia*, *veracitas*. Maxime e comicis notandae sunt formulae, quibus in familiari colloquio se inuicem excipiebant amici. Quemadmodum enim hodie nobis familiares sunt formulae salutandi, bene precandi, petendi cet. ita nec Romanis illae defuerunt. Nos specimen huius rei daturi, vel ex v. d. TERENTII *Andria* quasdam huius generis de-

decerpemus. *Act. I. sc. 1. Dictum puta : nempe ut, id est, intelligo, quid velis, nempe iubes, ut. Quin tu uno verbo dic, quod me velis. Heus, puer, dic sodes. O dictum bene! beasti. Quam timeo quorsum euadas? Sat est, curabo. Act. II. 1. Nunc te per amicitiam & per amorem obsecro. Reddidisti animum. Act. II, 2. Me vide, id est fide mea promitto. Act. II. scen. 5. Neque istic, neque alibi tibi usquam erit in memora. Facis ut te decet. Act. III. sc. 3. Ah ne me obsecra, quasi hoc te orando a me impetrare oporteat. Merito te semper maximi feci. Act. III, 4. Hem numnam periimus? Act. III, 4. Hem praediceres. Tales formulae in dialogis incredibilem uenustatem habent, si commode adhibeantur.*

****) Genus hoc dicendi iocosum & urbanum, dici non potest, quanta voluptate legentes aequae, ac audientes adficiat. Vnde & veteribus eiusmodi facetiae sales dicuntur, eo, quod non minus sermonem, quam sal cibos condiunt. Quamvis vero natura hic utramque faciat paginam, nihilque sit frigidius iocis, inrita Minerva excogitatis: plures tamen fuerunt qui totam artem iocandi praeceptis quibusdam includere ausi sunt. Exstant IAC. MASENII *Argutiae familiares*. Exstat etiam VAVASSORIS politissimus *de dictione ludicra* libellus: quo tamen maxime comicam illam & scurrilem linguas corrumpendi licentiam, quam Galli vocant *burlesque*, exagitat. Sed reliquis omnibus hac in re praeferendus CICERO *de orat. II, 58. seq. & ad diuers. lib. VII. epist. 32. etiam lib. I. Offic. cap. 29. & MACROB. Saturn. II, 2. & 3.* quibus nemo curiosius iocandi fontes indagauit. Vnde digna CICERONIS commentatio visa est elegantissimo PASSERATIO, quam libro suo *de ridiculis* praeclaro commentario illustraret.

Nos horum ductu praecipuos hic iocandi modos trademus. Ridiculum vel in verbis est, vel in ipsa re seu sententia. Primus verborum locus est.

I. *Ambiguitas*. Sic olim de seruo iocatus est Nero, *solum esse, cui domi nihil sit nec obsignatum, nec occlusum*. CICER. l. c. 56. Talis etiam est PLAVTI iocus in *Poenul.* I, 1. v. 22.

Quin si feriri te video, extemplo dolet. Mater M. Bruti quum pretiosum aere paruo fundum abstulisset a Caesare, subiiciente hastae bona ciuium: non effugit tale dictum Ciceronis: *equidem quo melius emtum sciatis, comparauit Seruilia hunc fundum, Tertia deducta*. Tertia vero erat Seruiliae filia, in quam aeque, ac in matrem lasciuebat Caesar, MACROB. Saturn. II, 2.

II. *Verbi pronuntiatio vel corruptio*, quando vocabulum deprauatur. Quodam dicente: *eamus deambulatum*, alter respondit: *quid opus est de?* Cui ille: *immo vero*, inquit, *quid opus est te?* CIC. de orat. II, 63.

III. *Interpretatio nominis*, CIC. pro Sex. Roscio cap. 43. *Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogoni*.

III. *Testimonium, prouerbia, sententiae auctororum* commodè adhibita. Antonius, quum testis a se profectam pecuniam diceret, & hic haberet filium deliciauiorem & prodigum, peropportune vsurpauit illa comici:

Sentin' senem esse tactum triginta minis? CIC. de orat. II, 64. Post Mutinensem fugam interrogatus Furius Albinus, *quid ageret Antonius?* respondit: *Quod canis in Aegypto, BIBIT & FUGIT*. MACROB. Saturn. II, 2.

V. *Responsio ad verbum, non ad sententiam*. Quacrentente censore Catone: *ex cui animi sententia, in uxorem habes?* Non hercle, inquit L. Por-

Porcius Nasica, ex animi mei sententia. CIC. de orat. II, 65. Sic & Antioco ostendenti exercitum, auro & argento fulgentem, interrogantique: putasne satis esse Romanis haec omnia? respondit Hannibal: plane satis esse credo Romanis haec, etsi auarissimi sunt. MACROB. Saturn. II, 2.

VI. *Immutatio verborum*, quum immutatis verbis sententiam retinemus. Rusca, quum legem ferret annalem, dissuasor M. Seruilius: dic mihi, inquit, M. Pinari, num, si contra te dixero, mihi maledicturus es, ut ceteris? Ut se mentem feceris, ita metes, inquit CICER. de orat. II, 66.

VII. *Translatio*, quum metaphora habet insignem aliquem iocum. Corinthiis Scipioni promittentibus statuam eo loco, ubi reliquorum essent imperatorum: respondit Scipio: *turmales mihi displicent*. IDEM, ib.

VIII. *Relatio contrariorum vel retorsio*, dicente Libone: Quando, tandem, Galba, de triclinio tuo exhibis? Quum tu, inquit, de cubiculo alieno.

Et hi quidem verborum ioci: sequuntur rerum vel sententiarum. Tales sunt.

I. *Festiva narratio*, Talis narratiuncula Crassi de Memmio lacertum Largii deuorante exstat apud CICER. de orat. II, 59.

II. *Collatio*. Sic CICERO pater Romanos homines similes aiebat esse Syrorum venalium: ut quisque optime Graece sciret, ita esse nequissimum CICER. de orat. II, 68. Augustus, quum ei quidam libellum trepidus offerret, & modo proferret manum, modo retraheret: Putas, inquit, te assem elephanto dare. MACROB. Saturn. II, 4.

III. *Amplificatio incredibilis*. Scipio ad Numantiam stomachatus cum Metello, dixisse di-

aitur, si quintum pareret mater eius, asinum fuisse parituram.

III. *Arguta significatio*, quum rem obscuram callide & argute significamus, cum C. Fabricio P. Cornelius, homo furax & auarus, sed egregie fortis, gratias ageret, quod se consulem inimicus fecisset. Nihil est, inquit, quod mihi gratias agas, si malui compilari, quam venire. CICER. de orat. II, 66. Publius Mucium, in primis maleuolum quum vidisset solito tristitorem: Aut Mucio, inquit, nescio quid incommodi accessit, aut nescio cui aliquid boni. MACROB. Saturn. II, 2. Faustus, Sullae filius, quum soror eius eodem tempore duos moechos haberet, Fuluium, fullonis filium, & Pompeium Maculam: Miror, inquit, sororem meam habere maculam, quum fullonem habeat.

V. *Ironia vel urbana dissimulatio*. Scaeuola Septimuleio, cui pro Gracchi capite erat aurum repensum, roganti, ut se in Asiam praefectum duceret: Quid tibi vis, inquit, insane? Tanta malorum est multitudo civium, ut tibi ego hoc confirmem, si Romae manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum. CICER. de orat. II, 67. Quum Vettius monimentum patris exarasset: ait Augustus: Hoc est vere monimentum patris colere. MACROB. Saturn. II, 4.

VI. *In re inhonesta verbum rei honestae*. Africanus censor tribu mouens centurionem, qui in pugna non adfuerat, quum diceret, se custodiae causa in castris mansisse, quaereretque cur ab eo notaretur? Non amo, inquit, nimium diligentes. CICER. l. c.

VII. *Contra voluntatem responsio*. Quum Tarento amisso arcem tamen Liuius retinisset, multaue ex eo praelia praeclara fecisset, & aliquot post annos Fabius Maximus id oppi-

pidum recepisset, rogaretque eum Liuius, ut meminisset, opera sua se Tarentum recepisse: Quidni, inquit, meminerim? Numquam enim recepissem, nisi tu perdidisses. CIC. l. 6.

VIII. Falsa intellectio. Quaesitus non nemo: qualis videtur tibi in adulterio deprehensus? tardus, inquit. CICER. l. c. Quaestio erat de crimine, respondens minus se intelligere simulabat, de quo quaereretur, & respondit de homine. Non minus facete Augustus, quum multi a Seneca Cassio accusati absoluerentur, & architectus fori Augusti expectationem operis diu traheret, ita iocatus fertur: Vellem, Cassius & meum forum accuset, ut demum absoluator. MACROB. Saturn. II, 4.

VIII. Falsa responsio. Opimius, qui adolescens male audiuerat, sed Adgilium, qui molis videbatur, nec tamen erat: quid tu, Aegilia mea, quando ad me venis cum tua colu & lana? Cui hic: non pot, inquit, audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere. CIC. de orat. II, 68.

X. Abscondita ridiculi suspicio. Catullus oratori cuidam malo, roganti, videreturne misericordiam mouisse? Ac magnam quidem, inquit, neminem enim puto esse tam durum, cui non miseranda tua visa sit oratio. ID. l. c. 69.

XI. Morositas & lenitas. Socrates colapho percussus a petulante iuvene: Video, inquit, mihi in posterum cum galea incedendum.

XII. Salsa stultitiae reprehensio. Siculus, cui Scipio praetor patronum dabat hospitem hominem nobilem, sed stultissimum: quaeso, inquit, praetor, aduersario meo da istum patronum, deinde mihi neminem dederis. CICER. de orat. II, 69. Nomenclatori suo, obliuioso admodum, dicenti: numquid ad forum mandas? Augustus respondit: Accipe commendatitias, quia illic neminem nasci. MACROB. Sat. II, 4.

XIII. *Coniecturalis explanatio.* Quum Scaurus accusaret Rutilium ambitus, postquam ipse consul erat factus, ille repulsam tulerat, & in eius tabulis ostenderet litteras A. F. P. R. idque diceret esse: *actum fide P. Rutilii*; Rutilius autem: *ante factum, post relatum.* C. Caninius Eques Rom. cum Rufo adesset, exclamat: neutrum illis litteris declarari; *Quid ergo?* inquit Scaurus, *Aemilius fecit, plectitur Rutilius.* ID. *ibid.*

XIIII. *Discrepantia, seu ignoratio elenchi.* *Quid huic abest, nisi res & virtus?* CICERO. *de or. II, 70.*

XV. *Familiaris reprehensio vel admonitio.* Patrono malo, quum vocem in dicendo obrudisset, suavit Granius, ut mulsum frigidum biberet, simulac domum redisset: *Perdā, inquit, vocem, si id fecero: Melius est, inquit, quam reum.* CICERO *de orat. II, 70.*

XVI. *Dictum consentaneum, id est, rei vel personae conueniens.* Scaurus bonorum possessionem contra tabulas nactus, Bestiae causam itaque patronus agebat. Funus, quum duceretur, accusator Memmius: *Vide, inquit, Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor.* CICERO. *l. c.*

XVII. *Αἰνέσις, contra expectationem responsio.* Scipio, quum ei M. Flaccus P. Mucium iudicem tulisset; *eiero, inquit, iniquus est.* Quum esset admurmuratum; *Ah, inquit, P. C. non ego mihi illum iniquum eiero, verum omnibus.* CICERO *l. c.* Seruius Geminus videns deformes L. Mallii, optimi pictoris filios: *non similiter, inquit, Malli, pingis & fingis.* Cui Mallius: *in tenebris enim fingo, inquit, luce pingo.* MACROB. *Saturn. II, 2.*

XVIII. *Votum rei impossibilis.* M. Lepidus, quum, ceteris in campo exercentibus. in herba ipse

ipse recubuisse: *Vellem hoc esset*, inquit, *laborate*. ID. 17.

XVIII. *Lenta & tarda responsio*. Exemplum est apud CICER. de orat. II, 71.

Atque hi quidem sunt praecipui loci ac fontes urbanae ac iocosae dictionis a CICERONE ostensi. Nescio tamen, cur CICERO omiserit *evanescens*, praecipuum iocorum & facetiarum fontem, quando duae res iunguntur, quae consistere non posse videntur. Huc pertinent ioci CICERONIS: *Frater meus dimidius maior est, quam totus*. Hoc consequutus est Renilius, ut quaereretur, quibus consulibus consul fuerit. MACR. Saturn. II, 3. ubi & similem iocum refert Laberii, qui quum sedile quaerens, ex CICERONE audiisset: *recepissem te, nisi anguste sederem*, respondit: *mirum, si anguste sedes, quia soles duabus sellis sedere*. Cauendum tamen, ne ioci fiant illiberales. Tales sunt I. cum iniuria coniuncti, II. profani, veluti si scripturae locis abutari, III. cum imitatione gestuum & depravatione oris coniuncti, IIII. obsceni, V. parum ingeniosi, & sola stultitia mouentes risum, VI. epilogia & loquutiones nullius sensus. Sic virum grauem non decet iocus PLAVTI Capt. prok. v. 1. seq.

Hos, quos videtis stare heic captiuos duos,

Illi, qui adstant, ii stant hic ambo, non sedent,

Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.

Risum enim haec mouent, non quia ingeniosa, sed quia nullius sensus sunt. In primis hoc dicendi genere delectatus est ex Graecis EPICHARMVS, ex Latinis PLAVTVS, quem ideo ad exemplum Siculi properare Epicharmi, dixit HORATIVVS. Talia in vtroque obseruavit MURET. Var. lect. XIII, 5. veluti illud EPICHARMI:

Τόχα μὲ γὰρ κεῖνοῖς ἐγὼν λῶ, τόχα δὲ πᾶσι
κεῖνοῖς ἐγὼν.

nec non iocos PLAVTI: Quoi homini di sunt propitii, ei non esse iratos puto. item: Quanta mea sapientia est, e malis multis, malum quod minimum est, id minimum est malum. At ne CICERO quidem eo ioco abstinuit, in illis ad Atticum: Noli putare, pigritia facere me, quod non mea manu scribam: sed mehercule pigritia, nihil enim habeo aliud, quod dicam. VII. deprauatio linguarum, quam burlesque vocant Galli, v. g. illa MOLIERII: Bene bene respondere, dignus, dignus est intrare in nostro docto corpore. In scena haec plausum referunt, in vita ciuili minime. Vnde & PLAVTI illa ludicra sunt in Pseud. II, 2.

PS. Sed quid est tibi nomen? H. Harpax. PS.

apage te Harpax, haud places,

Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid harpax feceris.

Vbi quidem harpax facere est dictio ludicra. Et Curcul. III.

- - - L. Quis tu homo es?

C. Libertus illius, quem omnes Sumanum vocant.

L. Sumane, salue, qui Sumanus? fac sciam.

C. Quia vestimenta, ubi obdormiui ebrius, Sumano: ob eam rem me omnes Sumanum vocant.

Vestimenta sumano. Denuo est ludicrum.

†) PLATONIS enim dialogi non seruant dictionis familiaris ideam, sed oratione conscripti sunt iusto grandiore, adeo, vt a poemate minus distent, quam comicorum fabula. Vid. LAERT. III, 38. THEMIST. orat. p. 319. edit. Har-
duin. Idem de CICERONIS dialogis sentiendum est, tanto quippe artificio scriptis, vt probabile haud sit, hoc modo inter se colloquutas esse eas, quas inducit, personas. Simpliciores ta-

men

men sunt eius *Cato Maior & Laelius*, quos ego Xenophonteos vocare soleo, quum reliqui Platonis vbertatem imitentur.

††) Dictio XENOPHONTIS melle dulcior est, adeo ut *Apis Attica* diceretur. Vid. MENAG. ad *Laert.* p. 103. Atqui dulcis & simplex stilus, quam maxime convenit dialogis.

†††) LUCIANVS, quantum ab obscuro atque adfectato dicendi genere abhorruerit, vel solus eius docet dialogus *λεξιφάνης*, *Tom. I. opp. p. 819.* Et hinc ipse, si quis alius perspicuitatem ac elegantem simplicitatem sectatur, adeoque stilum *διαλογικόν* praeclare exprimit.

††††) TERENCEI stilus castus, purus, tersus ac plane urbanus est. Locatur etiam, sed multo, quam PLAVTVS, liberalius. Mores praeterea atque adfectus hominum adcuratissime exprimit, ut mea quidem sententia nullus ex antiquitate exstet auctor, qui familiaris stili suavitatem felicius expresse-rit.

†††††) Sunt equidem, qui compositionem adcuratorem in ERASMO desiderant: sed hi nimis delicari videntur. Festius sane est, urbanus, & tersus, ac ridendo, ut ait HORAT. *epist. I, 2.*

- - - quid sit pulcrum, quid turpe, quid utile, quid non,

Plenius ac melius Chrysippo & Crantore, dicit.

LVIIII.

De stilo ORATORIO tanto breuius Stilus oratorius. agendum: quanto minus ille a reliquis omnibus dicendi formis abstinet. Omnia sibi permittunt oratores: modo magnifice, modo mediocriter dicunt. Iam Asiaticam copiam, iam Rhodiam Atticamque fruga-

litem amant. Modo iidem moratam in exordiis, modo perspicuam in narrationibus, modo grauem in tractatione, modo in confutatione concitatam exprimunt. Figuris praeterea vtuntur omnibus, quae vel ad dignitatem orationi conciliandam, vel ad ciendos adfectus sunt comparatae. Vt paucis dicam, non placere tantum, verum etiam admirationi esse cupiunt oratores *).

*) Conferri praecipue meretur SHEFFERVS de stilo, illiusque exercit. II, 7.

LX.

Stilus po-
liticus &
civilis.

Ab oratorio stilo non multum discrepat **POLITICVS** siue **CIVILIS**, nisi quod is Atticam breuitatem, nec non acumen & grauitatem magis amare videtur *). Elucet praecipue ciuilis ista dicendi ratio ex orationibus magnorum atque excellentium virorum, quales passim historiis suis inseruerunt LIVIVS, TACITVS, CVRTIVS, alique annalium scriptores **).

*) Talis est oratio Alexandri M. vere ciuilis apud CVRTIVM III, 1. *Et ego pecuniam, quam gloriam, m. l. em, si Parmenio essem. Nunc, Alexander, de paupertate securus sum, & me non mercatorem, memini, esse, sed regem. Nihil quidem habeo venale, sed fortunam utique meam non vendo. Captiuos, si placet reddi, honestius dono dabimus, quam pretio remitemus.*

**) Disputant quidam, an deceat integras orationes inserere historiae. Negat FR. PATRICIVS; at adfirmat GER. IO. VOSS. de art. hist. 20. & 21. cui procul dubio elegantia harum ora-

orationum imposuit. Nam nulla ratio est, qua possit homini veritatis amanti persuaderi, in hac re licere historicis mentiri. Et certissimum tamen est, Romulum numquam concionatum esse iis verbis, quae ei tribuit initio operis DIONYSIVS HALICARNASSEVS. Ceterum illud verissimum est, vel ideo magni aestimandas esse eiusmodi orationes, quod veram dictionis ciuili-
lis ideam nobis ob oculos ponunt.

LXI.

Stilus EPISTOLICVS non est *διαλογικὸς* similis *), sed sermone quotidiano paullo adcuratior, dictione vero elaborata remissior &, vt DEMETR. PHALEREVS *de eloquent.* n. 244. monet, ex tenui & venusto mixtus. Vbique etiam elucere debet τὸ ἡθικὸν **) id est, *genus dicendi moratum*. Neque tamen vno eodemque filo contexendae omnes epistolae. Iocosae enim & familiares quotidianis conscribuntur verbis ***); hortatoriae, expostulatoriae, & huius generis aliae concitatum ****); commendatitiae & petitoriae mediocrem *****); ciuiles denique aut ad viros magnos exaratae grauem stilum exigunt *****).

Stilus epistolicus.

*) Existimauit hoc ARTEMON, qui ARISTOTELIS epistolas exscripsit. Verum illum refellit DEMETR. PHAL. *de eloquent.* n. 232. *Dialogus enim, inquit, imitatur ex tempore loquentes: epistola autem scribitur, & alteri veluti dono mittitur.*

**) Est haec dicendi idea adeo necessaria, vt si absit epistola esse desinat. Hinc qui de rebus grauissimis subtiliter disputant, scribunt quidem, verum non epistolas, sed tractatus vel
dissert.

IP
(CIC)
x db
x qp
(CIC)
x db
qp x qp
(CIC) (CIC)
db x db

dissertationes, quibus τὸ χαίρειν praemissum est, ut ait DEMETR. PHAL. n. 236. & 240. Hinc facile patet, longissime ab epistolico dicendi charactere abesse SENECAE epistolas, in quibus nullum morati stili vestigium occurrit. Vnde, ne quidem epistolas has esse, sed locos communes, & variarum disputationum rhapsodias, nonnulli arbitrantur. Vid. MORHOF. *Polyhist.* I. 1. 23. 22. p. 300.

***) Hanc legem ipse sibi dixit CICERO *ad diuers.* lib. VIII. *epist.* 21. §. 2. Vnde in epistolis familiaribus non probatur nimia atque anxia scribendi cura. Certe non temere iudicauit SCIOPPIVS, epistolas MANVTII, quamuis puras ac elegantes, vix ea esse gratia, ut hominem nisi valde otiosum ad iteratam lectionem inuitent. Quod non aliunde esse duxerim, quam a superstitiosa scribendi cura, quae tanta fuit in MANVTIO, ut saepe menses aliquot vni epistolae impendisse dicatur. MORHOF. *Polyhist.* I, 1. 23. 57. p. 307.

****) Exemplo esse possunt CICER. *epistolae ad Appium Pulcrum*, in primis *ad diuers.* lib. III. *epist.* 7.

*****) Tales sunt pleraeque epistolae CICERONIS ad viros grauiores scriptae. Praeclare quoque hoc dicendi genus exprimunt M. ANT. MVRETVS, IAN. NIC. BRITHRAEVS, & pauci alii.

*****) Has epistolas paullo elatiores esse iubet DEMETR. PHAL. *de eloquent.* n. 243. Nos non elatiores, sed grauiores ceteris esse volumus. Exemplo praeiuit CICERO *in epistola ad Quintum Fratrem* I, 1. quam ego reginam omnium CICERONIS epistolarum adpellare soleo. Tam graui enim oratione proconsulis describit officium, ut fieri id non potuisset grauius. Eiusdem generis sunt Epistolae, quas DARIO & ALEXANDRO M. tribuit CVRT. III, 1.

LXII.

Supereſt ſtilus POETICVS, qui tametſi huc non pertineat; vel ideo tamen non plane videtur praetereundus, vt ab eius rumore in ſoluta oratione nobis tanto facilius caueamus. Maxime autem ſtilus poeticus non modo verbis *), epithetis **), phraſibus ***), conſtructionibus ****) & connexionibus *****), ſed & toto orationis habitu *****) a proſa diſcrepat oratione.

Stilus poeticus.

*) Primo enim poetae vocabulis vtuntur, quae reliqui ſcriptores ignorant. Vid. ſupra §. XV. Deinde plura vocabula componunt, & veluti in vnum conflant, Vid. *ibid.*

**) Epitheta poetis placent I. etiam otioſa v. c. *Turdis edacibus*. HOR. *Epod. II. dulci mellis ſanoque liquore*. LVCRET. *de rer. nat. lib. III. translata*, & quidem audaciſſime, v. c. *ambitioſa colus*, i. e. quae, intertexto auro, fila trahit, CLAUDIAN. *conf. Hon. III. v. 549. Turbo anhelus*. SIL. ITAL. I. *Attonitus ignis*, quo videlicet Scaeuola vrebatur manum, MARTIALIS *epigr. VIII, 29*. Plura eiſmodi translata epitheta ſuppeditabit MORHOFII *idea lexicī poetici*, inſerta eius *Polyhīſtori I, 3. II. p. 679*. At non epithetis tantum translatis vtuntur, verum etiam ſubſtantiuis, immo & aliis figuris audaciſſimis, ut ſaepe Delio natatore opus eſſe videatur. Eo in primis pertinet μεταλήψις, non modo ſimplex, ſed multiplex. E. g. dixit VIRGILIUS *lib. VIII. Aen. v. 90*.

Iter inceptum celerant RUMORE ſecundo. Ibi vero duriffima μεταλήψις rumor pro murmure, murmur fluuiiale pro ipſo fluuio dicitur, ex mente GRONOVII *Obſeru. II, 17*. niſi cum SERVIO legere malis: Rumore ſecundo. III. de corn-

composita & dithyrambica CLAUDIAN. Consul.
Honor. III.

*Et SEPTEMGEMINO iactantior aethera pulset
Roma iugo.*

Talia etiam sunt Bellerophontaeae habenae. CLAUD.
Cons. Prohini. Cornipedes equi. ID. consul. III.
Honor. Amphitryoniades Hercules. STAT. v. 6709.
Ternox Herculeae. ibid. v. 13102. III. Obscura
v. c. Geticum plectrum, pro Orphico. Arcadius
galerus pro pilo Mercurii; Centaurica semina,
pro equis; Danaeius volucer, pro Perseo; Bist-
honiens ensis, pro acuto, quia Mars Bisthone
templum habebat. Talia complura apud STA-
TIVM, quo non temere alius est poeta tu-
midior.

***) Phrases poetae non a vulgo petunt,
sed ipsi sibi fingunt pro lubitu. CLAUDIAN. Con-
sul. Hon. VI.

- - - Certis ubi legibus aduena Nereus
Aestuat

i. e. ubi fluxus & refluxus maris est. IDEM
Consul. Mallei.

- - - Qui se iaculantur in auras,

Corporaque aedificant celeri crescentia nexu.

Loquitur de funambulis. Talia etiam sunt:
euomere purpuream animam, pro e vulnere mo-
ri, venenatis gravida sagittis pharetra, pro pha-
retra sagittis referta. Colla triumphati Istri pro-
culcare, pro victoriam ad Istrum reportare
(STAT. Thebaid. X. 675.) Fulminis radiis affla-
ta cupressus combibit ingestas & stirpe & ver-
tice flammam, id est, cupressus fulmine combusta
est. Quis ita in prosa oratione loqueretur? Plura
huius generis dederunt IAC. MASEN. in Palae-
stra II. 12. FR. ROBORTELL. de artific. dicendi cap.
de poet. serm. dist. I. IO. DEDEKENN. in observat.
Poet. Anta. C I O I O C L X X X V I I I. editis, & a

MORHOFIO iterum cum praefatione sua in lucem exire iussis *Kilon. clo Iockxi. 8.*

****) In constructionibus maxime poetae amant I. *Graecismos*. Hinc nominativum saepe ponunt pro vocativo v. c. *SEN. Herc. fur. 893.*

Stantes, SACRIFICVS, comas

Dilecta tege populo.

Saepe & genitivum pro ablativo, *HOR. Carm. I, 22. Integer vitae, scelerisque purus,* pro integer vita scelereque purus. Saepe omittunt praepositionem secundum, more plane Graecanico, *VIRG. Aen. III. v. 593. ac cetera Graius.* Talia etiam sunt, *nuda genu, pernix pedes, tremis artus.* Sed talia intellectu facilia. At obscurissimum illud *OVIDII*:

Phoeniceam fuluo clamydem contractus ab auro. ubi *contractus clamydem* idem est, ac *contracta clamyde usus*. Ita enim verum legendum explicandumque esse monet *GRONOV. Obs. III, 18.* Saepe etiam adiectivum apud poetas in locum adverbii succedit, *VIRG. Eclog. III, v. 63. suave rubens hyacinthus.* *HOR. Carm. I, 22. Dulce ridentem Lalagen amabo.* *PRUDENT. II. hymn. Matutin. 33. Nunc nunc severum vivitur.* *HOR. epist. I, 1. v. 101. Insanire putas sollemnia me.* Saepe Graecorum more construunt, v. c. *Desine querelarum, decet nobis, caussa perire, callida resonare, bonus calamos inflare. Retulit Ajax esse Iouis pronepos.* Plura congeffit *BUCHN. de commut. rat. dicendi I, 19.* Deinde poetae II. plane negligunt leges, quas supra de verborum ordine dedimus. In primis Lyricis sollemne est, omnia miscere, ceu vel ex *HORATIO* patet.

*****) Esse connexiones poetis proprias, vel ex solis adparet eorum comparationibus & similitudinibus. Eas plerumque connectunt adiectivis relatiuis *QUALIS, TALIS*, quibus numquam utuntur oratores. *VIRG. Aen. III. v. 143.*

Qua-

*Qualis, ubi hibernam Lyciam Xanthique
 fluenta
 Deserit; ac Delum maternam inuise Apol-
 lo cet.
 . . . haud illo segnior ibat
 Aeneas.*

*****) Diuersae nimirum poetis & ora-
 toribus sunt inuentiones, diuersa argumentorum
 dispositio, diuersa eloquutio, diuersa etiam sche-
 mata. Vt de vltimis dicam, non facile v. c.
 apud oratorem reperies SEIVGATIONEM, qualis
 illa OVIDII *Heroid. ep. II. v. 25.*

*Demophoon, ventis & verba & vela dedisti:
 Vela queror reditu; verba carere fide.*
 non facile etiam oratoribus placebit ἐπανάληψις
 talis, qualis illa OVIDII est *Fast. III, 365.*

*Qui bibit inde furit, procul hinc discedite,
 queis est*

Cura bonae mentis, qui bibit inde, furit.
 Plane poetica haec similiaque sunt, & hinc in
 prosa vix inueniunt locum. Plura de stilo poe-
 tico dabit GER. IO. VOSS. *de arte poetica.*

LXIII.

Stilus ar-
 gutus.

Plerisque dicendi characteribus haecenus
 descriptis commune est ἡ δριμύτης, id est,
 genus quoddam orationis ACVTVM atque
 ARGVTVM *), in quo palmam reliquis
 praeripere videntur SENECA, PLINIUS, TACI-
 TVS, CVRTIVS. Ne ergo & huius stili ob-
 scura nobis sit ratio **): sciendum est,
 omne acumen vel in verbis ***), vel in
 propositionibus ****), vel in ipsis enthyme-
 matibus *****) esse positum.

*) Dubitarunt nonnulli, an acutum illud
 orationis genus laudem aliquam mereatur.
 Aiunt enim ad corrumpendam bonae dictionis
 indo-

indolem inuentum primum esse stilum argutum, & quidem post tempora CICERONIS, quum iam in deterius ire coepisset Romana eloquentia. Addunt, nihil solidi inesse eiusmodi argutiis, sed meros strepitus sententiarum male cohaerentium, & quamdam antithetorum histrioniam, quibus titillari aures possiat, pectus non saturari. Vide ALBERTI DE ALBERTIS *Thesaur. eloqu. sacrae & prof.* FRANC. VAVASSORIS ORAT. III. quae est pro veteri dicendi genere contra nouum, & iam ex antiquis QVINCTIL. *Inst. orat.* VI, 3. Sed haec omnia vt sunt verissima, ita tamen non ita accipienda, vt nullum omnino acuminibus concedamus locum. Laudem illa suam merentur, sed veluti condimenta quaedam atque aromata, quae quum intemperantius adhibita fastidium pariant, modice adpersa mirifice delectare solent. Quemadmodum ergo non laudanda SENECAE oratio, quae tota argutiis potius, quam sententiis solidis atque enthymematibus, conflata est: ita nec reprehensionem merentur PLINIUS & TACITUS, qui paullo parcius istis condimentis vsi sunt. Vid. MORHOF. *disciplin. argut. praef.* p. 3. seq. Addendus est V. C. CHRIST. GOTTL. SCHWARZIVS de orat. concinna §. XXXIII. sequ. vbi de acuto dicendi genere, & quid de eo sentiendum sit, ex instituto disquirat.

**) Ex antiquis acuti stili fontes ostendere conati sunt ARIST. *Rhet.* III, 10. & 11. HERMOGENES, *Idear.* II, 5. QVINCTILIAN. *Inst. orat.* VI, 3. E recentioribus hic ceteris antefereudi SARBIEVIUS in libro de acuto, MASENIUS in arte argutiarum, EM. THESAURVS in idea argutae dictionis, & qui reliquos omnes longo post se intervallo reliquit MORHOFIVS in *disciplina argutiarum*, quae prodiit Lubec. MDLCCV. 8.

***) Acumen omnibus mentis operationibus
Hein. Fund. Stili Cult. H nibus

nibus inesse potest. Et ad verba quidem quod attinet, acutam orationem reddunt I. ambiguitas: ut quando quis de Draconis legibus dixit. *Non hominis istae sunt leges, sed DRACONIS.* ARIST. Rhet. II, 23. aut quando Sceparnio apud PLAUT. Rud. I, 1. aedes illustres vocat, quas venti perflabant. II. αἰτανάκλασις: Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum brutorum. CICER. ad Attic. epist. XIII, 14. III. παρνομασία v. c. inceptio haec amentium est, non amantium. TER. Andr. I, 3. Non est enim facile in eum scribere, qui potest proscribere. MACROB. Saturn. II, 4. IIII. παρήχσις. PLAUT. Menaechm. III, 2. Palla pallorem incutit. V. Significationis mutatio. Sic ABDICARE alias dicuntur patres filios: acute ergo Alexander Philippum patrem abdicasse dicitur CURTIO III, 10. Sic etiam si maritum imperiosae uxori dicas nupsisse: acutum hoc erit. Quamuis enim veteres nubere etiam viros dixisse ferantur, idque probari possit ex NONIO de propr. serm. cap. 2. n. 577. tamen & exoleuit postea illa verbi notio, & exemplum, quod ex auctore vetere, nescio quo, adducit NONIUS, satis ostendit, scriptorem illum, quisquis fuerit, significationem studio nutasse. Ait enim ille:

Sed meus frater maior, postquam vidit me inde eiectum domo,

Nupsit posterius DOTATAE, VETVLAE, VARICOSAE, AFRAE, (fort. vafrae.)

Tales vero qui domum ducunt, illi mihi vere nubere videntur. VI. allusio. Sic cum parasitus apud TER. Phorm. V, 9. Chremetis amores Naufistratae uxori prodidisset, & deprehensus Chremes uxorem formidaret, lepide & acute ait parasitus: *Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est, alludens ad formulam in funeribus sollemnem.* Allusio quoque

que in illis CICER. pro Sex. Roscio: Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogonum.

****) Propositiones reddunt acutiores I. repugnantia: FLOR. II, 6. Nouam de Hannibale victoriam commentus est Fabius, nolle pugnare. MARTIAL. epigr. II, 80.

Hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit:

Hic, rogo, non furor est, ne moriari mori?

II. Paradoxa, FLOR. II, 6. Capuam Hannibali Cannas fuisse. III. adfirmatio cum negatione coniuncta: PLIN. Paneg. IV. Vtrumque, Caesar, moderate, & quod alibi tibi gratias agi non finis, & quod hic finis. IIII. ἐπαξίως. CICER. pro Planc. cap. 28. Gratiam qui refert, habet: & qui habet, eo, quod habet, refert. Felicissimum hac in re fuit PVBLII SYRI ingenium, cuius sententiae plerumque omnes huius generis sunt. V. ἀντιπαρδείκω: Non ideo vicisse videris, ut triumphares, sed triumphare, quia vinceres. PLIN. Paneg. cap. 17. VI. Allegoriae. Sic quum aliquis familiam suam triumphorum seminarium vocasset: acute CICERO: ex illo seminario, inquit, triumphorum non nisi arida folia laureae retulisti. VII. Correctio, maxime quae fit per epitheton. VELLEI. PATERC. Hist. II, 41. Caesar, Alexandro M. sed sobrio, simillimus. SEN. epist. 4. Adhuc enim non pueritia in nobis, sed puerilitas, remanet. VIII. lusus verborum: SENECA de Ira I, 16. Satis tibi est magna ad peccandum causa, peccare. ID. I, 5. Ultima supplicia sceleribus ultimis ponat, ut nemo pereat, nisi quem perire etiam pereuntis intersit. ARIST. Rhet. III, 11. 26. Dignum est mori, antequam dignus sis mori. LABERIUS apud MACROR. Saturn. II, 7.

Neceffe est, multos timeat, quem multi timent. PVBLIVS SYRVS:

Cui plus licet, quam par est, plus vult, quam licet. VIIII. distributio. SENECA ep. 1. Si vo-
lueris attendere, magna vitae pars elabitur male
agentibus, maxima, nihil agentibus, tota, aliud
agentibus. X. comparatio. Adoptavit te optimus
princeps in suum; senatus in optimi cognomen.
PLIN. Paneg. cap. 88. & 4. Enituit aliquis in
bello, sed obsoleuit in pace: alium toga, sed non
& arma honestarunt: reverentiam ille terrore,
alius amorem humanitate captavit: ille quaesi-
tam domi gloriam in publico, hic in publico par-
tam domi perdidit. XI. similitudo. Vita princi-
pis censura est, eaque perpetua. PLIN. Paneg. 45.
XI. paroemia. Sic si quis de Hannibale dice-
ret: omnibus malis Punicis inest granum putre:
argutissime hoc esset dictum, cum ob aequivo-
cationem MALIS, tum ob paroemiam. XII. al-
lusio ad fabulam. CICER. divin. in Q. Caecil.
cap. 17. sed repente vestigio ex homine, tam-
quam aliquo Circaeο poculo, factus est Verres.

*****) In tertia mentis operatione siue
enthymemate pleraeque argutiae ex sophismati-
bus oriuntur, veluti. I. Ex aequivocatione. Tale
est enthymema illud apud SVET. Neron. c. 39.

Quis negat Aeneae magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

II. Ex figura dictionis, v. c. Mirum, nisi
Anna haec in fine quoque sui esset similis. III.
Ex fallacia compositionis & divisionis, v. c.
vos victi victores impios occidisti occisi. IIII.
Ex fallacia non causae, v. c. omnia, Castor,
emis, sic fiet, ut omnia vendas. MART. epigr.
Sic Populiae Marciae filia, miranti cuidam,
quid esset, quod aliae bestiae numquam marem
desiderent, nisi quum praegnantem vellent fieri?
respondit: Bestiae enim sunt. MACROB. Sat. II, 6.
Et ita etiam ex reliquis fallaciarum generibus
facile nascentur acumina, si ingenium accesserit

rit felicius. Nisi enim impetus quidam naturae adfuerit, facile in frigus & adfectionem degenerabunt. A quo vitio ne quidem EM. THESAVRVS cauere sibi satis potuit.

C A P V T III.

De Fundamentis Stili Philosophicis.

I.

Reliquum est, vt de fundamentis stili Fundamenta philosophica stili. PHILOSOPHICIS dicamus. Quemadmodum enim fundamenta *grammatica* & *rhetorica* ad orationis structuram atque ornatum; ita *philosophica* ad eiusdem materiam pertinent. Verba enim, quantumuis ornata, in vanam abibunt loquacitatem, nisi sententiae illis subsit, tanto verborum adparatu dignae *).

*) Praeclare hunc locum tractant CICER. *de orat. I, 19. seq.* e recentioribus M V R E T. *Part. I. orat. IV.* vbi de philosophiae atque eloquentiae coniunctione praecclare disserit.

II.

PHILOSOPHICA *) ergo stili cultioris fundamenta voco, quaecumque sententias Quidnam per illa intelligatur? veras, & rectae rationi consentaneas orationi suppeditant.

**) Paullo latius itaque hic patet *philosophiae* nomen, quo omnes disciplinas atque artes, materiam stilo suffecturas, intelligo. Praecipue tamen huc pertinent *logica*, *philosophia moralis*, *ius naturae* & *politica*, quibus carere

haud posse eloquentem, omnes eruditi fatentur.

III.

Quotupli-
cia sint?

Duorum vero generum sunt fundamenta philosophica. Alia enim *singularibus periodis*; alia *integris argumentis* suppeditant materiam.

IIII.

Ad ampli-
ficandam
orationem
facit defi-
nitio.

Ad amplificandam orationem plurimum facit I. DEFINITIO *), quae, dici non potest, quantum ornet orationem **). Definitiones vero non aliunde, quam ex philosophia, petendae sunt.

*) Caue vero existimes, definitiones illas vocabulis philosophicis & technicis concinnatas, cultiori inferendas esse orationi. Tum demum placebunt, si verbis lectissimis ornatissimisque proferantur. Neque tamen oratores eam semper sectantur *ἀκριβειαν*, quam in philosophis exigimus, sed plerumque vel per *causas*, vel per accidentia siue adiuncta, rem describunt. Sic CICERO pro *Cluent.* dicturus Milesiam quamdam mulierem, partu sibi medicamentis abacto, capitis esse damnatam, elegante definitione filii utitur, atque hanc concinnat periodum: *Nec iniuria, quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiae, designatum reipublicae ciuem sustulisset.* Ex quo exemplo patet, plures nonnumquam definitiones, aut si mauis descriptiones, veluti per congeriem accumulari. Nec minus elegans est illa definitio CICER. *Philipp. I.* 12. *Est autem gloria, laus recte factorum, magnorumque in rempublicam meritorum, quae cum optimi cuiusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur.* CASSIN. lib. IV. cap. 13.

vocat huiusmodi definitionem per synonymiam, additque exemplum: *Quid enim est aliud liliū, quam terrae ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, pulcritudo radiis suauiter emicantibus fulgurans?* Eodem exemplo olim vel SAPPHO vel ACHILLES TATIVS ἰο-
sam γῆς κόσμον φυτῶν ἀγλαΐσμα ὀφθαλμὸν αἰδέων,
terrae ornamentum, plantarum decus, oculum flo-
rum adpellauit.

**) Tria vero potissimum definitionum genera, in cultiore oratione commendantur. Primum rhetoribus vocatur ἀρνήσις, alterum ἀφαίρεσις, tertium σύγκρισις. I. ΑΡΝΗΣΙΣ siue NEGATIO est, quum vera genera, verasque proprietates tollimus. CICERO pro Cluent. *At quae mater? quam coecam crudelitate & scelere ferri videtis: cuius cupiditatem nulla umquam turpitudine retardauit, quae vitiis animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea stultitia, ut eam nemo hominem, ea vis, ut nemo feminam; ea crudelitas, ut nemo matrem adpellare possit.* II. ΑΦΑΪΡΕΣΙΣ siue REMOTIO, quum res differentes tollimus, proprias subiungimus. CIC. Philipp. I, 12. *Credo enim vos homines nobiles, magna quaedam spectantes, non pecuniam, ut quidam nimis creduli suspicantur, quae semper ab amplissimo quoque clarissimoque contempta est, non opes violentas, & populo Romano minime ferendam potentiam, sed caritatem ciuium & gloriam concupisse, est autem gloria laus recte factorum, cet.* III. ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ siue CONTENTIO, quum simul contraria siue opposita exprimimus. CIC. Phil. II, 44. *Et nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. Sed inter pacem & seruitutem plurimum interest. Pax est tranquilla libertas, seruitus malorum omnium postremum, non modo bello, sed morte etiam repellendum.* Conf. BYGHNER. de commut. rat. dicen-

di II, 3. 1. At sunt tamen alia quoque oratoriarum definitionum genera. Aliquando enim res definitur per PARTES suas: LACTANT. Inst. II, 5. *An Archimedes Siculus concauo aere similitudinem mundi ac figuram potuit machinari, in quo ita solem ac lunam composuit, ut inaequales motus, & caelestibus similes conuersionibus singulis quasi diebus efficerent, & non modo accessus solis & recessus, vel incrementa deminutionesque lunae, verum etiam stellarum vel inerrantium vel vagarum dispares cursus orbis ille, dum veritatur, exhiberet? Deus ergo illa vera non potuit machinari & efficere, quae potuit sollertia hominis imitatione simulare?* Aliquando per CAUSAS & EFFECTVS. Hoc modo enim pestem definit VIRGIL. lib. III. Aen. v. 137. seq.

- - Subito cum tabida membris
Corrupto caeli tractu miserandaque venit
Arboribusque satisque lues, & lethifer annus.
Liquebant dulces animas, aut aegra trahebant
Corpora: tum steriles exurere Syrius agros.
Arebant herbae & victum seges aegra negabat.

Definitiones per ACCIDENTIA & SIMILITVDINEM, addit CAVSSIN. lib. III. cap. 20. seq.

V.

Et diuisio. Nec minus ornatam periodum reddit II. DIVISIO *). Saepe enim vel totum in partes, vel genus in species partitur orator, ut tanto vberior grauiorque fiat oratio. Optimas vero diuisiones suppeditare philosophiam **), nemo, nisi rerum omnium ignarus, ignorat.

*) Exemplum dabit MVRET. Part. I. orat. VII. Dicturus is erat, philosophiam moralem non ad adparentem, sed ad veram felicitatem esse

esse comparatam. At quum ex philosophia didicisset, adparentia illa bona vel utilia, vel honesta, vel iucunda videri, diuisione illa utitur, atque inde hanc concinnat periodum: *Non enim philosophia sibi opes ac copias, quae & saepe possessoribus suis exitio sunt, & tam multis casibus eripi possunt; non honores & imperia, quae, quod concupierint, multi; quod adspersus sit, nemo umquam vituperatus est; non quidquam denique proponit eiusmodi, quo & carere sine probro, & abundare sine gloria, liceat: sed eam, ad quam omnes adspirant, quam sibi votis omnibus expetunt, ad quam omnes suas actiones, omniaque consilia referunt, felicitatem.*

**) Non tamen & hic partes tantum enumerari, sed singularum vel definitiones vel attributa quaedam recenseri solent. Sic CICERO de offic. I, 4. quum e Stoica philosophia didicisset, quatuor esse virtutes cardinales, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam: singulares definitiones vna hac eaque elegantissima, periodo complectitur: *sed omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri, sollertiaque versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendoque suum cuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excelsi atque inuicti magnitudine ac robore: aut in omnium, quae sunt, quaeque dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia.*

VI.

Sic etiam CAVSSAS rerum, ipsasque rationes, & argumenta oratori sufficit philosophia *). Iis vero quam maxime ad periodos causales concinnandas opus est **).

*) Philosophia enim quum sit solida veri

H s bo

Et causae.

bonique cognitio, non solum πᾶσι, verum etiam πᾶσι δίοτι, inuestigat. Nam scire est rem per causas nosse.

**) Periodi causales nascuntur, si propositiones suis muniuntur rationibus. Rationes vero solidissimas suppeditat philosophia. Exemplo sit elegantissima periodus apud CICERON. de amicit. cap. 11. Propositio eius haec est: nulla est excusatio peccati, si amici causa peccaueris. Eam hac solidissima ratione fulcit: Nam quum conciliatrix amicitiae virtutis opinio fuerit: difficile est amicitiam manere, si a virtute defeceris.

VII.

Nec non
effectus &
adiuncta.

Sed & EFFECTVS & ADIUNCTA rerum, quibus saepe egregie amplificatur periodus, e philosophia petuntur *).

*) Mira est eiusmodi periodorum elegantia, si rem veluti viuis coloribus depingere, atque ob oculos ponere velis. Effecta enim & adiuncta, quum maxime incurrant in sensus, tam luculentam reddunt orationem, vt rem non audire nobis, sed oculis usurpare videamur. Insignem haec vsum habent in describendis personis, quarum χαερατῆρες non nisi ex interiore philosophia morali peti possunt. Quam accurata est descriptio Catilinae apud SALLVST. Catil. cap. 5. Corpus patiens inediae, vigiliae, algoris, supra quam cuique credibile est, animus audax, subdolus, varius, cuius rei libet, simulator ac dissimulator, alieni adpetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus: satis loquentiae, sapientiae parum. Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat. Sic SENECA de ira I, 1. iracundiae turpitudinem exaggeraturus, effectus & adiuncta furoris & irae inter

inter se contendit; nam ut parentium certa indicia sunt, audax & minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquietae manus, color versus, crebra & vehementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant & micant oculi, multus in ore toto rubor, exaestuante ab imis praecordiis sanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens articulorum se ipsos torquentium sonus, gemitus mugitusque, & parum explanatis vocibus sermo prae-ruptus, & complosae saepius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnasque minas agens, foeda visu & horrenda facies, deprauantium se atque intumescantium. CICERO de mansuetudine in orat. pro M. Marcello 3. animum vincere, cet. iudico.

VIII.

Nec minus CONTRARIA *) & CON-
 DITIONES **), quibus ad construendas
 periodos saepe opus est, e philosophia mu-
 tuanda sunt.

Itemque
 contraria
 & condi-
 tiones.

*) Sic praeclare sapientiam & curiosita-
 tem seiungit CIC. de finib. V, 18. omnia quidem
 scire, cuiusque modi sint, cupere, curiosorum:
 duci vero maiorum rerum contemplatione ad cu-
 piditatem scientiae, summorum virorum est pu-
 tandum.

**) In conditionibus quantum momenti
 sit positum, nemo ignorat. Quidquid enim ad-
 firmari negarique potest, non absolute, sed cer-
 ta sub conditione verum est. Quatenam vero
 sint singularum veritatum conditiones, id qui-
 dem philosophia docet. Sic CIC. de offic. I, 29.
 ostensurus, qua conditione iocari liceat: Ludo
 autem & ioco, inquit, uti illo quidem licet,

*sed sicut somno & quietibus ceteris, tum, quum
grauibus seriisque rebus satisfecerimus.*

VIII.

Sententiae
etiam
philoso-
phia pe-
rendae.

Idem dicendum de SENTENTIIS *).
quae vix ullam vel venustatem vel dignitatem
habent, nisi ex intima philosophia depro-
mantur.

*) Sane, qui maxime ob sententiarum
grauitatem concinnitatemque commendantur,
philosophi fuerunt, veluti e Graecis EPICHAR-
MVS & EVRIPIDES, e Latinis SENECA & PLI-
NIVS. Nec praetermittendae tamen hic sunt,
quas supra (P. I. cap. 2. §. 56. p. 144.) de SE-
NECAE sententiis dedimus, observationes. Me-
rito hic consulendus est HENR. STEPHANVS in
dissertatione elegantissima de habendo delectu sen-
tentiarum, quae γνῶμαι a Graecis dicuntur, ubi
observat, improbas plerumque esse sententias,
quae non ad philosophiae praecepta, sed ad
vulgi opinionem formentur. Tales sunt illae
MENANDRI:

Ἀπλὴν γὰρ ὡς

τὸν μὴ δυνάμενον ζῆν ἀλυσίως ἀποδανείν.

*Datus fuisset, eos, qui sua quadra vivere ne-
queunt, occidere, (quam pauperibus stipem da-
re.) nec non PLAVTI:*

*Enimvero dii nos, quasi pilas, homines ha-
bent.*

Praemissa est utilissima illa STEPHANI dissertatio
comicorum Graecorum sententiis ab eo editis
CLO LXVIII. in 16.

X.

Funda-
ta stili,
quae argu-
mentis in-
feruiunt.

Sed haec quidem praecipua sunt funda-
menta stili, quae singularibus periodis suppe-
ditant materiam. Proximum est, ut & ea,
quae

quae integris argumentis inferuiunt, consideremus. Et horum quidem tria sunt, **LOCVS COMMVNIS, SYLLOGISMVS, & ENTHYMEMA.**

XI.

LOCVS COMMVNIS est tractatio thematis moralis *) vel politici **) generalior, quae deinde ad hypothefin accommodatur ***).

Locus
communis
quid?

*) Dici non potest, quantum eiusmodi loci communes orationem. Hinc vix vlla **CICERONIS** exstat oratio paullo diligentius scripta, cui non locus communis quidam moralis intextus sit. Sic e. g. in oratione pro *Sex. Roscio* cap. 16. & 18. eleganter differit de laudibus vitae rufficae: cap. 23. 24. praecclare ex philosophia morali disputat, possitne parricida tranquillo animo esse? & an tama nefandum crimen praesumatur? In oratione pro *T. Annio Milone* cap. 16. tractatur locus communis de modamine inculpatae tutelae. In orat. pro *Marcello* cap. 2. & sequentibus demonstrat, maiorem esse clementiae, quam rerum bello gestarum, laudem. Talium locorum communium plenae sunt **CICERONIS, PLINII, & recentiorum quoque oratorum**, veluti **MVRETI, MAIORAGII, & BVCHNERI** orationes.

) Nonnumquam & politica themata intextuntur orationi. Sic **CICERO in orat. pro *Sex. Roscio* cap. 20. eleganter disputat, qua lege accusatores tolerandi sint in republica? Plura occurrunt in **BVCHNERI** panegyricis. Exempli loco esse poterit oratio *V.* ubi p. 133. differit de studiis iuuenilibus principum; p. 135. de utilitate peregrinationum; p. 136. de virtute vxoris principis;

pis ; p. 159. an quis suam sibi possit fingere fortunam? cet.

***) Paulo aliter itaque loci communis vocabulum accipit APHTHON. Progymn. VII, 1. dum eum vocat λόγον αὐξητικὸν τῷ προσόντων τινὶ καλῶν ἢ κακῶν, orationem augentem ea, quae in aliquo sunt bona vel mala. Alius enim est locus communis oratorius, de quo nos hoc loco : alius progymnasticus, de quo APHTHONIVS agit.

XII.

Quomodo
elabore-
tur.

Ceterum locus communis quisque constat THESI & AETIOLOGIA. Accedit nonnumquam ILLUSTRATIO a simili, comparatione, exemplis, contrario, testimoniis *). Quo vero ordine haec omnia proponenda sint, in oratoris positum est arbitrio **).

*) Exemplum dabimus, locum communem CICERONIS de accusatoribus improbis, qui in oratione pro Sex. Roscio c. 20. Hic

I. THESIS praemittitur. Interest reipublicae, ut multi sint accusatores, dummodo non calumnientur. Hanc thesin ita profert CICERO: accusatores multos esse in civitate, utile est, ut metu contineatur audacia. Verum tamen hoc ita est utile, ut ne plane illudamur ab accusatoribus. Accedit statim

II. AETIOLOGIA. Innocens est quispiam, verumtamen, quamquam abest a culpa, suspitione non caret. Tametsi miserum est, tamen ei qui accuset, possum aliquo modo ignoscere. Quum enim aliquid habeat, quod possit criminosè ac suspiciosè dicere, aperte ludificari, & calumniari sciens non videtur. Quare facile omnes patimur esse quam plurimos accusatores, quod innocens, si ac-
cusa-

cusatus sit, absolui potest: nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest. Utilius est autem, accusari innocentem, quam nocentem causam non dicere. Sequitur

III. ILLUSTRATIO, petita

I. a simili. Anseribus cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, ut significant, si fures venerint. At fures internoscere non possunt, significant tamen, si qui noctu in Capitolium venerint, & quia id est suspiciosum, tamen etsi bestiae sint, tamen in eam partem potius peccant, quae est cautior. Quod si luce quoque canes latrent, quum Deos salutatum aliqui venerint: opinor, iis crura suffringentur, quod acres sint, etiam tum, quum suspicio nulla sit. Simillima est accusatorum ratio. Alii vestrum anseres sunt, qui tantummodo clamant; nocere non possunt. Alii canes, qui & latrare & mordere possunt. Cibaria vobis praebere videmus. Vos autem maxime debetis in eos impetum facere, qui merentur. Hoc populo gratissimum est. Deinde si vultis, etiam tum, quum verosimile erit, aliquem commisisse, in suspicione latratote, id quoque concedi potest.

II. a ritu antiquo, calumniatorum frontibus litteram K inurendi. Sin autem sic agetis, ut arguatis aliquem patrem occidisse, neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo, & tantummodo sine suspicione latrabitis: crura quidem vobis nemo suffringet, sed si ego hos bene novi, litteram illam, cui vos usque eo inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut postea neminem alium, nisi fortunas vestras, accusare possitis. Aliquando tamen omittitur illustratio, eiusque loco confectarium aliquod additur. Exemplum habes apud SCYVARZ. de orat. concinna §. 29. Seligemus vnum, quod p. 33. attulit:

THESIS: Ille neutiquam dives est, qui neque finem habet cupiendi, neque modum statuit utendi.

AETIOLOGIA: Nam & multum desiderare egen-
tis est signum, & nihil parcere egestatis
initium.

CONSECTARIUM: Adeo ut malim paucis in-
cunde frui, quam magnas opes immoderato
animo vel adpetere, vel prodigere.

**) Idem sane CICERO in orat. pro Arch. lo-
cum communem de optimarum artium studiis
ita disponit, ut illustrationem aetiologiae partim
praemittat, partim subiungat.

I. THESIS. Ego multos homines excellenti
animo ac virtute fuisse, & sine doctrina, natu-
rae ipsius habitu prope diuino per se ipsos &
immoderatos & graves extitisse, fateor. Etiam il-
lud adiungo, saepius ad laudem atque virtutem
naturam sine doctrina, quam sine natura valuis-
se doctrinam. Atque idem ego contendo, quum
ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ra-
tio quaedam conformatioque doctrinae: tum illud
nescio quid praeclarum ac singulare solere exsistere.

II. ILLUSTRATIO petita ab exemplis. Ex
hoc esse hunc numero, quem patres nostri vide-
runt, diuinum hominem, Africanum: ex hoc C.
Laelium, L. Furium, modestissimos homines &
continentissimos: ex hoc fortissimum virum, & il-
lis temporibus doctissimum, M. Catonem illum se-
nem: qui profecto si nihil ad percipiendam colen-
damque virtutem litteris adiuvarentur, num-
quam se ad earum studium contulissent.

II. AETIOLOGIA.

I. Quod si non hic tantus fructus ostendere-
tur, & si ex his studiis delectatio sola peteretur:
tamen, ut opinor, hanc animi remissionem huma-
nissimam ac liberalissimam iudicaretis. Nam cete-
rae neque temporum sunt, neque aetatum om-
nium

nium, neque locorum. Haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur.

2. Quod si ipsi haec neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus; tamen ea mirari deberemus, etiam quum in aliis videremus.

III. ILLUSTRATIO nova. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? qui quum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem videbatur omnia mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus celeritatemque ingeniorum negligemus?

XIII.

Quum vero oratio constet argumentis, argumentaque syllogismis concludantur: facile patet, usum plane incredibilem esse SYLLOGISMI oratorii. Languida enim nervisque suis destituta videbitur oratio, quantumvis ornata, quae eiusmodi syllogismis non constat *).

Vsus syllogismi oratorii.

*) In alia omnia quidem ire videri posset QUINCTILIANVS Instit. orat. V, 14. dum ita praecipit: Namque ego ut in oratione syllogismo quidem aliquando uti nefas non duco, ita constare totam aut certe confertam esse adgressionum & enthymematum stipatione, minime velim. Dialogis enim ac dialecticis disputationibus erit similior, quam nostri operis actionibus, quae quidem inter se plurimum differunt. Sed facile patet, non de oratoriis syllogismis eum loqui, sed de dialecticis, quos nemo paullo prudentior in elegantiore oratione tolerauerit. Hinc statim addit:

dit: Nobis ad aliorum iudicia componenda est oratio, & saepius apud omnino imperitos atque aliarum certe ignaros litterarum loquendum est; quos nisi & delectatione allicimus, viribus trahimus, & nonnumquam turbamus adfectibus, ipsa, quae iusta ac vera sunt, tenere non possumus. Locuples & speciosa vult esse eloquentia, quorum nihil consequetur, si conclusionibus certis & crebris & in unam prope formam cadentibus concisa, & contemptum ex humilitate, & odium ex quadam servitute, & ex copia satietatem & ex amplitudine fastidium tulerit. Nos ergo, quum non de contortis conclusiunculis, quales in dialecticis disputationibus vibrantur, sed de syllogismis copiosis & vberioribus, qui non in unam formam cadunt, loquamur: facile possumus QVINCTILIANO conciliari.

XIIII.

Quid sit?

Est vero syllogismus oratorius iusta ratiocinatio, cuius singulae partes ita deducuntur atque amplificantur, ut syllogismi materia ac forma in tanta verborum copia latitans non nisi ab eruditis possit animadverti *).

*) Sic CICERONIS oratio pro Sex. Roscio paene tota ex syllogismis composita est. Sed eos tamen, nisi ostendatur dispositio, vix quisquam lectorum animadvertet. Immo aliquando adeo multis verbis involuitur syllogismus, ut, syllogismum proferri, nemo animadvertat, maxime si perturbatiore ordine collocantur propositiones. Exemplo id demonstravit ANTON. RICCOBON. in comment. ad Aristotelis lib. I. cap. 2. de arte rhetor. p. 57. CICER. orat. pro Coelio cap. 19. 20.

In Coelio nulla est luxuries: est enim deditus opti-

optimarum artium studiis, quo in hominum genere nulla luxuries esse solet.

Hic primo **CONCLUSIO** est, quam ita **CICERO** proponit: At vero in *M. Coelio* nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum aes alienum, nulla conuiuiorum ac lustrorum libido, quod quidem vitium ventris & gutturis non modo non minuit aetas hominibus, sed etiam anget. Amores autem & hae deliciae, quae vocantur, quae firmiore animo praeditis diutius molestae non solent esse, (mature enim & celeriter deflorescunt,) numquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt. Conclusioni **MINOREM** propositionem, seu adsumtum subiungit **CICERO**: Audistis, quum pro se diceret, audistis antea, quum accusaret, genus orationis, facultatem, copiam sententiarum, atque verborum, quae vestra prudentia est, perspexistis. Atque in eo non solum ingenium elucere eius videbatis, quod saepe etiam, si industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus: sed inerat, nisi me propter benevolentiam forte fallebat, ratio, & bonis artibus instituta, & cura & vigiliis elaborata. Denique & **MAIOR** propositio subiungitur, cuius ἀξίωμα talis est: Atque scitote, indices, eas cupiditates, quae obiiciuntur *Coelio*, atque haec studia, de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse. Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, saepe nimia copia, inopia etiam nonnumquam impeditus, hoc quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando, possit sustinere.

XV.

Ceterum **SYLLOGISMVS** oratorius ita Quomodo elaboratur, vt singulis propositionibus, labore-
 tur? quas praemissas vocant, subiiciatur vel
AETHIO.

AETIOLOGIA vel **ILLVSTRATIO**, vel **utraque** *). Quo ordine tum propositiones, tum membra illa, disponenda sint, denuo in oratoris positum est arbitrio **).

*) Sic Sextum Roscium Amerinum defensus **CICERO**, non cadere in illum parricidii suspicionem hoc syllogismo ostendit:

Quicumque parricidii suspectus est, is audacissimus sceleratissimusque sit oportet.

Non autem huius notae est Sextus Roscius.

Non ergo est parricidii suspectus.

Maiori propositioni statim addit *aetiologiam*. Est enim crimen horrendum: ut & *illustrationem* a testimonio: vultu saepe laeditur pietas. Minorem etiam **CICERO** probat atque illustrat per *μερομὸν*, ostenditque, Roscium nec audacem esse, nec luxuriosum, nec avarum. Ipsam **CICERONIS** *ἐπεγασίαν* statim subiiciemus.

) Non ergo ordinem naturalem seruandum semper existimamus. Magna hic oratori relicta est libertas. Exemplo paullo ante adducto rem illustrabimus. **CICERO syllogismum suum procul dubio ita animo conceperat.

I. MAIOR. Quicumque suspectus est parricidii, eum audacissimum sceleratissimumque esse oportet.

1. *Aetiologia*: Est enim crimen horrendum.

2. *Illustratio*: Quum enim vultu laedatur pietas: quanto magis parricidio?

II. MINOR: Sextus Roscius non est talis.

Aetiologia & illustratio per μερομὸν.

Non est *audax*, nec *luxuriosus*, nec *avarus*.

III. CONCLUSIO. Ergo non suspectus est parricidii.

At in elaboratione alio ordine vtitur. *Aetio-*
lo-

logiam enim atque illustrationem ipsi maiori propositioni praemittit hoc modo:

I. Aetiologia maioris. Occidisse patrem Sextus Roscius arguitur. Scelestum, Dii immortales, ac nefarium facinus, ac eiusmodi, quo uno maleficio scelera omnia complexa esse videantur.

II. Illustratio maioris. Etenim, si, (id quod praeclare a sapientibus dicitur,) vultu saepe laeditur pietas; quod supplicium satis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit patri, pro quo mori, ipsum, si res postularet, iura diuina atque humana cogeant?

III. MAIOR propositio. In hoc tanto, tam atroci, tam singulari maleficio, quod ita raro existit, ut, si quando auditum sit, portenti ac prodigii simile numeretur: quibus tandem te, o Eruci, argumentis accusatorem censes uti oportere? nonne & audaciam eius, qui in crimen vocetur, singularem ostendere, & mores feros, immanemque naturam, & vitam vitiis flagitiisque omnibus deditam, denique omnia ad perniciem profligata atque perdita?

III. MINOR. Quorum tu nihil in Sextum Roscium ne obiiciendi quidem causa contulisti.

Probatio & illustratio minoris per *μεγιστόν*. Patrem occidit Sextus Roscius. Qui homo? Adolescentulus corruptus & ab hominibus nequam inductus? annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet sicarius, homo audax, & saepe in caede versatus? At hoc ab accusatore ne dici quidem audistis. Luxuries igitur hominem nimirum, & aeris alieni magnitudo, & indomitae animi cupiditates, ad hoc scelus impulerunt? De luxuria purgavit Erucius, quum dixit, hunc ne in conuiuium quidem ullo fere interfuisse. Nihil autem umquam debuit. Cupiditates porro quae possunt esse in eo, qui, ut ipse accusator obiecit, ruri semper habitavit, & in agro colendo vixerit?

rit? Quae vita maxime disiuncta a cupiditate,
& cum officio coniuncta.

VI. CONCLUSIO. Quae res ergo tantum
istum furorem Sexto Roscio obiecit?

Eadem libertate oratores etiam minorem ma-
iori propositioni, aut utrique conclusionem prae-
mittunt. Id quod, nisi brevitati studeremus,
facile posset exemplis quam plurimis demon-
strari.

XVI.

Enthyme-
ma orato-
rium.

Quum vero non semper utraque prae-
missarum ad rei demonstrationem videatur
necessaria: non raro alterutra omittitur, &
tunc quidem e syllogismo fit ENTHYME-
MA oratorium *).

*) Non ergo singularia quaedam praece-
pta exigit ENTHYMEMA. Vid. QUINCTIL.
lib. V. Inst. orat. c. 14. Hoc vno enim a syllo-
gismo oratorio differt, quod alterutra praemis-
sarum omittitur. Vbi recte observat ARISTOT.
de arte rhetor. lib. I. cap. 2. eam omittendam
esse propositionem, quae iam satis nota sit au-
ditoribus. Εἰ γὰρ ἡ τι τῶν γνωρίμων, ἡ δὲ δεῖ
λέγειν, αὐτὸς γὰρ τὸ πρὸς ἑαυτὸν ὁ ἀκροατὴς. Si
enim aliquid sit horum notum, non oportet di-
cere. Ipse enim id supplet auditor. Altera,
quae reliqua est, eadem ratione elaboratur,
quam in syllogismis oratoriis paullo ante osten-
dimus.

PARS SECVNDA

SPECIALIS.

DE VARIIS SCRIPTORIBVS IN SOLVTA ORATIONE VSITATIS.

CAPVT PRIMVM.

De Epistolis.

I.

E conscribendis epistolis innume-
ri ferme praecepta satis proluxa
dederunt*): sed, mea quidem
sententia, paucissimi fecerunt ope-
rae pretium. Quum enim plerique episto-
las certis regulis adstringere ausi sint: prae-
stantissimae optimorum auctorum epistolae,
opera quippe extemporali scriptae, longif-
sime ab illis regulis discedunt **). Ex quo
consequitur, vt aut epistolas CICERONIS,
PLINII aliorumque innumeras proscribendas,
aut praecepta illa epistolographica parui
aestimanda iudicemus.

Pleraeque
institutio-
nes episto-
licae nul-
lius mo-
méti sunt.

*) E veteribus de epistolis conscribendis
nonnulla commentati sunt DEMETR. PHAL. *de*
eloquent. & GREGOR. NAZIANZ. *epistola singulari*,
quam seorsum cum AD. THEODORI SIBERI *commen-*
tario prodiisse nouimus *Vitemb.* Cl. I. CCVIII. 8. Post
renatas litteras eiusmodi prodire libelli, e qui-
bus

bus palmam reliquis praeferunt IO. LUDOVICI
VIVIS *de conscribendis epistolis*, Colon. MDLXXXVI.
8. DESID. ERASMI & CONR. CELTIS eiusdem tituli
libelli, Colon. MDLXXIII. 8. ROB. BRITANNI
ratio conscribendarum epistolarum, Lutet. Paris.
MDXLV. 8. IO. DESPAVTERII *Ars Epistolica*,
Lutet. Paris. MDXXXV. 8. HENR. FARNESII
de imitatione Ciceronis, seu de scribendarum epi-
stolarum ratione, Antu. MDLXXI. 8. MELCH.
IVNII *scholae rhetoricae de contexendarum epi-*
stolarum ratione, Argent. MDLXXXVII. 8. IVSTI
LIPSII *Institutio epistolica*, Antu. MDCCV. 4.
DAN. GE. MORHOFII *collegium epistolicum*, Lu-
becae MDCCXVI. 8.

**) Solent enim eiusmodi auctores certas
tradere regulas de quarumvis epistolarum argu-
mentis & dispositione, quas tamen nemo vete-
rum adcurate observavit, neque hodiernum quis-
quam eruditorum observat. Hinc si gratulato-
riam quamdam CICERONIS epistolam contuleris
cum praeceptis IO. PHIL. HORSTII, SAM. SCHMI-
DII, aliorumque scriptorum: non observabis,
ad ista praecepta se adstrinxisse liberum CICE-
RONIS ingenium. Alii formulas epistolicas col-
legerunt, veluti HENR. ANRINGIVS in *medulla*
variarum, earumque in orationibus usitatissima-
rum connexionum, Ienae, MDCCLVIII. 12.
HANNARDVS GAMERIVS MOSAEVS in *auctoritatibus*
Ciceronis, Col. MDCLXXVII. 8. MICH. NEANDER
in *epist. familiarium formulis*, Lips. MDXCII.
8. IAC. PONTANVS in *centuria epistolicarum for-*
mularum, Coloniae 8. GABR. PRATEOLVS in *flo-*
ribus & sententiis scribendisque formulis illu-
strioribus ex Cicerone, Paris. MDLXXVII. 16.
ANDR. REYHERVS in *florilegio epistolico*, Gothae,
MDCLXVI. 8. IO. STARKIVS in *thesauro epi-*
stolari locorum & formularum epistolicarum,
Hamb. MDCCXI. 8. CAR. VIRVLVS in *formu-*
lis

*lis epistolarum, Paris. clōccccclxxxx. & alii complures, sed, qui in haec formularum dumentra se relegari patiuntur, iis merito acclamaue-
ris illud HORATH:*

O imitatores, seruum pecus!

Liberrima est epistolas conscribendi ratio, sunt enim epistolae familiare inter absentes colloquium. Atqui familiares sermones regulis & formulis se circumscribi haud patiuntur. Ex quo consequitur, ut quo simpliciora breuioraque sunt praecepta epistolica, eo meliora iudicanda sint.

II.

Epistolae eruditorum Latinae variorum generum sunt. Aliae enim de rebus philosophicis, aliae de mathematicis, aliae de philologicis & criticis, aliae de theologis, iuridicis, medicis, aliae denique de historicis conscribuntur. Quas omnes, quum non tam epistolae, quam dissertationes, videantur, nec tam elegantiam, quam acumen eruditionemque & diffusam lectionem, ostentent, huc plane non pertinere arbitramur.

Varia epistolae genera.

philosophicis) Tales sunt epistolae SENECAE quas si dissertationes philosophicas ac morales dixeris, non errabis, ex mea quidem sententia. Vnde non dubito eorum accedere sententiae, qui SENECAE eas non ad Lucilium misisse, sed animi causa, prout quidque in mentem venerat, in chartam coniecisse, existimant. Tales etiam sunt Epistolae BERN. BALDI Mediol. clō clōlviii. 8. CONR. ROVILLII, Genem. clō clōx. cum reliquis operibus, REN. DES CARTES, Amst. clō clōclxviii. 4. HONORATI FABRI, Franc. clō clōclxxiii. 12. MARS. FICINI, Florent.

Hein. Fund. Stili Cult.

I

clō

CLCCCCCLXXXV. 4. IAC. HORSTII, Lips.
 CLCLXXXV. 8. aliaeque complures,

mathematicis) Veluti epistolae MATTHIAE
 BERNEGGERI, & IO. KEPLERI mutuae, Arg.
 CLCLXXII. 12. GVIL. SCHICKARDI & MAT-
 THIAE BERNEGGERI, Arg. CLCLXXIII. 12.
 aliaeque,

philologicis) Huc pertinent epistolae ROE. MA-
 RESII, Par. CLCLXIII. 8. & Lips. CLCLXXXVII.
 12. RICH. DE BVRI, Franc. CLCLX. 8. & IO.
 CASELII, Helmst. CLCLXXIII. 8. & Hamb.
 CLCLXXVIII. 8. IANI DRVSI, IO. CORASII, IV-
 STI LIPSII, ALDI MANVTII & IANI PARRHASII
quaesita per epistolas, cetera,

criticis) In rebus criticis occupantur plerae-
 que epistolae SCALIGERORVM, IS. CASAVBONI,
 CL. SALMASII, CL. SARRAVII, TH. REINESII ad
Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Bosium,
 FORT. LICETI, IVSTI LIPSII, CAEL. CALCAGNINI,
 TAN. FAERI, IANI GRYTERI, IO. VVOVVERII &
 variae illae virorum doctorum, quarum sylla-
 gen tomis V, in forma maiori quarta publici
 iuris fecit V. C. PETRVS BYRMANNVS, Leidae
 CLCCXXIII. XXVII,

theologicis) Quales sunt epistolae pleraeque
 HIERONYMI, AVGVSTINI aliorumque patrum, &
 e recentioribus IO. LAVNOII, M. ANT. FLAMI-
 NII, aliaeque complures,

iuridicis) In iuridico argumento saepe ver-
 santur viri generosi GREG. MAIANSII *Epistolarum*
libri VI. qui prodierunt *Valentiae Edetanorum*
 CLCCXXII. 4. in quibus orationis nitor cum
 serum, quas explicat, praestantia certare vi-
 detur,

historicis) Quo pertinent epistolae AVG. GISL.
 BYSPEOVII, HERM. CONRINGII, MELCH. GOLDA-
 STI, HVG. GROTH, HVB. LANGVETI, ANGLERII,
 SRORC. PALLAVICINI, ANDE. CHRYSOST, ZALVS-
 KII,

κπ, & aliorum. Nuper, v. alia omittam exempla, varias Galliae cisalpinæ & transalpinæ antiquitates eruditis epistolis explicauit SCIP. MAF-
FEIVS, Veronensis, quæ prodierunt sub titulo:
*Galliae antiquitates quaedam selectæ atque in
plures epistolas distributæ*, Veron. Cl. Io. CCXXIII.

III.

Magis huius loci sunt epistolæ, quæ Quæ huc
pertineant?
non eruditionis ostentandæ, sed testandi
amoris aut animorum conciliandorum caus-
sa scribi solent: in quo genere scribendi
CICERO, PLINIUS, PAVLLVS, MANVTIVS, MAR-
CVS ANTONIVS MVRETVS, LATINVS LATINIVS,
IANVS NIC. ERITHRAEVVS, PETRVS CVNAEVVS re-
gnant*).

CICERONI in omni epistolarum genere non Cicero.
temere vllus comparandus est. Sane in *epistolis
ad diuersos* incomparabilis eloquentia, in *episto-
lis ad Atticum* insignis prudentia & adfectus
vbique elucet, facileque adparet, CICERONEM,
siue iocari, siue irasci, siue permouere malue-
rit, omnes alios longo post se intervallo reli-
quisse. Vid. HENR. STEPHANI *dissert. de varia
epist. Ciceron. genere*. Merito ergo epistolæ il-
lae incomparabiles assidua lectione in succum
& sanguinem vertendæ, nec vñquam e mani-
bus deponendæ sunt. Quem fructum inde ce-
perit HERM. BVSCHIVS, ostendit IO. FREINSHEM.
orat. III. p. 46.

PLINII epistolæ succinctæ & festiuæ, fa- Plinius.
cetae & acutæ: & concinnis sententiis distin-
ctæ, mirifice placent viris ingeniosis. Sed sti-
lum tamen hunc non omnes decere, nec om-
nibus conuenire ingeniis, palam est. PLINIUS,
inquit LVD. VIVES, *doctis atque acutis ingeniis
mirifice est aptus, qui scholasticas inter se mit-*

tunt epistolas & umbraticas, quibus oportet plus ornatus & condimenti adiungi, quando rebus non perinde nituntur. Adde MORHOF. *Polyhist.* I. 1. 13. 20. p. 300. Tomo I.

Manutius,

MANVTIO nemo accuratius Ciceronianam dictionem expressit. Longius tamen abest a Ciceronis vigore & prudentia. Vnde eius epistolae ornatae quidem, at a rebus plane inopes adparent. Quae forsitan causa est taedii illius, quod CÆSP. SCIOPPIO iudice, legentibus MANVTIVM obrepere soleat. Recentissima & optima editio est KRAVSIANA. Elegantissimam eius epistolam, quam MARQ. GVDIVS omnium epistolarum PAVLI MANVTII reginam vocare solebat, e bibliotheca huius viri docti edidit MORHOF. in *Polyhist.* I, 1. 25. 41. p. 345. Tomo I.

Muretus.

Qui Paulo Manutio deesse videtur vigor & spiritus, M. ANT. MVRETO plane est admirandus, ut hunc ego inter recentiores reliquis omnibus anteponere non dubitem. Quod iudicium etiam est IANI NICII ERYTHRAEI in *Pinacoth.* I. 5.

Latinus.

Prodierunt LATINI LATINII epistolae Romae Clō Io cxxxviii. 4. & praeter rerum varietatem ob Latinitatis nitorem quam maxime commendantur.

Frythraeus.

IAN. NIC. ERYTHRAEVS, vel potius, qui sub eo nomine later, Io. VICT. ROSCIUS, Romanus, in eloquentia Latina adeo excelluit, ut in arte sua iure Roscius dicatur. Prodierunt epistolae eius admodum nitidae atque urbanae, Colon. Clō Io cxlv. 8. aliquot voluminibus, quae acutissimo GABR. NAVDEO adeo se probant, ut eas PETR. BEMBI & ANG. POLITIANI epistolis longe anteponat. Vid. NAVD. *epist.* 66.

Cvnaeus.

Eloquentiae laudem etiam non denegaveris epistolis PETRI CVNAEI, quas nuper edidit vir publico rei litterariae bono natus PETR.

BVR-

BYRMANNVS Lugduni Batavorum MDCCCXXV. 8.

*) Aliquam stili elegantiam prae se ferunt epistolae ANGELI POLITIANI: PETR. BEMBI, ERASMI Roterodami, IOACH. CAMERARII, ROG. ESCHAMI, IVSTI LIPSII, DOM. BAYDII, AVG. FUCHNERI, IO. GEO. GRAEVII, CONR. SAM. SCHVRTZFLEISCHII, sed quum horum plerique singulare quoddam dicendi genus adfectarint, quod non est publici saporis, legendi potius, quam imitandi, mihi quidem, videntur.

III.

Ceterum epistolae Latinae, quibus hodie utimur, vel *familiares* sunt, vel *elaboratiores*. Illae plures plerumque res complectuntur*): hae de vno themate exarantur diligentius**).

Quotupl.
ces?

*) Solent enim familiares, si quando colloquuntur, de variis rebus inter se confabulari. Quae colloquia, quum imitentur epistolae, mirum haud est, si & illae de pluribus rebus agant. Tales sunt pleraeque CICERONIS epistolae ad Atticum. Exemplum vide lib. XV. epist. 25.

**) Huc pertinent epistolae *gratulatoariae*, *gratiarum actoriae*, *petitoriae*, *commendatitiae* & cet. Per has enim totas regnat vna eademque propositio primaria, adeoque adhibitis argumentis, diligentius elaborari solent. Sic CICERONIS epist. ad diuers. XI, 22. tota est commendatitia, epist. 12. lib. V. tota petitoria, eaque elegantissima. Vberiore catalogum, in quo singulae CICERONIS aliorumque epistolae ad suas classes referuntur, dederunt MELCH. IVN. de conscrib. epist. & MORHOF. in colleg. epist.

stolarum voluminibus postea editis facile augeri posset.

V.

Epistolas
familiares
conscri-
bendi ra-
tio.

In epistolis *familiaribus* primo propositiones, de quibus scribere velis, iusto ordine ponantur ob oculos *). Deinde dispi- ciatur, habeantne inter se aliquid commu- ne, an plane dissimilis sint naturae. Id enim dabit elegantem connexionem **). Considerentur porro singulae propositiones, an probari illustrariue debeant ***). Et inde si accesserit elaboratio, facile nascetur epistola familiaris elegantissima ****). Il- lud tamen observandum postremo, has epi- stolas quam maxime exigere moratum ac iocosum illud dicendi genus, de quo supe- riore capite disseruimus.

*) Exemplum omnia ista praecepta red- det dilucidiora. Sunto nobis hae propositiones.

I. *Brevisiter scribam tuo exemplo.*

II. *Fiduciam nobis magnam iniicis.*

III. *Bono ergo animo ero.*

III. *Litterarum mearum causa non expecta- bis in Italia.*

V. *Habebis pecuniam.*

VI. *Servilius tibi amicus est.*

VII. *Nos non deerimus.*

**) Connexiones vel verbales sunt, vel reales. Illae per particulas & formulas fiunt, hae a propositionum similitudine ac dissimilitu- dine petuntur. Nonnumquam tamen etiam sine connexione propositiones componuntur. Sic CR- OER. *epist. ad divers. XI. 24.* omnes istas propo- sitiones VII, quas paullo ante recensuimus, si- ne connexione ita extulit.

I. Nar-

I. Narro tibi : antea subirascebar breuitati tuarum litterarum , nunc mihi loquax esse videor . Te igitur imitabor .

II. Quam multa , quam paucis ? Te recte valere , operamque dare , ut quotidie melius : Lepidum commode sentire , tribus exercitiis quiduis nos oportere confidere .

III. Si timidus essem , tamen ista epistola omnem mihi metum abstersisset . Sed , ut mones , frenum memordi . Etenim , qui , te incluso , omnem spem habuerim in te , quid nunc putas ? Cupio iam vigiliam meam , Brute , tibi tradere , sed ita , ut non desim constantiae meae .

III. Quod scribis , in Italia te moraturum , dum tibi litterae meae veniant , si per hostem licet , non erraris : multa enim Romae . Sin aduentu tuo bellum confici potest , nihil sit antiquius .

V. Pecunia , expeditissima quae erat , tibi decreta est .

VI. Habes amantissimum Sernilium .

VII. Nos non desumus . Vale .

Dabimus tamen operam , ut & connexiones inueniamus . Inter primam & secundam propositionem similitudo quaedam adparet : scribendi rationem breuem imitabor : sed & fiduciam tuam . Inter secundam & tertiam similitudo quaedam intercedit : utrobique enim fiducia est . Inter tertiam & quartam dissimilitudo est , spes enim est morae impatiens , Brutus vero morabitur in Italia . Quarta & quinta similes aliquo modo sunt : Brutus non morari debet in Italia , nec nos in mora erimus , sed mittemus pecuniam . Tres ultimae simillimae . Nec pecunia tibi deerit , nec Sernilius , nec nos . Connexio ergo erit talis .

I. Narro tibi : antea subirascebar breuitati tuarum litterarum : nunc mihi loquax esse videor . Te igitur

II. non litteris tantum, verum etiam virtute animique magnitudine imitabor: Breuissima enim epistola tua me de tot rebus nouis, id est, de valetudine voluntateque tua & Lepidi, triumque exercituum virtute reddidisti certiore, tantamque spem iniecisti animo, ut,

III. nisi tuo exemplo optima spe fiduciaque essem, omnium mortalium sim meticulosissimus. Omnem itaque metum, si quis fuisset, ista epistola tua abstersisses; sed, ut vera fatear, iam frenum momordi. Etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te: quid nunc putas? Cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut non desim constantiae meae. Quum vero spes nihil aegrius, quam moram, ferat:

III. nolim profecto, te, litterarum mearum causa, in Italia morari. Equidem, si per hostem licuerit, non erraris: multa enim Romae. Sin aduentu tuo bellum confici potest; caue rei gerendae occasionem, mora ista tua, dimittas. Sane, ne in nobis ulla tibi mora esset,

V. pecuniam, expeditissima quae erat, tibi decernimus. Nec argentum ergo tibi deerit, nec, quod omni argento praestantius, amici.

VI. Seruilius enim habes tui amantissimum, cuius prolixam erga te voluntatem

VII. & ego non imitabor modo, verum etiam, quoad eius fieri poterit, studio officiisque meis superabo. Vale.

***) Accedunt nonnumquam actiologiae, ceu ex epistola antecedente adparet, in qua CICERO propositionem III. ratione quadam confirmat. Accedunt etiam illustrationes, veluti exempla, similia, testimonia: sed ita, ut magis per adlusionem innuantur, quam explicentur prolixius. Exemplo erit CIC. epist. ad diuers. N. 12. in qua eiusmodi illustrationes mira breuitate concinnitateque cumulas animaduertimus.

****) Exem-

****) Exemplum eiusmodi epistolae familiaris subiiciemus. Propositiones sunt sequentes:

I. *Diu admodum siluisti.*

II. *Ego iam rusticor.*

III. *Scribe ad me frequentius.*

Observatis ergo praeceptis, in ipso paragrapho explicatis, haec nascitur epistola:

I. *Tam diuturno me silentio adhuc multasti, ut, nisi te ex P. disciplina scirem prodiisse, in Pythagoraeorum castra transisse te existimarem. Quis, malum, morbus te hominem, olim loquacissimum, inuasit, ut confestim magis mutus videaris, quam piscis? Ego vero praeclare, mihi crede, ulciscar illam pertinaciam tuam, litterisque meis tanto magis te obtundam quotidie, donec odiosissimum istud silentium tuum tibi extorqueam.*

II. *Sed, heus tu, inquires, tantumne tibi otii est, ut bonas horas scribendis epistolis consumas? Est vero, & quidem plurimum. Relicto enim urbano strepitu, nuper in suburbanum illum, quem nosti, secessum, tamquam in portum, me vindicavi. Hic modo rusticor, & temporis nonnihil valetudini, nonnihil remissioni animi tribuo. Interdum, ne nihil potius agere, quam otiosus esse, videar, aliquid parturit ingenium, sed, ut ille ait, plenum ruris & inficetiarum.*

III. *Ne ergo me urbanae elegantiae plane capiat obliuio: fac, quaeso, ut a te litteras & frequentissimas, & quales tu mittere soles, Roma ipsa urbaniores, accipiam. Vale:*

VI.

Ad elaborationes quod attinet epistolas: in iis vna regnat propositio, ad quam, tamquam ad centrum, omnes reliquae partes referuntur. *)

In epistolis elaborationibus vna regnat propositio.

I s

*) Exem-

*) Exempli causa, in gratulatoriis propositio illa primaria est: *Gratulor tibi novum munus, natalem, restitutam valetudinem, cet.* In consolatoriis: *Aequo animo tibi ferenda fortuna, mors parentis, cet.* In gratiarum actoriis: *Gratias tibi ago, quod me principi commendaris, suffragio adiuveris, cet.*

VII.

Quae deinde
inde pro-
banda.

Ea propositio deinde argumentis, firmis potius, quam multis, munienda est, quae facile suppeditabunt ipsae *res a se*, ut adeo certis argumentorum locis hic supersedere liceat.*).

*) Vulgo quidem in institutionibus epistolicis multos argumentorum locos, veluti ab *utili, iucundo, decoro, facili, honesto, cet.* ostendunt, ex quibus omnia argumenta, tamquam e sedibus aut pluteis suis, depromenda existimant rhetores. Sed his quidem loculis aequo animo carebimus. Ipsae enim *res a se* rationes scribenti sufficient optimas, & instituto accommodatissimas, nihil ut opus sit istis argumentorum locis e. g. si cui gratulandum sit novum munus, ratio ipsa docebit, ostendendum esse, munus hoc esse optabile, honorificum, virtuteque alterius dignissimum, ex eoque multum decoris ad rempublicam redundaturum, cet. Si consolandus quis de obitu filii: ratio ipsa suadebit, ut exponamus defuncti beatitudinem, temporum, quibus subtractus sit, miseriam, christiani in adfectibus coercendis officium, cet. Et sic numquam deerunt scribentibus argumenta, dummodo *res a se*, quid? ubi? cet. expendantur paullo diligentius. Utilitatis tamen haud parum tironibus adferre possunt PLANERI epistolae enthymematicae, quibus & varia argu-
men-

menta vel enthymemata, quae in singulis epistolarum generibus adhibenda videantur, cum cura ostendit, & veterum ac nouorum scriptorum epistolas in certas classes retulit.

VIII.

Perinde autem est, siue argumenta pro-
positioni, siue hanc argumentis praemittas *)).

Dispositio
est arbitra-
ria.

*) Sic MANVTIVS *epist.* I, 1. propositionem argumentis praemittit: *epist.* I, 2. eandem illis subiungit. Nonnumquam propositio argumentis & praemittitur & subiungitur, cuius rei exemplum denuo est apud MANVT. *epist.* I, 8.

VIII.

Possunt & hic argumenta nonnulla aetio-
logiis illustrationibusve amplificari, dum-
modo obserues, & parcius hoc fieri debe-
re, & breuius. In epistolis enim ad exem-
pla, similia, sententias tantum adludendum
esse, iam supra obseruauimus *).

An in epi-
stolis lo-
cum ha-
beant illu-
strationes.

*) Quam eleganter illustrationibus eiusmodi utatur CICERO, vel ex hac breui eius epistola 6. libri VII. adparet: In omnibus meis epistolis, quas ad Caesarem aut ad Balbum mitto, legitima quaedam est accessio commendationis tuae, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te beneuolentiae. Tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone, & quo consilio profectus es, id adfidentate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medae, quae Corinthi arcem altam habebant, matronae opulentae, optimates, quibus illa manibus gypsatis per-suasit, ne sibi illae vitio verterent, quod abesset a

patria. Nam multi suam rem bene gesserunt, & publicam patria procul. Multi qui domi aetatem agerent, propterea sunt improbati. Quo in numero tu certe fuisses, nisi te extraxissemus. Sed plura scribemus alias. Tu qui ceteris cauere didicisti, in Britannia, ne ab effedariis decipiaris, cauto: & quando Medeam agere coepi, illud semper memento: Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequaquam sapit. Cura, & valeas.

X.

Exordia
epistola-
rum qua-
lia?

Accedit nonnumquam exordium, quod vel commune est, vel proprium. Illud omnibus epistolis *) , hoc ei tantum, quam exaramus, conuenit **). Vtrumque breuissimum esse oportere, quilibet intelligit ***).

*) Communia exordia sunt, quae de valetudine alterius inquirunt, aut veniam scribendi rogant, aut acceptarum epistolarum sententiam repetunt. Antiquissimum sollemnissimumque est illud: SI VALES, BENE EST, EGO VALEO, quod tamen iam altero post Augustum aevo euiluerat. Vnde non est, quod a nobis demum in usum reuocetur.

**) Plerumque hoc ab occasione causaque scribendi petitur, adeoque reperitur facillime. E. c. Si gratulandum alicui sit munus nouum; eius in ipso exordio iniicienda esset mentio. Sic MANVTIVSEPIST. I, 2. Alfonso Caraffae gratulaturus purpuram, ita auspicatur: Solent esse, quae minus expectantur, laetiora. Nihil tamen ista, qua te auctum nuper accepimus, dignitate neque magis expectatum apud eos, qui studia tua, tuos ad virtutem praeclaros impetus nouerant, neque incundius, aut laetitiae maioris unquam fuit.

***) Ge-

***) Generatim enim inter epistolarum virtutes praecipuas est BREVITAS, adeo, ut eas *sinistram manum implere haud debere*, scribat *SENECA epist. 45.* Longiores esse solent epistolae ad familiares, iisque quam maxime se oblectari scribit *CIC. epist. ad Quint. fratr. I, 1.* Sed haec plerumque neglectis exordiis, statim ad rem ipsam & variarum rerum narrationem progrediuntur. Nec breuitas tantum exordia epistolarum commendat, sed & inexpectatum. Statim enim nescio quid admirationis & voluptatis excitant improuisa eiusmodi, atque inexpectata exordia. Elegantissimum ergo exordium *CIC. epist. ad diuers. VII, 13.* *Quam sint morosi qui amant, vel ex hoc intelligi potest. Molestè ferebam antea, te inuitum istic esse, pungit me rursus, quod scribis, te esse istic libenter.* Sane quid sibi vellet *CICERO* hoc inexpectato exordio, intelligere non potuit *Trebatius*, nisi perlectis sequentibus. Aequè elegans est exordium *MANVTII epist. I, 14.* *Odi paene meos oculos; eni oculi sunt, id est, omnium rerum carissimi. Sed odi certe peius, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adspectus, tuus complexus eripitur.* Addo illud *Coelii* apud *CIC. epist. ad diuers. VIII, 4.* *Inuideo tibi: tam multa quotidie, quae mirere, istuc perferuntur.* Item illud *PLINII epist. I, 6.* *Ridebis & licet, rideas.*

XI.

Idem de conclusione sentiendum, quae vt & conclusiones. qualis esse debeat, facile ex ipsa propositione primaria intelliges*).

*) Exempli gratia si cui gratulandum est, per se patet, conclusionem vel votum aliquod complecti, vel cohortationem, vel commendationem nostri, vel aliud quid huiusmodi. Ita
etiam

etiam epistolis gratiarum actoriis subiicietur vel votum, vel grati animi pollicitatio, vel commendatio in futurum. Sunt tamen etiam conclusiones quaedam tantum non omnibus epistolis communes, veluti officiorum oblatio, commendatio valetudinis, amicorum salutatio, responsionis flagitatio, & quae sunt huius generis alia.

XII.

Stilus epistolarius qualis?

Stilus epistolarum qualis esse debeat, iam capite 2. partis prioris, num. 61. satis adcurate exposuimus, nihil ut hic addendum ea de re videatur.

XIII.

Quid in titulis atque subscriptionibus observandum?

De complicandis etiam obsignandisque epistolis aliquid monere, superuacuum fuerit. Lippis enim & tonsoribus talia sunt notissima. De titulis tamen, quos vocant, & subscriptione, moneo, eum tenendum esse modum, ut ne vel antiquitatis adfectione *), vel stili barbarie ac nouitate **), reprehensionem iure mereamur.

*) Antiqui nullo titulorum symmate onerabant alios, sed litteris haec praemittebant: M. T. CICERO VOLVMNIO S. P. D. Postea saepe addebant: SVO, ut C. CAECIL. PLINIUS ARRIO SVO S. P. Denique & alterius nomen suo honoris causa praemittere solebant, veluti: ARRIO SVO C. CAECIL. PLINIUS S. P. D. idque diu in vitio positum esse nouimus. Parasiticum enim videbatur, nomen suum postponere, ceu ostendunt EL. VINET. ad Auson. epist. 20. & MENAG. Amoen. iur. civ. c. 23. p. 124. Hinc AVSONIUS ibid. PAVLLINI praeponebat nomen, id metri necessitate excusat:

PAVL-

PAULLINO AVSONIVS. *Metrum sic
suasit, ut esses*

*Tu prior: & nomen praegrederere meum.
Quamquam & fastorum titulo prior, & tua Romae
Praecessit nostrum sella curulis ebur.*

Semper itaque veteres, omisso titulorum syr-
mate, breui illa salutatione vsi sunt. Et hos
quidem imitari non dubitarim, quoties ad fa-
miliarem aliquem scribendum esset. At, si vi-
ris magnis scribendum, nemini ego quidem au-
ctor fuerim, ut hac antiqua formula utatur. Sa-
tius tunc erit, titulos quosdam honoris in casu
vocatio epistolae praemittere, hoc modo:

VIR ILLVSTRIS ATQVE EXCEL-
LENTISSIME.

VIR SVMMVS, cct.

Ad calcem litterarum recentiore more adiun-
ges subscriptionem:

ILLVSTRIS EXCELLENTISSIMIQVE
NOMINIS TVI

cultor perpetuus.

vel similem. Dandum enim aliquid hodiernis
moribus, ne magnorum virorum dignitatem
supercilio scholastico despiciere videamur.

**) Merito ergo ex latinis epistolis elabo-
rationibus proscribimus I. salutationes illas: Sa-
ludem & officia, χαίρειν, ἀσπασσάμεν, Hebr. Im-
manuel, & similia, & multo magis II. aenig-
mata illa puerilia: Mitto tibi NAVEM, prora
puppique carentem, cct. Nec ferendae III. lo-
quutiones abstractae, quas vocant, imitatione
Ger-

Germanicae linguae inuentae, veluti: *Dominatio vestra, vestra Serenitas, Nobilitas, Amplitudo, nobilissima dignitas vestra, cet.* Multoque minus tolerandae, quae plane vel barbarae, vel soloe-cae sunt, e. g. *Vestra deuotio, discretio, paternitas, vestra gratia, cet.* Ignota quoque veteribus illa extenuandi causa reperta: *paruitas mea, exiguitas mea*, quamuis prius placuerit iam VALERIO MAXIMO, in proem. Id vero postea frequentarunt scriptores aevi posterioris, & maxime Christiani, quos vel maxime decebat modestia. HIERON. ad Tranquillinum: *Et quia meae PARVITATIS quaeris sententiam.* Denique etiam IIII. ab illo more alios tertia persona compellendi merito abstinemus, v. c. *Iussit me excellentia vestra, si quid novi gestum fuerit, eam de illo reddam certiolem.* Sciat ergo cet. Putida haec omnia sunt, & a Latinae linguae indole aliena aeque ac compellatio in persona secunda singulari a more linguae Germanicae.

C A P V T II.

De Orationibus conscribendis.

I.

Cur etiam
de cor.
scribendis
orationi-
bus prae-
cepta
quaedam
addamus?

Alterum scriptionum genus, quò hodie nonnumquam vtimur, sunt ORATIONES. Eas conscribendi rationem quum ex instituto ostendant rhetores, superuacuum forsàn fore videbitur, ea de re vel verbum addere. Enimvero quum alia hodie, quam olim, sit oratoria ratio, neque vetera illa rhetorum praecepta nostrae reipublicae, nostroque saeculo possint adcommodari *): licebit & nobis pauca quaedam de conscribendis orationibus monere.

*) Ora-

*) Oratoriam primi excoluerunt Graeci, e quibus vix quisquam, ante ARISTOTELEM, eam in artis formulam redegit. Nam, qui ante hunc aliquid de praeceptis rhetoricis commentati sunt, veluti, EMPEDOCLES, TISIAS, THEODORVS, GORGIAS, vix videntur operae praetium fecisse. Vid. VOSS. *de nat. & constitut. rhet. VIII. p. 331. sequ.* Iam vero Graeci tantum non omnes in liberis vixerunt rebus publicis, in quibus plebs eloquentia demagogorum quam maxime flectitur. Multum ergo intererat Graecorum, tum ad potentiam, tum ad securitatem, ut istam dicendi facultatem adsequerentur, qua animos vulgi huc illuc flectere possent. Hinc & totius oratoriae Graecae finis est τοῦ πεῖθειν seu *persuadere*, nec melius ea defini-ri posse videbatur, quam πεῖθεῖς ἀντισπύοις *persuasionis opifex*, ceu rhetoricam in Gorgia appellat PLATO. Paucissimi, & in his QVINCTILIAN. lib. II. *Inst. orat. c. 15.* negarunt, finem oratoriae esse persuadere, vel adposite ad persuadendum dicere, eosque potius, qui bene & recte dixerint, finem artis adsequutos censuerunt. Sed si vel maxime hunc finem proximum dixeris: tamen & illa bene ac recte dicendi facultas procul dubio ad persuadendum fuit comparata; isque adeo oratoriae fuit finis ultimus. At hodie alia est rerumpublicarum plerarumque facies. Raro enim plebis suffragiis amplius sed vel iussibus principum, vel optimatum consiliis, summa rerum committitur. Nec in laude amplius ponitur flexanimis illa eloquentia demagogorum, sed suppliciis digna iudicatur. Ex quo facile patet, oratoriam, cuius hodie usus est, toto coelo ab antiqua illa Graeca distare.

II.

Veterū o-
rationum
genera
tria.

Scilicet triplex erat Graecis dicendi oc-
casio. Vel enim in conciliis populi, vel
in foro & iudiciis, vel in Graeciae conuen-
tibus verba erant facienda*). Quare etiam
triplex Graecis erat orationum genus, DE-
MONSTRATIVVM, quo in conuentibus
Graeciae: DELIBERATIVVM, quo in con-
ciliis vel comitiis; & IUDICIALE, quo in
foro & iudiciis utebantur**).

*) Oratoriam praecipue excolebant Athe-
nienſes. Nec enim vel Sparta, vel Thebae, vl-
lum, qui in ea arte excelluerit, oratorem pro-
tulere. Athenis vero Populus certis ſtatisque
diebus ſolebat in concionem vel concilium pro-
dire, vt de ſigendis reſigendisq; legibus, de
legendis magiſtratibus, de pace denique ac bel-
lo in medium conſuleret. Et haec quidem po-
puli comitia ſtata ac ſollemnia ἐκκλησίαι νόμι-
μοι, ἀεροπόροι, item κούριαι dicebantur. Aliquan-
do etiam extra ordinem cogeſſatur concio, ſi
quid ſubitum accidiffet, & haec erant ἐκκλησίαι
σύνκλητοι vel ἀφ' ὅκλητοι itemque κατεκκλησίαι.
De quibus populi conciliis vel comitiis I V L.
POLLUX Onomaſt. VIII, 1. 32. & V, 8. 7. PFEIFF.
Antiq. Graec. II, 35. In foro quoque exerce-
bantur iudicia publica, maxime in Areopago,
de quo videndus S V I D. voce ἀρειος ἀδύος. I O.
MEVRSI in Areopago. Denique tota Graecia ha-
bebat ſuos conuentus, ſuaſque panegyres, ad
quas vndequaque ad communes ludos commu-
niaque ſacra conſuebant Graeci. Talia erant
Olympica, Pythia, Nemea, Iſthmia, de quibus
PFEIFFER. Ant. Graec. I, 49. ſequi.

**) In conuentibus ergo vel ἐκκλησίαις ora-
tores populo vel ſuadebant, vel diſſuadebant
aliquid,

aliquid, de quo tum deliberatio instituebatur. Vid. DEMOSTH. *orat. pro Ctesiph.* Et hoc genus dicendi *δημιγορικόν, ἐκκλησιαστικόν*, vel *συμβουλευτικόν* solebat adpellari. Tales sunt DEMOSTHENIS orationes *Olynthiaca*, *Philippica*, & reliquae pleraeque. In foro etiam, veluti Areopago, Palladio, Delphinio Prytaneo, Phreatio, Heliaeo, Lyceo, Meticheo quoties habebantur iudicia publica, oratorum partes erant, reis vel diem dicere, vel eosdem defendere, quod quaratione factum sit, luculenter ostendit MEVRS. in *Areopago cap. extremo*, & SIGON. de *rep. Athen.* III. Et eiusmodi orationes dicebantur *δικανικαί* seu generis iudicialis, quales sunt DEMOSTHENIS orationes in *Aphobum*, *Neaeram*, *Aristogitonem*, & aliae. Denique quando Graeci vniuersi ad ludos sollemnes confluebant, in publica etiam ista celebritate gentis orationes habebantur, in laudem illorum, qui Graeciae libertatem defenderant, hostesque deuicerant, COEL. RHODIGIN. *lect. antiq.* XXVIII, 12.

III.

Quum vero hodie nec in populi conciliis concionentur demagogi, nec in foro caussarum patroni eloquentiam ostendent, nec denique sollemnes quaedam supersint panegyres: facile patet, triplicis illius caussarum generis, quo vniuersa veterum rhetorica nititur, hodie nullum superesse usum *). Quandoquidem ergo in scholis tantum aliquae supersunt oratoriae Latinae reliquiae, declamationes vero illae umbraticae ad nullum trium generum pertinent: nouum orationum genus invenerunt doctores, quod quum non tam in persuadendo,

quam

An etiam hodiernae orationes ad haec genera reuocari possint?

quam docendo delectandoque versetur, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ adpellare consueuerunt **).

*) Aiunt equidem, hodiernum nos vel laudare, vel vituperare, suadere, vel dissuadere, adcusare, vel defendere, adeoque omnino magnum esse veteris oratoriae usum. Quo sensu QVINCTIL. lib. III. c. 7. *Laudare testem, vel contra, pertinet ad momentum iudiciorum, & ipsis etiam reis dare laudatores licet, & editi in competitores, in L. Pisonem, Clodium & Curionem libri vituperationem continent, & tamen in senatu loco sunt habiti sententiae.* Sed qui considerauerit ea, quae paullo ante de trium generum origine differuimus, facile deprehendet, orationes hodiernas de laudibus historiae, de philosophia cum iurisprudencia coniungenda, de non ferenda iuuenum proteruia, de turpitudine ebrietatis, aliasque huius generis non magis similes esse orationibus veterum in comitiis populi, foroque & conuentibus Graeciae habitis, quam umbram luci.

**) Multa de hoc didascalico dicendi genere commentatur NIC. REVSNERVS, MATTH. DRESSERVS, CONR. DIETERICVS, aliique rhetores. Sed ipsi rhetorices fini ac naturae illud repugnat. Interim negari nequit, plerasque declamationes, quas hodie in scholis audimus, generis esse didascalici.

III.

Orationes
hodie vel
scholasti-
cae sunt,
vel pane-
gyricae.

Vt ergo orationes conscribendi rationem nostrae aetati reiue publicae adcommode-
mus: duo hodie esse arbitramur Latinarum
orationum genera. Alterum in umbra scho-
larum usu receptum *), alterum paullo sol-
lemnius **). Illas DECLAMATIONES,

has

has PANEGYRICAS vocare licebit. Nos hoc capite de declamationibus agemus.

*) *Declamationes* mihi sunt, quae de rebus quibusdam, ad eruditionem pertinentibus, veluti de quaestionibus physicis, moralibus, iuridicis, philologicis, theologicis, historicis, exercendi ingenii, ostentandaeque eloquentiae causa habentur. Tales sunt pleraeque orationes M. ANT. MVRETI, M. ANT. MAIORAGII, PETRI CVNAEI aliorumque recentiorum, quas more maiorum in gymnasiis & academiis habuerunt.

**) *Panegyricas* voco non tantum laudationes magnorum virorum, quales sunt pleraeque BVCHNERIANAE: sed quaecumque in festo quodam conuentu coram splendidiote auditorio habentur, veluti in inauguratione academiae, vel regis, in sacris saecularibus, cet. Hae quemadmodum a superioribus materia, ita & stilo quam maxime differunt.

V.

Declamationem itaque scripturo, id praecipue agendum est, vt thema inueniat haud vulgare *) nec tamen a sensu communi remotum **) : iucundum ***), nec tamen scurrile ****): ita denique comparatum, vt personis, loco, temporique conveniat *****).

Declamationem scripturū sollicitum esse oportet de themate.

*) Cauendum ergo est a thematibus vulgaribus, qualia sunt *de laudibus virtutis, de laudibus litterarum, cet.* His enim facile obiici posset illud CATONIS: *Stulte, quis umquam vituperavit?* In pueris & adolescentulis, qui nondum aere lauantur, tolerari haec possunt: minime in viris, quorum in grauiore materia exercetur ingenium.

**) Non enim eloquentia abutendum est, sed

sed vtendum. Cum ratione ergo insaniunt, qui I. veterum academicorum more de rebus omnibus in vtramque partem differendum, in eaque summam eloquentiae laudem positam existimant. Vid. CIC. *de fin. bon.* II, 1. Adcuratum ergo ac laudandum fuit senis illius Catonis iudicium, qui Carneadem, quod eadem eloquentia iustitiam & laudauerat, & vituperauerat, vrbe eiiciendum censuit. Sane rerum laudandarum vituperandarumque ideae tam sunt necessariae, vt qui eas dicendo euellere animis conatur, vel magno conatu maximas agere nugae, vel ad quoduis scelus profligatissimus videatur. Et quid humano generi prodesset eloquentia, qua liceat *ἡδὴν καὶ δόξα καὶ δόξα*, vt de SOCRATIS eloquentia ait ARISTOPHANES in *Nubib.* v. 99? Nec magis sapere videntur, II. qui res vituperandas laudando, vel laude dignas vituperando in mustaceo quaerunt laureolam. LUCIANVS *muscam & podagram*, SYNESIVS *caluitium*; DIO CHRYSOSTOMVS *exsilium*; MAIORAGIVS *lutum*; BYRMANNVS *pigrityam* laudauit, nec febri, asinoque sui encomiastae defuerunt. *Παῖδες* haec sunt, & ingenio ostentando idonea, sed tamen puerilia, & viro graui parum digna. At nihil reperias in huius generis orationunculis, sed mera *σοφίσματα*, sine quibus res minus laudandae laudari nequeunt.

***) Quum enim declamationes eiusmodi scholasticae pleraeque vix aliquam insignem vtilitatem vel reipublicae vel auditoribus polliceri possint, adeoque multis taedium inter audiendum obrepere soleat: facile patet, iucunditate rerum abstergendum esse hoc fastidium, adeoque ea themata quam maxime referre plausum, quae sunt auditu iucundissima. Quis dubitaret quaeso, quin suauissimae celeberrimi auctoris declamationes de *charletaneria erudite-*
rum

num explicatioribus frontibus audita sint, quam si subtilissimus aliquis philosophus magno supercilio de laudibus reginae illius scientiarum, metaphysicae, differuisset?

****) Modus in rebus omnibus optimus est. Cauendum ergo, ne dum iucundus esse laboras, scurram aut histrionem agas. Cauenda etiam Cynica illa dicacitas & linguae virulentia, ne in satiram euadat oratio.

*****) MORHOEIVS v. c. in Polyhist. III, 12. 3. sequ. praeclare ostendit, inuentionem omnem poeticam e locis illis *σερατιοῖς*: Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando? vnice esse petendam, his tria alia adiuncta subiice: quale? quantum? quoties? Idem mihi de inuentione thematum videtur. Fingamus, orationem inauguralem habendam esse a professore politices: circumstantia quis? themata nobis suppeditabit varia. Differere enim possemus de virtutibus professoris politices, de praecipuis huius aevi scriptoribus politicis, de quaestione: prudentia civilis doctrina, an solo usu comparetur? circumstantia quid? themata suggeret de sophismate politico in veterum auguriis latitante, de eloquentia civili, de oratoria principis. Fingamus porro orationem illam habendam Argentorati, vel Altorfii, circumstantia illa ubi? commendabit thema de republica Argentoratensi, vel Norimbergensi solutissimo prudentiae architectonicae exemplo. Sin Lipsiae ea oratio habenda esset, quanta sit commerciorum ad reipublicae beatitudinem utilitas, posset demonstrari. Circumstantia quibus auxiliis? denuo nobis varia sufficiet themata, veluti de doctrina principis, de exemplo principis, de perpetua censura. Circumstantia cur? dicere suadebit de doctrinis in academiis inculcandis, vel de quaestione: cur olim in academiis inculta iacuerit prudentia civilis?

uili? Circumstantia quomodo? nobis ad animum reuocabit themata, de scopulis in prudentia civili cauendis, de monarchomachismo, de Machiauellismo, cet. Denique si oratio ista habenda fuisset eo tempore, quo praeclarum aliquid, vel reipublicae admodum salutare contigerit: circumstantia illa quando? nobis suggereret quaestiones, quantum firmata pax, aut victoria insignis relata reipublicae profuerit? Quis ergo tam esset ab ingenio omni destitutus, ut e tot thematibus non posset illud seligere, quod & optimum, & auditoribus iucundissimum fore praevideat?

V I.

Vnde res
& argu-
menta pe-
tenda?

Inuento themate, dispiciendum, ad quam disciplinam illud pertineat. Inde enim omnis adparatus rerum argumentorumque est petendus*).

*) Nolim ergo, te & hic de certis argumentorum locis vel sedibus esse sollicitum. Declamationes pleraeque de rebus ad eruditionem pertinentibus agunt. Quid vero de iis dicendum sit, disciplinae docent. Ex iis ergo colligenda, quae ad thema pertinent, ita tamen, ut ne extra oleas vagemur. Non enim omnia, sed optima, & ad rem pertinentia, dicenda sunt. Exem li causa, si quaestio esset: *cur olim tam inculta iacuerit prudentia civilis?* facile animaduernerem, omnem adparatum partim ex historia litteraria medii aevi, partim ex historia academiarum. Quantus mihi inde nasceretur rerum argumentorumque adparatus? Nihil ergo opus est *locis dialecticis, arte Lullistica, indice combinatorio, aliisque eiusmodi subsidiis, quae magno iuuenum malo a nonnullis commendantur.*

VII.

Vbi iustus rerum argumentorumque adparatus ad manum est, opera porro danda erit, ut illum in certas quasdam classes, vel partes distribuamus *) Quot partes vel classes constituuntur: totidem erunt orationis ARGUMENTA.

Quomodo
ea dispo-
nenda?

*) Collecto e. g. adparatu, qui ad thema aliquod pertinet: facile animaduverterem, cum ad quaedam reuocari capita posse. Hinc tota tractatio totidem constabit argumentis; quot sunt partes, in quas distributa materia sit. Ceterum, si umquam, hic certe iudicio opus est. Nec ordo ille ita certis adstringi regulis potest, ut ab iis discedere non liceat. Eleganter *QUINCTIL. Instit. orat. lib. VII. cap. 1. Sed meminerimus ipsam dispositionem plerumque utilitate mutari, nec eandem semper primam quaestionem ex utraque parte tractandam. Cuius rei ut cetera exempla praeteream, Demosthenes quoque atque Aeschines possunt esse documento, in iudicio Ctesiphontis diversum sequuti ordinem, quum accusator a iure, quo videbatur potentior, coeperit, patronus omnia, vel paene omnia ante ius posuerit, quibus iudicem quaestioni legum praepararet.*

VIII.

Singula argumenta iam facillime poterunt elaborari, si ea obseruentur praecepta, quae supra de syllogismo & enthymemate oratorio suppeditauimus *).

Quomodo
singula ar-
gumenta
elaboran-
da.

*) Scilicet argumenta singula rediguntur in syllogismos vel enthymemata. Praemissae deinde probantur atque amplificantur. Exemplo nobis erit *MURETI oratio II. Venetiis de laudibus litterarum habita. In ea ostendere conatur orator*

eloquentissimus, permultum ornamenti praesidiique optimas litteras rebus publicis bene temperatis adferre. Omnem ergo adparatum e prudentia civili petatum ad duo summa capita refert, demonstratque, I. litteris pueritiam & adolescentiam ad rempublicam praeparari, II. iisdem viros civiles in administranda republica adiuuari. Prius argumentum in hunc redigit syllogismum:

I. MAIOR. Quodcumque adolescentes ad virtutem praeparat, illud multum ornamenti praesidiique adfert reipublicae; ubi

I. Ipsa propositio.

II. Aetiologia. Felicitas enim reipublicae a singulorum felicitate ac virtute dependet.

II. MINOR. Litterae adolescentes ad virtutem praeparant. Ubi

I. Ipsa propositio.

II. Aetiologia. Nam

I.) pueritiam praeparant.

1.) Aetiologia. Informant enim eandem ad humanitatem & virtutem.

2.) Illustratio. Ut in semente spes messis, ita in institutione puerili spes vitae posita est.

II.) Iuventutem praeparant.

I.) Aetiologia. Nam abducunt eam a voluptatum illecebris, & ad gloriam excitant.

II.) Illustratio ab

1.) exemplo Themistoclis, qui Miltiadis trophaeis excitabatur.

2.) fabulis poeticis, de Veneris imperio, & de Iasone, qui Sirenum insidias Orphei lyra evasit.

3.) exemplis Chrysippi, Archimedis, Solonis, qui voluptatem e litteris incredibilem ceperunt.

III.

III. CONCLUSIO. Ergo litterae multum ornamenti praesidiique adferunt reipublicae.

Alterum argumentum **MVRETVS** enthymemati huic includit:

I. MINOR. Litteris viri civiles in administranda republica adiuvantur. Litterae enim usum suum exerunt

I. In pace. Vbi

I. Aetiologia. Politica enim omnes viri civilis partes ostendit.

II. Illustratio, ab

I.) obiectione. At possunt viri civiles aliena opera uti. Quod negatur.

II.) Illustratio ab exemplo Manlii, qui caecus consulatum recusabat, quod indignum putaret, ei capita fortunaeque omnium committi, qui alienis oculis uteretur.

II. In bello, vbi

I. Aetiologia. Bella enim non tantum corporis, sed & animi viribus geruntur.

II. Illustratio a voto Agamemnonis, qui decem sibi non Achilles aut Aiaces, sed Nestoras optabat.

III. Secunda aetiologia. Historia tot bella ob oculos ponit, quum alias maximi duces paucis tantum bellis interfuerint.

III. Tertia aetiologia. Litterae ob oculos ponunt clarissimorum fortissimorumque ducum exempla.

V. Quarta aetiologia. Maximos saepe exercitus eloquentia vel stitit vel incitavit.

VI. Illustratio ab exemplo Tyrtaei poetae, qui Lacedaemoniorum exercitum versibus inflammavit.

VII. Aetiologia quinta. Maximi ac celeberrimi duces eruditi fuerunt.

VIII. Illustratio ab exemplis Architae Tarentini, Melissi, Socratis, Platonis, Xenophontis, Periclis, Themistoclis, Epaminondae, Scipionum, Luculli, Fabii, Marcelli, Iulii Caesaris, Bruti.

VIII. Illustratio a lege Mitylenaeorum, qui bello victos non aliter mulctabant, quam ut ne liberos suos litteras edocerent.

II. CONCLUSIO. Multum ergo ornamenti praesidii-
que litterae adferunt reipublicae.

Vides, clarissimum illum oratorem non alio usum artificio, quam quod nos hic commendamus, politissimam illam composuisse orationem. Εἰς τὴν αἰτίαν eius addere nihil attinet. Equis enim est tam omnis elegantioris doctrinae incuriosus, ut elegantissimas MVRETI orationes legendas, & in sinu gestandas non existimet?

VIII.

Exordia
generalia.

Accedit & hic EXORDIVM, idque vel *generale*, vel *speciale*. Modo enim a persona oratoris*), modo ab auditoribus**), modo a loco***), modo a tempore****) aliisque circumstantiis auspicari licet. Quae omnia *exordia generalia* habentur.

*) Talia sunt exordia, quibus orator sese extenuat. Ipse CICERO eiusmodi exordio utitur in oratione pro Sexto Roscio Amerino. Erat enim tum admodum iuuenis, nec dum cuiquam praestiterat patrocinium. Minus ergo excusandi, qui extenuatione eiusmodi utuntur in conspectu hominum obscurorum, quique nulla admodum auctoritate pollent.

**) Elegantissimum huius generis est exordium MVRETI, quo in oratione II. partis I. utitur. Dicendum enim illi erat in splendidissi-

mo

mo Senatus Veneti confessu, cuius adspectus vel constantissimo viro metum incutere potuisset. Eiusdem generis est exordium orationis CIRONIANAE pro lege *Manilia*.

***) Hunc exordiendi modum eadem oratione praeclare observavit MVRETUS. Nam ut in senatus, ita & in ipsius urbis & reip. laudes latius excurrit.

****) Sic MVRET. *orat. II, 18.* dicturus de circumcissione a tempore, id est, Kalendis Ianuariis exorditur.

X.

Sed elegantiora plerumque sunt *exordia specialia*, quae vel ab occasione dicendi *), vel a re ipsa **) petuntur.

Exordia
specialia.

*) MVRET. *orat. I, 8.* dicturus de philosophiae moralis laudibus, exordium ducit ab occasione dicendi, munere scilicet docendi philosophiam, quod ei superiore anno, auspiciis pontificis maximi, fuerat demandatum.

**) Idque fit dupliciter, vel *directe*, quem admodum MVRET. *orat. I, 1.* de theologiae laudibus acturus, statim in exordio theologiam praecipua laude dignam esse demonstrat; vel *indirecte*, thesi, ceu vocant, ad hypothesin tracta, veluti, si quis de prudentia docendi acturus, in exordio ipsam commendaret prudentiam. At vero ea exordiorum genera videntur suauissima, quae vel a similitudine quadam, vel ab exemplo, vel denique a testimonio elegantiore petuntur. Ita MAIORAG. *orat. III.* exordium ducit ab elegantissima comparatione solis & legum humanarum. MVRETUS vero *orationem I, 10.* ab exemplo Croesi; & *orationem II, 2.* a testimonio EURIPIDIS auspiciatur. Mirus ea in re artifex est LYCIANUS, cuius inter ope-

ra variae etiam exstant praefationes, seu exordia elegantissima ab exemplis, comparisonibus, similitudinibus ducta, qualia sunt *Tomo I. p. 806. Hercules Gallus: Tomo II. Op. p. 841. de dipsadibus: Tomo III. p. 212. Herodotus vel Aetio, & alia.*

XI.

Dispositio
exordio-
rum.

Exordia quomodo disponenda sint, etiam & vulgus rhetorum docet. Praemissa enim **THESI**, statim additur **AETIOLOGIA**; tum porro **APODOSIS** ac denique **BASIS** subiicitur*). Solent tamen oratores, copiae studiosiores, singulas fere partes vel novis rationibus, vel illustrationibus quibusdam munire**).

*) **THESIS** rem proponit; **AETIOLOGIA** eandem confirmat; **APODOSIS** ad thema adplicat; **BASIS** denique viam ad propositionem munit. Exempli loco sit exordium orationis **L. MVRETI** quod ita disponitur:

I. THESIS. *Theologia singulari quadam, ac praecipua laude digna est.*

II. AETIOLOGIA. *Nam mortalitatem nostram divinae naturae arctissima colligatione devincit.*

III. APODOSIS. *De ea dicere iussus, hanc spartam non abs re defugi.*

IV. BASIS. *At nunc semel altum ingresso, vela facienda sunt.*

) Sic in eodem exordio **MVRETUS apodosin duabus fulcit rationibus. Defugisse se ait dicendi munus, partim ob rei gravitatem, partim, quod vix sperare potuerit eam stili sublimitatem, quae digna videretur tanta rei magnitudine. Priorem rationem exemplo sophistae apud Hannibalem de rebus bellicis differentis;

posteriores testimonio PLATONIS illustrat. Sed en ipsum exordium:

I. THESIS. Theologia praecipua laude digna est: Cum omnes mihi singulari quadam ac praecipua laude digni videantur, qui in adsequenda honestarum artium scientia operam & industriam suam collocant: tum ii praecipue, qui veluti maiore quodam numinis adflatu perculsi, ceteris omnibus posthabitis, ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulerunt.

II. AETIOLOGIA. Nam mortalitatem nostram diuinae naturae arctissima colligatione deuincit: Nam si eorum omnium, quae in hac immensa rerum vniuersitate cernuntur, unumquodque naturali sui perficiendi desiderio tenetur; & animus noster, ad similitudinem diuinitatis effectus tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus & propagatus est, exemplar accedit: dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium praestantissima facultas, quae, quoad eius fieri potest, cum humanis diuina copulando mortalitatem nostram, quantum illius imbecillitas patitur, diuinae naturae arctissima colligatione deuincit.

III. APODOSIS, vbi

I. APPLICATIO. De ea dicere iussus, hanc spartam initio defugi: De illius mihi facultatis laudibus hodierno die demandatum est ab iis, quorum & apud me plurimum valet, & apud omnes peraeque valere debet auctoritas, non ut eas quidem sigillatim percensere omnes, ac flore orationis conuestire conarer: (quod & imperare iniquum; & suscipere temerarium esset,) sed ut ex earum innumerabili copia pauca quaedam seligerem, de quibus hoc amplissimo loco, vobis audientibus, explicarem. Qua de re quum mecum initio ageretur, refugiebam equidem tanti oneris magnitudinem.

II. RATIONES & ILLUSTRATIONES : veritus ne idem mihi contingeret, quod nobili olim sophistae apud Hannibalem de rebus bellicis longa accurataque oratione disputanti contigisse dicitur, si homo adolescens, & cum a ceteris rebus satis tenuiter instructus, tum in hoc genere penitus rudis, inter tot eruditissimos viros ad dicendum de rebus diuinis adgrederer. Illud etiam commouebat, quod praeclare a Platone scriptum noueram orationi & iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter se cognationem intercedere oportere, ex quo facile intelligebam consequi, ut ad res diuinas pro dignitate tractandas diuinum quoddam requireretur orationis genus.

III. BASIS. At nunc semel altum ingresso verba nimirum facienda sunt: At ista quidem, re adhuc integra, fortassis maiore quadam cautione prouidenda fuerint: nunc quidem iam semel altum ingressis, quae nos cumque tempestas exceptura est, vela nimirum facienda sunt.

XII.

Quid de captatione beneuolentiae censendum. Propositioni, quae vel basi, vel apodosis subiungi, vel eidem innecti solet, plerumque accedit *captatio*, quam vocant *beneuolentiae*. Sed maiorem mihi laudem videntur mereri, qui beneuolentiam potius dicendi suauitate retinendam, quam multis verborum lenociniis captandam existimant*).

*) Aut enim thema orationis ita est comparatum, ut auditoribus placeat, & tunc non erit, quod auribus insidieris, & verbis sesamo ac papauere sparsis captes beneuolentiam, sed praestabit, dare operam, ut & elegante elaboratione & ipsa dicendi suauitate auditorum spes
satis

satisfiat; aut ipsum thema vel eius tractatio fastidio est: & tunc parum praesidii erit in ista benevolentiae captatione. Fastidiosum enim est aurium iudicium, nec tam benevolentiae, quam voluptati utilitati obsequitur. Notum est, quid de A. Albino censuerit M. Cato, quum in principio historiae eius multis verbis veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulari legisset. Tum enim Cato: *Nae tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere solemus, aut quum imprudentes errauimus, aut quum compulsi peccauimus. Te, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod, priusquam faceres, peteres ut ignosceretur?* CORN. NEP. apud GELL. Noct. Attic. XI, 8. Itaque & CICERONEM parcius huiusmodi formulis captare benevolentiam, animaduertimus, sed plerumque iis argumentis, quae non vocant oratores, auditorum vel iudicum fauorem sibi conciliare. At sicubi uti constituit nouo quodam atque inusitato genere dicendi, tali formula eum veniam precari animaduertimus. Exemplum reperias in orat. pro Archia cap. 2. *Quaeso a vobis, ut in hac causa mihi detis hanc veniam, adcommodatam huic reo, vobis, quemadmodum spero, non molestat, ut me pro summo poeta atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum litteratissimorum, hac vestra humanitate, hoc denique praetore exercente iudicium, patiamini de studiis humanitatis ac litterarum paullo loqui liberius, & in eiusmodi persona, quae propter otium ac studium minime in iudiciis periculisque tractata est, & uti propono quodam & inusitato genere dicendi.*

XIII.

In CONCLUSIONE plerumque vel quaedam
K s dam

Qualis esse debeat conclusio.

dam fit argumentorum repetitio seu anacephaleosis, vel paraenesis quaedam ad auditores subnectitur, atque adeo adfectus aliquis mouetur*). Sed cauendum, ne in rebus non adeo magni momenti tragoedias agamus, eoque in illud incidamus vitium, quod ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΝ vocari supra P. I. cap. 2. num. 53. monuimus**).

*) Atque eatenus recte post ARISTOTELEM monent rhetores, in exordio regnare ὁρῶν; in tractatione λόγος; in conclusione ἀνὰ θυμῶν. Et hinc eleganter docet QVINCTILIAN. Inst. orat. lib. VI. c. 1. perorationis duplicem esse rationem, positam aut in rebus, aut in adfectibus. Rerum repetitionem & congregationem, quae Graece dicitur ἀνακεφαλαιώσις, & quibusdam Latinorum enumeratio, & memoriam iudicis reficere, & totam simul causam ponere ante oculos, & etiamse per singula minas mouerit, turbam valere. Adfectus quoque esse necessarios, si aliter obtineri vera & iusta, & in commune profutura non possint.

**) Scilicet nostrae orationes veterum illarum veluti umbrae sunt. Olim in orationibus plerisque adfectus erant concitandi, & magnis in laudibus tota Graecia erat PERICLES, qui non loqui, sed fulminare, & in eorum mentibus, qui audissent, quasi aculeos quosdam relinquere dicebatur. Quum enim isti oratores vel de re publica dicerent, vel de ciuium capite, & quidem apud plebem, quae non tam ratione, quam adfectu regitur: facile patet ratio, cur ea oratio omnium praestantissima visa sit, quae adfectus quam vehementissime moueret. At hodie non de ciuium capite & fortunis, non de reipublicae salute aut interitu, sed de rebus scho-

scholasticis declamamus, vbi frigida plerumque est nimia adfectuum commotio.

XIII.

Denique in orationibus vel declamationibus scholasticis, quam maxime stili habenda est ratio*). Conuenit vero huiusmodi orationibus stilus mediocris**), oratorius***), elegans****), perspicuus*****), nonnumquam etiam grauis & concitatus*****). Recte enim obseruauit PLATO, orationi & iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter se cognationem intercedere oportere †).

Qualis totius orationis stilus?

*) Plerumque enim non tam ob insignem aliquam utilitatem, quam ad ostentandam eloquentiam habentur. Turpe ergo esset, dicendo infantiam prodere, quam tacendo potuisses dissimulare.

**) De quo vide supra part. I, c. 2. n. 45.

***) Conf. supra part. I. c. 2. Vix ergo publici saporis sunt orationes ERYCII PVTEANI, CASP. BARLAEI, M. ZVERI BOXHORNII, DOM. BAVDII, & in primis IO. CONR. DANHAVERI, qui poeticam potius, quam oratoriam expriment facundiam. IVST. LIPSI orationes elegantiores purioresque sunt eius epistolis, adeo ut eas nonnulli Lipsio suppositas existiment. Vid. VINC. PLACC. de Pseudon. p. 219.

****) De hoc stilo vide supra part. I. c. 2. Cauendum tamen ne nimium elegantiae studium in sophisticam, ut ita loquar, vaniloquentiam evadat.

*****) Vide supra part. I. c. 2.

*****) Quoties scilicet adfectus mouendi. Adde tamen, quae superiore paragrapho monuimus.

†) Operae pretium itaque fuerit, optimos hic recensere oratores, quos a renatis litteris floruisse constat. Primas itaque partes merito M. ANTONIO MURETO deferimus, cuius eloquentiam etiam IOS. SCALIGER in *excerptis Puteanorum*, & IAN. NIC. ERYTHR. *Pinacoth. III. p. 74.* admirantur. Proximi huic sunt IO. CASA, de cuius opusculis praeclare meritis est NIC. HIERON. GYNDLINGIUS, M. ANT. MAIORAGIUS, DIONYS. PETAVIUS, PETR. IO. PERPINIANUS, Hispanus, de quo IAN. NIC. ERYTHR. *Pinac. l. c.* FRANCISCUS VAYASSOR, IO. CASELIUS, PETR. CYNAEVS & AVG. BYCHNERVS. Reliqui tantum non omnes longe infra mediocritatem subdunt.

C A P V T III.

De Panegyricis.

I.

Panegyri-
cus quid
sit?

A Declamationibus differre ORATIONES PANEGYRICAS*), iam supra observauimus. Est vero λόγος PANEGYRICVS ORATIO *sollennis**)*, in laudem personae illustris stilo magnifico elaborata***), & in splendido auditorum congressu habita.*)

*) Panegyricae dictae sunt hae orationes, *ἐν ταῖς ἀντάς ἡγορῶν* quia omnes congregabant, ut recte observat SCALIG. *poet. III, 109.* Tales conuentus Athenis erant ludi quinquennales, de quibus DIONYS. HALIC. *Fragm. Rhet. I.* sed & quatuor illi ludi Graeciae, Olympici, Nemei, Pythii & Isthmii *panegyres* dicebantur. SCAL. *de*

art.

art. poet. I, 23. Quum vero in eiusmodi conventibus etiam orationes in laudem virorum illustrium, & bene de patria meritorum haberentur: orationes istae dictae sunt *panegyricae*.

**) Omnes ergo panegyricae orationes sunt laudatoriae, sed non omnes laudationes sunt orationes panegyricae. Sollemnis enim esse debet huiusmodi oratio, & hinc in magna quadam celebritate haberi. Dicuntur enim *πανηγυρικαὶ*, id est *a congregando*, adeo ut & *mundinarum πανηγυριῶν*, dixerit CICERO epist. ad Att. I, 14.

***) Stilo panegyricae orationis adeo propria est magnificentia, ut Graeci ideo panegyricum vocent, quidquid est splendidum, clarum atque admirabile. Sic PLUTARCHVS Praeciam, sortum nobile vocat *πανηγυρικόν*. Et ATHAENEVS Apelicota Teium *πανηγυρικόν* potius, quam *σεγριωτικόν*, educatum ait. Vid. CAEL. RHODIGIN, *Lect. ant.* XXVIII, 12.

II.

Quandoquidem vero splendidae eiusmodi ac veluti ambitiosae laudationes non facile ab adulatione vacuae esse solent: multi eas vix putant ferendas *) Enimvero quum virtutem tollere videatur, qui laudem omnem & gloriam remoueri iubet **): malim ego quidem non tam ipsas illas orationes, quam adulationem feruilem & parasiticum veluti oratorum quorundam obsequium reprehendere ***).

An viri sapientis sit scribere panegyricos?

*) Iam olim optimi quidam principes sibi dicendos panegyricos ipsi magnopere deprecati sunt. Pescennius Niger cuidam panegyricum recitaturus: *Scribe*, inquit, *laudes Marii vel*

Han-

Hannibalis, vel alicuius ducis optimi, vita functi,
 & dic, quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.
 Nam viventes laudare irrisio est, maxime impe-
 ratores, a quibus speratur, qui possunt necare,
 qui proscribere: ego autem vivus placere volo,
 mortuus etiam laudari. AEL. SPART. Pescenn.
 Nig. 11. De Alexandro quoque Severo, pria-
 cipe optimo, auctor est LAMPRIUS. in vita eius
 35. oratores & poetas non sibi panegyricos di-
 centes, quod exemplo Nigri Pescennii stultum di-
 xerit, sed aut orationes recitantes aut facta ve-
 terum, libenter eum audivisse.

**) Virtutis enim comes est laus & gloria,
 & plerisque non solum rerum bene gestarum
 praemium, verum etiam incitatrix ad res ma-
 iores alacriter suscipiendas constantissimeque per-
 agendas. Vnde PLINIUS: postquam, inquit, desii-
 mus facere laudanda, laudari quoque ineptum
 putamus. CELLAR. praef. ad Panegy. vet. XII.

***) Nonnumquam tamen laus eiusmodi,
 quantumvis nimia, non tam adulatio videtur,
 quam admonitio. Multis sane PLINIUS splendi-
 do illo panegyrico suo non tam virtutes Traia-
 ni celebrasse, quam eum, qualis esse debeat,
 admonere voluisse videtur. Ceterum eleganter
 laudationis atque adulationis discrimen ostendit
 LUCIANUS in apologia *ἡ περὶ τοῦ εὐχρίστου* Tom. III.
 p. 327. sequ. ubi docet, adsentatorem quaecum-
 que sui compendii causa laudare, nullaue ve-
 ritatis ratione habita, ea omnia immodicis laudi-
 bus extollenda existimare. Impudenter quoque men-
 tiendo illum plura addere de suo, adeo ut non
 vereatur Thersiten quoque forma turpissimum ipso
 Achille pulcriorem dicere, & Nestorem inter
 omnes eos, quotquot ad Ilium pugnaturi vene-
 rint, natu minimum. Persanctē quoque eum de-
 ieraturum, Croesi filium acutiore esse auditu
 praeditum Melampode, praeterea Iphnea acutius

cernere quæ Lynceam, dummodo spes aliqua consequendi lucri ob mendacium adpareat. Porro autem laudatorem nequaquam mentiri, aut addere aliquid, quod in totum in laudato non compareat, sed ea, quibus quis natura præditus sit bonis, tamen non admodum magna sint, extollere: nec lucrum ea laude captare, sed iustum virtutibus pretium statuere, cetera.

III.

Ceterum in panegyricis conscribendis e veteribus ingenium exercuerunt PLINIUS *) & duodecim illorum panegyricorum auctores CL. MAMERTINUS, EVMENIUS, NAZARIUS, AVSONIUS, LATINUS PACATUS **), quos conjunctionem post alios edidit CHRIST. CELLARIUS ***).

Quinam e veteribus eiusmodi orationes scripserint?

*) PLINIUS panegyricus arte magna, nec minore dictionis concinnitate compositus est. In primis vel ideo commendari meretur, quod & civilium rerum periti copiosissimum prudentiae imperatoriae penitus in luculentissima illa oratione deprehendunt.

**) Auctores hi pro temporum, quibus florere, varietate, vario stilo utuntur. Incedunt fere cothurnis, & nonnumquam poetico magis, quam oratorio dicendi genere delectantur. Laudari tamen meretur artificium oratorium, nisi quod nonnumquam nimis ad servile obsequium sese demittere videntur.

***) Scorsum hos auctores recensuit, notisque ac indicibus suo more illustravit CHRISTOPHORUS CELLARIUS, Halæ MDCCIII. 8.

IIII.

Nec desunt, qui a renatis litteris panegyricos in laudem summorum principum scri-

Quinam e recentioribus?

scripserunt. *) Eminent in his ERASMVS, PIERIVS VVINSEMIIVS, EZ. SPANHEMIIVS, AVG. BVCHNERVS, IO. HENR. BOECLERVS, OCT. FERRARIIVS, DAN. EREMITA, ANT. MALAGONELLVS & quidam, quos nostra hac aetate in hac arte excelluisse constat **).

*) Non una exstat panegyricarum orationum collectio. Praecipua aliquot voluminibus prodiit *Hanon. cl. lxxiii. 8.* sed orationes non omnes his tomis comprehensas eiusdem esse commatis, recte observavit MORHOF. *Polyhist. I, 6. 3. 6. p. 280. T. I.*

Erasmus. Exstat huius ERASMI oratio panegyrica ad Burgundum principem, optima, multaque eruditione referta, in cuius etiam stilo nihil poterit desiderari, iudice eodem MORHOFIO *l. c.*

VVinssemius. Exstant huius oratoris panegyrici varii.
Spanhemius. Splendido admodum & plane antiquo stilo EZ. SPANHEMIIVS laudavit Christinam, Sueciae reginam, *Gen. cl. lxxii. 4.* Exstat eiusdem panegyricus genethliacus de nato Electori Brandenburg. filio.

Buchnerus. Buchneriana oratione nihil potest esse splendidius, nihil vberius, nihil grauius. Nonnumquam tamen paullo longius a puritate illa castitateque tersae Latinitatis discedit, quod iam ab aliis est observatum.

Boeclerus. Huius variae exstant orationes panegyricae *Tomo III. dissertat. academicarum.* Sed agmen facile ducit illa in laudem Christinae reginae, rerum summam suscipientis, *Upsaliae* habita.

Ferrarius. Huius praecipue laudandae sunt orationes binae, quarum altera in laudem Christinae, reginae Sueciae, conscripta, sub titulo *Pallas Suecica*; altera in laudem Ludouici XIII. regis Franciae, prodiit *Venet. cl. lxxvi. 4.*

Eremita. Exstat huius luculentissimus panegyricus *Cosmo*

mo Mediceo, Magno Hetruriae Duci, dictus, de quo multi iudicarunt, ita in eo omnem artis oratoriae adparatum exhausisse DANIELEM EREMITAM, ut, si iterum ipsi dicendi obtigisset occasio, nihil sibi eloquentiae ac artis superesse fuisset intellecturus. Sed edidit tamen & alterum panegyricum in laudem Ferdinandi Medicei. Recusos illos cum aliis eiusdem opusculis habemus *Utrai. cl. l. c. c. 8. cum praefatione GRAEVII.*

Prodierunt MALAGONELLI orationes *Romae cl. l. c. clxxxvii. 12.* sed facile adparet, eas non tam Ciceronis aliorumque castae orationis scriptorum facundiam, quam argutum illud Plinii dicendi genus, quod florida sententiarum varietate aures permulcet, sapere. Vid. MORH. *Polyh. l. c. p. 208.*

Malagonellus.

**) Plures aetate nostra prodierunt panegyrici, quos omnibus his facile opposueris. Praecipue tamen in Belgio IO. GE. GRAEVIUS, & P. BYRMANNUS. Helmstadii CASP. COERBERUS & IVST. CHRISTOPHORUS BOEHMERUS. Vitembergae CONR. SAM. SCHVRFLEISCHIVS & I. G. BERGERUS. Altorfii Noricorum C. G. SCHVVARZIVS. Halae CHRISTOPHORUS CELLARIUS & NIC. HIER. GVNDLINGIVS, magnam hoc dicendi genere laudem sibi pepererunt, quamvis fatendum sit, GVNDLINGII dictionem non ubique veterem illam puritatem atque elegantiam, quam in CELLARIO aliisque miramur, redolere. Vnde merentur variae illorum orationes, quae & colligantur, & diurna nocturnaue versentur manu.

V.

Vt vero, quomodo scribendi sint panegyrici, tanto magis pateat: sciendum est, eos esse duorum generum. Alii enim ANA-

Quotuplices sint orationes panegyricae.

L. Y-

LYTICA *); alii SYNTHETICA **), quam vocant, methodo conscribuntur. VOSSIVS tertium genus addit, quod *mixtum* vocat, lib. I. cap. 9. *)

*) *Analyticam* methodum sequimur, quoties viri cuiusdam illustris historiam ordine temporis percensemus. Sic PLINIVS auspiciatus a Traiani adoptione, quae is deinde in imperio gesserit, paullo adcuratius exponit. Sic & LATINVS PACATVS laudaturus Theodosium, primum de patria Hispania, deinde de patre, tum de dotibus fortunae, hinc porro de virtutibus dotibusque animi, denique de rebus gestis agit. Et ita quidem plerique solent elaborari panegyrici, qui adeo nihil aliud sunt, quam historiae vel vitae magnorum virorum, multis sententiis atque locis communibus, tamquam gemmis quibusdam, illuminatae.

**) *Syntheticos* panegyricos vocamus, in quibus thema quoddam tractandum fuscipitur, quod deinde ex vita historiaque viri cuiusdam illustris illustratur. Exemplo esse potest panegyricus CL. MAMERTINI Maximiano Herculeo dictus, in quo demonstratur, *Herculeum*, quum ad restituendam rempublicam a Diocletiano vocaretur, plus tribuisse beneficii, quam acceperit. Vid. paneg. vet. I, 3. Hoc thema deinde petitis ex eius historia vitaeque argumentis demonstrat. Ita & BVCHNERVS Henricum a Frisen laudaturus, magni cancellarii sistit imaginem, eumque & genere nobilem, & virtute ornatum, & auctoritate conspicuum, & doctrina prudentiaque insignem esse debere, exemplo eius demonstrat. Ceterum synthetica haec laudandi ratio ab ipso CICERONE inuenta videtur, quippe qui in oratione pro lege Manilia eadem fere methodo Pompeium Magnum collaudat.

Quem

VI.

Quemadmodum ergo declamationibus disciplinæ *) ; ita panegyricis historia adparatum sufficit **) : neque quisquam scribet panegyricum, nisi qui interiorum viri laudandi vitam atque historiam in numerato habet. *)

Earum argumenta ex historia petenda.

*) Vid. supra cap. 2.

**) Siue enim analytica, siue synthetica methodo panegyricus sit elaborandus, utramque paginam facit viri illius, cui consecratus est, historia. Vnde primo omnium sollicitum de ea esse oportet oratorem. Quemadmodum vero superiore capite declamationem scripturos res e disciplinis collectas in certas classes ac argumenta dispescere iussimus: ita & hic historia viri, quem laudaturi sumus, in certas periodos describenda est. Et quidem, si syntheticam methodum eligimus, argumenta iam nota sunt. Quamuis & hic loci communes saepe ex intima philosophia morali, iurisprudencia naturali, & civili maxime prudentia depromendi sint: Deinde vero dispiciendum, quid ex historia vel vita viri laudandi ad probandam illam orationis partem aliquid conferat. Sin magis placeat methodus analytica: laudandus erit heros noster a patria, parentibus, educatione, dotibus corporis, fortunae, animi, rebus gestis, cet. Quotcumque ergo mihi laudabilia in historia eius offeruntur, totidem nasci mihi intelligo panegyrici argumenta.

VII.

Collecto igitur ex historia adparatu, eodemque in partes aut argumenta distributo, singulae partes erunt elaborandae. Verum

Singula argumenta constant loco communē & historia.

rum caue hic eodem modo, quo in declamationibus procedas. Quum enim in his argumentum vnumquodque per syllogismum vel enthymema oratorium disponatur *): in panegyricis singula argumenta loco communi & ipsa historia constant **).

*) Vide caput antecedens.

**) Locus communis ostendit, rem esse laudandam; historia vero, laudem istam in virum illum illustrem cadere, demonstrat. Solet tamen nonnumquam locus communis vel omitti, vel breui certae sententiae includi. Nonnumquam etiam locus communis historiae, nonnumquam haec illi praemittitur, aliquando inter se miscentur.

VIII.

Quomodo
loci com-
munes e-
laboran-
di?

Locus communis facile inuenietur, considerato paullo adcuratius argumento *). Quomodo vero elaborandus disponendusque sit, iam priore huius opusculi parte docuimus **).

*) E. g. si quis laudandus esset a genere, loci communes tractari possent, splendidos natales multum conferre ad auctoritatem: illustri sanguini inesse quosdam virtutis igniculos: incitatrices ad res magnas gerendas esse virtutes exemplaue maiorum. Porro si de peregrinationibus eiusdem dicendum esset: locum inuenirent tractationes de peregrinandi prudentia, de utilitate peregrinationum. cet.

**) Vide supra lib. I. c. 3. num. 11. sequ.

VIII.

Quomodo
historia?

Historia ipsa non nuda recensenda, sed intermixtis subinde iudiciis politicis & moralibus, nec non variis similitudinibus, exem-

emplis, testimoniis illustranda *). Nihil enim occurrere debet in panegyricis, nisi illustre, sublime, magnificum.

*) Alias enim nihil interesset inter historiam & panegyricum. Hinc vita variis iudiciis & illustrationibus, tamquam gemmis, distinguenda est.

X.

Stilus panegyricorum sit sublimis *), *gravis* **), *acutus* ***), nonnumquam etiam, si ita ferat materiae ratio, *concitatus* ****). Qualis sit panegyricorum stilus? Obseruandum tamen, sublimis etiam stili certos veluti gradus esse. Vnde quo illustrior est, quam laudamus, persona; eo sublimiorem grauioremque esse stilum oportet *****).

*) Vide supra *part. I. cap. 2. num. 46.*

**) Maxime haec gravitas in locis communibus & iudiciis, quae historiae immiscenda esse diximus, elucet. Vide supra *part. I. cap. 2.*

***) Attamen vt in omni vita, ita & hic illud adprime utile est, NE QUID NIMIS. PLINIVS & sequentes panegyricorum scriptores, in primis AVSONIVS, plus iusto indulgent ingenii acumini, quod etiam vbique ostendant IO. VVOVVERVS & ANT. MALAGONELLVS. Castiores ea in re M. ANT. MVRETVS, AVG. BVCHNERVS, IO. GEO. GRAEVIVS, C. G. SCHVVARZIVS, quos merito imiteris. Conf. *part. I. c. 2. num. 63.*

****) Stilus concitatus panegyricorum praecipue in exordiis & conclusionibus locum habet, quoties adfectus mouendi sunt vehementiores. Conf. *part. I. c. 2. num. 54.*

*****) Quum enim inter rem, de qua disce-

differimus; ipsamque orationem quamdam veluti proportionem esse oporteat: facile patebit, sublimiorem esse debere stilum in panegyrico magno alicui principi consecrato: paullo remissorem vero, si viri vel rerum gestarum, vel eruditionis scientiaeque gloria conspicui, virtutes sint celebrandae.

XI.

Quid in
exordiis
& conclu-
sionibus
obseruan-
dam?

Ad *exordium* & *conclusionem* quod attinet, nihil singulare habent panegyrici, nisi quod in utraque parte vehementiores moveri solent adfectus, quam qui in declamationibus locum habere possunt.*)

*) Nam saepe in panegyricorum vel exordiis vel conclusionibus uti solemus apostrophis, sermocinationibus, prosopopoeiis, exclamationibus, aliisque figuris patheticis, quae in declamationibus non solum intempestivae, verum etiam frigidae plerumque essent futurae.

CAP V T IIIL!

De Dialogis.

I.

Dialogi,
et si hodie
rariores
laudem
tamen me-
rentur.

IN scriptionibus prosaicis, locum haud postremum merentur dialogi, qui veteribus non modo*), verum etiam ultimi aevi scriptoribus quibusdam**) fuere in deliciis. Et quamvis hodie paene ab usu recesserint: digni tamen sunt ob iucunditatem ac elegantiam***), de quibus praecepta nonnulla****) suppeditemus.

*) Summis Graecorum philosophis ea scriben-

bendi methodus mirifice placuit. Hodienum exstant PLATONIS, AESCHINIS & XENOPHONTIS dialogi plane egregii. Nec ignoti sunt ATHE-
 NAEI *Σειπνοσοφισαὶ* LUCIANI *dialogi*, aliaque huius generis opera. E Latinis in dialogis scribendis excelluit CICERO, qui & philosophica & oratoria scripta pleraque hac methodo composuit. Exstat etiam CORN. TACITI vel potius incerti auctoris de causis corruptae eloquentiae dialogus elegantissimus, cui iungendus MINVCII FELICIS insignis dialogus, quo Christianae religionis causam contra gentilium calumnias peroravit. Omitto MACROBIVM, qui ATHENAEVM non infeliciter imitatus est, & alios.

**) Recentioribus paullatim vel displicere, vel ignota esse coepit haec scribendi ratio. Neque tamen nulli aliquid in ea re ausi sunt. Nam ut colloquiorum scriptores omittam, & qui in vernacula eiusmodi quid tentarunt; non inuenisti sane sunt dialogi quidam M. ANT. MAIORAGII, IANI NICII ERYTHRAEI, IVSTI LIPSII.

***.) Quemadmodum enim omnis imitatio habet, quod nos capiat atque oblectet: ita non potest non dialogus cum voluptate legi, qui doctorum virorum mores, urbanitatem differendique rationem veluti in theatro sistit. Nec iucunditate solum, sed & utilitate sua, nonnumquam se commendant dialogi. Quum enim veritates nonnullae ita sint comparatae, ut si nuda ac sine inuolucro fistantur, animo parum composito duriores videri possint: consultissimum erit, argumentis in utramque partem adlatis, de iis disputare, & lectori permittere iudicium. Cui rei maxime inseruiant dialogi. Vnde facile patet, cur GALILAEVS a GALILAEIS librum de systemate mundi dialogistica, quam dogmatica, methodo conscribere maluerit. Et nescio sane, an non id innuere voluerit QVINTI-

CTILIANVS, quando dialogis libertatem adscribit, lib. X. c. 5. Quapropter historiae nonnumquam ubertas in aliqua exercendi stili parte ponenda, & dialogorum LIBERTATE gestiendum. Quamuis enim ibi pro libertate Vossiani codices habeant ubertas: tamen quum id vocabulum iam paullo ante adhibuerit scriptor elegantissimus, non sane verosimile est, eum illud hic repetere voluisse.

****) Equidem iam olim elegantem de dialogo librum edidit CAR. SIGONIUS ad Io. Moronum, cardinalem, excusum Venet. cl. 15 LXII. & Lips. cl. 15 LXXXVI. in 8. Sed ille historicus potius & criticus est, quam rhetoricus, quod & de GEORGII PASCHII diatriba de vilitate veterum exemplo ratione tradendi per dialogos, Kilonii cl. 1566. 4. edita, dicendum videtur.

II.

Dialogus
quid sit?

Est vero DIALOGVS fictum *) inter viros doctos **) colloquium, quo variae de materia quadam dubiae sententiae ***) expenduntur.

*) Plerosque ergo dialogos sermones personis tribuere, quos numquam inter se habuere, satis constat. Ac proinde SOCRATES, viso PLATONIS Lyside: Proh Dii immortales, inquit, quam multa de me mentitur adolescens! DIOG. LAERT. III, 35. Non magis veras esse, quae in LUCIANI, CICERONIS, aliorumque veterum dialogis viris summis tribuuntur, orationes, facile vnusquisque, qui in his non plane hospes est, intelliget.

**) Exstant etiam dialogi, in quibus Dii vel mortui in campis Elyseis inter se confabulari finguntur, quales e veteribus LUCIANVS

con-

confecit. Hos POETICOS dicere possis ob ingeniosam fictionem, quae hic utramque paginam facit. Sed quum ob futes libellos nostra memoria hac methodo scriptos hi dialogi fere ridiculi facti sint: iis iam quidem non immoramur.

***) Equidem, quemadmodum familiares de rebus variis inter se cadunt sermones; ita & dialogos de rebus omnibus conscribi posse, nemo dubitauerit. Sed quum hic de iis potissimum agamus colloquiis, quae inter viros eruditos habita finguntur, hi vero non videantur de lana caprina sermocinari: aptissimam dialogis materiam suppeditabunt quaestiones dubiae, de quibus in utramque partem solet a viris doctis disputari. Sic CICERO modo diuersas de Diis sententias, modo ancipites veterum de diuinatione disputationes, modo quaestiones de fato, vel de summa hominis felicitate, examinat paullo adcuratius.

III.

Quamquam autem multiplices sint dialogi *); praecipue tamen hic obseruandum, alios HISTORICOS **) esse, alios COMICOS ***). Quae diuisio non ab obiecto, sed a forma vel scribendi ratione, desumitur.

Quotuplices illi sint?

*) Sic PLATONIS dialogi vulgo diuidi solent in φυσικὰς, qualis est *Timaeus*; ἠθικὰς, qualis est *Apologia Socratis*; λογικὰς, quales sunt *Theages*, *Cratylus*, *Sophista*, *Laches*; ἐλεγκτικὰς, quales *Parmenides* & *Protagoras*; πολιτικὰς, quales *Criton*, *Phaedo*, *Minos*, *Symposion*, *Leges*, *Menexenus*, *Clitipho*, *Philetus*; μειγνυμένους, quales *Eutyphron*, *Meno*, *Ion*, *Charmides*; μαυρολογικὰς, qualis *Alcibiades*; ac denique αἰτιατικὰς,

Hein. Fund. Stili Cult.

L

qua.

quales *Hippias*, *Euthydemus* & *Gorgias*. Vid. ALBINI introd. in *Platonis dialog.* n. 5. apud FABRIC. *Biblioth. Graec.* III, 2. p. 46.

**) *Historicos* dialogos voco, in quibus, quid inter personas actum sit, historice narratur. Tales sunt CICERONIS dialogi de oratore, de finibus, de diuinatione, aliique, in quibus tum occasio colloquii, tum ipsi, qui inter amicos vltro citroque habitati sunt, sermones historice enarrantur.

***) *Comicos* adpello dialogos, vbi, sine narratione, sermones personarum, directa oratione, proponuntur. Tales sunt CICERONIS dialogi de legibus, vt & eiusdem *Topica ad Trebatium*, nec non *partitiones oratoriae*. PLATONIS etiam, LVCIANI & ERASMI dialogi plerique, sunt comici.

IIII.

Quales
personae
eligendae
in dialo-
gis histo-
ricis?

Ad historicos quod adtinet dialogos, primo omnium eligendae sunt personae, & quidem tales, quae vno eodemque tempore vixerunt*), & quas ita loquuturas fuisse verosimile sit **).

*) Ridiculum ergo esset v. c. Abrahamum, Petrum & Mahumedum colloquentes introducere, qui quum eodem tempore haud vixerint, nec colloqui, profecto inter se potuerunt. Et tamen ne PLATO quidem sibi ab hoc vitio temperauit, qui in *Timaeo* philosophum hunc Pythagoraeum introducit colloquentem cum Socrate, quos tamen eodem saeculo haud vixisse, iam MACROB. *Saturn.* I, I. obseruauit, quamquam & CICERO de finib. V. eum a Platone auditum referat. Immo & Socratem cum Parmenide, cuius pueriria vix Socratis senectutem adprehenderit, & Paralum ac Xanthippum, Periclis,

celis filios cum Protagra committit Plato, quum illos multo ante infamis illa pestilentia Athenis absumsisset. MACROB. *ibid.*

**) Vt ubique, ita & hic τὸ ἀπείρων vtramque paginam facit. Hinc ludibrium deberet lectoribus, qui e. g. *Augustum* & *Liniam* de substantiae definitione, aut de usu syllogismorum loquentes introduceret. Quis enim credat, par istud coniugum de quaestionibus eiusmodi leuissimis inter se disseruisse? Peccauit ea in re ipse CICERO. Quum enim in quaestionibus Academicis Lucullum & Catulum introduxisset loquentes, ab Attico monitus, tantos viros de rebus eiusmodi colloquutos, vix esse verisimile, enutauit consilium, aliasque personas elegit.

V.

Partes eiusmodi dialogorum tres numeramus, παρασκευῶν, (*exordium*) ἀγῶνα (*tractationem*) καὶ ἐπίλογον (*epilogum*) *).

Quot partibus illi consent?

*) Παρασκευῶν occasionem colloqui, ἀγῶνα ipsum colloquium, ἐπίλογος denique, quomodo illud abruptum sit, enarrat.

VI.

Παρασκευῶν partim prologo *), partim narratione **) constat, tametsi prologus non ἀπαραίτητος? Qualis sit semper videatur necessarius.

*) Prologus, nihil aliud est, quam totius dialogi exordium, quod vel ab ipsa re, vel a circumstantiis loci, temporis, personarum, potest desumi. Sic CICERO dialogos de diuinatione auspicatur a vetero quaestione, an sit diuination quaedam praesensioque rerum futurarum? Dialogis de natura Deorum prologum a philosophorum dissensu de existentia & natura Deorum

rum praemittit. In principio librorum de legibus, de laudibus municipii Arpinatis; alibi de laudibus Luculli & Hortensii differit.

**) *Narratio* quasi viam pandit ad colloquium, & qualis fuerit sermocinandi occasio, enarrat. Dicendum ergo, ubi viri isti congressi sint, & qua occasione in hanc disputationem inciderint. Ingenio ergo non magis, quam iudicio, hic opus est, ne quid fingamus, quod circumstantiae non ferant.

VII.

Ea constat
prologo
& narra-
tione.

Prologus non aliter, quam quodcumque aliud orationis exordium, elaboratur *). *Narratio* vero ordinem temporis observat, adeoque, quid antecesserit, quidue consequutum sit, sigillatim exponit **).

*) Quemadmodum ergo orationis exordium *protasi*, *aetiologia*, *apodosi* & *basi* absoluitur: ita eadem partes in dialogorum prologis observantur. Id quod vel unico exemplo demonstrare iuvat: CICERO de nat. Deor. I, 1. in prologo huius dialogi dissensum philosophorum de Deorum existentia & natura hoc ordine exponit.

I. PROTASIS. *Magna semper fuit inter philosophos contentio de natura Deorum.*

II. AETIOLOGIA. *Disputant enim.*

I. *de existentia Deorum.*

II. *de eorum essentia.*

III. *de providentia.*

III. APODOSIS. *Et tamen haec quaestio maximi momenti est.*

III. BASIS. *Hinc philosophiae me sedulo dedi, & maxime amavi academicam, quae nihil temere adfirmat. Vnde etiam methodo academicorum de natura Deorum disputabo.*

Ha-

Habes hic omnes exordii partes, ad quas facile etiam reliquorum dialogorum prologos licebit reuocare.

**) Hinc vulgo aiunt, *narrationem constare antecedentibus, concomitantibus, & consequentibus*. CICERO eodem dialogo ita narrationem disponit.

I. ANTECEDENS. *Veni ad Cottam feriis Latinis, & inueni disputantem cum Velleio Epicureo & Balbo Stoico.*

II. CONCOMITANTIA. *Tum me Cotta inuitauit ad disputandum.*

III. CONSEQUENS. *Facile ei assensus, primo Velleium rogavi sententiam.*

Elegans in primis est *ἔκδοξις*, quam Octauio suo praemisit MINUCIUS FELIX. Exorsus enim a laudibus Octauii Christiani, deinde narrat Caecilium, Deorum cultorem, Octauio familiarissimum, salutatum hunc venisse, quocum hic ad maris litus deambulatum exierit. In via Caecilium incidisse in simulacrum Serapidis, quod quum more maiorum veneraretur, Octauium monitum esse a Minucio ne pateretur familiarem diutius in tanta re errare. Hinc occasionem illis natam de religione disputandi.

VIII.

Ἀγών ipsum enarrat colloquium. Vbi obseruandum, varias de quaestione sententias inter personas colloquentes esse distribuendas *) . Primae partes plerumque deferuntur personae, quae opinionem vel vulgarem, vel paullo absurdiores defendit **) . Vbi haec persona dixit sententiam, altera respondet, & prioris argumenta partim probat, partim refellit, &, quid sibi videatur, exponit ***). Idem & reliquae, si

Quid sit
ἀγών?

plures sint, personae faciunt. Accedit nonnumquam veluti arbiter, qui totam litem componit * * * *)

*) Hanc regulam accurate plerumque observat CICERO. Sic in dialogo de natura Deorum alium ex mente Epicureorum, alium ex sententia Stoicorum, alium ex Platoniorum principiis de Diis differere fingit. Ita & MINVCIVS FELIX Caecilio partes paganorum, Octavio Christianorum tribuit.

**) Hinc in CICERONIS saepe laudato dialogo VELLEIVS Epicureus, in MINVCII FELICIS Octavio Caecilius, Deorum cultor, prior dicit sententiam.

***) Hic quoque exemplum luculentissimum dabit MINVCII FELICIS dialogus, in quo Octavius Caecilii argumenta non solum accurate refellit, sed & pro Christiana religione copiosius disserit.

****) Ita eodem dialogo MINVCIVS FELIX veluti arbitri partes in se suscipit. Sed observandum, arbitro eiusmodi locum vix esse in dialogis CICERONIS. Quum enim hic academicorum scholae dedisset nomen, qui nihil temere adfirmabant: facile patet ratio, cur numquam componat litem, sed lectores veluti subcultro relinquat.

VIII.

Qualis epilogus?

Epilogus plerumque brevissimus est, & tantum, quomodo interruptum sit colloquium *), aut quid rei consequutum sit **), enarrat.

*) Hic quoque aliquid, quod verisimile sit, fingendum, v. c. accessisse amicum, qui alio sermonem inflexerit, vel itum esse ad caenam.

nam, in qua aliis de rebus in multam noctem confabulati sint, cetera.

**) Sic MINUCIUS FELIX in epilogo narrat Caecilium Octavii oratione permotum, profanas de religione sententias eierasse, & christianae ecclesiae dedisse nomen.

X.

Dialogi *comici* non historice narrant, quid inter se fermocinati sint amici, sed tantum directa oratione, ut comici solent singulorum orationem proferunt, praemissis semper personarum nominibus *). Quo fit, ut veluti κατ' ἐξοχὴν colloquia vocentur eiusmodi dialogi.

Quales
personae
eligendae
in dialo-
gis comi-
cis?

*) Quum in dialogis *historicis* plerumque personae verae introducuntur inter se colloquentes: in comicis nomina fere finguntur, quamvis & hic laudem mereatur ὀνομασπορία, quae characterem personarum quodammodo exprimit, qua in re PLAUTVS in primis mirus fuit artifex.

XI.

Haec quoque colloquia παρασκευῇ, ἀγῶνι & ἐπιλόγῳ absoluntur. Verum παρασκευῇ nec prologum, nec narrationem complectitur, sed tantum ipsum ostendit sermonis initium, & quo ordine colloquentes in hos sermones inciderint.

Quot par-
tibus illi
constent?

XII.

De *stilo dialogorum* non est, quod hic plura moneamus, quum illum iam supra *) satis adcurate descriptum meminerimus. Illud tantum addo, hic quoque persona-
rum, quas loquentes introducimus, habenda-

Qualis
dialogo-
rum stilus?

dam esse rationem, ne vel pueris cothurnos, vel Herculi foccos aptemus * *)

*) Vid. *part. I. cap. 2. num. 58.*

**) Alius enim dicendi character viro erudito, alius indocto, alius viro honesto, alius parasito, alius Thrasoni competit. Hac quoque in re parem vix habent LUCIANVS, PLAVTUS, & TERENCEVS, quibus nemo fere diuersos personarum characteres ipsa etiam forma stili adcuratius expressit. Contra ea PLATO, cuius stilo omnes tantam tribuerunt laudem, vt ipsum Iouem, si Graece loqui vellet, Platonis oratione vsurum somniarint, vbique eundem feruat stili characterem, eandem orationis vberitatem, eaque re multum venustatis dialogis suis detrahit.

C A P V T V.

De Inscriptionibus.

I.

Inscri-
ptiones
vel vete-
res vel no-
vae.

P Rosa oratione etiam *inscriptiones* conficiuntur, quae cum vltimis potissimum temporibus, id est, patrum nostrorum memoria, nouam veluti faciem induerint *), recte in *antiquas* & *novas* dispesci possunt.

*) Quales veteres fuerint inscriptiones, satis adparet e tot marmoribus, quorum epigraphas collegerunt IAN. GRVTERVS, THOM. REINE-SIVS, RAPH. FABBRETUS, IO. BAPT. FERRETIVS, IAC. SPONIUS, IAC. PHIL. TOMASINVS, SERTOR. VRSATVS, IAC. SALOMONIVS, ONYPHR. PANVINIVS, MARC. VELSERYS, PHIL. A TYRRE, CAR. CAES.

CAES. MALVASIA, IO. VIGNOLIVS, nuper etiam
 SCIP. MAFFEIVS in *Antiquitatibus Galliae*, &
 MAIANSIUS in *epistolis*, aliique quam plurimi.
 Ut iam non dicam de noua MARQVARDI GV-
 DU collectione, quae *Leonardiae* typis Halmia-
 nis excusa, prodiit tandem clō 15 ccxxxii. At
 postremis temporibus aliud in vſu eſſe coepit
 inſcriptionum genus, ex meris argutiis conſta-
 tum, quod cum vetere illo nihil habet com-
 mune, niſi quod auctores & harum inſcriptio-
 num breues longasque lineas promiſcuae ponere
 ſolent: Quum enim ob poetarum ineptias ipſa
 carmina, quantumuis nitida, ſordere coepiſſent
 viris grauib: coeperunt illi aliquid reperire
 inter orationes & verſus medium, &, loco car-
 minum, cudere inſcriptiones argutas. Auctores
 huius rei Itali, inter quos mirifice hoc ſiue in-
 ſcriptionum, ſiue elogiorum genere delectati
 ſunt LAVR. PIGNORIVS, IAC. SALIANVS, EM. THE-
 SAVRVS, OCT. FERRARIVS, IO. PALATIVS aliique,
 quos deinde & Galli, Germani, ceteraeque na-
 tiones imitari non dubitarunt. Parum honorifi-
 ce tamen de nouo hoc inſcriptionum genere
 ſentiunt eruditi, quotquot ſunt antiquae elegan-
 tiae tenaciores. Nam praeterquam quod exem-
 plo veterum deſtituuntur: neſcio quid declama-
 torium & ſophiſticum ſapit argutus ille inſcri-
 ptionum ſtilus, nec magis virum grauem de-
 cet, quam veſtis auro gemmiſque operta. Vid.
 BOECLERI *Muſeum tom. III. diſſert. acad. p. 337.*
ſeq. MORH. *diſciplin. argut. III, 4. p. 180. ſeq.*

II.

*Veteres hodie imitamur, quoties in por-
 tis, propugnaculis, pontibus, aliisque pu-
 blicis operibus inſcriptiones ponendae ſunt*).*
 Idem ſtilus lapidaris maxime ornat epita-

L s

phia

Veterum
 exemplo
 conſcri-
 ptae quan-
 do hodie
 locum in-
 ueniant?

phia**), cēnotaphia***), & alia huius generis monimenta.

*) Non temere vllum opus publicum extruxere Romani, quod non addita inscriptione aliqua veluti consecrarint. Illud & hodie imitantur principes, famae suae studiosiores, vt vel ex solis illustrissimi auctoris MONIMENTIS PADERBORNENSIBVS liquet. Sic & hodie saepius titulis eiusmodi ornantur portae urbium aediumque publicarum, catarractae, arcus triumphales, pontes, aliaque opera publica, qualia exempla passim exstant in EM. THESAURI *inscriptionibus*. Hic vero caue nouas illas inscriptiones, quarum superiore paragrapho mentionem fecimus, imiteris. Exigit enim temporum nostrorum elegancia, vt veterem potius illum stilum lapidarem exprimere conemur.

**) Neque enim probantur eruditis epitaphia hodierna, in quibus praeter vitae mortisque historiam, & aliquot sententias e scriptura sacra depromptas, nihil omnino occurrit, quod placeat. Imitandi & hic veteres, quorum epitaphia & breuitate concinnitateque, & interdum etiam acumine, sed non anxie quaesitis argutiis, sese lectoribus commendant. Plura eiusmodi monimenta exstant apud GRUTERVM, REINESIUM, SPONIUM aliosque, e quibus optima quaeuis seligi oportet, quae imitemur. Neque enim negari potest, alia sequioris aevi inquinatam Latinitatem; alia vel auctorum vel lapicidarum ruditatem redolere.

***). Cenotaphia ab epitaphiis quomodo differant, nemo ignorat. EPITAPHIUM est titulus vero sepulcro suffixus; CENOTAPHIUM inscriptio sepulcro honorario adiecta. Talia sepulcra honoraria sunt monumentum illud Drusi Moguntinum, vulgo *der Eichelstein*, & celeberrimum ceno-

cenotaphium Pisanum, Caii & Lucii Caesarum memoriae positum, quod singulari eoque per-
erudito commentario illustravit doctissimus Ro-
manae ecclesiae Cardinalis HENRICVS NORISIUS,
Venetiis, clō lo clxxxI. fol.

III.

Vt vero stilum lapidarem veterem paul-
lo adcuratius exprimamus, quaedam tum
circa *materiam, dispositionemque*, tum circa
eloquutionem ac orthographiam monenda sunt.

In iis quid
observan-
dum?

III.

Materiam facile sufficiet occasio. Nemo
enim non videt, si verbi gratia aedificium
publicum inscriptione vel titulo notandum
sit, tunc finem, causam efficientem, &
tempus in eiusmodi monumento esse expri-
menda *). Non temere tamen inscriptio pu-
blica poni solet, in qua non Principis ho-
norifica fiat mentio **).

Earum
materia.

*) Sic e. g. muris Veronensibus haec in-
scriptio addita reperitur apud GRVTER. *Inscripto.*
pag. CCXVI. 12.

COLONIA. AVGVSTA. VERONA.

NOVA. GALLIENIANA.

VALENTIANO. II. ET. LVCILLO. COSS.

MVRI. VERONENSIVM.

FABRICATI.

SEX. DIE III. NON. APRIL.

DEDICATI. PRID. NON. DECEMBER.

Habes hic murorum finem, scilicet vt praesi-
dio essent coloniae Veronensi: habes causam,
vel certe quibus consulibus Romanis id factum
sit, habes denique aedificationis ac dedicatio-
nis tempus. Omnia enim haec scire posterita-
tis intererat.

**) Quaecumque in monarchia geruntur, Principis geruntur auspiciis. Vnde non facile praetermitti solet grata ac honorifica eorumdem mentio. Quid? quod legibus cautum sit, ne priuatorum nomina operibus publicis inscribantur, sed principum, l. 3. D. de operib. publ. nisi priuati sumtus in illa fecissent, l. 2. §. 2. l. 3. §. 2. D. eod. Notandum tamen, adulationem illam, quam in Romanis posterioribus vbique animaduertimus, ex inscriptionibus etiam passim elucere. Nihil enim frequentius est loquutionibus: DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQUE EIVS DIVINA EIVS PROVIDENTIA, cet.

V.

Earumdem dispositio, & quidem epitaphiorum.

Ad dispositionem quod adtinet, a publicis monumentis seiungere soleo epitaphia, quod olim & inscriptiones priuatorum statuis subiectae pertinebant: quamuis vti antiquioribus temporibus inscriptiones vel titulos statuarum plane ignorabant, & plerisque a posteris demum additos esse obseruat IAC. PERTZ. *Animadu. hist. c. 7. p. 302. sequ.* ita & iam pridem exoleuit mos ille priuatis dedicandi statuas. In EPITAPHIIS plerumque praemittitur CONSECRACTIO *), cui deinde subiungitur MORTIS vel SEPULTVRAE mentio **). Hinc porro sequitur NOMEN defuncti ***, cui ELOGIVM aliquod breue & acutum ****) addi solet. Accedit postea DIES EMORTVALIS & defuncti AETAS. Nonnumquam & ALLOQVVTIO vel ad defunctum *****), vel ad viatorem *****), subiicitur. Quibus omnibus denique subiungitur NOMEN illius, qui istud monumentum

mentum fieri curavit †). Reliqua, tamquam *πάρεργα*, merito praetermittimus ††).

*) CONSECratio illa vel dedicatio saltem non temere omittebatur a Romanis, apud quos sepulcra pontificii iuris, adeoque religiosa, putabantur. Vid. *antiqu. Rom. iuris prud. civil. illustrant.* II, 1. 4. p. 409. Quum vero illa dicata dicerentur Diis inferis: semper fere epitaphiis praemitti solebant litterae: D. M. id est, *Dis Manibus*, vel: D. M. S, *Dis manibus sacrum*, item: D. I. M. S, *Dis inferis manibus sacrum*, IAC. GUTHER. *de iure man.* III, 1. In Christianorum autem epitaphiis haec inscribuntur litterae D. O. M. S. vel D. O. M. id est, *Deo optimo maximo sacrum*, vel: *Deo optimo maximo*.

**) Solet haec elegantiore aliqua phrasi exprimi v. g. MORTALE, QUIDQVId HABVIT, HIC DEPOSVIT. ADSTAS VIATOR TROPHAEQ, SITAE SVNT SVB HOC MONIMENTO EXVIVIAE, cet.

***) Hic quoque cauere solent antiquae elegantiae studiosiores, ne nomina longo titulorum firmare onerent. Sic Principis titulum veteri exemplo ita liceret reddere: INCOMPARABILIS PRINCEPS, vel: IOSEPHVS, IMP. CAES. AVG. P. P., vel: PRINCEPS PIVS, FELIX, AVG. P. P. vel: CAROLVS IMP. CAES. AVG. GERMANICVS. GALLICVS. HISPANICVS. ITALICVS. HVNGARICVS. TVRCICVS. Talia etiam sunt elogia: PRINCEPS IVVENTVTIS, PRINCIPIS AMICVS, PRINCIPIS A SECRETIS, AB EPISTOLIS, cet.

****) Id quo breuius atque acutius, eo erit elegantius. V. C. INCOMPARABILIS EXEMPLI FEMINA, QVAE NVMQVAM MARITVM, NISI MORTE, TVRBAVIT. PVER VENVSTVLVS, IPSISQVE GRATIUS AMABILIOR. PRINCEPS IMMORTALITATE DIGNISSIMVS, SI ALIVD AD AETERNITATEM ITER PATVISET. AMOR DELICIVMQVE GENERIS HVMA-

NI. QVEM AVT NASCI NVMQVAM, AVT NVMQVAM
MORI OPORTVISSET, cet.

*****) Talis est vetus illa ; HAVE BEA-
TISSIMA ANIMA, NOS TE EO, QVO QVEM-
QVE NATVRA IVSSERIT, ORDINE CVNCTI SEQVE-
MYR. Talis etiam formula in antiquis moni-
mentis frequentissima : H. S. E. S. T. T. L. *hic*
fitus est : sit tibi terra lenis. GRVT. *Inscr.* p.
CCCXXI, 6. p. DCLXXV, 10. p. DCXCIII, 8. p.
DCLXXVI, 1. p. DCCH, 10. p. DCXCV, 9. Quemad-
dum vero his locis omnibus litterae tantum sin-
gulares occurrunt : ita tota formula expressa est
apud eundem p. DCCCXLIII, 1. p. DCCXVII, 9. p.
DCCLXXXV, 3. Add. MARTIAL. *Epigr.* V, 34. &
VIII, 39. Sunt & aliae formulae adloquendi ci-
neres : HAVETE ANIMAE, REINES. *class.* XIII, 70.
HAVE DVLCIS, DVLCIS VALE, REINES. *class.* XIII, 192.
SALVE, HAVE, VALE, GRVTER. p. DCXCI, 6.
p. DCCLXIX, 4. REINES. *class.* XIII, 31. ΘΑΡΡΕΙ,
ΘΑΡΣΕΙ, ΕΤΘΥΜΕΙ, ΘΑΡΡΕΙ ΚΑΙ ΘΥΜΟΝ ΕΧΕΙ
ΑΓΑΘΟΝ, REINES. *praef.* p. 8. & *class.* XIII, 31.
GRVT. p. CLO CXX, 4. p. DCCCCXXXIII, 11. Ε-
ΛΙΟΔ. II, 1. III, 1. ΕΜΥΤΧΕΙ ΣΤΝ ΤΟΤ ΟΕΙΠΙ-
ΛΟΣ, REINES. *inscript. praefat.* p. 8.

*****) Sepulcra Romani solebant con-
dere in agris iuxta vias, vbi & spacium quod-
dam, septo plerumque cinctum, religione oc-
cupari credebatur. Vid. *antiqu. Rom. iurispr.*
illustr. II, 4. p. 409. *sequ.* Hinc tam frequens via-
torum mentio in epitaphiis Romanis. Saepe
etiam defuncti viatores adloqui, & de commu-
ni mortalitate rerumque omnium vanitate ad-
monere fingeantur. Tales sunt elegantes illae
adloquutiones : NON FVI, FVI, NON SVM, ERO.
VIXI, VT VIVIS, MORIERIS, VT SVM MORTVVS.
SIC VITA TRVDITVR. SOLVS CVRSIM QAERIS, VT
CENSORIO ILLO DIE TANTO FACILIVS SINE IMPE-
DIMENTO RESVRGAM, quamvis hanc formulam

NON

non antiquam, sed post renatas litteras inuen-
tam esse, facile pateat, idque praeclare demon-
stratum sit a TH. REINESIO in *praefat. inscrip-
tionum*. Adde & hanc, quae in pueri sepul-
cro locum habere posset: QVVM FATA INTER-
CIPANT PVEROS, TIBI QUID EXPECTANDVM SI E-
MEMENTO. Aliquando & colloquium aliquod in-
stituitur inter defuncti cineres & viatorem: BO-
NVS HOMO SICVT ET TV. XPHΣTH XAIPE, KAI
ΣΤΗΕ. Exemplum habet REINES. *class. XI. inscr. I.*
p. 606. Est vbi aliquid rogare fingitur defun-
ctus a viatore, veluti: NEMO NOS INQUIETET,
REINES. *class. XII, 60.* TE QVICVMQVE TITVLVM
NOSTRVN RELEGES, ROGO PER SVPEROS, SIC VT
AD INFERNAS PARTES RECIPIARIS, NE VELISTRI-
BVS SEPVLCRIS MOLESTARI. REINES. *class. XIII,*
33. ROGO PER SVPEROS, QVI ESTIS, OSSA MEA
TVEATIS, pro *tueamini*, REINES. *class. XVII, 170.*

†) In hac subscriptione plerumque neces-
sitas, quae inter defunctum & superstitem in-
tercesserat, vel causa, cur monumentum posi-
tum sit, exprimitur. Tales sunt formulae: PA-
RENTI OPTIMO ET B. D. S. M. (id est, *bene de se-
merenti*) C. CRISPVS FILIVS, HOC MONIMENTVM
E. L. & (id est, *lubens lugensque*), vel CVM
LACRVMIS POSVIT. PATRVO B. D. S. M. C. MAN-
EIVS EX TEST. F. F. vel F. C. id est, *ex testa-
mento fieri fecit*, vel *faciundum curavit*. Paullo
maioris momenti sunt litterae: H. M. H. S.
id est, *hoc monumentum heredes sequitur*, quas
quoties hereditario iure conditorium possidemus,
epitaphiis subiicimus.

††) Talia in vetustis epitaphiis & titulis
sepulchralibus quam plurima observamus, quae
iam BARN. BRISSONIUS & alii collegerunt. Vt
paucis rem exemplis illustremus, aliquando adii-
ciebatur poena, inferenda in arcam pontificum,
si quis sepulcrum alienaret. GRATER, *Inscr. p. LX, I.*
p. XII,

p. XII, 12. p. CLO CXXXIX, 12. p. DCCCCXLVI, 6.
 p. DCII, 8. REINES. *Inscr. class.* I, 43. p. 87. Ali-
 quando edicitur, ne extraneum corpus in idem
 monumentum, vel infra finem maceriae infer-
 retur, REINES. *class.* XII, 37. ne vstrinum moni-
 mento adplicaretur, *ibid.* n. 123. vt dolus ma-
 lus monumento abesset: REINES. *class.* XV, 25.
 In primis frequentes in veterum epitaphiis im-
 precationes, quibus iis dira quaeuis minaban-
 tur, qui sepulcrum violare non dubitaturi sint.
 e. g. OLLAM EIVS SI QVI INVOLARIT, AD INFE-
 ROS NON RECIPIATUR. REINES. *class.* XVII, 168.
 conf. *class.* XIII, 33.

VI.

Nec non
 monimen-
 torum pu-
 blicorum.

Reliqua monimenta publica ita disponi
 possunt, vt praemisso PRINCIPIS *nomine*
 & *titulo* *), brevis rerum gestarum adda-
 tur HISTORIA **). Eam deinde sequitur
 descriptio OPERIS PVBLICI, hoc titulo
 notandi, vel OCCASIONIS, operi huic
 construendo datae ***). Denique additur
 SVBSCRIPTIO personarum vel collegii,
 cuius impensis hoc monumentum constru-
 ctum est ****).

*) Hic quoque repetendum, quod supra
 §. V. huius capituli monuimus, dandam scilicet
 esse operam, ne cum longo prouinciarum syx-
 mate nomen Principis proferamus. Quum enim
 filio lapidari hic vtendum sit: satius erit, vete-
 re more Principum titulos recensere.

**) Res gestae fere casu ablatiuo solent
 describi, e. g. PROSTRATIS. HOSTIBVS, CONCI-
 LIATA. PACE, PATRIA. OPIBVS. LOCVPLETATA,
 cet.

***) Nonnumquam & operis ipsius & oc-
 casionis simul iniicitur mentio, e. g. CIVIBVS.

AN.

YN. IVS. IVRANDVM. ADACTIS. ARCVM. HVNC.
TRIVMPHALEM. CONSTITVIT. DEVOTA. VIRTVTI.
MAIESTATIQUE. EIVS. CIVITAS.

****) Vbi tamen cauenda est antiquita-
tis adfectatio. Sane merito ludibrium debent
cordationibus, qui sollemne istud S. P. Q. om-
nibus fere municipiis tribuunt, vbi populo ni-
hil iuris est in administranda republica, & vbi
ymbra potius collegii, quam senatus hoc no-
mine dignus occurrit. Romae saepe nomina
subscribebant operum publicorum curatores.
Hi erant viri senatorii ordinis, qui sub disposi-
tione praefecti vrbi erant, & sub se habebant
procuratores & dispensatores operum publico-
rum. De his erudite, vti solet, REINES. *Inscr.*
class. VIII, 54. p. 571. Ceterum nostrum erit
huius quoque paragraphi doctrinam exemplo
illustrare. Tale est, quod sequitur:

D. O. M.

IMP. CAROLVS.

REX. GERMANORVM. HISPAN.

HVNGAR. BOEMORVM.

SICVLORVM.

PRINCEPS. PIVS. FEL. AVG. P. P.

PROFLIGATIS. HOSTIBVS.

REDDITA. CIVIBVS. PACE.

IMPERIO. CLASSE. MILITIBVS.

OPERIBVS. FIRMATO.

ALBAM. GRAECAM. TVRCIS.

EREPTAM.

NOVIS. HIS. PROPVGNACVLIS.

MVNIVIT.

OPTIMO. PRINCIPI.

HOC. MONIMENTVM.

POSS.

DEVOTI. VIRTVTI. MAIESTATIQUE.

EIVS.

REGNI. HVNGARICI, PROCERES.

PO-

VI I.

Stilus lapidaris
qualis?

Potissimum vero respiciendum est ad **STILVM**, quem **LAPIDAREM** vocant critici. Eum enim nonnulla singularia habere, nemo ibit inficias *).

*) Praecipua hic tantum conspectabimur. Obseruandum itaque est

I. In marmoribus multa occurrere vocabula, multasque loquutiones, reliquis Romanae linguae auctoribus ignotas, quales sunt **ABANTE**, **DEANTE**, **AETERNALIS**. Vid. **SCALIGERI** indices, **GRUTERI** inscriptionibus additos, qualem etiam cap. 18. suis indicibus inseruit **REINESIUS**. Ex eo notamus vocabula **BALLATIO**, **BALLEMATIO**, **VALLATIO** pro saltatione, **CAPITVLARIS** pro seruo arcariorum, **DVPLICARIVS**, pro eo qui utrique parti fauet, **FRVNITVS** pro fructus **SCHOLARVM**, pro receptacula urnarum. **TATA**, *τατάριος φιλιταρικὴ τὴς ἀπὸς μελζονα*, **POR** pro puer, **PORA** pro puella, **VIRGINIA CONIVX**, **VIRGINIVS COMPAR**, **VIRGINIVS VIR**. **VTERQVE ALTER** pro fratre. Quae pauca tantum speciminis loco damus. Verum caue in his quaeras delicias. Multa enim huius generis lapicidarum ruditati; multa vulgi dialecto debent originem. Forsan etiam aliquando aberratum est ab iis, qui inscriptiones veteres e lapidibus descripserunt. Exempli sane eiusmodi lapsuum plurima notauit **CAR. SPONIUS**: plura adhuc dabit **MARQ. GVDIVS**, cuius correctiones orae operis Gruteriani adscriptae maximam partem publici iuris factae sunt, cum in noua & splendida marmorum Gruterianorum editione, tum in actis eruditorum Lipsiensibus, ipsaque noua marmorum Gudianorum collectione.

II. Singulares quoque esse in marmoribus con-

Arrestiones, qualium haud paucas notavit idem SCALIGER, e. g. CVM FERARVM LYBICARVM. Sed nec hic est quod imiteris, quum eadem id prohibeant rationes, & haec nimis archaismum sapiant. Licebit ex eodem indice Reinesiano quaedam huius generis excerpere. ADQVIESCERE CUI pro *prope aliquem quiescere*, AD CVMVLVM AEDIFICARE, id est, *ad colophonem perducere*. COMITARI CVM ALIQUO, EX PARVO CREVIT, MOLESTARI ALICVI, MONERE TAVROBOLIVM.

III. In primis inscriptiones praeferre ortographiam antiquam, veluti OLLI pro ILLI, COERAVERVNT pro *curarunt*, ABEL pro ABI, QVOI pro CUI. Imitari licebit, quae frequentissima reperies in bonae aetatis monumentis, veluti HEIC pro *hic*, SYLPICI pro *Sulpicii*, KALENDAE pro *calendae*, EIDVS pro *idus*. Reliqua pro obsoletis habenda. Neque enim adfectionis notam effugies, si ortographiam vetustissimam immo & falsam aliquando in hodiernis monumentis sequendam existimaueris. Talis est usus frequens AE pro E. e. g. CAELERIS, CAEREALIS, immo, quod miseris, DIAE, COMPARAES, PACAE, PRAESBYTER, QVINQVAE pro *celeris, Cerealis, die, compares, pace, presbyter, quinque*. Eo etiam referimus promiscuum usum B & V. vt ABAEVS pro *abauns*, ATAEVS pro *atauns*, BALERIA pro *Valeria*, VXORI BENE BIBENTI pro *VXORI bene viventi*, DVVIVS, INCOMPARAVILIS, VENERENTI, VONAE pro *dubius, incomparabilis, bene merenti, bonae*. Talia, quae magno numero dedit REINES. in indice *Inscr. cap. 19*. quis sanus imitanda putet?

III. Frequentissimas esse in inscriptionibus formulas quasdam, quas merito notabis v. c. BENE DE SE MERENTI LVBENS LVGENSQUE. Plures idem index Scaligerianus antea laudatus suppeditabit.

V. De-

V. Denique praecipue notandas esse siglas, vel vocum abbreviationes, de quibus singularis exstat liber SERTORII VRSATI, in IO. GEORG. GRAEVII thesauro antiquitatum Rom. tom. XI. p. 507. recus. Addi possunt indices SCALIGERI & REINESII, nec non IO. NICOLAI commentatio de siglis veterum, Lugd. Bat. CLOCCII, in quibus eiusmodi notae vel abbreviationes, in lapidibus obviae, plena manu proferuntur.

VIII.

Inscri-
ptionum
nonarum
materia,
inuentio,
& eloqui-
tio.

Pergimus ad inscriptiones *novas*, quae, quod ad materiam adtinet, parum a carmine differunt *). Res omnis ad unicam regulam redit, non temere scilicet in inscriptione ponendam lineam, quae non acutum quid & admirandum prae se ferat **). Atamen, si dicendum quod res est, quo magis hanc observabis regulam, eo minorem laudem reportabis ab iis, qui, quam frigida sit illa acuminum nimia adfectatio, non ignorant.

*) Quaecumque ergo inuentio poemati conscribendo inseruit, eadem & inscriptioni supeditat materiam. Parum enim interest inter Carmen & inscriptionem novam.

**) Quum ergo fontes acuminum me iam supra, sub finem part. I. c. 2. §. 63. dare meminim, hic quidem actum agere nolo, sed exempli loco addere sufficiet inscriptionem EM. THESAURI, ut, quales sint illae lautitiae, harum rerum cupidis exemplo ostendamus. Exstat illa p. 319. & Iobi, quem ipse Esau pronepotem putat, continet elogium:

In arenam, o cines!

Gemini congregiuntur athletae,

Orien-

Orientis alter; alter occidui solis imperator,
Iob & Daemon.

Simplicem illum videbitis cum multiplici
hoste pugnantem,

Illum semper eundem, hunc semper alium:

Qui forma carens, formas alternat.

Sed proderit Iobo aduersarii varietas,

Toties unum triumphaturo.

En mollium Sabaeorum specie simulatus hostis,

Iobi boues praedatur,

Haec prima daemonis velitatio, robur enervare
deliciis.

Sed irrita euentu.

In flammam mutatur flammarum hospes,

& caelo cadens, ubi stare non potuit,

Incendit, quacumque incedit:

Et pascentes ouiculas igni depascitur,

Hinc magicum Chaldaeorum agmen mentitus,

Camelos cum rectoribus corripit.

Sustinet hanc iacturam diuinus pugil,

Qui opibus impeditior, quo ditior,

Aequae beneficium vocat numen, siue opes adferat,
siue auferat.

Sic praedonem angit, dum de praeda
non angitur.

Haecenus prolusit adgressor: iam propius,

Vt regiam euertat, in ventum vertitur.

Nil enim aulae nocentius vento.

Omnes turbat hic turbo, praeter illum cui nocet;

Qui ruinas inter infractus,

Latiore caelo fruitur, dum tecta subsidunt.

Sed maiores ciet lacrymarum nimbos
hic ventus.

Dulcem senis sobolem inter epulas ruina sepelit.

At facilius terram mouet, quam Iobum:

Qui ruente familia sustinere potest orbitatem.

Spoliato quid superest? Vita.

Hanc tortoris imagine, cruciat, non rapit:

Pe

*Et intra corpus & cadauer medius,
Iob vitam optet, vel mortem.*

Iob neutrum curat.

*Et ante numen cadens aemulum sternit dum
sternitur.*

*Debellauerat; nisi defessus Antagonista
Deteriorem sibi vicariam sufficeret,
feminam.*

*Viro igitur uxorem delegat,
Quae postremam suis malis imponere manum
suadeat,*

Et mortem morte anteuertere.

*Beneficam crederes hanc maleficam,
nisi esset uxor,*

Cui luxus est, debili marito carere.

*Detrahit hanc pietatis larvam mariti pietas,
Ac linguam lingua retundens,*

*Viueret mauult, inuisus coniungi ac sibi;
Totiesque hostem verberat, quoties spirat:
Et nihil amaturus, praeter Deum, mortem
etiam odit.*

Nam postremis in malis,

Fortius est mortem arcere, quam arcescere.

*Iam inter rapinas & ruinas nudus, palmam
tenet.*

*Sed ipsam in palmam victus inuolat
Daemon.*

Et ultimos conatus adhibet, amicorum probra.

*Hi tanta virtute, amaris salibus respersa,
Famosis carminibus victoris famam
corrumpunt.*

*Habet hanc felicitatem nouissima calamitas,
Quod inuidiam extinguit: hoc uno inuidenda.
Iob omnium miserrimus, inuidos habet
amicos,*

Nimirum poetas

*Tam male mordaces, ut vel ulcerosum
mordeant.*

Adco

Adeo inter aulicos, virgines Musae
lasciunt.

Euicit extremum hunc laborem strenuus Iob,
Qui contemptus & contentus, hostes hostiis
lustrat.

Hic toto caeli theatro plausus excitat,
Nec minore praemio, quam praelio,
Regno, liberis, opibus, duplo auctior,
hos ipse luctus cecinit:

& calamitates calamo felices fecit.

PARS TERTIA

DE VARIIS CVLTIORIS STILI FACVLTATEM ADSEQVENDI SVBSIDIIS.

CAPVT PRIMVM.

De Auctorum lectione.

I.

Latina
lingua in-
ter demor-
tuas refe-
renda.

Latina lingua iamdudum inter mor-
tales conticuit. In Latio enim
ipso, vbi olim quam maxime flo-
ruit, sensim ita barbarorum com-
mercio coepit inquinari, vt demum noua
inde enata sit dialectus, quam Italicam di-
ci moris est *). Idem in prouinciis huius
linguae fatum fuit, in quibus LVSITANI-
CA, HISPANICA & GALLICA linguae,
in priscae Latinae locum succedere **). Vt
adeo nulla hodie sit prouincia: in qua ve-
tus illa lingua Romana ita vigeat, vt eam
vsu, vel consuetudine cum prouincialibus,
addiscere possis ***).

*) Praeclare linguae latinae μεταμορφώσεως,
& vt ea sensim in Italicam mutata sit, osten-
derunt CAR. DV FRESNE in dissertatione glos-
sario, mediae & infimae Latinitatis praemissa, &
CHR. CELLARIVS in dissertatione de linguae Ita-
licae origine.

**) De earum linguarum natura praecclare
disse-

differuit ED. BREREEWOOD in *scrutinio linguarum*,
cui iungendus MORHOF. *Polyhist.* I, 4. 3. & 4.
p. 19. *sequ.*

***) Exstat libellus ἀδελφότης Gallice pri-
mum scriptus, dein Londini MDCLVIII. in
12. excusus sub titulo: *An examen of the way
of teaching the latin tongue to little children by
use alone*, in quo Regi suadet auctor, ut ciui-
tatem aliquam Latinam instituat, in qua solo
vfu ac consuetudine linguam doceantur pueri:
quod consilium etiam, quod mireris, probatur
MORHOFIO, accurati iudicii viro in *Polyhist.* I, 29.
21. p. 461. Sed vereor ego quidem, ne & in-
fructuosum hoc consilium, & eadem Latinae
huius ciuitatis fata futura sint, ac olim reipubli-
cae Platonicae, quae nusquam, nisi in Platonis
cerebro, exstitit. Latinam linguam comparan-
dam esse non colloquiis, sed stilo docet SAN-
CTIVS in *Mineru.* p. m. 859. *seq.*

II.

Ex eo vero consequitur, ut Romanae
linguae puritas ac elegantia non aliunde,
quam ex veteribus, qui naufragium euase-
runt, auctoribus classicis, hauriri possint *),
Quum vero multum referat, quo ordine,
quaque ratione auctores euoluas **): de
ea quoque re nonnulla, more nostro, mo-
nebitur.

Hinc po-
tissimum
ex aucto-
ribus clas-
sicis di-
scenda.

*) Caue tibi persuadeas, ex vfu tantum &
loquendi consuetudine ad Latinae linguae facul-
tatem posse perueniri. Tantum enim abest, ut
hoc fieri possit, ut potius inde nasci soleat inquina-
tum illud ac sordidum dicendi genus, quo Poloni
& Hungari delectantur. Quo fit, ut Itali, Latinae

Hein. Fund. Stili Cult.

M

ele-

elegantiae studiosiores, a sermonibus Latinis etiam cum viris doctis de industria abstineant, ne dictio aliquid ex idiotismo vernaculae trahat, quem etiam viri, quamvis eloquentissimi, in colloquiis vix effugiunt. Neque sola scriptione Latinae eloquentiae facultatem adsequimur. Quid enim iuvabit scribere, nisi antea ipsam linguae indolem ac genium animo conceperis? Id vero qua alia ratione consequi possis, quam lectis diligenter auctoribus, ego quidem vix intelligo.

**) Sunt equidem, qui solum legendum CICERONEM existimant. Verum Ciceronianos illos, si Diis placet, iam dudum exagitarunt viri cordatissimi. Alii omnes auctores eo, quo scripserunt, ordine, id est secundum aetatum, in quas inciderunt, seriem legi iubent, qua ratione usum ferunt CL. SALMASIUM. Sed inde non potest non inaequale ac frigidum nasci dicendi genus, quod nec magnus ille criticus semper evitare potuit. Eo itaque ordine utendum puto, ut sensim ad perfectionem linguae perveniamus, & auctor unus alteri veluti viam sternat; quo facilius intelligi ac in succum ac sanguinem verti possit.

III.

I lectio-
ne aucto-
rum cer-
tum ordi-
nem com-
mendavit
TAN. FA-
BRI.

Quod ad ordinem huius lectionis adtinet, semper mihi se probavit TANAQVILLI FABRI methodus, tanto magis admiranda, quanto iucundius eius experimentum in ipso filio cepit, quem, a decimo aetatis anno ad decimum quartum, hac ratione ita utraque lingua expoliuit, ut cum viris certare posset *). Nos vero, quamvis FABRUM non per omnia sequuti, FABRI ta-

men

men methodo praecipuos Latinae linguae auctores ita disponemus, ut quatuor cursibus ille ambitus absolui, ex prioribus semper animus ad posteriorum intelligentiam praeparari possit.

*) Mentionem huius methodi aliquoties facit FABER in epistolis, sed postea eam adcuratius descripsit in libello: *Methode pour commencer les humanites Grecques & Latines*, Sal-murii. Cl. LXXII. 12. ex quo tractatu pleraque excerpfit, & Polyhistori suo intexuit MOR-HOF. part. I. lib. II. c. 9. n. 44. sequ. Hanc methodum ergo & nos sequemur, sed ea vti libertate, ut in ipso auctorum ordine pleraque, nostro arbitrio, mutemus.

IIII.

Primo itaque cursu, in quo singulari cura ac diligentia opus esse videtur, PHAEDRI fabulas, POMPONII MELAE geographiam, EVTROPIVM, & CORN. NEPOTEM euoluendos suaserim. Ex primo enim auctore vocum phrasiumque aliqua copia, ex secundo geographiae veteris notitia, ex tertio historia Romana, ex ultimo denique historiae Graecae non minima pars poterit hauriri. His vero praesidiis praemunitus, facile, ex mea quidem sententia, reliquos auctores omnes facilius intelliget.

Qui auctores primo cursu perlegendi?

Argumentum fabularum Phaedri earum, si pauca paullo obsceniora omiseris puerile est, ac summa cum voluptate coniunctum. Stilus tenuis, & plane talis, quali in familiari sermone utebantur Romani. Summa quoque in his fabulis est orationis puritas, nec

Phaedrus.

iudicium suum eruditis vniquam probauit SCLOPPIVS, qui nescio quem Thracismum in PHAEDRI stilo sibi subolfacere visus est. Videatur SCHEFFERVS in *vita Phaedri*, eius fabulis praemissa, & MORHOFIVS de *Pataninitate Linii*, p. 159. Inter minores PHAEDRI editiones praestant IO. CHRISTOPH. VVOLFFII, quae prodiit *Flensburgi* clō lō CCVIII. 8. & PETRI BURMANNI, quae prodiit *Hagae Comitum* clō lō CCXVIII. 12. Inter maiores duae *Burmännianae*, prima, quae cum integris commentariis GVDII, RITTERSHVSII, RIGALTII, NEVELETI, HEINSII, SCHEFFERI, PRASCHII & excerptis aliorum prodiit *Ultraiecti* clō lō CCXVIII. 8. mai. & altera, quae cum commentario nouo ipsius BURMANNI prodiit *Leidae* clō lō CCXXVII. 4. mai.

Pompo-
nius Mela.

Geographiae causa Phaetro subiungimus POMPONIVM MELAM, Claudiani aevi scriptorem. Ex eo enim non solum terrarum situs addisci, verum etiam vocum phrasiumque copia non parum poterit locupletari. Latinitas enim huius auctoris, etsi non adeo elegans & florida, pura tamen est, & satis castigata, id quod profecto tironibus praecipue vtile est. Inter meliores editiones est ISAACI VOSSII, cui IACOBVS GRONOVIVS suam opposuit editionem, in qua potissimum CLAVDIVM SALMASIVM aduersus VOSSII censuras insigni, & familiari Gronouiano calamo, acrimonia vindicauit. Sed & hoc non impune tulit, siquidem VOSSIUS *adpendicem observationum ad MELAM Londini* publici iuris fecit. Denique huic *κατά τὰ ἀρχαία* reddidit IACOBVS GRONOVIVS. Nouissime prodiit cum notis integris HERMOLAI BARBARI, PETRI IOANNIS OLIVARII, FREDENANDI NONII PINTIANI, PETRI CIACCONII, ANDREAE SCHOTTI, ISAACI VOSSII, & IACOBI GRONOVII, curante ABRAHAMO GRONOVIO, *Lugd. Batav.* 1722. 8. mai.

mai. In hac tamen editione non omnia, quae VOSSIUS aduersus GRONOVIVM monuit, exstare, viri docti monuerunt. Indignam tantis viris dixeris hanc litem, & plane pudendam, nisi nobis tot elegantes POMPONI editiones, totque observationes vtilissimas peperisset.

EVTROPIVM, quamuis sequioris aevi Eutropius. historicum, vel ideo subiungendum MELAE diximus, quod nullus exstat scriptor, qui stilo simpliciore historiam Romanam ab ipsis vrbis primordiis, ad occasum paene occidentalis imperii vsque tradiderit. Romanae vero historiae cognitione non poterit is carere, qui se ad reliquorum scriptorum lectionem accingit. Accedit, quod iam habet in hoc auctore tiro, in quo geographiae veteris, quam a MELA edoctus fuerat, vsum perspiciat. Latinitas est simplex, & nonnumquam satis tersa, ut adeo & vocum phrasiumque copia legendo illo possit augeri. Si quid ex saeculi genio naevi trahit auctor, facile illud notari euitarique poterit, si iungantur notae CHRISTOPHORI CELLARII, in quibus illi lapsus accurate notantur. Quare & eius editionem prae ceteris commendandam existimamus. Nouissime EVTROPIVM cum *metaphrasi Graeca* PAEANII, & notis integris ELIAE VINETI, HENRICI GLAREANI, TANAQVILLI & ANNAE FABRI, THOMAE HEARNII, item selectis FRIDERICI SYLBVRGII & CHRISTOPHORI CELLARII edidit SIGEBERTVS HAVERCAMPVS *Lugduni Batavorum* MDCCXXVIII. 8. mai. qui & suas, & CHRISTOPHORI AVGVSTI HEVMANNI notas adiecit, in qua tamen editione multa item viri docti desiderant.

Subiicimus Eutropio CORNELIVM NE- Cornelius
Nepos. POTE, idque ob multas rationes. Nam primo, si quid ex Eutropio aeruginis haereat, illud eius lectione facile poterit abstergi: deinde

ex eo insignis parabitur elegantissimarum loquutionum copia. Denique eadem opera ex Graeca & Punica historia tantum addiscet tiro, quantum satis erit ad sequentes auctores tanto facilius intelligendos. Editiones existant innumerae: sed ego, quod ad hunc usum adinet, *Cellarianam* reliquis existimo longe anteponendam. Optima editio est, quam cum notis integris IANI GE-BHARDI, HENRICI ERNSTII, & IO. ANDR. BOSII, & selectis ANDREAE SCHOTTI, DIONYSII LAMBINI, GILBERTI LONGOLII, HIER. MAGII, IO. SAVARONIS, aliorumque doctorum, nec non excerptis PETRI DANIELIS, & indice locupletissimo omnium vocabulorum, studio & opera IO. ANDR. BOSII confecto edidit AVGVSTINVS VAN STAVEREN, *Lugduni Batavorum* MDCCXXIIII. 8. mai.

V.

Qui secundo?

Eminus hoc iter tiro, iamque tot ad-
miniculis ad maiora instructus, alterum au-
spicabitur cursum, quo TERENCEM, CI-
CERONIS *epistolas & libros aliquot philo-
sophicos*, nec non IVLIVM CAESAREM &
MINVCIVM FELICEM diurna nocturna-
que manu versabit.

Terentius.

Qui superiore cursu commendati sunt au-
ctores ad puritatem pertinent: danda ergo po-
stea erit opera, ut & concinnitatem elegantiam-
que veterum imitemur, & huc pertinent aucto-
res in hanc classem relati. TERENCE enim
nihil potest reperiri elegantius. Phrasis eius; si
ab archaismis quibusdam discesseris, non solum
pura, sed & nitida est, quod ipse, quamvis
alioquin modestissimus, in *praefatione Heauton-
timorumeni* prae se ferre non dubitat. Vnde le-
ctor

ator iam sensim elegantiae adsuescet, quae in Latino illo scriptore est maxima, ceu vel ex *chrestomathia Terentiana*, editioni BOECLERI *Argent.* clō lō clvii. 8. adiecta, adparet. Quare haec editio & *Lindenbrogiana*, quae clō lō cxxiii. 4. prodiit, reliquis omnibus anteferenda videtur, maxime, quum posterior veteris grammatici, AELII DONATI, *scholia* in TERENTIVM simul exhibeat. Add. BARTH. *Aduersar. lib. VIII.* Splendidissima editio est, quam *commentario perpetuo* illustravit, & cum AELII DONATI, EVGRAPHII, CALPHURNII & FRIDERICI LINDENBRUCHII *observationibus* edidit ARNOLDVS HENRICVS VVESTERHOVIUS, *Hagae Comitum* clō lō ccxxvi. duob. volumin. 4. mai. Contra-ctiorem hanc omissis aliis cum *interpretatione* DONATI & CALPHURNII, vt & *commentario perpetuo* idem auctor postea edidit *Hagae Comitum* clō lō ccxxxii. 8. mai.

Vt Terentius elegantiae Romanae; ita CI. Ciceronis CONCINNAE pariter ac fusae orationis gustu nos imbuat. Hinc merito iam eius epistolae in manibus erunt, in quibus & elegantia, & ars periodica tanta adparet, vt facundiam ex earum lectione se adsequutos multi fateantur, & in his HERMANNVS BVSCHIVS apud FREINSHEMIUM *orat. III. p. 46. Conf. MVRET. part. II. orat. XVI.* vbi Ciceronianarum epistolarum vsum & praestantiam egregie demonstrat. Nec adeo difficilis amplius erit harum epistolarum lectio ei, qui iam non poenitendam historiae Romanae & geographiae antiquae partem primo cursu ex Eutropio & Pomponio Mela sibi reddiderit familiarem. Selectu tamen & ordine hic quoque opus est. Merito ergo I. *epistolis ad Atticum*, in quibus CICERO ἀττικῆς, praefero *epistolas ad diuersos*, nec non ad *Quintum fratrem*. II. in his ipsis omitti possunt eae,

quae a Coelio, nec non a Tirone scriptae sunt; seligendae vero in primis III. epistolae, quas in proconsulatu scripsit. Iis enim nihil solet esse elegantius. Denique IIII. comparanda eiusmodi editio, in qua ordine chronologico epistolae dispositae sunt. Ita enim lectio eo facilius erit ob historiae nexum, & continuam seriem. Reliquis tamen editionibus palmam iure quodam suo praeripiunt *Cellariana*, quae una cum GOTTLIEB CORTII adnotationibus nouissime prodiit *Lipsiae* Cl. 15 CCXXXV. 8. *Bengeliana*, quam iis instruxit rebus, quae ad interpretationem imitationemque pertinent, IOANNES ALBERTVS BENGE- LIVS, *Stutgardiae* Cl. 15 CCXVIII. 8. mai. & *Graeniana*, quae cum notis integris PETRI VICTORII, PAVLLI MANVTII, HIERONYMI RAGAZO- NII, D. LAMBINI, FVLV. VRSINI, nec non sele- ctis IO. FRID. GRONOVII, & aliorum, ut & cum IO. GEORG. GRAEVII animadversionibus & ex eius- dem recensione prodiit *Amstelodami* Cl. 15 CCXCIII. duob. volum. 8. mai.

Epistolae ad Atticum optime prodierunt *Am- stelodami* Cl. 15 LXXXIII. duob. volum. in 8. mai. ex recensione IOANNIS GEORGII GRAEVII, & cum notis integris P. VICTORII, PAVLLI MANVTII, MALAESPINAE, LAMBINI, FVLVII VRSINI, SIMON. EOSII e chirographo eius auctoribus, FRANCISCI IVNII & POPMAE, ineditis item antea ISAACI CASAVBONI, MYRETI & IO. FRID. GRONOVII, se- lectisque CORRADI, atque aliorum.

Eiusdem epistolarum ad Q. Fratrem libri tres, & ad Brutum liber unus, cum notis integris PE- TRI VICTORII, PAVLLI MANVTII, LEON. MALAE- SPINAE, D. LAMBINI, F. VRSINI, FR. IV- NII, IAN. GRVTERI & IACOBI GRONO- VII, Adiectus est ad Marcum Tullium fratrem de petitione consulatus liber, cum integro com- mentario VALERII PALERMI VERONEN-

SIS, prodierunt *Hagae Comitum* clō Io ccxxv.
8. mai.

Libris philosophicis reliquis praemittendos ego iudicari *Catonem Maiorem & Laelium*, ob facilitatem. His deinde subiiciendos suaserim *libros de officiis*, ob adcuratam eloquutionem & concinnitatem egregiam, quam ipse CICERO in prooemio filio ad comparandam Latinae linguae facultatem profuturam iudicat. Proximos esse iusserim *libros de diuinatione, & de finibus bonorum & malorum*, ex quibus praeter Latinitatis elegantiam hauriri poterit insignis historiae philosophicae cognitio, qua plane non potest carere, qui reliqua opera philosophica Ciceronis euoluere statuit.

Ciceronis
libri phi-
losophici.

Libri tres de officiis. Cato Maior, Laelius, paradoxa, somnium Scipionis ex recensione IOANNIS GEORGII GRAEVII, cum eiusdem animadversionibus & notis integris D. LAMBINI, F. VRSINI, C. LANGII, FR. FABRITII, A. MANVTII selectisque aliorum, prodierunt *Lugduni Batavorum* clō Io ccx. duob. volum. 8. mai.

Libri II. de diuinatione & liber I. de fato cum notis integris PAVLLI MANVTII, P. VICTORII, D. LAMBINI, F. VRSINI, HADR. TURNEBI & IO. DAVISII prodierunt Cantabrigiae clō Io cccxxi. 8. mai.

CICERONIS opera quae extant omnia, adcuratissime edita sunt a IACOBO GRONOVIO cum notis integris IANI GVILIELMII & IANI GRVTERI, VE & ASCONIO PEDIANO & veteri scholiastae, *Lugduni Batavorum* clō Io clxxxxii. 4.

Perlectis Ciceronis epistolis iam perspicuus Iulius Caesar admodum, & intellectu facilior videbitur IVLIVS CAESAR, maxime in libris de bello civili, quos illis de bello Gallico praemittendos arbitror. Tota enim illa historia partim ex Eutropio, partim ex Ciceronis epistolis memoriae succur-

ret. Stilus eius est elegans, sed simplex, unde cum ideo Ciceroni subiungendum puto, quod quidquid redundantis copiae ex lectione Ciceronis forsan haeserit, lecto CAESARE, possit abstergi. Optima editio est, quae cum animadversionibus integris DION. VOSSII, IO. DAVISH, aliorumque variis notis ex museo IOANNIS GEORGII GRAEVII prodiit Lugduni Batavorum MDCCCXIII. 8. mai.

Minutius
Felix.

Quum omnes, quos commendauimus, auctores, profano Deorum cultu sese polluerint, merito iam his subiungimus MINVCIVM FELICEM, Christianum scriptorem, quum ille & elegantiae & concinnitatis sit studiosissimus. Duae vero sunt huius consilii mei rationes. Nam praeterquam, quod inde nostrae religionis principia ac mysteria stilo elegantiore exprimere discimus: dialogus iste, quem *Octauium* inscripsit, etiam bonam partem mythologiae continet, adeoque viam sternit ad lectionem Ciceronis de natura Deorum, & poetarum, in quibus mythologia utramque paginam facit. Attamen ei, qui cum fructu lecturus est MINVCIVM, suaserim, ut simul ad manus habeat IVLII HYGINI fabulas, vel NATALIS COMITIS mythologiam, vel alium ex eiusmodi scriptoribus mythicis, e quibus veteres coniunctim prodierunt *Amstelodami* 1681. 8. Ceterum MINVCIVM nitidissime ediderunt CELLARIUS, & IACOBVS GRONOVIVS *Lugd. Batavor.* MDCCVIII. 8. mai.

VI.

Qui
tio?

In tertio auctorum cursu ad stili differentiam respicio. Hinc in manibus iam erunt SALLVSTIVS, CICERONIS orationes selectiores, LIVIVS, SVETONIVS, PLINII panegyricus, TACITVS, CYRTIVS, PLAVTVS, SENECAE aliquot libri

Stili philosophici, & denique LACTANTIUS. Si cui non vacat tam vastos auctores totos perlegere: ei potiores inde partes decerpere licebit.

Vt stili vere *Attici* formam animo concipias, commendanda erit lectio C. CRISPI SALLUSTII. Nemo enim fere Atticam Thucydidis dictionem inter Latinos illo adcuratius expressit. Tribus verbis integras explet sententias, non circumducit, non interponit, asyndetis frequentissime utitur, & ubique adstrictior adparet. Vid. LEO ALLATIVS *de erroribus magn. viror. in dicendo*, pag. 36. ubi sententiam SCALIGERI, brevitatem SALLUSTIO *lib. III. Poet. c. 24.* negantis, refellit. Verborum tamen obsoletorum atque archaismorum nonnumquam adfectator est, quod merito in eo reprehendit SCIOPPIVS *de exercit. rhet. generib. p. 13. sequ.* Omnibus editionibus palmam praeripiunt *Vassiana*, quam cum notis integris GLAREANI, RIVII, CIACCONII, GRVTERI, CARRIONIS, MANVII, PUTSCHII, DOVSAE, & selectis CASTALIONAEI, CORNELII & AVSONII POPMAE, IANI MELLERII PALMERII, FVLVII VRSINI, IO. FRID. GRONOVII, PETRI VICTORII, cet. edidit IOSEPHVS VVASSE, *Cantabrigiae*, MDCCX. in 4. & ea, quam adnotationibus illustravit GOTTLIEB CORTIVS, ac edidit *Lipsiae* MDCCXXIII. 4.

Sallustius.

Stili *Rhodii & Asiatici*, nec non oratorii *moderati & concitati* indoles optime ex CICERONIS orationibus elucet. Vnde ad earum lectionem merito nunc se accinget elegantioris stili studiosus. Selectas vero commendo, quales sunt pro S. Roscio Amerino, pro Archia poeta, pro M. Marcello, pro Q. Ligario, pro lege Manilia, pro T. Annio Milone, *Philippica secunda*, & quaedam aliae, coniunctim aliquoties editae. Prae-

Ciceronis orationes.

ceteris tamen adolescentibus CHRISTOPHORI CÆSARII editio, ob dispositiones, nouas, & indices commendari meretur.

Liuius.

LIVII stilius est *Rhodius, elegans & gravis*. Hinc ut & hi dicendi characteres exemplo quodam perspiciantur: merito decas aliqua huius præstantissimi scriptoris erit euoluenda. Vberius de eius stilo disputatum est a MORHOFIO in *dissertatione de Patavinitate Liuii*. Optima editio est IO. FRID. GRONOVII, quæ tertium emendatissime prodiit *Amstelod. MDCLXXVIII. 8. mai. Vol. III.*

Suetonius.

Tenuis stili effigiem sistit SVETONIUS, sæculi II. scriptor, qui nusquam adsurgit, semper humi repit. Præstantissima editio est, quam cum notis integris IO. BAPT. EGNATII, HENRICI GLAREANI, LAEVINI TORRENTII, FVLVII VRSINI, ISAACI CASAVBONI, IANI GRVTERI, THEOD. MARCILLII, IO. GE. GRAEVII, CAROLI PATINI, (qui ex numismatibus illustravit), & *selectis aliorum* edidit vir magnus PETRVS BYRMANNVS, qui & *suas adnotationes addidit*. Prodiit hæc editio *Amstelodami MDCCXXXVI. in 4. mai. duob. volumin.*

Plinius.

Eodem tempore, quo Suetonium floruisse constat, stili *sublimis* exemplum egregium dedit PLINIVS iunior, conscriptor admirabili *panegyrico*, cui parem vix habet Romana antiquitas, cuius nouam editionem adornare v. CL. CHRISTIANVM GOTTLIEB SCHVVARZIVM, mirifice lætatnr. Sed & *Attici* atque *acuti* stili specimen edidit PLINIVS, maxime in *epistolis*, de quibus tamen iam supra iudicium nostrum dedimus. Optima editio est *Cortiana*, quæ cum *notis selectis* IO. MARIAE CATANAEI, IACOBI SCHEGRII, IACOBI SIRMONDI, ISAACI CASAVBONI, HENRICI STEPHANI, CONRADI RITTERSHVSI, CLAVDII MINOIS, CASPARIS BARTHII, AVGVSTI

BUCHNERI, IOANNIS SCHEFFERI, IOANNIS FRIDERICI GRONOVII, CHRISTOPHORI CELLARII, GOTTLIEB CORTII, & PAULI DANIELIS LONGOLI prodit *Amstelodami* MDCCXXXIII. 4. mai.

In TACITO praeter acumen etiam *σεμνότητα* Tacitus; seu *gravitatem stili* maxime commendant eruditi: idque nemo, nisi in istius lectione plane hospes, inficias iuerit. Vnde non moramur CASPAREM SCIOPPIVM, ANDREAM ALCIATVM & ABMILIVM FERRETVM, quibus soloecus iste auctor, & plane e iuuenum manibus excutiendus videtur. Vid. VOSSIVS *de histor. Latin.* I, 3. Inter TACITI editiones reliquis palmam dubiam reddit, immo praeripit, praeclara illa, quam ex nova parentis sui IACOBI GRONOVII ad MS. Florentinum recognitione excudi curavit ABRAHAMVS GRONOVIVS, *Lugduni Batavorum* MDCCXX. 4. mai. eum notis integris B. RHENANI, F. VR-SINI, MVRETI, IOSIAE MERCERII, IVST. LIPSII, VALENTIS ACIDALII, CVRTII PICHENAE, IANI GRVTERI, HVG. GROTH, IO. FREINSHEMII, IO. FRID. GRONOVII, IAC. GRONOVII & IO. IENSI, *selectis* autem ALCIATI, AVRELII, BARCLAI, BOXHORNII, COLERI, MARCELLI DONATI, FERRETI, GVTHERRI, KIRCHMAIERI, LOCCENII, LVPA-NII, REINESII, RVPERTI, SALINERII, SAVILIS, SCHEFFERI, VERTRANII, VIRDVNGI, & aliorum.

Stili elegantis & floridi ideam dabit CVR-TIVS, Curtius; incertae aetatis scriptor, quem ob declamatorium & anxium dicendi genus, naeuosque varios multi plane nouum ac supposititium scriptorem putant. Vid. VOSSIVS *de histor. Lat.* I, 28. GVID. PATIN. *epist.* 27. p. 96. CELLAR. in *iudicio de Curtio*, editioni suae praemisso. VVAGENSEILIUS in *pera libror. inuenit.* tom. III. p. 178. Verum, vtut facile largiamur, non immunem esse CVRTIVM a variis naeuis, in dictione aeque, ac in geographia admissis: non ta-

men

men ideo nitidum illum scriptorem vel notum, vel plane e manibus iuuenum excutendum arbitramur, vel ideo, quod stilius ille *venustus*, quem supra descripsimus, a nemine, quam a CVRTIO, feliciter exprimitur. CVRTIVM a IO. CLERICI iniuriis vindicavit V. CL. IACOBVS PERIZONIUS in *Q. Curtio Rufo restituto in integrum, & vindicato Lugduni Batauorum MDCCCIII. 8.* Optima CVRTII editio est, quae cum omnibus supplementis, variantibus lectionibus, commentariis ac notis perpetuis FR. MODII, VAL. ACIDALII, T. POPMAE, IOAN. FREINSHEMII, IO. SCHEFFERI, CHRISTOPH. CELLARII, NICOL. HEINSII, ut & selectis & excerptis aliorum cura HENRICI SNAKENBURGII prodiit Lugduni Batauorum MDCCCXXIII. 4. cum figur.

Plautus.

In iocoso stilo regnat PLAVTVS, qui & purus est, & tersus. Verum hic observandum, I. archaismos nimis amare PLAVTVM, id quod tamen saeculo, quo vixit, condonandum est. II. Eundem stilum ex personarum, quas in theatro sistit, ingenio formare, & hinc III. saepius fingere phrasas & voces, ridiculas magis, quam Latinas. IIII. Iocos quoque serviles, quibus abundat, aliquando parum esse urbanos, quod iam HORATIVS in *art. poet. v. 270. seqq.* notavit:

*At nostri proavi PLAVTINOS & numeros &
Laudare sales: nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte mirati; si modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus & aure.*

CONF. DAN. HEINSII *dissertat. in hunc locum HORATII, Terentii editionibus addi solita, & VAVASSOR de ludicra dictione.* His observatis fructum ex PLAVTI lectione non leuem capiemus. In optimis editionibus eminent FRIDER. TAVBMANNI, cum eiusdem luculentissimo commentario,
& no-

et notis IANI GRVTERI, quae prodit CLCXXI. 4.
 itemque IO. FRID. GRONOVII, quae prodit *Am-*
stelodami CLCXXIII. 4. Tom. II. Nec negli-
 gendum PHIL. PARAEI *Lexicon Plautinum*, quod
 insignem utilitatem adferet omnibus, qui di-
 ctionis Plautinae sunt paullo studiosiores. No-
 uam PLAVTI editionem minatus est ARN. HENR.
 VVESTERHOVIUS.

In *acuto ac sententioso*, quem vocant, *stilo*, Seneca.
 prae ceteris commendandus SENECA, quamvis
 eum etiam hac in re iusto esse diligentiores,
 iam supra ex QVINCTILIANO aliisque sit obser-
 uatum. Abundat sane SENECA dulcibus vitiis,
 quae facilius, quam saniora, a iuventute in
 imitationem trahuntur: unde merito eius lectio-
 nem in tertium demum cursum reiecimus. Ex
 philosophicis eius scriptis hic seligendos existi-
 marim libros *de tranquillitate animi*, *de proui-*
dentia, & *de clementia*. Reliqua, ut & *episto-*
lae ultimo cursui poterunt reservari. Editio IO.
 FRID. GRONOVII, quae prodit *Amstelodami*
 CLCXXII. 8. volum. III. reliquis accuratior,
 commodior, atque elegantior habetur.

Subiungimus his omnibus LACTANTIVM,
 Christianorum Ciceronem, quem saeculo III.
 incunte floruisse constat. Eo enim duce facile
 discemus, quae optima sit imitandi ratio. Nam
 Ciceronis dictionem atque ubertatem tam ad-
 curate expressit, ut non temere quisquam pa-
 ria illi ea in te fecerit. Sunt tamen & in LA-
 CTANTIO naevi quidam saeculo, quo vixit,
 condonandi, quos aequae, ac virtutes illius cum
 cura expendit IO. AVG. KREBSII *dissertatio*, Ha-
 lae Magd. CLCXCII. habita, *de stilo Lactan-*
tii Firmiani. Institutiones eius divinae multo
 nitidiores sunt libello *de mortibus persecuto-*
rum, quem STEPHANVS BALVZIVS e codice Col-
 berino exscriptum primus extulit *tomo II. Mi-*
scel-

Lactan-
 tius.

scellan. Paris. clolo CLXXVIII. 8. Vnde hunc librum non Lactantio, sed Caecilio cuidam tribuendum existimat MASSVETVS. Sed nec is libellus vel ob res, quas complectitur, notatu dignissimas videtur praetermittendus. Editiones *institutionum diuinarum* exstant variae, in quibus *Cellarianae* locus haud postremus debetur. Alter vero libellus *cum notis* STEPHANI BALVZII, GISEBERTI CVPERI, COLVMBI, TOINARDI, GRAEVII, EL. BOHERELLI, TH. GALE, IAC. TOLLII editus est a PAVLLO BAVLDRI *Ultraiecti* clolo LXXXII. 8.

VII.

Qui quartus?

Quarto cursu, iis potissimum, qui sese totos amoenioribus Musis consecrarunt, destinato, non solum reliqua auctorum hactenus recensitorum scripta adeunda, sed & per ceteros scriptores omnium aetatum diuagandum est *). Euoluendi itaque erunt scriptores rei rusticae CATO, VARRO, COLV-MELLA, scriptor architecturae doctissimus VITRVVIVS, historici porro VELLEIVS PATERCV-LVS, VALERIVS MAXIMVS, CAIVS, PLINIVS, FLORVS, IVSTINVS, *scriptores historiae Augu-stae* sex, & AMMIANVS MARCELLINVS, rhetores item & oratores M. ANN. SENECA, QVIN-CTILIANVS, & *auctores panegyricorum veterum*, quibus denique accedent CORNELIVS CELSVS, T. PETRONIVS ARBITER, FRONTINVS, AVLVS, GELLIVS, APVLEIVS, CENSORINVS, IV-LIVS OBSEQVENS, FL. VEGETIVS, MACROBIVS, & MARCIANVS CAPELLA. Reliqui enim scri-ptores, quibus & SYMMACHVM, & CASSIODO-RVM, & patres plerofque accenseo, histo-
riae

riae potius, quam Latinitatis causa euoluendi sunt.

*) Quum enim viro eloquenti de variis rebus differendum scribendumque sit; facile apparet, non sufficere ei paucos auctores. Hinc phrascs ad rem bellicam pertinentes ex scriptoribus historicis, tacticis, & qui de castrametatione egerunt; phrascs oeconomicas ex Cato-
ne, Columella, Varrone; loquutiones medicas ex Celso; architectonicas ex Vitruvio & Palladio; alias denique ex aliis petet. Vnde simul intelligere licebit, quanto in errore versentur, qui solo lecto Cicerone ad summam eloquentiae perfectionem se peruenturos existimant.

CATO, quum dudum ante Ciceronem scripserit, non adeo elegans est. Archaismos adhuc habet saeculo suo familiares. Optimum tamen agricolam fuisse, iam CORNELIVS NEPOS in vita eius observauit. VARRO innumera paene scripsit, in quibus tamen praeter libros aliquot de re rustica & de lingua Latina paucissima fragmenta commune illud naufragium euaserunt. Scripta eius iam olim doctrinae potius, quam eloquentiae laude commendabantur, QVINCTIL. Inst. orat. X, 1. AVGVSTIN. de ciuitat. Dei VI, 2. Elegantissimus de re rustica scriptor est COLUMELLA, qui sub Claudio floruit, vir eloquentissimus, adeoque cum cura legendus. Coniunctim hos scriptores cum notis virorum clarissimorum & lexico rei rusticae edidit V. CL. IO. MATTH. GESNERVS, Lipsiae MDCCCXXXV. 4. Volum. II.

M. VITRUVIVS POLLIO architecturae scriptor doctissimus est, nec nitidissimus tamen, quamuis saeculo Augusteo floruerit. Hinc in eo peregrinitatem & plebitatem notant BARTHIVS aduersar. I, 10. & CASP. SCIOPPIVS. Saepe in linguas varias translatus est hic auctor. Latinae

Scriptores
rei rusticae
Cato

Varro.

Columella.

Scriptor
architecturae
Vitruvius.

nae quoque editiones exstant haud paucae, in quibus commendanda praestantissima, quam cum GVIL. PHILANDRI *Castilionaei integris commentariis*, excerptis notis DAN. BARBARI, & *lexico Vitruviano* BERNARDINI BALDI *Urbinate*, tum IO. EVTEONIS, NIC. GOLDMANNI, CLAVDII SALMASII & MARCI MEIBOMII *ad loca quaedam Vitruvii observationibus*, addita eius *vita*, vulgavit IOANNES DE LAET. *Amstelod.* ClCXXXVIII. fol.

Velleius
Patercu-
lus.

VELLEIUS PATERCVLVS sub Tiberio floruit, historiamque edidit, cuius in postrema parte ubique ostendit animum parasiticum, stilumque Tiberio & Seiano obnoxium. Vnde eum potius panegyristen dixeris, quam historicum. Dictio tamen eius, quidquid alii, est plane Romana, elegans, & vel ideo commendanda, quod hominum indolem cum cura descripsit. Inde IO. HENR. BOECLERI enatus est libellus *de characteribus politicis Velleianis*, *Argentor.* ClCCLXXII. 8. Praestantissima omnium, ac nitidissima editio est, quae cum integris scholiis, notis, variis lectionibus & animadversionibus doctorum curante V. CL. PETRO BYRMANNO prodiit *Lugduni Batavorum* ClCCLXXVIII. 8. mai. cui ex illa *Oxonensi* etiam HENRICI DODVVELLI *annales Velleiani* accesserunt. Fragmentum VELLEII, quod circumfertur, a VVOLF. LAZIO editum, ab eruditis dudum explosum est.

Valerius
Maximus.

Eodem Tiberio imperante VALERIUS MAXIMVS vixit, qui historiam memorabilium dictorum factorumque in varios titulos distributam scripsit. Sed quum stilus vix sapiat tam bonum acuum: non dubitarim ego quidem eorum accedere sententiae, qui non tam integrum auctorem, quam eius excerpta quaedam ad nos peruenisse iudicant. Vnde & raro inter se conspirant codices MSS. ceu observavit BARTHIVS

Ad-

Adversar. XVIII, 15. Omnibus editionibus palmam praerepturus fuisset IACOBVS PERIZONIUS, si eius prodisset editio. Sed in spongiam incubuit hic Ajax, nisi quod nuper *Perizoniana*, quae reperiri potuerunt, nouae ac splendide editioni suae inseruit V. CL. ABRAHAMVS TORRENIUS. Prodiit haec editio *Leidae* CLOCCXXVI. 4. mai. cum notis integris HENR. LORITI GLAREANI, STEPHANI PIGHII, IVSTI LIPSII, CHRISTOPH. COLERI & IO. VORSTII, necnon selectis aliorum observationibus, quibus accedunt emendationes ineditae, CASPARIS BARTHII, FRANCISCI GUYETI & MARQVARDI GVDII, item ANTONII SCHVLTINGII exercitatio ad libros VII. de testamentis rescissis.

Plinius.

C. PLINII SECVNDI *historia naturalis* iustae instar bibliothecae est, vnde reliquorum eius librorum iactura tanto tristior accidit reipublicae litterariae. Vid. PLIN. lib. III. epist. 5. Auctor nondum satis castigatus videtur ob codicum MSS. penuriam, & eorum, qui exstant, naeuos, de quibus conqueruntur *Scaligeriana prima*, p. 20. Reliquis tamen praeferendae editiones IO. FRIDER. GRONOVII cum notis variorum *Lugduni Batavorum* CLOCLVIII. 8. mai. tom. III. & illa cedro digna IO. HARDVINI, *Lutet. Paris.* CLOCCXXIII. fol. *Exercitationes* siue *Solinianae*, siue *Plinianae* CL. SALMASII, incredibili eruditionis varietate refertae sunt, adeo vt vir ille doctissimus omnes fere vastae doctrinae thesauros in iis exhausisse videatur. Sed multa etiam insunt parum adcurate scripta, multae hariolationes criticae, multae coniecturae satis audaces, vt postea viris doctis tantum non omnibus vapularit SALMASIVS. Prodierunt post *Parisinam* editionem *Vltraiecti* CLOCLXXXVIII. in fol. tom. III.

FLORVS, ex *Annaeorum* gente, qui sub *Tra-* Florus.
iano scripsisse videtur, historiam stilo magis poetico

tico, quam historico, composuit. Vbique adfectat magnificentiam & acumina, quae tamen aliquando in frigus abeunt, vt supra aliquot exemplis demonstraui. Non tamen sine fructu eum leges, si iudicium adhibueris. Splendidissima editio est, quae cum integris SALMASII, FREINSHEMII, GRAEVII, & selectis aliorum animadversionibus ex recensione & cum notis CAROLI ANDREAE DÜCKERI prodiit Lugduni Batavi. MDCCCXXII. 8. mai.

Iustinus.

Incertae aetatis est IUSTINVS, quem plerique ad ferream Latinitatis aetatem referunt. In compendium redegit TROGI POMPEII, seuerissimi & praeae eloquentiae viri *historiam Philippicam*: sed stilo ultra acuum suum elegante, vt illum dictionem Trogi sui vbique retinuisse verosimile sit. Optima editio est, quae cum integris commentariis I. BONGARSII, F. MODII, M. BERNEGGERI, M. Z. BOXHORNII, I. VOSSII, I. F. GRONOVII, I. G. GRAEVII, T. FABRI, I. VORSTII, I. SCHEFFERI & excerptis aliorum prodiit Lugd. Batavor. MDCCCXVIII. 8. mai. curante ABRAHAMO GRONOVIO. Adcuratissimam nobis editionem dedit, & variantes lectiones adiecit V. CL. PETRVS BURMANNVS, Lugduni Batavorum MDCCCXXII. in 12.

Scriptores
historiae
Augustae.

Scriptores historiae Augustae vocantur, qui historiam imperatorum Romanorum, inchoatam a SVETONIO continuarunt, AELIVS SPARTIANVS, IVLIVS CAPITOLINVS, AELIVS LAMPRIIVS, VVLGATIVS GALLICANVS, TREBELLIVS POLLIO & FL. VOPISCVS, qui omnes imperantibus Diocletiano & Constantino M. floruisse videntur; quamvis quas singuli vitas composuerint, non adeo videatur expeditum, ceu ostendit vir doctissimus HENR. DODVVELLVS in *praelectionibus Cambdenianis*. Maximi merito habentur ob rerum, quas tradunt, varietatem: stilius vero haud

haud parum ex aevi illius sordibus trahit, nec adeo temere imitandus est. Coniunctim saepe editi sunt isti VI. viri, de quibus optime meriti sunt IS. CASAVBONVS & CL. SALMASIVS, quorum notae cum saepius, tum potissimum *Lugduni Batavorum* CLIOCLXX. in 8. mai. volum. II. prodierunt, in qua editione & IANI GRVTERI notae occurrunt. Nouam horum scriptorum editionem parat V. CL. GODOFREDVS MASCOVIVS.

AMMIANVS MARCELLINVS, Graecus natione, Latine tamen scripsit temporum suorum historiam. Quumque sub Iuliano demum imperatore vixerit: facile colliges, qualem eius dictionem esse oporteat. Duriuscula illa est, & horridior, quam vt stili causa legi possit. Est tamen AMMIANVS scriptor prudens, grauis, seuerus, & veritatis studiosissimus, vnde viri doctissimi in eo illustrando multum industriae collocarunt. Editio optima est, quae cum integris observationibus FRIDERICI LINDENBROGII, HENRICI HADRIANIQUE VALESIIORVM & IACOBI GRONOVII prodiit *Lugduni Bat.* CLIOCLXXXIII. fol. multis imperatorum numis, gemmis, imaginibus, obeliscis aeri incisus exornata.

Ammianus Marcellinus.

M. ANNAEVS SENECA Rhetor, Lucii philosophi parens, more saeculi, controuersias & suasionem, id est declamationes, scripsit. Vigebant enim tum umbratiles illae exercitationes, quas suo more exagitauit PETRONIVS. Quamuis vero non nisi excerpta habeamus, quae ipse SENECA in filiorum gratiam e penu memoriae, qua ad miraculum vsque valuit, depromsit: scripta tamen illa sunt ea dictionis puritate & elegantia, vt nihil in eo genere purius exstet aut venustius. Solent plerumque declamationes istae philosophi operibus iungi, id quod etiam a IO. FRID. GRONOVIO factum.

Seneca.

Quincti-
lianus.

M. FAB. QVINCTILIANVS a Galba Imperatore ex Hispania Romam deductus, rhetoricam ibi docuit, tanta fama, vt viros doctissimos, & in his PLINIVM etiam, discipulos habuerit. Exstant eius *institutiones oratoriae*, aeternum opus, & *declamationes*, quae tamen quum ad Quinctiliani praecepta non sint compositae, eius esse haud videntur. Splendidissima omnium ac vtilissima editio est ea, quam cum virorum doctorum integris notis ac animaduersionibus edidit V. CL. PETRVS BVRMANVS Lugduni Batavorum MDCCXX. 4. mai. vol. II. Conferenda omnino eiusdem V. CL. epistola ad CLAVDIYM CAPPERONNERIVM, Diaconum Ambianensem, & Graecae linguae Professore de noua eius M. FAB. QVINCTILIANI de institutione oratoria editione, Leidae MDCCXXVI. 4. mai.

Auctores
panegyricorum
veterum.

Cornelius
Celsus.

De auctoribus his panegyricorum veterum iam supra actum est *part. II. cap. 3,*

CORNELIVS CELSVS, suauissimae Latinitaris auctor, artem medicam nitida dictione expressit, vnde eum Latinorum Hippocratem, & medicorum Ciceronem vulgo audias cognominari. Optime de eo meritus est medicus THEODOR. IANS. AB ALMELOVEEN, qui Celsum emendatissimum, suisque illustratum notis dedit *Amstelodami MDCCXXX. 8.*

Petro-
nius.

Accedit celeberrimus ille elegantiarum pariter, ac nequitiarum arbiter, T. PETRONIVS ARBITER, Satirici auctor, a quo sola si abesset obscenitas, nemo felicius manum ad scribendum adpulisset. Perstrinxisse videtur Neroniani acui infelicitatem, & forsan, si integrum exstaret satiricon, auctorem habituri essemus non minus grauem vitiorum insectatorem, quam IUVENALEM. Verum videtur aliquis, parum castus, ea tantum ex opere illo excerptisse, quae iauenerat maxime obscena. Commendandus itaque est

non

non pueris ac adolescentibus, sed compositae mentis viris, qui & inde haud pauca praeclare discunt. Optima editio est, quam cum integris virorum doctorum commentariis, & notis NICOLAI HEINSII ac GYLIELMI GOESII nunc primum editis, vna cum IANI DOVSAE praecedaneis, & D. IOS. ANT. GONSALI DE SALAS commentis edidit V. CL. PETRVS BYRMANNVS Traiecti ad Rhenum MDCCYIIII. in 4. mai. Nouam editionem mox iterum prodituram speramus. Exstat & aliud fragmentum, Traguriae in Dalmatia repertum, de quo mirae inter VALESIVM, SCHEFFERVVM, VVAGENSEILIVM, aliosque viros doctos intercessere lites. Edidit illud cum notis suis IO. SCHEFFERVS, Vpsaliae MDCLXV. 8. deinde THOM. REINESIVS, Lipsiae MDCLXVI. 8. hinc CHR. ARNOLDVS, Norimberg. MDCLXVII. 8. qui etiam totius illius litis historiam texuit, variaeque virorum doctissimorum iudicia adiecit. Fuit etiam, qui totum PETRONIVM Albae Regiae anno MDCLXXXVIII. repertum in lucem extulit FRANC. NODOTIVS, Roterod. MDCLXXXIII. 12. Sed non tam creduli adhuc fuerunt eruditi, vt hunc sibi fucum fieri paterentur a milite.

E Traiani aevo est SEXTVS IVLIVS FRONTINVS, qui & de strategematibus, & aquaeductibus & cloacis stilo non adeo nitido scripsit. Strategemata Vegetio plerumque addi solent: sed & separatim cum notis integris FRANCISCI MODII, GODESCALCI STEVVECHII, PETRI SCRIVERII & SAMVELIS TENYLII edidit FRANCISCVS OVDENDORPIVS, Lugduni Batavorum MDCCXXXI. 8. mai. Liber de urbis Romae aquaeductibus opera & studio IOANNIS POLENTI splendidissime prodit Patavii MDCCXXII. 4. mai.

AVLVVS GELLIVS, quem alii AGELLIVM vocandum contendunt, noctes Atticas, sed luculentissimas

Frontinus.

A. Gellius.

simas, scripsit, quo in libro innumera philologica, critica, historica, philosophica, promiscue tractavit. Optima editio est, quae *Lugduni Batavorum* cl. 1566. in 4. mai. cura IACOBI GRONOVII prodiit. Novam expectamus a v. CL. ABR. GRONOVIO.

Apuleius.

APVLEIVS, Madaurensis, Afer, monstrosae ac tumidae Latinitatis auctor est. Proprietatis quidem satis est amans, & diligens veteris Latinitatis conservator, sed qui tumore & adfectione ita omnia corrumpit, ut phrasin eius non immerito *docto ineptam* cum VOSSIO & LIPSIO possis adpellare. Mirifice tamen APVLEII stilum amavit PHILIPPVS BEROALDVS, a multis hinc iure notatus. Commodissima editio est GEVERARDI ELMENHORSTII, quae cum *spicilegiis* IANI RVTGERSII, ER. PVTEANI & IO. BRANTII cet. prodiit *Frfs.* cl. 1591. 8. *Metamorphoseos* autem libros XI. IOANNES PRICAEVS, *Houdae* cl. 1561. 8.

Censorinus.

CENSORINVS, quem sub Alexandro Severo vixisse constat, librum scripsit astrologica mathematicaque doctrina refertissimum, *de die natali*. Stilus simplex est, nec plane contemnendus. Optimae editiones sunt HENR. LINDENBROGII, *Lugd. Batavorum* cl. 1592. 8. & quae *Cantabrigiae* cum notis variorum prodiit.

Iulius Obsequens.

IVLIVS OBSEQVENS *de prodigiis*, quae Romae & in vicinia acciderunt, libros II. stilo simplicissimo scripsit. Eos cum *animaduersionibus* IO. SCHEFFERI, & *supplementis* CONR. LYCOSTHENIS edidit FRANCISCVS OVDENDORPIVS, *Lugduni Batavorum* cl. 1590. 8.

Vegetius.

FL. VEGETIVS, aevi Theodosiani auctor, tum *de re militari*, tum *de vulomedicina* scripsit. Prior liber vna cum reliquis scriptoribus cum notis variorum prodiit. Posteriores splendidissimae editioni scriptorum rei rusticae tom. II. inseruit v. CL. IO. MATTH. GESNERVS.

Eius.

Eiusdem aetatis scriptor AVRELIVS THEODOSIVS MACROBIVS vtilissimo ad posteritatem instituto optima quaeuis ex Latinis Graecisque auctoribus excerpfit. Quare etsi eius stilus varius est: multa tamen veterum fragmenta hodie intercidisse conquereremur, nisi a MACROBIO fuissent conseruata. Certe ei inter alia debemus luculentissimum illud e CICERONIS libris *de re publica* *Συνασπείριον*, quod *somnium Scipionis* adpellatur, in quod MACROBIVS commentarium doctissimum conscripsit. Prodierunt MACROBII opera saepius, sed optima est editio, quae cum notis integris IS. PONTANI, IO. MEYRSII & IAC. GRONOVII prodiit *Lugduni Batav.* MDCLXX. 8. mai.

Macro-
bius.

MARCIANI CAPELLAE stilus adeo horridus & durus est, vt eum *pecudalis eloquentiae* auctorem suo stilo vocet CASP. BARTHIVS *Aduersar.* XXV, 13. Fabulam scripsit *de Mercurii & philologiae nuptiis*, qua totam encyclopaediam, sed non satis feliciter, complexus est. Auctori huic adolescens XIII. annorum lucem accendere studuit HUGO GROTIUS, cuius editio prodiit *Lugduni Batav.* MDLXXXVIII. 8.

Marc. Ca-
pella.

VIII.

Omissos videbis poetas. Nam PLAVTVS, TERENTIUS, PHAEDRVS, quos recensuimus, licet metro se adstrinxerint, dictione tamen familiari potius, quam poetica, vtuntur*). Neque tamen exiguus est poetarum vsus etiam in soluta eloquentia, si cum iudicio legantur **). In primis vero commendandi sunt ob puritatem sermonis VIRGILIUS, HORATIUS, OVIDIUS ***), CATVLLVS, TIBVLLVS, PROPERTIUS, ob phrasin LVCRETIVS ****), ob acumen LVCANVS *****).

An etiam
poetarum
lectione
opus sit?

Hein. Fund. Stili Cult.

N

A tu-

A tumidorum vero poetarum, quales sunt STATIVS, CLAVDIANVS & alii *****) , imitatione plane, me quidem auctore, abstinabit elegantiae castioris studiosus.

*) Comici enim personas sistunt viliores, veluti senes, agricolās, seruos, libertos, parasitos & huius generis alios, qui cothurnis incedere haud solent. Hinc & eiusmodi eligunt metrum, quod vix familiari & soluta oratione possit distingui, Paulo adstrictior est PHAEDRVS, qui tamen & ipse comicos potius; quam poetas alios imitatur,

**) Qui paullo subactiore sunt iudicio, ii, quid in poetis sit poeticum, quid Latinum, facile discernent. Ergo ex poetis magnam optimarum vocum phrasumque copiam colligent, quae etiam in prosa oratione inueniet locum. Dabimus exempla quaedam e CVNAEO. Dixerat HORAT. Carm. III, 4.

*per damna, per caedes, ab ipso
ducit opes animumque ferro.*

Hanc phrasin eleganter imitatus CVNAEVS orat. I. p. 14. de academia Lugdunensi; quo plures, inquit, emergerent belli difficultates, tanto illa maior in dies pulcriorque effloruit, ita quod prope inauditum est, per damna, per caedes, ab ipso ferro duxisse vires suas & augmentum videtur. Sic & LVCANVS Pharsal, V, 108. de infantibus a Mario occisis;

*crimine quo parui caedem potuere mereri?
sed satis est iam, posse mori,*

Haec ita imitatur CVNAEVS orat. II, p. 39. Cru-
delitatem in omnes ciues exercuit, etiam in eos,
quorum nullum erat aliud crimen, nisi quod mori
pos-

possent. Ita IDEM orat. III. p. 72. Aristotelem vocat maximum ubique auctorem naturae verique, idque stilo HORATII, qui lib. I. od. XXVII. Pythagoram hoc elogio ornauit. In deliciis quoque ipsi sunt phrasae: sub faustis enutritus penetralibus, ex HOR. Carm. III, 4. Romani rerum domini ex VIRG. Aen. I, v. 282. Ioue aequo iudicare ex HOR. epist. II, 1. v. 68. Victima suorum ciuium ex SEN. Herc. Fur. v. 922.

II. Poetae etiam saepe suppeditabunt praestantissima epitheta, nec non

III. Pulcherrimas similitudines, imagines & alia huius generis. Quam pulchrum v. c. est epitheton HOR. satir. II, 3. v. 287. foecunda Menenii gens, pro stultis? Quam eleganti imagine de tardiore gressu vititur PLAUT. in Poenul. III, 1. v. 10.

nam iste quidem gradus succretus est cribro pollinario.

Caue tamen hic arripias epitheta vere poetica, qualia iam supra notauimus. Non pauciora

III. E poetis petes acumina & ingeniosas loquutiones. Sic MARTIALEM imitatus, de eo, quem mortis metus manus sibi consciscere iussit, eleganter dices: nihil eum potuisse facere stolidius, quam dum, ne moreretur, mori voluerit. Denique

V. Nonnumquam integra poetarum loca oratione soluta reddi possunt, quod saepe ipsum CICERONEM fecisse adparet. CVNAEI exemplum iam supra adduximus ex eius Sardis venalibus p. 412.

***) VIRGILII dictio elegans est ac plane Latina. Ad solutam tamen orationem propius accedunt eius eclogae & georgica, quam Aeneis, in qua absolutissimum dare voluit sublimis & heroici carminis exemplum. Ea vero propria est VIRGILII laus, quod res verbis aequat, &

ex lectoribus fere efficit spectatores. Optima & splendidissima omnium est editio, quam cum integris *commentariis* SERVII, PHILARGYRII, PIERII, & *adnotationibus* SCALIGERI & LINDENBROGII *ad Culicem, Cirin, & Catalecta* edidit PANCRATIVS MASVICIVS *Leonardiae* ClO ICCCXVII. 4. tom. II. Inter minores editiones praestat *Burmanna*. Q. HORATIVS FLACCVS, impar aetate Virgilio, *carmina Lyrica, satiras, epistolas & de re poetica* scripsit. In his *satirae, epistolae & de arte poetica libellus* proxime ad solutam orationem accedunt. Dictio in illis est grauis, morata, amoena, & caste Latina. Textum HORATII emendatissime exhibent editiones duae *Burmanna*, & ALEXANDER CVNINGHAMIVS, cuius editio prodiit *Hagae Comitum* ClO ICCCXXI. 8. Denique P. OVIDIVS NASO scripsit *libros amorum, metamorphoses*, in quibus omnibus iuueniliter saepe lasciuit. Maiore iudicii maturitate compositi sunt *libri tristium, de Ponto & fasti*, antiqua eruditione referti. *Heroidum epistolarum* purissima quidem dictio, sed impurae saepe sententiae sunt, vt solet in libris eroticis. Stilus ubique candidus, natiuus, & facilis, quique plurimum adiumenti solutae orationis scriptoribus suppeditare possit. Ita enim plerumque scribit OVIDIVS, vt demto numero poetico, solutam orationem audire te crederes. Optimae editiones sunt duae *Burmanna*, altera, quae tribus voluminibus in minore forma prodiit *Amstelodami* ClO ICCCXIII. & textum tantum exhibet; altera, quam cum integris IACOBI MYCILLI, HERCVLIS CIOFANI & HEINSIORVM & excerptis aliorum *adnotationibus* edidit vir laude nostra maior PETRVS BURMANNVS *Amstelodami* ClO ICCCXXVII. 4. volum. III.

*****) T. LVCRETIVS CARVS, Ciceronis aequalis, philosophiam Epicuri naturalem carmine

ne Latino exposuit, cuius dictionem, puram admodum esse vel ideo oportet, quod post Lucretii fata ipse Cicero amici poemati limam adhibuit. Fugiendi tamen archaismi quidam, quibus aliquando indulgit LVCRETIVS. Optima ac emendatissima sine dubio est editio, quam cum interpretatione & notis edidit THOMAS CREECH, Londini Clō Io CCXVII. 8. mai. quamvis non ignorem, recentiorem esse editionem Havercampianam, quippe quae Lugduni Batavorum Clō Io CCXXV. 4. vol. II. prodiit, quae tamen ob integros aliorum commentarios adiectos commendari meretur.

*****) Acutissimus poeta est LVCANVS, ex Annaea gente, M. Senecae rhetoris ex filio Annaeo Mela nepos. QVINCTILIANO *Instit. orat.* X, 1. sagacissimo ingeniorum censori, *ardens videtur, concitatus & sententiis clarissimis usus, sed oratoribus magis, quam poetis adnumerandus.* Nos vero non poeseos, sed acutae dictionis causa, commendamus LVCANVM, non ignari, versus paullo inamoeniores & nonnumquam tragicos furores in eo notari. LVCANVM cum lectionibus variantibus edidit V. CL. GOTTLIEB CORTIVS, Lipsiae Clō Io CCXXVI. 8. cum *scholias* vero inedito & *adnotationibus* integris HENRICI GLARPANI, IACOBI MYCILLI, HUGON. GROTH, & selectis aliorum edidit vir doctissimus FRANCISCVS OVDENDORPIVS, Lugduni Batavorum Clō Io CCXXVIII. 4. mai.

*****) Meteora potius orationis, quam solidam stili elegantiam deprehendimus in PAPI- NIO STATIO, quem cum *animadversionibus* suis edidit CASPAR BARTHIVS. Vnde miror, eius tumores adeo placuisse IVSTO LIPSIO, AVG. BVCH- NERO & aliis, quibus magni spiritus poeta videtur. Ubique excrescit in tumorem, ubique eo sublimitatis tendit, ubi, quo loco pedem

ponat, non inuenit. Vnde recte illi, qui STATIVM fingunt in summo Parnasso sedere, sed casuro similem. Eundem tumorem in SIDONIO APOLLINARI, CLAVDIANO aliisque sequioris acui poetis reperimus, quorum lectionem ideo non adeo multum cultioris stili studiosis profuturam arbitramur.

VIII.

In aucto-
rum le-
ctione
quae ob-
seruanda.

Sed haec quidem de ordine, quem in lectione auctorum obseruandum arbitramur. Proximum est, vt, quae in ipsa lectione obseruanda enotandaque sint, doceamus.

X.

Primo
phrases e-
legantio-
res.

Primum ergo danda est opera, vt sensum auctoris probe capiamus *). Deinde respiciendum ad voces & phrases elegantiores, nec non ad compositionem ac constructiones rariores **). In his enim quanta sita sit stili elegantia, ii intelligent, qui quae superioris partis primae capite primo ea de re diximus, sibi in memoriam reuocauerint.

*) Equidem in ipso, quem commendauimus, ordine ad intelligentiam auctorum magnum positum est momentum. Suadendum tamen simul est auctores cum fructu lecturis, I. vt optimas sibi editiones comparent. Quo emendatior enim est textus, eo auctor intelligetur facilius. Praeterea non tam facile librariorum vitia pro loquutionibus rarioribus atque elegantioribus adripiunt, sed prudenter abstinebunt ab iis, quae dubiae lectionis esse, ex editionibus cum MSS. collatis intelligunt. II. Vt notas eruditorum diligenter conferant, in quibus difficilima plerumque loca cum cura explicantur.

Ne-

Neque tamen aliorum sententiis, tamquam scopulis est inhaerendum. Saepe enim attentior lectio & meditatio aliquid suggeret, quod quis frustra in variorum notis quaesiverit, maxime quum illae notae variorum saepe rem eandem repetant, difficiliora haud raro praeteruehantur & in rebus exiguis & vulgo notis aliquando sint verbosissimae. III. Ut ne adspernentur subsidia illa, quae ad explicandos auctores quam maxime faciunt. Sic LIVIVM v. c. lecturus facilius progredieris, si praeter geographiam antiquam, etiam antiquitates Romanas & LIPSII praeclarum opus *de militia vetere Romanorum* in consilium adhibueris. Immo & in librorum omnium historicorum lectione in primis utile ac frugiferum est, & chronologiam quamdam paullo adcuratorem, veluti DION. PETAVII *rationarium temporum*, & eos scriptores, qui de veterum Rom. familiis commentati sunt, veluti GLANDORPIVM, ANT. AVGVSTINVM, EVLV. VRSI-NVM, a Petavio & Vaillantio editum auctumque in consilium adhibere. Vtrique vsui servient etiam STEPH. VINPIGHII *annales Romani*, quamvis hic auctor, quod ad magistratus & personarum originem gentiumque successionem adtinet, multa indulsisse ingenio videatur.

**) Exempli loco esto locus quidam SENECAE *Consol. ad Marc. XV.* Prima periodus haec est:

*Quid aliorum tibi funera Caesarum referam?
quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna,
ut sic quoque generi humano prosint,
ostendentes, ne eos quidem, qui diis geniti,
deosque genituri dicantur, sic suam fortunam
in potestate habere, quemadmodum alienam.*

Hic mihi notare elegantem compositionem aliorum tibi funera Caesarum. Notare etiam phrasas & vocabula: *funera Caesarum* pro func-

ra in domo Augusta; in hoc pro ideo, principem violat fortuna, pro fortuna principi aduersa est. Satis enim patet, SENECA ad sacrosanctam principum personam respicere, quam alioquin violare nefas est. Nec inelegans est loquutio, fortunam suam in potestate habere. Succedat iam altera & tertia periodus.

Diuus Augustus, amissis liberis, nepotibus, exhausta Caesarum turba, adoptione desertam domum fulsit. Tulit tamen fortiter, tamquam eius iam res ageretur, cuius cum maximo intererat, de diis neminem queri.

Hic diuus est ~~diuinus~~ signum. Notarem quoque Caesares hic dici principes iuuentutis, qui in spem imperii succrescunt. Nec praetermitterem phrasen: *turba liberorum exhausta est*, pro numerosa proles morte inrecepta est, quamvis durior sit translatio, quum *turba* non *exhauriri*, sed *dissipari*, opprimique soleat. Sane & haec non satis adcurate vel eleganter dicta enotare utile est. *Deserta domus* pro orbata, *adoptione fulcire desertam domum* pro adoptione sibi liberos in demortuorum locum surrogare, ubi denuo non satis elegans est translatio, quum non *domus desertae*, sed *hiscentes, ventremque facientes & ruinam minantes fulciri* soleant. *Nemo iam de deo queritur*, pro, felicissima sunt tempora. Pergit SENECA:

Tib. Caesar, & quem genuerat, & quem adoptauerat, amisit: ipse tamen pro rostris laudauit filium, stetitque in conspectu, posito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod pontificis oculos a funere arceret, & flente populo Romano, non flexit vultum, experientum se dedit Seiano, ad latus stanti, quam patienter posset suos perdere.

Hic occurrunt vocabula *amittere & perdere*. Prius de filiis Tiberii; posterius de Seiano eiusque

que sociis vsurpat SENECA. Hoc mihi in animum reuocaret differentiam vtriusque vocabuli, *amittere* scilicet nos dici, vbi spes sit recuperandi, *perdere*, vbi euanuerit. Illa spes scilicet liberos Caesarum non minus, ac ipsos Caesares, in diuorum numerum referebat eorum temporum superstitio. Obseruandae porro loquutiones: *hoc oculos ab ea re arcet*, pro hoc inter oculos & rem interiectum; *non flexit vultum*, pro eodem vultu perseuerauit, *experientum se alicui dare*, pro experimentum in se dare. Plura addere nihil adtinet.

XI.

Nec ad verba tantum respiciendum, verum etiam ad ingeniosa iudicia vel acumina, quae auctor immiscuit *).

Deinde
acumina
rariora:

*) Haec dici non potest, quantam suauitatem adferant orationi, si ea cautione, quam supra commendauimus, adhibeantur. Sic in SENECAE periodis paullo ante recensitis, mihi notarem arguta illa iudicia: *principes non ita suam fortunam in potestate habere, quemadmodum alienam*. Item *principis quam maxime interesse, neminem suo tempore de diis (de fortuna) queri*. Sic quoque si legissem PHAEDRI fab. I, 14. praeter voces & loquutiones praecipue mihi in vsus meos seponerem acutum illud regis iudicium: *quantae putatis esse vos dementiae, qui capita vestra non dubitatis credere, cui calceandos nemo commiserat pedes?* Talia enim elegante imitatione exprimi, aliisque rebus adcommodari poterunt, ceu infra docebimus.

XII.

Denique quam maxime ratio habenda est rerum *). Vix enim operae pretium vide-

Denique
res notati
digniores.

N s

retur,

retur, verborum tantum causa per tot omnis aevi scriptores diuagari.

*) Per res in primis intelligo, I. ritus antiquos, II. ea, quae ad illustrandam historiam ecclesiasticam, civilem, naturalem, iuris & legum, philosophiae & litterarum pertinent; III. doctrinas e philosophia depromptas, ita tamen, ut semper, cui sectae aut methodo philosophandi addictus fuerit auctor, consideremus, IIII. sententias & apophthegmata, V. similitudines & comparationes, VI. exempla memoratu digniora, aut si quid aliud ad institutum nostrum facere videbitur. Fieri enim potest, ut quis singularia quaedam themata aliquando adcuratius tractare constituerit. Huic ipsa suadebit ratio, ut res omnes, in auctoribus obuias, quae ad istud thema pertinere videbuntur, cum cura obseruet, & in suos usus seponat. Id quod pluribus exemplis docuit SAGITTARIUS in libello *de lectione atque imitatione Ciceronis*. Nos, ut iisdem SENECAE periodis regulam nostram illustremus, ex iis notare possemus *exempla* Augusti & Tiberii, qui liberorum amissionem fortis animo tulerunt. Notaremus etiam *exemplum* stultitiae Seiani, qui se gratia principis excidere haud posse, putauerat. Porro obseruaremus *ritum* veterum, quod etiam principes suos pro rostris laudarint, nec non *alterum ritum*, quod pontificibus maximis Romanorum funera adspicere non licuerit, ideoque interposuerint velamentum, quod oculos ab isto conspectu arceret.

XIII.

Inde et n-
ficienda.
excerpta.

Quum vero fallax plerumque sit memoria, & nemo velit tantum laboris lectioni auctorum ideo infumere, ut quae lege-

legerit obseruarique, eorum paullo post obliuiscatur: opus etiam erit excerpendi *arte* *), quam tamen non confusam **) aut cum taedio coniunctam ***), sed expeditissimam esse oportebit.

*) Fuerunt equidem, qui memoria felicissima freti hac excerpendi opera supersederunt. Sed ii plerumque ipsi postea de ista negligentia sua conquesti sunt. Nam praeterquam quod memoria, quamuis felicissima, subinde fallit, aliaque pro aliis suggerit: molestus tunc erit euoluendi labor, quando locum auctoris requirere volueris. Accedit, quod licet iuuenes lecta facile teneamus memoria, senectus tamen homines plerumque reddat obliuiosos. Tunc vero iucundum erit, omnia, quae legimus, in collectaneis nostris tamquam in cella penaria recondita intueri.

**) Confusa erunt collectanea, si ea ita conficias, ut, quae quaeris, inuenire nequeas. Hic non suaserim, ut quis more vulgari, verba & res sub titulis quibusdam collocet. Nam primo ita res ad varias disciplinas pertinentes adcumulantur, & res diuersae naturae saepe sub eodem titulo adparebunt. Deinde quum titulos arbitrio nostro fingamus, & vna saepe obseruatio sub decem titulis inueniat locum: haud raro fiet, ut eam sub pluribus titulis frustra quaeramus. Omitto alia, quae huic excerpendi rationi insunt, vitia.

***) Innumera exstant de excerpendi arte consilia, quae non magis plerumque necessaria videntur, quam si quis artem reponendi thesauros magno adparatu docere vellet. Quis quaeso probaret v. c. VINC. PLACCII scrinium? quis alia eiusmodi inuenta, qualia haud pauca

recensuit MORHOFIVS. *Mihi ea demum excerpendi ratio videtur optima, quae & omnium minime laboriosa & tamen ad rem quamlibet reperendam expeditissima est.*

XIIII.

Et quidem
lexicographica.

Magno vero laboris compendio excerpta locupletissima conficies, si lexicon aliquod adcuratius *) & aduersariorum librum tibi paraueris. Et lexico quidem adscribes vocabula, si qua inueneris, rariora **), significationes vocum elegantiores ***), phrasas selectiores ****), epitheta notatu digniora *****), signatis simul auctorum locis *****), additisque observationibus criticis & philologicis, quas in virorum doctorum adnotationibusprehendisti †).

*) Excerpta eiusmodi lexicographica mirifice commendant IAC. THOMAS. in *erotem. rhet.* p. 66. VINC. PLACC. in *hist. excerpt.* eius libro de excerpendi arte adnexa, & MORHOF. *Polyhist.* I, 2. 3, 4, 619. Vtui hic erit *lexicon Fabrianum* GESNERI, vel ideo, quod vir hic diligentissimus iam plurima enotauit, adeoque multum laboris nobis detraxit.

**) Talia sunt, quae, iam MORHOF. *l. cit.* p. 623. notauit, *vacuefacere* apud NEP. *leno* pro legato apud IVSTINVM, pro quo tamen emendatiores editiones legunt *legatus*, *calculo* pro calculatore apud CIC. aliaque huius generis. Probe tamen in eiusmodi vocabulis dispiciendum, I. an forte sint dubia? Multa enim, expensis codicibus MSC. euanescere solent. Sic & PETR. BEMBVS apud CICERONEM inuenerat *multissimus*, eaque voce tamquam Ciceroniana fuerat usus. Verum postea ex codicibus MSS. ad-

adparuit, non legendum in CICERONE esse *ex multissimis miseriis* sed *multis meis miseriis*. Dispicendum quoque II. an sint obsoleta? item III. an ioci causa inuenta? Sic CICERO aliquando dicit *dextella* pro *dextra*, *epist. ad Attic. XIII, 13.* sed quis dubitaret, quin ipse hanc vocem ioci causa inuenerit? Talia etiam multa apud PLAVTVM occurrunt. Haec quidem tamquam rariora notanda, sed non temere imitanda videntur. Denique & id generatim observandum, rariora, quantumvis bona, vel ideo non esse frequentanda, quia rariora sunt. Notanda tamen sunt diligenter, ut ne bonis auctoribus, qui aliquando talibus usi sunt, dicam temere impingamus. Sic rara quam plurima occurrunt in *Digestis*, quae in libro *Parergon* diligenter collegit BARN. BRISSONIUS, & acerrime exagitaui LAVR. VALLA. Et tamen pleraque defendi posse, satis ostendunt *opuscula de Latinitate veterum Ictorum Lugduni Batavorum MDCCCXI, 8.* recusa, & adnotationes doctissimae, quae iis adpersit V. C. CAR. ANDR. DUKERVS.

***) Rariores nonnumquam occurrunt vocum significationes, quas notari in lexicis omnino par est. Sic *insanire* est immodicos sumtus facere apud PLAVT. *mil. glor. III, 1. v. 59.* VIRGIL. *ecl. 3. v. 36.* TERENT. *Phorm. III, 3. 37.* *supplicium* pro supplicatione non semel occurrit apud SALLVSTIVM. Talia notanda sunt, ita tamen, ut & hic consideremus, num forte auctor ad adfectionem sit procliuior. Multae enim significationes rariores sunt apud SALLVSTIVM, quae vix videntur imitandae.

****) Phrases eiusmodi sunt seligendae, quas non facile ipsi fingeremus, e. c. *otium corpori dare*, est apud PHAEDR. *praef. libri III.* Hanc ipse non excogitasset facile. Mea ergo

interest, ut eam lexici adscribam margini, ad vocem *otium*. In indice vero Germanico euolui poterit vox *sich eine Berenderung machen*, ibique addi pagina lexici, in qua illa phrasis Latina adscripta est. Eodem modo reliquae phrasae elegantiores suo quaeque loco poterunt adscribi. Neque tamen plane praetermittendi sunt Germanismi falso suspecti. Quamuis enim illi non temere adfectandi sint, multae tamen occurrunt loquutiones Latinae, quae quum nobis ob vernaculae similitudinem haud parum suspectae videantur, in optimis tamen auctoribus reperiuntur, v. c. *magnum se facere*, *hilarum se facere*, *vestis bene sedet*, *pro felice aliquem adspicere*. Conferri meretur VORSTII libellus de *Latinitate falso suspecta*.

*****.) Talia epitheta non statim succurrunt, & tamen mirifice ornant orationem. MARIUS NIZOLIUS laudanda opera singulis substantiuus epitheta CICERONIANA subiecit. v. c. ad vocem *bellum* haec notauit epitheta: *bellum acerbum, aeternum, adfectum, non confectum, commotum, confirmatum, perniciosum, exitiosum, crudele, domesticum, triste, turbulentum, durissimum, pestiferum, intestinum, iustum, denuntiatum, inductum, merum, mortiferum, nefarium, occultum, oppressum, renatum, restrictum, inflammatum, deterrimum, periculosum, externum, profligatum, hostile*. Si ex reliquis auctoribus talia colligerentur, quantam nobis enatam videremus epithetorum segetem? Sed in usu eorum illa reuocanda erunt in memoriam, quae supra part. I. c. II. §. 47. ea de re monuimus.

*****.) Hic denuo magno nobis adiumento erunt editiones optimae, in quibus plerumque textus in capita, & haec denuo in incisa sua secantur. Facile ergo phrasi Cornelia-nae:

nae: petere commigrationis societatem poterit adscribi locus NEP. l. 1, 2. ubi primus numerus vitam imperatoris; secundus caput, tertius incisum capitis notat.

†.) In hunc censum veniunt I. scholiastae veteres, quos non temere praetermittendos puto, quia insignem suppeditant observationum doctissimarum copiam. Sic in CICERONEM commentati sunt ASCON. PAEDIANVS & MACROBIVS: in VIRGILIUM DONATVS & SERVIUS: in HORATIVM ACRON, PORPHYRION, aliusque *ἀνάρχους*, cuius scholia ex Codice MSC. primus extulit IAC. CRVQVIVS. De IUVENALE, etiam, TERENCE, PERSIO, aliisque auctoribus bene meriti sunt scholiastae quidam veteres, quos evoluisse haud poenitebit. Consulendae etiam II. adnotationes virorum doctorum, qui a renatis litteris lucem auctoribus accendere conati sunt. In his vero bonae frugis plenissimae sunt notae MVRETI, MANVITII, LIPSII, TAVBMANNI, SCALIGERI, SALMASII, CASAVBONI, GRONOVIORVM, GRAEVII, IS. VOSSII, BYRMANNI, IANI VVOVVERII, CELLARII. Nam qui ad solam criticam pertinent commentarii, utiles illi quidem sunt, sed huc non pertinent. Quin quum & sparsim loca quaedam veterum scriptorum vel illustrent, vel interpretentur viri docti: operae pretium facturi sunt, qui huiusmodi opera stromatica & reselata diligenter & cum iudicio legent. Tales sunt M. ANT. MVRETI *variae lectiones*: talia HADR. TURNERI & CASP. BARTHII *adversaria*: THO. REINESII *varia*, & quae IANVS GRUTERVS in *face critica* vel *thesauro* suo laudabili industria collegit. Hic merito addendae, quae nuper ab anno MDCCCXXII. magno optimarum litterarum bono prodierunt MISCELLANAE OBSERVATIONES IN VETERES AVCTORES, quarum iam

iam Tomos VI. Amstel. in forma octava editas adhuc vidimus.

XV.

Nec non
aduersa-
ria.

In aduersariorum libro promiscue notari possunt, quaecumque acutiora in auctoribus classicis legimus*). Ea enim subinde perlegendo, & qua occasione vsui esse possint, meditando**), facile omnia memoriae infigemus.

*) Hic exscribi velim integra auctorum loca, addito statim numero libri & capitis. Margini deinde adscribi potest titulus aliquis, vt tanto facilius possit inueniri, quod quaeritur.

**) E. c. si in aduersariis meis inuenirem acumen illud PHAEDRI: *quantae putatis esse vos dementiae, ei credere capita, cui calceandos nemo commiserat pedes?* cogitarem qua occasione illud possim imitatione exprimere. Quum ergo PHAEDRVS loquatur de sutore inopia deperdito, qui medicinam facere coeperit: fingerem ego, malum aduocatum praedia conduxisse. Sic in promptu futura esset imitatio: *quantae putatis hoc esse dementiae, res & fortunas suas committere ei, cui nemo commisisset infortunium.* Sed de his paullo post in capite de imitatione plura monebimus.

XVI.

Et deni-
que loci
commu-
nes reales.

Denique ad res quod adtinet, seiungere ego soleo eas, quae ad disciplinas pertinent, & quae in sola eloquentia vsui esse possunt. Illas ad suam quamque disciplinam*), has in aduersaria referri iuaferim**).

*) Totidem puto conficienda collectanea, quot

quot sunt disciplinae. Sed ut hic quoque compendium facias laboris in singulis disciplinis, seligendum erit compendium aliquod vel systema adcuratius scriptum, illudque charta munda distinguendum. Quotiescumque ergo aliquid legis, quod ad hanc vel illam disciplinam pertinet, statim in compendio illo euolues locum, ubi materia ista occurrit, eoque referes locum auctoris. Sic nec titulis opus erit, nec indicibus. Nec periculum erit, ut omnia inuenire possis.

**) Huc refero exempla, similia, sententias acutiores, aliaque huius generis, quae tamquam geminae intexi solent orationi elegantiori. Haec in aduersariis adscribi possunt eo modo, quem superiore paragrapho commendauimus. Si enim in margine addantur tituli, itaque deinde in indicem referantur, facile omnia poterunt reperiri. Sed in his omnibus is prudentissime agere videtur, qui suo quemque sensu patitur abundare.

C A P V T I I.

De Imitatione.

I.

PARUM utilitatis adferet auctorum lectio, nisi accesserit IMITATIO. Haec vero nobis est facultas, auctoris stilum*) eiusque ideam sine plagii suspicione**) exprimendi.

*) Quum vero stilus non consistat in sola phraseologia, sed in ipso orationis habitu: facile patet, non eum imitari CICERONEM, qui
phra-

Quid sit
imitatio?

phrasibus ex eius libris excerptis utitur, sed qui totum orationis CICERONIANAE characterem solerter exprimit.

**) Aliud est exscribere auctorem, aliud eundem imitari. Hinc qui integras auctorum periodos orationi suae intexit, is non imitari, sed plagium committere videtur. Qua in re plures forsitan peccarunt eruditi, quam vulgo existimatur.

II.

Quid de
ea notan-
dum?

Vt vero totam imitandi artem recte teneamus, de duobus potissimum capitibus videtur cogitandum, videlicet quem imitari oporteat*)? & quomodo ea imitatio prudenter sit instituenda**)?

*) Satis equidem ipsa nos sana docet ratio, exemplum quod nobis imitandum proponimus, suis numeris absolutum esse debere. Recte enim PLIN. *epist.* I, 5. *Stultissimum credo, ad imitandum non optima quaeque proponere.* Sed quem, quaeso, auctorem dixeris optimum? Fieri potest, ut in eodem genere plures eandem laudem, sed diversissimam tamen, consequantur. Sane qui inter se contendit CICERONEM & PLINIVM, NEPOTEM & CAESAREM, LIVIVM & TACITVM, HORATIVM & IVVENALEM, utrosque fatebitur maximos, sed peculiari quadam & sua laude. Quare non adeo expeditum est, quis e tot praestantissimis auctoribus praecipue, sit imitandus.

**) Quemadmodum rebus in omnibus, ita & in imitatione, apprime hoc est utile, *ne quid nimis*. Qui neminem imitaturus suo indulget ingenio, plerumque sibi fingit dictionem quamdam insulsam atque insipidam. Contra

ea

ea fieri potest, ut nimia imitandi cura in seruitutem illam euadat, de qua HORATIUS:

o imitatores seruum pecus!

Praeclare de hoc hominum genere LIPS. epist. miscell. cent. III, 52. *Uoi*, inquit, *sola imitatio est, & huic adhaeremus, quid sit? persona scenica; & ut quidam magnorum virorum habitum atque incessum, aut gestus imitantur, cetera & interna dispares: sic dictumculas aut clausuras aliquas TVLLII si forte referimus, ad vim & Venerem eius non adspiramus. Ita LIPSIVS, qui si tam prudenter prius istud extremum euitallet, quam hoc posterius, ad summam eloquentiae laudem potuisset peruenire. Quare & hoc operae pretium est cognoscere, qua ratione ita imitandi sint optimi auctores, ut utrumque vitemus vitium, & nec ingenio plus iusto indulgere, nec κακίῳ videamur.*

III.

Ad priorem quaestionem quod attinet, Quisnam auctor imitandus? nec neminem imitandum puto*), nec promiscue omnes**), sed vnum optimum. Optimus vero videtur, qui cuiusque ingenio ac captui quam maxime est adcommo-

*) Fuerunt, qui nullum imitandum crederent. Iam olim Caesarem & Cottam eo maxime nomine admiratus est CICERO, qui in libro II. de oratore: esse tamen multos, inquit, videmus, qui neminem imitentur, & suapte natura, quod velint, sine cuiusquam similitudine consequantur: quod & in vobis animaduerti recte potest, Caesar & Cotta. Neque vero vestra aequalis, Curio, quemquam mihi magnopere videtur imitari. Enimvero tametsi facile largiar, Romanos alios in vernacula lingua sola naturae

rae ingeniique bonitate ad perfectionem aliquam potuisse peruenire, quemadmodum id saepe etiam in aliis fieri solet, qui linguam patriam adcuratius sibi excolendam existimant: hodie tamen, ex quo lingua illa exspirauit, fieri non potest, vt sine imitatione eius genium ac naturam pulcritudinem adsequamur. Vnde ludibrium lectoribus debet ANG. POLITIANVS, qui in *epist. V. III*, 16. omnem imitationem explodere videtur.

**) Fieri non potest, quin inaequali ac sibi parum simili adsuescat dictioni, qui per omnes vagatur auctores, & modo hunc, modo illum imitatur. Vix oculos prudentum ferret aedificium, in quod architectus ex mille diuersissimae structurae palatiis coniecisset, quidquid pulcrum ei esset visum. Ea demum pulcra ac pudica videtur oratio, quae licet artificio varia, vbique tamen eundem seruat colorem, nusquam eadem, & semper tamen sui similis. Hanc vero facultatem adsequetur nemo, qui vel neminem, vel omnes promiscue imitatur, ceu vel IVSTI LIPSII exemplo patet.

***) Omnes legendos auctores, & ex iis optima quaeuis in vsum nostrum esse seponenda, ipsi capite superiore docuimus. Neque tamen ideo omnes promiscue sunt imitandi. Vnus, isque optimus, eligendus, cuius ad exemplum totius orationis habitum componamus. Ex reliquis phrasas, acumina, res peti possunt. Merito vero eum iudicamus optimum, qui cuiusque naturae ac ingenio videtur conuenientissimus. Sunt, qui naturae quodam impetu ad vbertatem & copiam feruntur: iis CICERONEM commendauerim. Sunt, quibus nihil, nisi quod adstrictum ac argutum est, placet: his PLINIUS erit imitandus. Alii simplici quodam ac casto orationis genere delectantur: hi facillime vel

CAESAREM vel CORNELIVM NEPOTEM imitabuntur. Denique quibus oratio grauis & pressa est in deliciis, ii non inuita MINERUA TACITVM sibi imitandum proponent. Hinc naturam cuique suam hac quoque in re esse sequendam, iam olim optime obseruauit QVINCTIL. *instit. orat.* X, 2. Ergo primum est, vt, quod imitaturus est quisque, intelligat, & quare bonum sit sciat, tum in suscipiendo onere consulat SVAS VIRES. Nam quaedam sunt inimitabilia, quibus aut infirmitas naturae non sufficiat, aut diuersitas repugnet. Nec, cui tenue ingenium erit, sola velit fortia & abrupta: cui forte quidem, sed indomitum, amore subtilitatis & vim suam perdat, & elegantiam, quam cupit, non adsequatur. Nihil est enim tam indecens, quam quum mollia dura sunt. Quis vero auctor ingenio nostro quam maxime videatur adcommodatus, facile ex eo intelligemus, si, quis maxime nobis placeat, & quem facillime imitando exprimamus, subinde facto periculo, experiamur. Ita enim fere natura comparatum est, vt tanto magis quidque nobis placeat, quanto est ingenio ac naturae nostrae conuenientius.

IIII.

Est vero imitatio vel PVERILIS, vel VIRILIS seu mascula. Illa verba ac phrasae anxie & morose imitatur *): haec ipsum auctoris ingenium ac orationis habitum cum iudicio ac libertate exprimit **).

Imitatio
vel pueri-
lis est, vel
virilis.

*) Tales sunt omnes illae imitationes, quas in scholarum triuio deprehendimus. Perlecta CICERONIS periocha, excerptis phrasibus elegantioribus, iisque in epistolam aliquam aut historiam compactis, tum demum discipuli sibi plane Ciceroniani, aut si mauis, Ciceronianissimi

simi videntur, quasi omnis elegantia Ciceronia-
 na in solis phrasibus, ac non potius in ipso ora-
 tionis habitu, consisteret. Mireris ergo viros
 quosdam ceteroquin doctissimos nimium huic
 puerili imitationi tribuisse, ac saepe periodos in-
 tegras ex auctoribus exscripsisse. Iam a SCHEFF-
 FERO in *gymnas. stil.* p. 31. est observatum, AE-
 NEAM SYLVIVM in *historia Europae* de Hungaris
 ita disseruisse: *Turcas aurea & discolori veste:*
Hungaros ferro atque aere fulgere. Christianum
agmen & stare paratum & sequi, nec turba nec
sarcinis praegraue, intentum, quod dux non mo-
do signet, sed etiam innuat. Atqui haec omnia
 sunt ex CVRTIO, *lib. III. cap. 26.* vix verbo mu-
 tato, exscripta. Ferenda haec sunt in pueris; in
 maturioris iudicii viris reprehensione dignissima,
 maxime si non loca auctorum rebus, sed res
 auctorum phrasibus adcommoventur. Cuius rei
 praeclarum exemplum ab eodem SCHEFFERO
 p. 32. datum est ex EGINHARDI *vita Caroli M.*
 qui Caroli sui descripturus staturam & corpo-
 ris habitum: *formae, inquit, auctoritas ac di-*
gnitas, tam stanti quam sedenti, plurima inerat,
cervix obesa & breuior, venterque proiectior,
valetudine prospera, praeter quod, antequam de-
cederet, noctibus ita dormiebat, ut somnum qua-
ter aut quinquies non solum expergiscendo, sed
etiam desurgendo interrumperet. Omnia haec ex
 SVETONII Claudio, Nerone, Iulio & Augusto,
 quemadmodum & alia, exscripta sunt. Quis
 vero crederet, Carolum M. illorum formam
 ac corporis habitum in plerisque tam adcurate
 expressisse? sic EGINHARDVS ergo dum inepte
 SVETONTII premit vestigia, multa adfingit illi
 principi insulsa & *Ag. 11. 11*, ut eleganter ait
 CASAVBONVS.

**) Virilis vel mascula imitatio non ver-
 ba tantum ac phrasim auctoris exprimit, sed &
 in-

inueniendi, disponendiue artificium, ipsumque orationis habitum, ita tamen, ut illa exscripta esse, nemo possit arguere. Eleganter QVINCTILIAN. *inst. orat. lib. X. cap. 2. p. 928. edit. BVRMANNIANAE*: imitatio autem, (nam saepius idem dicam,) non fit tantum in verbis. Illuc intendenda mens, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque personis, quod consilium, quae dispositio, quam omnia etiam, quae delectationi videantur data, ad victoriam spectant: quid agatur prooemio, quae ratio & quam varia narrandi, quae vis probandi ac refellendi, quanta in adfectibus omnis generis mouendis scientia, quantaque laus ipsa popularis utilitatis gratia assumpta: quae tum est pulcherrima, quum sequitur, non quum arcessitur. Haec si peruiderimus, tum vere imitabimur. E. g. elegans est haec periocha LVCRETII lib. I.

nec me animi fallis, quam sint obscura, sed
acri

percussit thyrsos laudis spes magna meum cor,
& simul incussit suauem mi in pectus amorem
Musarum, quo nunc instinctus mente vigenti
auia Pieridum peragro loca, nullius ante
errata solo.

Haec imitatus est VIRGILIUS, sed ita, ut nemo eum plagii suspectum habiturus sit. Ita enim canit poeta suauissimus Georg. III, 289. seqq.

nec sum animi dubius, verbis ea vincere ma-
gnum

quam sit, & angustis rebus hunc addere ho-
norem,

sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
raptat amor: iuuat ire iugis, qua nulla prio-
rum

Castaliam molli diuerterat orbita cliuo.

Similia haec VIRGILIUS sunt illis Lucretianis: at non eadem tamen. Eandem enim rem elegan-
tio-

tiore phrasi alioque orationis caractere expressit VIRGILIUS. Sic supra etiam hanc produximus periodum CICERONIS ex *orat. pro A. Caecina*, c. I. *Si quantum in agro locisque desertis audacia potest, tantum in foro atque in iudiciis impudentia valeret: non minus in causa cederet A. Caecina Sex. Aebutii impudentiae, quam in vi facienda eius cessit audacia.* Eam nos p. 82. ita sumus imitati: *si quantum in effringendis carceribus astutia potest, tantum ad effugiendam furcam audacia valeret: non minus iam hic fur carnifices deluderet audacia, quam lictoribus olim illusit astutia.* Nec verba hic sunt eadem, & res diuersissima. Quicumque tamen utramque periodum inter se contenderit, statim deprehendet, nostram e *Ciceroniana* esse expressam. Scilicet non verba & phrasin, sed ipsum orationis habitum sumus imitati, eaque imitatio iure quodam suo *virilis* poterit adpellari.

V.

Quid puerilis?

Ad *puerilem imitationem* quod adinet, ea multo facilior est. Modo enim phrases ab auctore mutuas accipimus *): modo sententiam quamdam aliis verbis phrasibusque exprimimus **), modo eandem, additis quibusdam detractisque vocibus aut circumstantiis, refingimus ***).

*) Hoc imitationis genus maxime puerile est. Nihil enim artis habet usus iste phrasum. Sic si quis ita loqueretur: *quum & nobilitate generis, & gloria maiorum, & tua virtute unus omnium maxime floreas: omnes non solum sperant, sed etiam confidunt, talem te aliquando futurum, qualem cognitum iudicarunt: facile unusquisque videt, phrases has omnes e CORNELII NEPOTIS vit. Miltiad. c. 1. esse; sed ne-*

mo

nō tamen quidquam artis aut ingenii in hac imitatione deprehendet.

*) Secundam hanc imitationis puerilis speciem iam QVINCTIL. inst. orat. X, 5. commendavit: *sumamus sententiam, inquit, eamque versemus quam numerosissime, velut eadem ceterae aliae atque aliae formae duci solent.* Exempli loco sit sententia illa HECTORIS apud NAEVIUM: *pulcrum est laudari a laudato viro.* Hanc si quis aliis verbis ita exprimeret: *laudari ab iis, qui ipsi sunt laude dignissimi, is vero fructus laudandarum actionum videtur pulcherrimus*, dicerem ego, sententiam illam ex NAEVIO quidem, sed mutatis tamen verbis, esse expressam.

**) Haec quoque imitandi ratio puerilis est, sed paullo artificiosior. Quemadmodum enim prima species furto manifesto similis est: ita haec eorum furum aemulatur sollertiam, qui rebus furtivis signa quaedam detrahunt, aut alia nova addunt, ne tam facile possint a dominis furtum concepturis, vel quaesitoribus agnosci. E. g. supra p. 81. 82. prolixam admodum ac verbosissimam adduximus periodum ex MVRETI orationibus I, 4. Eam coarctabimus facile, omissis nonnullis aut detractis, quae eminere videntur: si eorum, quae vivunt, unumquodque perficiendi sui desiderio tenetur, animusque noster tum demum, quando ad divinum exemplar propius accedit, videtur perfectissimus: ea profecto erit omnium praestantissima facultas, quae homines deo, quoad eius fieri potest, arctissime devincit. Eodem modo etiam amplificando refingi possunt auctorum sententiae. Verum in utraque imitandi ratione danda est opera, ut ne sententiae elegantia ac acumen pereat. Plerumque enim tam pressae ac rotundae sunt optimorum auctorum sententiae, ut neque addi quidquam, neque detrahi possit, quin simul

maxima pars pulcritudinis pereat, Exemplo esto sententia, vt opinor, PVBLII SYRI: *cuius potest contingere, quod cuiquam potest*. Hic siue addas quidquam, siue detrahas, plurimum acuminis ac elegantiae decedet. Vnde adcurata opus est prudentis doctoris manuuctione, ne adolescentes his decipiantur.

VI.

In virili
vel inuen-
tionem
imitamur,

Virilis imitatio non contenta phrasibus aut vocabulis, ipsas auctoris virtutes exprimere docet. Quum vero auctoris virtus modo in inuentione, modo in dispositione, modo in eloquutione eluceat, mascula in primis videtur imitandi ratio, qua auctoris INVENTIONEM adsequi contendimus *).

*) Inuentio versatur in excogitandis argumentis. Ea vero quum in λόγος, ἡδὴ, καὶ ἀδὴ diuidantur, nullum est argumentorum genus, in quo non imitari liceat alios. Saepe auctores nobis suppeditant I. *enthymemata* elegantissima, quae nobis in vsus nostros conuertere licebit, E. g. PLINIVS *epist.* I, 10. laudaturus Euphratem philosophum Stoicum, quot praeclara enthymemata adcumulat? Ait eum esse, I. obuium & expositum, plenumque humanitatis; II, in disputando grauem, subtilem, ornatum, ac pae-ne Platonium; III, in sermone copiosum, varium, dulcem, vt facile repugnantes quoque ducere possit. Addit IIII. multum ipsi venerationis acquirere proceritatem corporis, decoram faciem, demissum capillum, ingentem & canam barbam; V. nullum horrorem in cultu esse, multam tamen seueritatem. Laudat quoque VI. vitae sanctitatem cum comitate; VII. seueritatem in insectandis vitiis cum summa humanitate coniunctam. Nec VIII. liberos eius ad

ad veram laudem adcurate institutos praetermit-
 tit. Vide, quot hic enthymemata paucis perio-
 dis accumulet PLINIUS? An iam decesse tibi pos-
 sent argumenta, philosophum vel theologum
 aliquem praeclarum laudauero? Equidem adfir-
 mare non dubitarim, toti orationi encomiasti-
 cae sufficere posse haec enthymemata. Quem
 vero tunc deprehensurum putas, te PLINIUM
 esse imitatum? Nec minus II. *adfectus* excitan-
 di rationem optime ostendunt auctores classici.
 Exemplum denuo praebebit PLINIUS, *epist. III, 1.*
 qui amore studiorum inflammaturus Caninium
 Rufum, praediorum eius amoenitatem collau-
 dat, ac deinde colligit, recte iis utendum es-
 se: non rectius vero iis vsurum Caninium,
 quam si, omissis sordidis rei familiaris curis,
 in studiorum sese portum vindicet, maxime
 quum praedia illa post eum alium atque alium
 habitura dominum, gloria vero, vigiliis ac lu-
 cubrationibus parta, numquam sit interitura.
 Quam eleganter hoc argumento *παράδειγμα* uti
 posses, si quando cohortari aliquem volueris
 ad diligentiam, qui in pingui aliquo secessu,
 aut alio amoeniore loco viuit? Denique III.
 etiam *mores* quos vocant, seu *ἥθη* optime du-
 cibis auctoribus classicis addiscimus. Ut hic
 quoque consulamus PLINIUM, *epistola eius XL*
libri I. exemplo esse poterit, quam comiter
 cum amicis sit exostulandum. Obiurgat Fa-
 bium Iustum de infrequentia litterarum, petit
 ut vel solum illud: *si vales bene est, ego valeo*,
 scribat, hoc enim sibi fore maximum. Serio
 se id rogare ait, ut sciat, quid agat, quod sine
 sollicitudine summa nescire non possit. Tam
 morata epistola nobis etiam facile licebit cum
 amicis exostulare, si nostro vsu stilo, mutata
 PLINII dictione, solum retineamus argumentum
ἡθικόν. Ceterum incredibilem utilitatem eloquen-

tiae studioso hic adferet veterum Graecorum Latinorumque scriptorum comparatio. Hi enim pleraque, quae in Graecis admiramur, imitati sunt, & ita quidem, vt aliquando superarint. Pertinet huc SCALIGERI *Poetices lib. V.* vbi id exemplis innumeris ostendit, addito simul vbi-que iudicio, qua in re vel superarint Graecos Latini, vel iis manus dare coacti sint. Quin a capite X. eius libri ipsos Latinos inter se contendit eadem cura, ostenditque, saepe vnum alterum in eadem sententia exprimenda vel impari passu sequutum esse, vel multis post se parasangis reliquisse. Addi potest MACROBII *commentarius in CICERONIS somnium Scipionis*, quo Ciceronem Platonis similem inuentionem expressisse, praeclare ipso statim libelli initio demonstrat.

VII.

vel dispositi-
onem.

Nonnumquam & DISPOSITIONEM auctoris imitamur, cum generalem totius orationis *), tum eam, quam in singulis argumentis deprehendimus **).

*) E. g. BVCHNERVS *panegy. VIII.* laudaturus Henricum Frisium, cancellarium Saxonicum, ita orationem partitur, vt cancellarium & genere nobilem, & excellentem virtute, & magnum peritia, & auctoritate validum esse oportere, easque virtutes omnes in Frisio emi-
nuisse, ostendat. Quilibet, in CICERONIS lectione paullo versatior, intelliget, Tullianam esse hanc dispositionem. Is in oratione *pro lege Manilia*, cap. 10. eodem modo laudat POMPEIUM MAGNUM. Ait enim, summo imperatori quatuor res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, & felicitatem, ea-que omnia in Pompeio summa esse.

**) Permulum enim refert, quomodo disponantur argumenta singula. Fieri id solet per
sylo-

sylogismos & enthymemata. Sed in his disponendis magnam oratori relictam esse libertatem iam supra obseruauimus. Non melius itaque nobis consulemus, quam si ea quoque in re auctores veteres duces sequamur. Exemplum petamus ex eiusdem CICERONIS oratione c. 15. vbi auctoritatem POMPEII hoc ordine collaudat:

I. MAIOR: *Quicumque maxima pollet auctoritate, is imperator optimus est*

RATIO: *Homines enim ut contemnant, aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus famae, quam ratione, commouentur.*

II. MINOR: *Pompeius maxima pollet auctoritate.*

RATIONES

I. *Popul. Rom. praeclara de eo iudicia tulit.*

II. *Pompeius rempublicam seruauit sola fama ac celebritate nominis.*

III. *Plures gentes ei se dediderunt.*

III. CONCLUSIO: *Ergo Pompeius erit imperator optimus.*

Hoc ordine CICERO auctoritatem Pompeii celebrat. Dabimus operam, ut eodem ordine EVGENII, Sabaudiae ducis, prudentiam bellicam laudemus.

I. MAIOR: *Quicumque prudentissimus est, is optimus erit imperator.* Et quoniam prudentia multum in bello quoque gerendo ac imperio militari valet: certe nemini dubium est, quin ea quoque mentis perspicacia idem ille dux incomparabilis plurimum possit.

RATIO. *Plura enim saepe prudentia, quam manu in bello geruntur.* Vehementer autem pertinere ad res feliciter gerendas, quid agatur, ac quomodo vnumquodque prouide administretur, quis non intelligit, quum res ipsa doceat, imperatores in profligandis hostibus, ex-

pugnandis castris, urbibusque capiendis, plura laepe consilio ac prudentia, quam ferro, effecisse?

II. MINOR. *Eugenius, dux Sabaudiae, est prudentissimus.* Quod igitur nomen umquam in uniuerso orbe Christiano ob prudentiae laudem celebrius fuit? Cuius consilia paria?

RATIO I. *Eius prudentiam tres imperatores Romanorum probarunt.* In quo principe tres Romanorum imperatores, id quod maximum prudentiae argumentum est, tantam spem collocarant, ut eum maximis exercitibus imperiique sui fatis summo cum imperio praefecerint.

II. *Prudentiam, multis variisque bellis feliciter administratis, sibi peperit.* An vero quidquam prudentiae ei deesse posse existimatis, quem a prima adolescentia in castris versatum, in omni bellorum genere fortuna exercuit, nullamque rem in usu militari positam passa est ignorare?

RATIO III. *Ubique eius eluxit prudentia.* Itaque ut plura non dicam, neque aliorum testimoniis iudiciisque confirmem, quantum consilio prudentiaque valeat, ipse ille sibi testis virtutis suae sit locupletissimus, qui quo anno Gallicano bello in Sabaudia oppositus est imperator, tam repente acutissimo hosti consilia omnia disturbauit, ut prius se fustum fugatumque, quam aduentantem EVGENII exercitum animaduerneret. Iam, recepta a Turcis Alba Graeca, quum res Christianorum in Hungaria in peius ire coepissent, barbarorum opes animique creuissent, satisque firmum praesidium regnum illud non haberet: amissus fuisset tot victoriarum fructus, nisi ad id ipsum eo tempore EVGENIVM tanto bello prouidentia LEOPOLDI obiecisset. Huius consilium ac prudentia non solum Turcas superiori Hungariae cum maxi-

mo

mo exercitu imminentes retardauit, verum etiam castris operibusque clausos e latebris istis in aciem, ex hac in fugam, ac inde in praeterlabentem fluuium coniecit, tantoque terrore concussit Turcarum imperium, ut pertaesi bellorum, pacis leges cum summo dedecore suo coniunctas accipere, quam EVGENII prudentissima consilia diutius experiri mallent. Age vero illa res quantam declarat eiusdem ducis in administrando bello sollertiam, quod in postremo bello Gallicano Gallorum duces alios intra ipsa moenia ac propugnacula, alios in acie caperet, reliquos plerosque, copiis quamuis superiores, ad internecionem caederet? Quot ille tum victorias reportauit? quot vrbes cepit? quot fecit prouincias? Quae omnia si quis eum solis armis solaque vi effecisse existimat, nae is, ex mea quidem sententia, magnopere fallitur.

III. CONCLUSIO: Ergo EVGENIVS est imperator optimus. Potestis ergo iam colligere, auditores, quantus dux sit EVGENIVS, quem animi robur manu fortem; armorum vsus intrepidum; prudentia denique reddit inuictissimum.

Nemo, qui nostra cum CICERONIS verbis contulerit, non similitudinem quandam deprehendet, quum tamen praeter artificium disponendi connectendique formulas nihil admodum verbis Ciceronianis, eo loco obuiis, exposuerimus.

VIII.

Denique & eloquutionem auctoris masculinam vel eloquutionem quadam ac decora imitatione effingimus, quoties auctoris cuiusdam characterem*), acumina**), figuras***), ac periodos****) exprimere studemus.

*) Sic si constat characterem dicendi au-

atoris esse sublimem, mihi quoque perspectam esse oportet rationem, sublimitatem illam exprimendi. Et ita etiam reliquos characteres imitandi rationem cognitam me habere oportebit. Faciam e. g. periculum, an PLINII characterem in epistola III. lib. I. obuium imitatione quadam virili exprimere liceat:

Quid agit Lipsia, tuae meaeque deliciae? quid horti amoenissimi? quid illud nemus opacissimum? quid smaragdinus pratorum viror? quid illi suaves & tamen serii doctissimorum virorum congressus? quid theatrum anatomicum, quod plurimus aer collustrat & refrigerat? quid acroateria illa spaciosissima? quid illa domestica? quid bibliothecae publicae privataeque? Tenentne te, ac per vices ad se adliciunt? An, ut solent iuvenes, voluptatis deceptus illecebris crebris comessationibus indulges? Si tenent, ter quaterque; sin minus, ne beatum quidem dixerim. Quin tu, (ocasio est enim,) indignam te ingluuiem aliis relinquis, & ipse te in illo digno Musis secessu, honestarum artium studiis adseris. Haec sit occupatio tua, haec remissio: hic labor, haec requies: in his dies, in his item noctes transigantur. Collige aliquid & reconde, quod sit sempiternum. Nam voluptates illae, exactis paucis annis evanescent, hoc numquam incundissimum esse desinet, si semel coeperit. Non ignoro quam indolem, quod horter ingenium: tu modo da operam, ut tantum utaris occasione, quantum uti voles, quum non amplius uteris. Vale.

Nemo hic PLINII non agnoscat stilum. Eadem est inuentio, eadem epistolae dispositio, eadem dicendi forma pressa & acuta, & tamen vix verba quaedam PLINIO debeo.

**) Quoties ergo occurrit acumen aliquod ingeniosius, dispiciendum, qua occasione illud locum inuenire possit. Nec hic tamen plagium, sed

sed imitationem requirimus. Non eidem semper rei, sed alii, acutum illud dictum adcommodandum est. E. g. lepide MARTIAL. epigr. II, 8. canit:

*hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit,
hic rogo, non furor est, ne moriari mori?*

Eodem vero exemplo dicere possem: quis quae-so maior umquam furor poterit excogitari, quam Euclionum, qui ne esuriant aliquando, per omnem vitam esuriunt?

***) E. g. elegans in primis est illa figura CICER. Phil. XII, 3. *Quid enim per Deos immortales potest reipublicae prodesse nostra legatio? prodesse dico? quid si etiam obfutura? obfutura? quid si iam nocuit? Eam ita exprimere licet alia occasione: putatisne ei pecuniam ad bellum tantum conficiendum superesse? superesse dico? quid si etiam defutura sit? defutura? quid si iam summa laboret inopia?* Eadem ratione & alias figuras elegantiores licebit imitando exprimere.

****) Saepe ita comparata est periodus, ut habeat aliquid admirandum. Tunc vero imitationem merebitur. Exemplum iam adfuit supra, quum primam periodum CICERONIS ex oratione pro A. Caecina imitaremur.

VIIII.

Haftenus, quis imitandus sit, quot modis id fieri possit, & quid in puerili aeque ac mascula imitatione in exemplum proponi debeat, paullo adcuratius inuestigauimus. Proximum est, ut, qua arte mascula illa imitatio constet, doceamus. Hic vero duo notanda sunt imitationis capita, quorum alterum ANALYSIN, alterum GENESIN adpellamus *).

Vnde opus est analysi & genesi.

*) Quicumque alicuius rei formam ac materiam imitandam sibi proponit, is primo omnium rem interius contemplari, & singulas eius partes earumque dispositionem adcuratius expendere: ac deinde de illis eodem modo effingendis connectendisque debet cogitare. Prius per ANALYSIN; posterius per GENESIN fieri solet. Est ergo nobis *analysis artificiosa periochae cuiusdam in partes suas solutio*, eo consilio suscepta, ut, quid in singulis artificii lateat, perspicere possit. GENESIS vero est *artificiosa materiae cuiusdam secundum easdem partes dispositio*, ita comparata, ut idem artificium in singulis partibus eluceat.

X.

In analysi
quid con-
sideran-
dum?

Ad ANALYSIN quod attinet, primo periodos, quas mascula ratione imitandas existimamus, logice in membra sua partimur *), deinde de phrasibus ac vocabulis iudicamus **), ac denique, qua arte singulae partes inter se connexae ac veluti coagmentatae sint, expendimus ***).

*) Primo ergo opus est ANALYSE LOGICA. Ea quo modo instituenda sit, iam ex philosophia rationali constare debet. Nos ergo rem exemplo illustrabimus. MURETVS part. I. orat. 22. ita ait:

Si pro cuius quisque propugnatione ac defensione plura pericula subiit, plus excepis acerbis, pluribus quasi procellis ac tempestatibus agitur, eo plus gaudii ex iis, quae ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum pervenire credendum est: dubitare non potes, beatissime pater, quin Carolus rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam percepti

cepti ex ea re gaudii magnitudine superauerit, quanto non huius modo memoriae, sed omnium aetatum ac saeculorum reges graui ac diuturna susceptorum pro sedis apostolicae auctoritate laborum ac discriminum perpeffione superauit.

Iam si vberriam hanc ac incomparabilem periodum imitandam ducerem: primo omnium cogitandum esset de *analisi logica*, quam ita instituerem. Tota periodus perfectum continet syllogismum:

MAIOR. Quicumque pro altero plus periculi ac laborum subiit, is maxime de eius dignitate laetatur.

MINOR. Carolus rex pro pontifice plus periculi ac laborum subiit, quam alii.

CONCLUSIO. Ergo de dignitate pontificis maxime laetatur.

Accedat alia periodus ex PLIN. paneg. c. I.

Bene ac sapienter, P. C. maiores instituerunt ut rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere, quod nihil rite, nihilque prouidenter, sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.

Occurrit hic initio

I. THESIS. Dicendi auspiciū more maiorum a precibus faciendum.

II. AETIOLOGIA.

1) Est enim id a maioribus bene ac sapienter institutum.

2) Etiam aliae actiones omnes a precibus inchoandae.

3) Nihil rite & prouidenter sine deorum ope geritur.

**) Accedere deinde debet IUDICIUM DE PHRASIBVS. Considerandum enim, quid in stilo & dictione auctoris praeclarum ac ad-

miratione dignum videatur. Sic in *MVRETI* periodo obseruo, I) auctorem saepe coniunxisse per *μεισιμότη* eiusmodi vocabula, quae paene eiusdem significationis videntur, nec tamen sunt. Nam hoc modo coniungit *propugnationem* ac *defensionem*, quarum haec etiam scriptis & verbis; illa armis tantum suspicitur. Ita etiam ipsam *defensionem* ita describit, ut gradatim adsurgat a *periculis* ad *acerbitates*, ab his ad *procellas* ac *tempestates*. In secundo periodi membro eadem ratione coniungit *retinere* & *amplificare dignitatem*, ut ostenderet Carolum non solum in id d. disse operam, ut ne pontificis conditio deterior redderetur, verum etiam ut melior esset. In tertio membro, adiectiuo in substantiuum mutato amplificat orationem. Nam pro magno gaudio percepto ait: *eximia quaedam percepti ex ea re gaudii magnitudo*. In postremo membro denuo coniungit *huius memoriae* & *omnium aetatum ac saeculorum reges*: nec non *labores* & *discrimina*. Et haec quidem in illa *MVRETI* periodo ad iudicium de phrasibus pertinere videntur. Quod ad *PLINII* adtinet periodum, is quoque coniungit eiusmodi vocabula: veluti *bene* ac *sapienter*: *rite* & *providenter*, *deorum opem*, *consilium*, *honorem*. Obseruanda quoque synonymia phrasium: *initium* ab aliqua re capere, & *auspicari*.

***) Sic satis pater, *MVRETVM* periodi suae membra coniungere per particulas & formulas: I. *si quod quisque*, II. *eo plus*, III. *dubitare non potes*, quin tanto, IIII. *quanto*. In *PLINII* periodo connexio est simplicissima. Rationem enim postponit thesi, eique illam connectit per particulam causalem *quod*.

XI.

ANALYSIN sequitur GENESIS. Perspecta

Quid in
genesis?

Ita enim interiore periochae alicuius pulcritudine, danda est opera, ut thema quoddam eodem ordine disponamus *), eiusdemque generis phrasibus **), ac connectionibus ***)) utamur. Sic enim fiet, ut ouum ouo non similius videatur, quam stilus noster stilo auctoris ****)).

*) Exemplis res erit clarior. MVRETI periodum supra in syllogismum soluimus. Sumemus ergo plane aliam materiam, eamque eadem ratione disponemus. Thesis nostra erit: *nobiles iuvenes prudentiae civilis cognitio decet*. Syllogismus inde nascetur talis:

MAIOR. *Quidquid in republicae administratione maximi momenti est: illud diligenter excolendum est a nobili iuvene.*

MINOR. *Prudentia civilis in reipublicae administratione maximi momenti est.*

CONCLUSIO: *Est ergo a nobili iuvene diligenter excolenda.*

Ita & PLINII periodum thesi & rationibus constare diximus. Eodem exemplo nos ponemus

THESIN: *Physices initium ab experientia capiendum.*

AETIOLOGIA.

I. *Hoc enim viri sapientes monuerunt.*

II. *Omniū artium auspiciū ab experientia fieri debet.*

III. *Nihil solide addiscitur sine experientia.*

Has dispositiones, quamvis ad aliam materiam adcommodatas, superioribus illis simillimas esse nemo non videt.

**) Quidquid in phraseologia auctoris praeclarum atque admirabile visum est, illud imitatione est exprimendum. Sic quum MVRETI aeque ac PLINII artificium in eo potissimum

consistat, ut voces idem paene significantes coniungant, ut phrases synonymas usurpent, ut denique adiectivum in substantivum commutent: danda erit opera, ut & nos haec omnia imitemur. E. g. distinguit MVRETUS *defensionem* ac *propugnationem*: nos in nostro exemplo eodem modo scientiae *intelligentiam* & *usum*, seiungemus. MVRETUS per gradus a *periculis* ad *acerbitates*, & ab his ad *tempestates* & *procellas* adsurgit. Nos eadem ratione a *doctrina* ad *prudentiam*, ab hac ad *exercitationem* vel *exsequutionem* consiliorum progrediemur. MVRETUS iungit dignitatem *retinendam* atque *amplificandam*: nos eodem modo politicam & *imbibendam* & *excolendam* esse dicemus. Et sic facile reliqua etiam imitari licebit, ceu paullo post ipsa exempla satis ostendent.

***) In connexionē imitanda cum ad ordinem membrorum, tum ad formulas connectendi respiciendum est. E. g. quum supra MVRETI periodum in syllogismum redegerimus: facile animadvertemus, subiectum maioris propositionis primum; praedicatum eiusdem secundum; conclusionem tertium; & adsumtum denique quartum membrum constituere. Idem ergo ordo nobis quoque imitandus est. Sic PLINII periodo quum primo rationem primam & secundam, deinde ipsam thesin, ac postremo tertiam rationem positam observemus: nobis quoque ab eo ordine haud discedendum erit. Particulae vero & formulae connectendi poterunt retineri.

****) Ne iactantius hoc dictum existimes, subiungemus exemplorum nostrorum *ἐξερ- γασίας*. MVRETI itaque periodum ita imitabimur:

Si e cuius quisque scientiae intelligentia atque usu plus doctrinae sperat, plus sibi comparat prudent-

dentiae, pluribus denique ad res gerendas praesidiis instruitur, eo plus industriae ad illam addiscendam excolendamque generosos adolescentes adlaturos, credendum est: dubitari profecto non potest, auditores, quin degustatis prius cultioribus litteris, prudentiam civilem tanto alacrius, quam reliquas artes, sint imbibituri, quanto non inferioribus modo, sed omnibus omnino artibus ac scientiis, eximia quadam ac mirifica percipiendae ex ea utilitatis ubertate ac magnitudine antecellit.

Sic & PLINII exemplo, hanc effingemus periodum:

Bene ac prudenter, si quid aliud philosophi praeceperunt, ut artium addiscendarum, ita naturam contemplandi initium ab experientia esse capiendum, quod numquam accurate, numquam solide homines sine sensuum suorum perceptione, testimonio, iudicio philosopharentur.

XII.

Et hoc quidem est totum illud imitandi artificium, quod pauci accurate tenent. Illud addo, neminem moveri debere rei difficultate. Quamvis enim ea imitandi ratio initio paullo operosior videatur: diuturna tamen exercitatione eam sensim adsequemur imitandi facultatem, ut non tam imitari, quam omnia ex ingenii penu depromere videamur.

Observationes
quaedam
aliae de
imitatione.

C A P V T I I I.

De variis stili exercitiis.

I.

Exercita-
tionum
necessitas.

AD metam iam denique peruenimus ; nec quidquam videtur reliquum , quam vt de exercitiis quoque stili *) aliquid moneamus. Verum ea in re licebit nobis esse breuioribus , quum post alios **) ex instituto illam exsequuti sint CASP. SAGITTARIUS & IO. SCHEFFERVS ***).

*) Omnes , qui de cultiore stilo praecepta quaedam dederunt , praeter *ῥῶσι* & *μαθήσι* etiam *ἄσκησι* siue *exercitationem* commendarunt . Et recte quidem , quia , teste illa rerum magistra , nulla lingua sine usu adcurate addiscitur . Quum vero consuetudinem cum Latine loquentibus interceperit nobis linguae huius interitus , scriptione haec iactura vtcumque pensanda est . *Stilus* enim , teste CICERONE , *optimus dicendi magister est* . Et THEON rhetor a THOMA GALE editus , in praefatione opusculi sui : *quemadmodum , inquit , picturae studiosis nihil profuerit , cognouisse Apellis , Protogenis & Antiphili tabulas , nisi & ipsi pingere tentarint : ita & eloquentiae operam daturis neque copia sensuum , neque puritas sermonis , neque compositionis concinnitas , neque audiuisse praeclara , nihil denique horum omnium , quae rhetorica complectitur , utile esse poterit , nisi quisque & ipse quotidie scribendo sese exerceat .*

**) Iam QVINCTIL. *instit. orat.* X, 3. nonnulla de scribendi exercitiis praecepit , quem deinde plures sequuti sunt , veluti MANVT. *epist.*

epist. I, 4. STURMIVS, MORHOFIVS, polyhist.
tom. I. libr. II. cap. 13. & alii.

***) CASP. SAGITTAR. de lectione ac imitatione Ciceronis, & IO. SCHEFFERVVS de stilo, cap. 13. 14. & ex instituto in gymnasio stili, seu de varia scribendi exercitatione, ex quo nonnulla hic decerpere iuuabit.

II.

Tironibus auspicandum erit a **VERSIO-** Commen-
datur er-
go versio.
NE, quippe omnium facillima. Sed quum in scholis plerumque e vernacula aliquid in Latinam linguam transferendum proponatur: consultius videtur, e Latinis multa vertere Germanice, eaque interiecto tempore denuo Latina reddere *).

*) Versiones Latinae cum fructu non adeo magno coniunctae videntur, si tironibus imperentur. Quum enim nondum gustu quodam Latinae elegantiae imbuti sint; fieri non potest, quin Latinitas, hac exercitatione comparata, Germanismos redoleat. Ast si saepe auctorum veterum loca in vernaculam transferantur: facilius observabitur utriusque linguae differentia. Cauere tum discent tirones Germanicos idiotismos, ordinem verborum Germanicum, & quidquid in lingua nostra a Latinae proprietatibus abhorret. Ego sane adolescentem me memini magnam CVRTII & NEPOTIS partem in vernaculam transferre, notatis ubique utriusque linguae differentiis, ex quo labore quantum fructum ceperim, non sine voluptate quadam recordor.

III.

Versionibus eiusmodi aliquamdiu adfueti, **VARIATIONIBVS** suam exercebunt Variatio.
ie.

industriam, operamque dabunt, ut sententiam aliquam aliis casibus*), verbis, phrasibus**), figuris***) permutent.

*) Huius variationis per casus iam supra part. I. c. 1. §. 22. fecimus mentionem. Iam exemplo multiplicem illam variandi rationem illustrabimus. Sit nobis sententia: *omnes homines sunt ab otio proclives ad libidinem*. Iam in casu secundo dicere licebit: *est ea hominum omnino omnium indoles, ut ab otio ad voluptatem ac libidinem sint proclives*. In casu tertio: *commune id omnibus hominibus vitium est, ut ab otio ad libidinem ruant*. In casu quarto: *omnes homines otii dulcedo ad libidinem solet inuitare*. In casu sexto: *hominibus otio ac desidia veluti sepultis, sepultae animo libidines veluti reuiviscunt*.

**) Quaerenda ergo erunt vocabula eiusdem notionis, quae synonyma vocare solent philosophi. Veluti in superiore exemplo: *ita natura comparata est omnium mortalium, ut laborem defugientes, in libidinem, id est, e Charybdi in Scillam incidant*. Omnium omnino hominum indoles ab otio proclivis est ad libidinem. Non temere quisquam labores defugit, quin libidinem tanto acrius concupiscat, cet.

***) Variatio per figuras non minus est elegans, & mirifice exercet ingenium. Sic ASYNDETON erit: *omnes homines ab otio ad luxuriam, libidinem, lasciviam praecipiti cursu ruunt*. ANAPHORA: *nihil est hominibus otiosis ad luxuriam, nihil ad lasciviam, nihil ad libidinem ac voluptatem proclivius*. CLIMAX: *ea hominum paene omnium est indoles, ut ab otio in luxuriam, ab hac in lasciviam, atque ab ea denique in foedissimas libidines non gradus, sed praecipiti cursu ferantur*. Sic facile per alias figuras institui

stirui poterit variatio. Sane mirifice hoc & ingenium acuit & iudicium, si prudentis magistri accedat institutio. Neque enim haec exercitatio committenda est iis, qui nondum aere lauantur.

IIII.

Non praeter rem etiam a SCHEFFERO, MORHOFIO & aliis commendatur CARMINIS SOLVTIO*), quippe qua ipsi veteres non sine fructu vsi sunt **). Est autem illa elegans versuum, neglecta mensura & dictione poetica, in prosam mutatio ***).

Carminis
solutio.

*) Commendari haec vel eo nomine meretur, quod inde facillime addisci potest stili poetici ac prosaici differentia.

**) Iam olim eo exercitationis genere vsos esse Sulpitium & Augustinum, docet SAGITTAR. de lect. & imit. Cicer. num. CXVIII. Solebant vero veteres non solum loca poetarum notabiliora mensura ac dictione poetica solvere, verum etiam oratorum dicta in poemata sua transferre. Vt exemplo rem illustremus, CICERO in orat. pro C. Rabirio: nihil me, inquit, clamor iste commouet: sed consolatur, quum indicet, esse quosdam ciues imperitos, sed non multos. Numquam, mihi credite, populus Romanus hic, qui silet, consulem me fecisset, si uestro clamore perturbatum iri arbitraretur. Posteriolem partem in poema suum transtulit SILIUS ITALICUS:

feruida si nobis corda, abruptumque pre-
tassent

ingenium patres, & si clamoribus, inquit,
turbari facile mentem: non ultima rerum
& deplorati mandassent mentis habenas.

Sic & ipse CICERO nonnumquam loca poeta-

rum metro soluta in orationibus suis expressit. Exempli gratia, EURIPID. in *Hippolyto* de mulieribus libidinosis ita canit:

ἔδὲ σκοῖτον φέρωνσι τ' ξυπεργάτω,
 Τέρεμνά τ' οἴκων, μύ ποτε φθογγῇ ἀφ' ἡ.
 neque tenebras noctis perhorrent consciae,
 neque, ipsa ne quando eiiciat vocem, domus.

Haec ita soluta oratione expressit CICERO pro *Coelio*: Ex hac igitur domo progressa ista mulier, de veneni celeritate dicere audebit? nonne ipsam domum metuet, ne quam vocem eiiciat? non parietes conscios? non noctem illam funestam ac luctuosam perhorrescet?

***) Exemplum complura peti possunt ex NICOD. FRISCHLINI *paraphrasibus*. Vir enim iste doctissimus VIRGILIUM, HORATII *epistolas* & PERSII *satiras* in prosam ingeniose conuertit, quod in HORATIO & IUVENALE etiam tentauit EILH. LVBINVS in *periphrasi Horatii* & *ecphrasi Iuuenalis*.

V.

Coarctatio.

Ad formam stili mutandam praecipue pertinet COARCTATIO, quae est *pressa atque adstricta eorum, quae cum ambitu ab auctore dicta sunt, expositio*.

*) Non hic intelligimus coarctationem illam, qua tota auctorum opera diffusissima in epitomen contrahuntur, sed qua stilius vberior in pressum atque adstrictiorem conuertitur. Facile enim ab iis, qui in potestate habent Latinam eloquentiam, stilius Asiaticus in Rhodium, immo & Atticum poterit commutari. E. g. CICER. *Verrin. III.* Nego, inquit, in *Sicilia* tota, tam locuplete, tam vetere *provincia*: tot oppidis, tot familiis tam copiosis, ullum argenteum vas, ullum Corinthium aut Deliacum fuisse; ne-

go ullam gemmam aut margaritam fuisse, aut quidquam ex auro & ebore factum, signum ullum aeneum, marmoreum, eburneum: nego ullam picturam neque in tabulis neque textilem fuisse, quin quaesierit, inspexerit, quod placitum sit, abstulerit. Vberrima haec est, ac plane Asiatica periodus. Eam tamen facile ita coarctabimus: nego in universa Sicilia, locuplete ac populosa provincia, ullum vas vari operis fuisse: nego ullam fuisse gemmam, aut quidquam ex auro, ebore, aere vel marmore ingeniosius confectum: nego picturam vel telam egregiam fuisse, quin quaesiverit, inspexerit, abstulerit. Vel brevius: nego in Sicilia (at quanta provincia?) ullum vas vari operis, aut quidquam vel materia pretiosum vel artificiosius elaboratum fuisse, quod non a Verre quaesitum, inspectum, ablatumque fuerit.

VI.

Ex quo simul patet, quale sit quintum Amplificatio. exercitationis genus, quod AMPLIFICATIONEM vocant. Eadem enim arte etiam ea, quae pressius ab auctore dicta sunt, per *μερῶν* *), circumstantias **), descriptiones ***), aliosque amplificandi fontes ****), dilatamus. Caue tamen, ita amplifies, ut periodus in *τάσις* euadat, quam quippe in vitio poni, iam supra observauimus.

*) Dicere e. g. CICERO diu. in Verr. I. volebat. Putasne te posse, quae Verres ubique patravit distincta oratione proferre? Hoc amplificaturus, primo illud ubique per *μερῶν* *ἀναφάσεις*, enumeratis provinciis & locis, quae Verres sceleribus polluerat, deinde illud distincte per descriptionem illustrat, adeoque inde

na-

nascitur haec periodus vberissima: putasne te posse, quae C. Verres in legatione, quae in praesura, quae Romae, quae in Italia, quae in Achaia, Asia, Pamphyliaque patravit, ea, quemadmodum locis temporibusque patrata sint, sic criminibus & oratione distinguere?

**) Eadem oratione insequente statim periodo CICERO dicere volebat: putasne te posse id efficere, ut, quae praeter fas fecit, iudicibus satis acerba ac indigna videantur? Haec quoque amplificaturus, primo addit circumstantiam cur? esse enim id maxime necessarium; deinde addit descriptionem eorum, quae contra fas & aequum fecerit Verres, eoque libidinem, nefas, crudelitatem refert. Denique sequitur circumstantia quomodo? tam acerba enim haec facinora iudici videri debere ait, quam iis, qui illa passa sint. Vnde haec enascitur periodus: putasne te posse id, quod eiusmodi reo maxime necessarium est, facere, ut, quae crudeliter fecerit, ea aequae acerba & indigna videantur esse iis, qui audient, ac illis visa sunt, qui senserunt?

**) Sic quum CICERO pro Roscio Amer. c. 13. dicere potuisset: etenim si vultu saepe laeditur pietas: quod supplicium satis acre in parricidam reperietur? virumque membrum periodi amplificat descriptione. In priore membro verba illa ait esse proverbum a viribus sapientibus repertum. In posteriore parricidam luculenter describit. Vnde enascitur periodus: etenim, si, id quod praeclare a sapientibus dicitur, vultu saepe laeditur pietas: quod supplicium satis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, si res postularet, iura divina atque humana cogeant?

****) Neque enim ullus est locus dialecticus, nulla circumstantia, nulla figura, vnde non amplificatio quaedam peti possit. Ex instituto

auto ea de re agit VAL. THILO in *rudim. rhetor. de period. amplificat. & connex. part. II. c. 3. sequ. p. 72. sequ.*

VII.

Sextum exercitationis genus CHARACTE-
CTEREM dicunt. Sunt vero characteres Characte-
ris muta-
tio.
*imagines quaedam animorum, per externas no-
tas expressae designataeque* *). Quum vero
sine insigni philosophiae moralis notitia cha-
racter animi exprimi nulla ratione possit **):
ab iis demum suscipienda est haec exerci-
tatio, qui in hac philosophiae parte sunt
versatissimi.

*) Caue ergo existimes, *characteres* esse mera
elogia. Quare etsi VELLEIUS PATERCVLVS in descri-
bendis hominum ingeniis videatur felicissimus:
in eo tamen peccasse videtur nitidissimus scri-
ptor, quod vix quemquam sine elogio prae-
termisit. Pictorum reprehenditur adulatio, qui
vix pingere se quemquam posse putant, nisi
pulcriorem fingant. Quanto magis notandi,
qui non describunt, sed laudant, & tamen ve-
ram imaginem vel characterem nobis ob ocu-
los posuisse videri volunt?

**) Hinc cum fructu hic conferri possunt,
quicumque in excolenda ethica characteristica
exercuerunt ingenium, veluti THEOPHRASTVS in
characteribus morum, DE LA BRUYERE, CE. PAS-
CALIS in *characteribus*, & si qui sunt huius ge-
neris alii. Vt vero, quid sit character, eo lu-
culentius pateat, exemplum dabimus e PETRO-
NII satirico, cap. 117. pag. 542. edit. praestan-
tiss. BURMANN. qui characterem ostentatoris hac
elegante notatione expressit: *secundum hanc for-
mulam imperamus Eumolpo, ut plurimum tussiat,
ut sit modo solutioris stomachi, cibosque omnes*
pa-

palam damnet; loquatur aurum & argentum, fundosque mendaces, & perpetuam terrarum fertilitatem. Sedeat praeterea quotidie ad rationes tabulasque testamenti, omnibus fidem renouet; & ne quid scenae deesset, quotiescumque aliquem nostrum vocare ventasset, alium pro alio vocaret, ut facile adpareret, dominum etiam eorum meminisse, qui praesentes non essent. En hic ostentatoris effigiem, tam profecto adcuratam, ut tibi eum videre coram videaris. Talia etiam circa alia vitia hominum tentanda sunt, sed ita, ut semper philosophiae moralis principia adhibeamus in consilium.

VIII.

Descri-
ptio.

Proxima est DESCRIPTIO, vel ἐκφρασις, genus exercitationis, SCHEFFERI *) iudicio, iucundissimum & ad splendorem orationis pulcritudinemque praecipue comparatum. Est vero descriptio expositio, rem eiusque naturam ac indolem perspicue subiiciens oculis **).

*) SCHEFFER. *gymnas. stil.* p. 41.

**) In descriptionibus felicissimum est ingenium VIRGILII. Vnde is non parum in hoc genere orationis proficiet, qui elegantissimas huius poetae descriptiones in prosam orationem commutabit. Exempli loco esse poterit descriptio tempestatis, quae libro I. *Aen.* v. 85. seqq. occurrit, qua nihil poterit excogitari elegantius. CVRTIVS etiam in descriptionibus excellit, quamvis eae nonnumquam sophisticum potius, quam historicum redolcant ingenium. Huc pertinent descriptiones praeli libr. III. c. 10. & libr. III. c. 6. triumphus libr. VIII. c. 10. Marsyae amnis libr. III. c. 1. Nos exempli loco dabimus descriptionem itineris per Libyam ad Iouis Hammo-

monis templum apud eundem CURT. lib. III. cap. 7. Iter expeditis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat : terra coeloque aquarum penuria est : steriles arenae iacent , quas ubi vapor solis accendit , feruido solo exurente vestigia , intolerabilis aestus existit , luctandumque est non tantum cum ardore & siccitate regionis , sed etiam cum tenacissimo sabulo , quod praecaltum & vestigio cedens aegre moliuntur pedes . Cauendum tamen hic ab hyperbolis & frigidis exaggerationibus , a quibus , vt supra notauimus , raro abstinent FLORVS & CURTIUS.

VIII.

Denique etiam ETHOPOEIA commen- Etopoeia.
dari solet, id est, *imitatio sermonis, moribus alicuius & negotio adcommodata* *). In qua praecipue danda est opera, ne τὸ ὑπερ-
προν neglexisse videamur **).

*) Pleni sunt eiusmodi ethopoeis historici & poetae. Sic CURTIUS modo Alexandrum, modo Darium, modo alios loquentes introducit, nec vllam temere praetermittit occasionem quantum declamatorio acumine valeat, ostentandi. Plures quoque eiusmodi orationes sunt apud LIVIUM, SALLVSTIVM, TACITVM, quin & apud poetas VIRGILIUM, SILIVM ITALICVM, LVCANVM. Ex instituto vero ethopoeias composuit THEON, quae cum DEMETRII PHALEREI libello de eloquentione prodierunt Oxonii, MDCLXXVI. in 8. Exempli loco sit brevis, sed elegans ethopoeia, qua Darii adfectum exprimit CURTIUS libr. III. c. 10. quum is de Alexandri M. humanitate & clementia in captiuam vxorem factus esset certior. *Dii patrii, primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me iam transactum est, precor, ne quis Asiae res*

Hein. Fund. Stili Cult.

P

fit,

fit, quam iste, tam iustus hostis, tam misericors victor.

**) Hinc, si quis regi subtilem orationem de materia quadam philosophica, aut philosopho orationem magnificam de re militari tribueret: is profecto non ethopociam scribere, sed Herculi soccos, puero cothurnos, aptare videretur. Mirus in ea re artifex est TERENTIUS, cuius *Eunuchum* si quis perlegerit, non poterit non eius ingenium in exprimendis hominum moribus, & oratione loquentibus attemperanda, mirari.

X.

(conclusi)
asculi. Referri huc etiam solent progymnasmatibus, veluti fabula, narratio, chria, confirmatio, confutatio, laus, vituperatio, comparatio, locus communis, thesis & quae sunt huius generis alia. Verum quum de progymnasmatibus fere innumeri exstent libelli: nolumus nos quidem actum agere, sed defuncti hoc, quem nobis imperauimus labore, hic subsistimus.

SYLLOGE
EXEMPLORVM
PRAECEPTA
SVPERIORA
ILLVSTRANTIVM.

PRAEFATIO.

NON animus erat initio, hanc exemplorum syllogen adiicere, partim quod praecepta ipsa satis perspicua sint, partim quod nusquam deesse exempla luculentissima viderentur. Attamen, quum amici in scriniis meis vidissent nonnulla, iam olim a me diligentius elaborata, quae huic opusculo lucis aliquid accendere posse existimarent, essentque auctores, ut & ista praeceptis subiicerem: nolui ego eorum voluntati refragari. Ne vero utilitate sua destituerentur ista opuscula: subinde in ora paginarum subieci numerum paragraphorum, adeoque praeceptorum, quorum ad normam ista sunt a me elaborata. Tu lector, & hoc, quidquid est, aequi bonique consule, & vale.

EPISTOLA,

QVA PRAXIS CAP. I.
OSTENDITVR.

EGO vero (a) ANTONI (b) suauissi-
me (c), tanta cum admiratione (d) fe-
licitatem TVAM (e) intueor, vt quem tibi
ea (f) in re non dicam anteferendum, sed
comparandum arbitrer (g), inueniam omni-
no neminem (h). Contigit enim TIBI,
quod nescio an vlli (i), vt praeter splen-
di-

(a) *Vero*) Eleganter hoc additur ab initio pro-
nomini ego, *part. I. cap. 1. §. 20. reg. 1. p. 38.*

(b) *Antoni*) non ANTHONI, *part. I. c. 1. §. 8.*
reg. 1. p. 14. nec recte scripsissem ANTONI,
per §. 6. *reg. 2. p. 12.*

(c) *Suauissime*) Vocatiuus enim non statim ab
initio, sed plerumque post aliquot verba po-
nitur, *part. I. c. 1. §. 19. reg. 1. p. 32.* nec re-
cte scripsissem *suauissime*, per *part. I. c. 1. §. 7.*
reg. 3. p. 14.

(d) *Tanta cum admiratione*) per regulam XIII.
§. 19. *p. 31.*

(e) TVAM) per regulam III. §. 6. *p. 12.* nec re-
cte scripsissem TUAM per *reg. I. §. 6. p. 16.*

(f) *Quem tibi ea*) plura hic iunguntur prono-
mina. Vid. §. 19. *reg. XII. p. 36.*

(g) *Arbitrer*) propositio incidens reliquae ora-
tioni inserta est. Vid. §. 19. *reg. III. p. 33.*

(h) *Neminem*) casus obliqui vocis *nemo* perio-
dum eleganter concludunt. Vid. *ibid. reg. X.*
p. 35.

(i) *Nescio an vlli*) elegans descriptio superla-
tium

didos natales, praeter summam, qua fulges (*k*) dignitatem, extentumque vitae spatium, quod tibi summus rerum arbiter concessit, filium quoque habeas, omni doctrinae virtutisque laude multo (*l*) ornatissimum (*m*). Equidem, qualis esset aliquando futurus (*n*), iam pridem ego fretus eius indole ac praeclaro ad virtutem impetu, conieceram. Iam vero augurium istud meum exitu comprobante (*o*), non possum non (*p*) utrique nostrum pro eo ac debeo (*q*), gratulari (*r*). tibi, cui eiusmodi contigit filius, quem ne fingere quidem ac concipere meliorem possis: mihi, qui

fini, de qua supra *part. I. c. 1. §. 22. p. 46.*

(*k*) *Qua fulges*) propositio incidens reliquae orationi inserta. Vid. §. 19. *reg. III. p. 33.*

(*l*) *Multo*) solet hoc superlativis addi. Vid. §. 20. *reg. III. p. 38.*

(*m*) *Ornatissimum*) superlativum periodum eleganter concludere, observauimus §. 19. *reg. VIII. p. 35.*

(*n*) *Esset aliquando futurus*) tempora e participiis & verbo substantiuo composita diuelli solere observatum est §. 19. *reg. VII. p. 34.*

(*o*) *Exitu comprobante*) variatio per participium, de qua §. 22. *reg. VI. p. 44.*

(*p*) *Non possum non*) pro oportet. Vid. §. 22. *reg. V. p. 48.*

(*q*) *Pro eo ac debeo*) de hac formula vid. §. 19. *reg. VI. p. 34.*

(*r*) *Possum gratulari*) verba haec diuelluntur per regulam §. 19. *reg. VIII. p. 35.*

qui nescio qua (*f*) ingenii sollertia (*i*), de futura eius virtute ac dignitate tam vere diuinaui. Quum primum ex ephebis excesserat, in elegantiorum litterarum (*v*) studiis incremento tam praecoci adoleuit, ut, disceretne (*x*), an ex PLATONIS sententia (*y*) reminisceretur, vix posset a quoquam existimari (*z*). Tantum fane abest (*a*), ut comissionibus (*b*), aleae, otio, (id quod (*c*) vulgo (*d*) faciunt adulescentes,) quidquam attribuerit temporis, ut quibusdam iusto videretur diligentior (*e*), essent-

(*f*) *Nescio qua*) vide supra §. 22. reg. VI. p. 48.

(*i*) *Sollertia*) ita scribendum pro *solertia*. Vid. §. 11. p. 21.

(*v*) *Litterarum*) ita scribendum est, non *litterarum*. Vid. §. 11. p. 20.

(*x*) *Disceretne*) in sententia enim dubitativa auctores meliores non bis ponunt *an*. Vid. §. 16. reg. VII. p. 29.

(*y*) *Ex sententia*) non: iuxta Platonem §. 15. reg. III. p. 26.

(*z*) *Posset a quoquam existimari*) inter duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eleganter aliquid interferitur. Vid. §. 19. reg. VIII. p. 35.

(*a*) *Tantum abest*) Variatio haec commendatur §. 22. reg. III. p. 47.

(*b*) *Comissionibus*) ita scribendum, non *comissionibus*, §. 11. p. 19.

(*c*) *Id quod*) vid. §. 20. reg. XI. p. 40.

(*d*) *Vulgo*) Male dicunt communiter, de cuius adverbii usu vid. §. 15. reg. I. p. 25.

(*e*) *Iusto diligentior*) iusto comparatiuis additur. Vid. §. 21. reg. V. p. 39.

(*f*) *Es-*

sentque, qui (f) frenis potius, quam calcaribus (g) ei opus esse existimarent. Haec omnia nisi (h) quis tam magna iudicet, nihil ut (i) illis possit esse praestabilius (k), nae iste iniquus esset rerum aestimator. Sed sunt tamen longe maiora. Quemadmodum enim adhuc (l) condiscipulos omnes; ita paullo post, ubi duodevicesimo (m) aetatis anno academiam nostram salutavit, se ipsum vicit. Doctoribus operam dedit assidue, iisque (n) eruditissimis, & in philosophia iurisque prudentia, quanta quanta est (o), tanta industria est

(f) *Esentque, qui*) omittitur hic *aliqui*, per regulam II. §. 21. p. 42.

(g) *Quam calcaribus*) quam cum casu vel verbo suo interseritur reliquae orationi per §. 19. reg. III. p. 43. seq.

(h) *Nisi quis*) si & nisi post aliquot vocabula poni, observauimus §. 20. reg. X. p. 40.

(i) *Nihil ut*) pro ut nihil. Vid. regulam XIII. §. 19. p. 35.

(k) *Nihil praestabilius*) comparatiuus hic ponitur pro superlatiuo. Vid. §. 22. reg. I. p. 46. & claudit periodum per reg. VIII. p. 35.

(l) *Adhuc*) non haecenus. Vid. §. 15. reg. II. p. 25.

(m) *Duodevicesimo*) vicesimo scribendum esse, non vigesimo, observauimus §. 11. p. 21.

(n) *Iisque*) de huius pronominis usu diximus §. 20. reg. XII. p. 40.

(o) *Quanta quanta est*) id est, tota. Variationem hanc commendauimus §. 22. regul. VII. p. 48.

est versatus (*p*), quanta illa esse, quum summa est, solet (*q*). Sane, qui ab eo electi fuerunt praeceptores, quemquam negabant (*r*) sibi innotuisse, qui filio tuo, quamvis paene (*t*) adolescenti, esset industria ingenique acumine (*v*), vlla ex parte (*x*), comparandus. Quae quum ita sint, fieri profecto non poterat (*y*), quin in dies (*z*) euaderet (*a*) doctior (*b*), & quantum eruditione valeret, etiam in patria.

(*p*) *Est versatus*) in aliqua re versari dicendum, non circa aliquam rem. Vid. §. 15. reg. VIII. p. 30.

(*q*) *Quanta illa esse, quum summa est, solet.*) Eiusmodi descriptiones superlativi commendatae sunt §. 22. reg. I. p. 46.

(*r*) *Negabant*) dico, sequente negatione, mutatur in nego. Vid. §. 22. reg. III. p. 47. seq.

(*s*) *Quamvis*) de huius particulae usu actum §. 15. reg. III. p. 26.

(*t*) *Paene*) non pene. Vid. §. 11. p. 20.

(*v*) *Ingenii acumine*) pro ingenio acuto. De hac variatione actum §. 22. reg. III. p. 45.

(*x*) *Vlla ex parte*) pro ex vlla parte. Vid. §. 19. reg. XIII. p. 36.

(*y*) *Fieri non poterat*) id est, oportebat. Vid. §. 22. reg. V. p. 48.

(*z*) *In dies*) ita diuissim scribendum, non coniunctim indies, §. 11. p. 19.

(*a*) *Euaderet*) de constructione huius verbi vid. §. 16. reg. I. p. 28.

(*b*) *Doctior*) si euaderet post hoc vocabulum fuisset positum: molestior fuisset iunctura ob *ἐπιπορευόμενα*. Vid. §. 19. reg. XVI. p. 37.

(*c*) *In*

tria increbesceret (c) rumor. Princeps certe, acerrimus ingeniorum censor, arcessi (d) iussit (e) politissimum iuuenem, & cum eo seorsum (f) colloquutus (g), non multa solum in eum exstare voluit clementiae argumenta, verum etiam auctor (h) tibi fuit, ut ne (i) eum, si demum reuertisset (k), abs te segregari patereris. Ut quisque (l) in aula honestarum artium studia maxime curabat (m), ita filium tuum colebat obnixissime, sperabatque fore (n), ut eo aliquando amico, collega, & in re publica administranda socio, vteretur. Nec quisquam tamen, meo quidem iudicio (o), fu-

tu-

- (e) *Increbesceret*) non *increbresceret*, §. 11. p. 19.
 (d) *Arcessi*) non *accersi*, §. 11. p. 18.
 (e) *Iussit*) de constructione huius verbi consule §. 16. reg. V. p. 29.
 (f) *Seorsum*) ita scribendum non *seorsim*, §. 11. p. 21.
 (g) *Colloquutus*) non *discurrit*, ut vulgo dicere solent. Vid. cap. 2. §. 14. p. 67.
 (h) *Auctor*) non *autor*, vel *author*, §. 11. pag. 18.
 (i) *Ut ne*) pro *ne*. Vid. §. 20. reg. XI. p. 40.
 (k) *Reuertisset*) ita CICERO, non *reuersus esset*. Vid. §. 14. reg. III. p. 25.
 (l) *Ut quisque*) variatio particularum relatiuarum, quo, eo. Vid. §. 22. reg. II. p. 47.
 (m) *Maxime curabat*) non ergo dicendum cum vulgo, *maximi curabat*. Vid. §. 16. reg. II. p. 28.
 (n) *Fore*) de variatione hac diximus §. 20. reg. VI. p. 39.
 (o) *Meo quidem iudicio*) vid. §. 20. regul. II. p. 38.

P 3

(p) *Qua*

turam istam filii TVI felicitatem me prae-
 uidit adcuratius, quippe qui ex ipsis ado-
 lescentiae meditamentis, qualis futurus ef-
 fet (p) vere iudicaui. Non mirum itaque
 TIBI videbitur, VIR AMICISSIME, nos am-
 bo (q) communiter (r) de successibus istis
 ad invidiam usque felicibus laetari. Quod
 si (s) enim amicorum omnia sunt commu-
 nia, & optimus quisque (t) amici volu-
 ptatem sibi propriam existimat: quid esset,
 quaeso, quod (u) ego expers esse velim
 TVAE tam insignis laetitiae? Quam ob rem
 eam felicitatem non TIBI solum, sed no-
 bis, quin saeculo (x), ac rei publicae gra-
 tulator, DEVM precatus, vt, quemadmodum
 vxoris, incomparabilis exempli feminae (y)
 praeproperum fatum rationes TVAS nuper
 non parum turbauit, ita contra ea (z) per-
 ce-

(p) *Qualis futurus esset*) non *qualis fuerit*.

Vid. §. 16. reg. III. p. 29.

(q) *Nos ambo*) non, vt vulgo, *nos ambos*. Vid.

§. 14. reg. I. p. 24.

(r) *Communiter*) de vera huius aduerbii no-
 tione vid. §. 15. reg. I. p. 25.

(s) *Quod si*) pro *si*. §. 20. reg. X. p. 40.

(t) *Optimus quisque*) *quisque* eleganter iungitur
 superlatiuis, §. 20. reg. III. p. 38. seq.

(u) *Quid esset, quod*) pro *cur*. Vid. §. 20. reg.
 VIII. p. 39. seq.

(x) *Saeculo*) ita scribendum est, non *seculo*.
 Vid. §. 11. p. 21.

(y) *Feminae*) non enim scribendum *foeminae*
 aut *faeminae*. Vid. §. 11. p. 19.

(z) *Contra ea*) non *e contra*. Vid. §. 13. p. 23.

(a) IV.

ceptam ex filii fortuna laetitiam propriam
tibi esse iubeat ac perpetuam, donec emen-
sus hoc vitae spatium, relicto hoc virtu-
tum tuarum herede, inter caelites summa
illa ac sempiterna beatitudine perfruaris.
VALE. KAL. IULIS (a) cIdocccxviii.

II.

P R A X I S

DOCTRINAE DE PERIODIS

PART. I. CAP. II. §. 17. *sequ.* (b)

SI quantum huic vniuerso terrarum orbi
fulgentissimum solis lumen prodest,
tantum rei publicae optimi prouidentia
principis prodesse creditur: dubitare non
potes, REX POTENTISSIME, quin nos omnes
tanto tui desiderio teneamur, quanto boreales
imperii tui gentes iucundissimum solis ex-
ortum, in diuturna ista nocte, praestolan-
tur (c). Quin, quum nos tui desiderium
multo aegrius feramus: dicere non vere-
mur, nos illis esse multo infeliciores (d).
Illis natura semestrem noctem; nobis for-
tuna sex propemodum annorum caliginem
ob-

(a) IULIUS) pro IULIIS. Vid. cap. 1. §. 6. reg. Io
p. 11.

(b) Epistola adfecta Succis, diuturnam Caroli
XII. regis absentiam lugentibus.

(c) Periodus *quadrimembris*, qualem .c. 2. §. 24.
p. 81. *seq.* descripsimus.

(d) Periodus *bimembris causalis*. Vid. cap. 2.
§. 21. p. 75.

obiecit (e). Illis sol, veluti emendaturus errorem tanto diutius fulget: nos PRINCEPS veluti experimentum patientiae nostrae capturus tanto constantius fugit (f). O dies, o tempora, quodnam huic tanto dolori nostro alleviamentum dabit (g)? Sex iam propemodum circumacti sunt anni, ex quo TE, REX CLEMENTISSIME, in medio victoria- rum cursu amisimus (h). Ex eo tempore, quid passa sit Suecia, quantumque detri- menti imperium TVVM ceperit: nec barba- ros, inter quos versaris, ignorare arbitra- mur (i). Erepta tibi est Liuonia, occupa- ta Finnia, expugnata clarissima regni tui propugnacula; nuper & Bremam Verdam- que amisimus; nec Pomerania procul ab- esse a deditione videtur (k). Tacemus tot ciuium exactiones, vrbium ruinas, agrorum deuastationes, hominum strages, quibus ita exhaustae debilitataeque sunt prouinciae TVAE, vt si diutius TE caruerimus, nihil ad eas restituendas remedii superesse videa- tur (l). Equidem duo sunt, quae nobis, nisi DEVS rem expediat, exitium minantur; maxima pecuniae commeatusque inopia, & conglobata tot vicinorum potentia, qua- rum

(e) Periodus bimembris contraria. *ibid.* nat. ***
p. 76.

(f) Periodus eiusdem generis, *ibid.* p. 76.

(g) Periodus simplex, c. 2. §. 19. p. 71. seq.

(h) Periodus simplex, *ibid.*

(i) Periodus trimembris. §. 23. p. 79.

(k) Periodica circumductio, §. 27. p. 88.

(l) Schoenotenes, de quo §. 27. p. 88.

(m) Pe-

rum altera his victoriam; altera nobis servitutem tristissimam praesagit (*m*). His malis qui mederi possit, invenimus profecto, praeter TE, neminem (*n*). TE v. solus nobis veluti naufragio proximis instar fideris benefici exorieris (*o*). Augusto, principi tui quam simillimo, praeteruehenti Puteolos adclamasse legimus nautas, per illum se vivere, per illum nauigare, per illum bonis ac fortunis frui (*p*). O utinam Sueciae nostrae festus ille atque auspicatissimus illucesceret dies, quo TE ex illo deficientis paene naturae angulo redeuntem intueretur (*q*)! Quam faustis TE acclamationibus esset exceptura? quantus futurus esset votorum concentus? quanta congratulatio (*r*)? Profecto non nautae tantum, sed senes, iuvenes, pueri, viri, mulieres, ciues, pagani, milites, se per TE vivere, per TE spirare, per TE bonis omnibus ac fortunis frui profiterentur (*s*). TE enim absente etiam victores victis visi sumus simillimi: te redeunte, victi quoque triumphabimus (*t*). Quae quum ita sint, TE, POTENTISSIME REX, oramus, ac per communia sacra, quibus nihil TIBI in vita carius est, obtestamur, si TE non tam-

(*m*) Periodus quadrimembris.

(*n*) Periodus simplex.

(*o*) Periodus simplex.

(*p*) Periodica circumductio.

(*q*) Periodus bimembris.

(*r*) Periodica circumductio.

(*s*) Schoenotenes & periodica circumductio.

(*t*) Periodus bimembris contraria.

(*v*) Pneu-

tamquam regem, sed diuum quemdam tutelarem suspeximus, si non modo bona ac fortunas; sed ipsam vitam, & si quid nobis vita carius est, pro imperio tuo deuimus, si te absentem innumeris adhuc lacrimis sumus prosequuti, si denique egeni & miseri esse, dummodo te patriamque saluam videremus, numquam recusauimus: ut redeas demum in regna tua, nec nos diutius incredibili tui desiderio contabescere patiaris. (v).

III.

P R A X I S

DOCTRINAE DE ORNATA
ORATIONE

PART. I. CAP. II. §. 29. seq.

Frontem explicare (a), amici, & hominis, ipso Catone tristioris, iocos ac facetias accipite. Non ignoratis, quam censorio (b) sim supercilio, & satis, ut opinor, meministis, ex pumice facilius aquam, quam ex me risum, exprimi posse: adeo totum mihi os ad feueritatem ac tristitiam na-

(v) Pneuma de quo §. 26. p. 87.

(a) Frontem explicare) signum pro signato.
Vid. §. 31. p. 96.

(b) Censorio) adlusio ad antiquitates Rom. de censoribus. Vid. §. 33. p. 100. seq. simul etiam epitheton in se elegans est. Vid. §. 31. p. 96.

(c) Cir-

natura factum videtur. At nunc tamquam Circeo poculo inebriatus (c), subito vobis alius ac mei dissimilis prodeco. Nullum mihi hodie excidet (d) verbum, nisi urbanum, lepidum, iocosum, facetum, ipsisque Saturnalibus (e) dignum. Quum enim munus senescens (f) desipere iam pridem coeperit: quid ni & nos iucundum existimemus desipere in loco (g), & interdum magno conatu maximas nugas agere? Quod igitur felix faustumque sit (h), fabulam vobis narrabo, aut si mavultis, somnium, quo nescio an suavius unquam Morpheus, ille somniorum dator, cuiquam inniserit. Fabulam promitto & somnium, ne quis vestrum erret, aut sibi praedictum neget. Nihil enim eorum, quae dico, verum esse scitote. Sed iam, ut diei tempus est, non enim

(c) *Circeo poculo*) imago commendatur §. 32. p. 98.

(d) *Verbum excidet*) translatum vocabulum. Vid. §. 30. p. 91.

(e) *Saturnalibus dignum*) denuo ad antiquitates Rom. adluditur. Solebant enim Saturnalia omni laetitiae genere transigi.

(f) *Mundus senescens*) translatio. Vid. §. 30. p. 91.

(g) *Desipere in loco*;) sententia haec HORATII est: dulce est desipere in loco. De sententiis diximus §. 35. p. 104. Quo modo vero versus & hemistichia in prosam transferri possint, monuimus §. 36. p. 105. seq.

(h) *Faustumque sit*) adlusio ad formulam antiquam, qua in adloquendo populo uti solebant.

(i) De

estis longiore praefatione detinendi (i). Scio enim, quam sit odiosa res Circensibus pompa (k). Ad rem ipsam igitur veniam: vos, si veneres (l) amatis, operam mihi date, & non auribus solum, atque animo, sed & ipsis, ut ille ait, vnguiculis attendite (m). Deficere iam coeperat dies, & imminens crepusculum studiis meis indixerat ferias (n), quum me, ut fit, alia ex aliis cogitantem somnus paullo altior oppressit. Non erat in museo lectulus, non grabatus, in quem fessa membra proiicerem, & tanta tamen erat desidia dulcedo, ut ne locum quidem mutare sustinerem. Substratis itaque capiti quibusdam grandioris struturae libris (o), huic scilicet cervicali indormire coepi. Nec insolitum id hodie est mei ordinis hominibus; quorum plerique libris, quam in libros, incumbere (p) malunt. Ceterum vix requieueram, quum mihi visus sum iis in
lo-

(i) *Detinendi*) haec quoque formula antiqua est dimittendi senatum.

(k) *Pompa*) adlusio ad ritum veterem. Vid. §. 33. p. 100. seq.

(l) *Veneres*) metonymia causae pro effectu, §. 31. p. 96.

(m) *Vnguiculis attendite*) adagium. Vid. §. 34. p. 102. seq.

(n) *Indixerat ferias*) translatio. Vid. §. 30. p. 91. seq.

(o) *Struturae libris*) translatio. Ibid.

(p) *Libris quam in libros incumbere*) antanaclassis, de qua §. 32. num. I. p. 98. seq. De phrasi *incumbere libris & in libros* vid. supra c. 1. §. 16. p. 28.

(q) *Va-*

locis versari, quae postea in omnibus geographorum commentariis frustra quaesivi, & quae nusquam terrarum esse credo, nisi forte in Epicuri fuerint intermundiis. Ubique enim erat vastissima desertissimaque solitudo (q), adeo, ut obstupefactus mirarer, quo demum fato meo, ex isto urbano strepitu in has regiones extra anni solisque vias (r) tam subito inciderim. Consilium tamen in arena capturus (s), clium proximum occupo, ex eoque tamquam e specula (t), oculis emissitiis (v) omnia undique lustror, si quis forte se obiecerit oculis meis, qui errantem ex illa molestissima solitudine in viam reduceret. Haec dum ago, viam ad me adfectat senex decrepitus, oculis turgidis, adunco naso, barba promissa (x), qui pallii laciniis ante pectus collectis peram ingentem dorso trahebat, baculumque dextra mouebat frequentius. Videri vobis visi essetis larvam quamdam, si in hoc mundi senium incidissetis. Ego sane,

(q) *Vastissima desertissimaque*) elegantia epitheta, quibus usus CIC. de diuin. II, 19.

(r) *Solisque vias*) elegans descriptio, qua vsi sunt VIRGIL. *Aen. VI. v. 795.* & CVRT. III, 8.

(s) *Consilium in arena*) adagium, quo simul ad artem gladiatorum adluditur. Vid. cap. 2. §. 33. p. 100. seq.

(t) *Tamquam e specula*) imago. Vid. §. 32. num. V. p. 99.

(v) *Oculis emissitiis*) elegans epitheton, quo PLAVTUS vsus est.

(x) *Promissa*) haec quoque epitheta commendanda.

(y) *Me*

ne, tamquam ad Medusae adspectum (y), initio obrigui: mox, accedente illo propius, ex supercilio intellexi, cum philosopho mihi fore negotium, adeo grauitas ex oculis, habitu, pallio, ipsaque sapiente barba elucebat (z). Mirabar interim, etiam alibi terrarum homines esse ignaua opera philosopha sententia, qui strumam dibapho tegunt (a), stultitiaeque suae praetexunt supercilium. Diu multumque ergo mihi addubitanti, accederemne hominem, an me subducerem longius, demum prius consilium placet. Quid multis? obuiam procedo venerando nugatori (b), inclinatoque corpore, ac paene prostrato: *te ego, inquam, mi pater, per barbam tuam, aut, si mauis, per genium tuum rogo, ut dicas, ubi habitem?* aut si Graeca tibi magis arri- dent: *τίς γῆ; τίς δῆμο;* τίς ἀνέpes ἐγγυάασι (c)? Tum falsissimus senex, qui paullo ante Manliana minari imperia videbatur, labia distorsit, & in cachinnum solutus: quem mihi, inquit, poetam aut histrionem video. Oportet te profecto, hospes adhuc ferulae subesse, qui non modo obu- iis omnibus nates porrigis, verum etiam HOMERI versi-

(y) *Medusae adspectum*) imago. Vid. §. 32. num. V. p. 99.

(z) *Sapiente barba*) iocosum epitheton.

(a) *Strumam dibapho tegunt*) adagium, quo usus est CICERO.

(b) *Venerando nugatori*) epitheton iocosum.

(c) *τίς γῆ*) versus HOMERI *Odys.* N. v. 233. Vid. §. 36. p. 105. seq.

(d) A

versiculum tenes memoria. Illud enim pueri faciunt, & qui sunt hac aetate ipsis pueris stolidiores. Homerum vero hodie paucissimi, quæ pedem schola extulerunt, norunt. Ecquis enim hodie melioris æui poetas vel a limine salutat (d)? Ecquis auditis Euripidis, Sophoclis, Pindari nominibus, non deos quosdam inferos euocari (e) existimat? Equidem audio, nullas hodie in terris fieri nuptias, quin fescennina canant (f) poetae, nec mortuum vst quam efferrî, quin iisdem poetis praeficis utamini (g): verum id quoque audio, frequentissimis nunc febribus concuti homines, eo quod quisquis hos versiculos legere sustineat, febricula extemplo vexetur. Enimvero, quia te erectioris esse indolis animaduerto: placet hoc, quidquid est, humanitati dare, atque locorum hominumque ignarum in viam reducere. Primo, ut hac te sollicitudine liberem, ego sum umbra Menippi, Cynici illius celeberrimi, qui quum vera paullo liberius scripsissem, satiras scribere visus sum. Te vero scias in ea loca penetrasse, quae nefas est a mortalibus vîvis lustra-

(d) A limine salutat) prouerbialis loquutio, qua simul adluditur ad ritum veterem salutantium, & clientum, limini insidentium. Vid. §. 33. p. 100. seq.

(e) Deos quosdam euocari) adluditur ad ritum euocandi deos, in quo monstrosis utebantur vocabulis. Vid. §. 33. p. 100. seq.

(f) Fescennina canant) denuo adluditur ad ritum nuptialem, de quo BRISS. de vet. ritu nupt, & alii.

(g) Praeficis) adlusio ad ritum funebrem, de quo KIRCHMANN. de funerib. Rom.

(h) A

lustrari. Quare, ut ne diutius extra sidera
erres, nec viuis Rhadamanti imperia audias,
comitem me tibi adiungam, & tecum excur-
ram in terras, visurus res mortalium, quas
in peius ire, illi, qui hinc quotidie adue-
niunt, renunciant. Interest enim tua, ut ho-
minum, quas eruditos hodie vocant, stulti-
tiam splendidam, tamquam in illustri positam
monimento intuearis, quo a pulvere & radio
excitatus (h), in verae sapientiae adyta te
vindices, in quibus vera aliquando ac summa
felicitate perfruaris. Agnoui ego Cynici pus
atque venenum (i): neque tamen me haud
oblectavit dicacis senis urbanitas, ac libe-
ralis inuitatio. Quare comitem me illi do,
certusque ire, quo fata trahant, retrahant-
que (k), composito ad festinationem gres-
su praeceuntem sequor. At illud hominis
monstrum, non ire videbatur, sed repere,
egoque aegre continebam risum, quod um-
bram quoque non volitare, sed leuatis tar-
dissime vestigiis procedere, obseruabam.
Neque hoc fugit nasutum senem, qui ad-
ridens: miraris, inquit, incessum paullo,
quam huius saeculi mores ferunt, tardiore.

Sed

(h) *A pulvere & radio excitatus*) adagium e
mathematicorum scholis desumptum, quo uti-
mur, quum aliquem ad sublimiora studia ex-
citatum dicimus. Pueri enim studia ab are-
na & radio auspicabantur.

(i) *Cynici pus atque venenum*) hemistichium
HORATII Serm. I, 7. princ. Vid. §. 36. p. 105.
sequ.

(k) *Trahant retrahantque*) est & hoc e poeta
expressum. Vid. §. 36. p. 105. seq.

(l) La-

Sed scias velim, iuvenes nos solidioribus immorantes studiis omnem festinandi pruritum exuisse. Hodie *vs* quisque vidit academiam, & tres annos in auditoriis lapis lapidi insedit (l), *viua* quaedam ac spirans sibi bibliotheca (m) videtur, cornicumque oculos configere (n) parat. Ita absoluisse dicitur studia, quem ne summae quidem ignorantiae suspicione absolueres (o). Adeo vero festinantibus vobis, & canum instar e Nilo bibentibus simul, simulque fugientibus, (p), pedes ad concitatiores gressus formari non miror. Ego vero, qui in Diogenis contubernio non triennium vixi, sed consenui; paullo tardius progressus maius confeci spacium, quam vestrum quisquam hodie festinando conficiet. Non ausus sum ego irritare illud filicernium. Quamuis enim satis urbanus videretur Menippus meus: in alieno tamen regno etiam tuta omnia metui (q). Deprecatus itaque suspensionem, ad alia inflexi sermonem, conspicatusque procul flumen, quale illud sit, interrogavi. Ast senex Stygium illud esse, monuit. Eius ad
 ripas

(l) *Lapis lapidi*) antanacclasis. Vid. §. 32. num. I. p. 98. seq.

(m) *Viua quaedam ac spirans bibliotheca*) elegans elogium viri eruditi, quod LONGINO datum novimus.

(n) *Cornicum oculos configere*) adagium HORATII.

(o) *Absolueres*) antanacclasis.

(p) *Canis e Nilo*) adagium apud MACROB. Saturn. II, 2.

(q) *Tuta omnia metui*) adlusio ad sententiam. Vid. §. 35. p. 104.

(r) Sa-

ripas adstantem vidi Charonta, squalidum illum portitorem, qui a Menippo iussus statim expediuit cymbam, nosque in alteram ripam transmisit, ubi ingens umbrarum turba vectorem expectabat. Obstupui, ubi singulos fata sua narrantes audiui. Hunc amicae dolus; illum inimici furor; istum luxuria & lasciuia abstulerat, & quum percontaretur Menippus, qui ac vnde essent, plerique se e Germaniae academiis aduenire fatebantur. Eos tantum, non omnes facessere iussit Charon, nec ego cum Menippo progressus, quo peruenerint, fatis animaduerti. Menippus vero plerosque luxuria sua occubuisse intelligens: *ehem*, inquit, *quanta hodie est studiorum intemperantia? omnes studiosi, ut audio, Catones facti sunt. Ad academias enim confluunt, tamquam diurnam sitim explere cupientes. Mirum nō imbibisse litteras dicantur, qui per tot annos plus vini, quam olei, consumunt. Interea dum de ea re confabulamur, urbem non adeo procul conspiciamus, fatis, ut videbatur, populosam, cui propiores facti in turbam armatam incidimus, tanto fremitu per vias publicas discurrentem, ut furerentne, an Hannibalem ante portas expectarent, addubitarem (r).*

EXEM-

(r) Satis adparet, beneuole lector, satiram hanc esse Menippeam. Eam iuuenis confecti, notaturus academiarum corruptionem, moresque studiosorum parum compositos. Verum quum non satirae exemplum, sed pra-

IIII.

EXEMPLVM STILI ATTICI

ad part. I. cap. 2. §. 39.

Quomodo te vetus bibliotheca tua ?
 quomodo supplementum nouum ? pla-
 centne libri, postquam tui facti sunt ? So-
 let id quidem. Numquam enim libelli ae-
 que nobis cari sunt precario, ac iure pos-
 sidentibus. Me libraria supellex raro possi-
 det: delectat tamen, vt mea: alioqui lon-
 ga desidia oblangui. Habet hunc finem diu-
 turnum otium, vt ab otio desistere pigeat.
 Vale (a).

V.

EXEMPLVM STILI ASIATICI

ad part. I. cap. 2. §. 40.

Et si satis audacter parumque verecunde
 facere videor, VIR DOCTISSIME, quum
 te tot grauissimis obrutum negotiis, litteris
 meis

praxin regularum de ornata oratione, dare
 constituerim, nec omnes facile ferant acio-
 ra eiusmodi remedia: licebit nobis hic filum
 orationis abrumpere, & partem posteriorem
 suppressere, maxime quum fontes ornatae
 orationis tantum, non omnes prior haec pars
 ostendat.

(a) Epistola breuis, expressa ex PLINII *epist.* II, 15.

(b) Prae-

meis nec Latine satis scriptis, & ab omni elegantia ac suauitate destitutis, interpellolo; quoniam tamen post tam diuturnam sterilitatem proximis his mensibus libellum hunc enixum est ingenium meum, existimaui, me contra officium facturum, nisi eundem ad te mitterem, tuumque ei nomen praescriberem (b). Etenim quum codex, ex quo auctorem hunc maxime restitui, antiquus pariter atque emendatissimus ex bibliotheca tua mecum sit communicatus, sine eo autem nihil ego, quod operae sit pretium, fuisset profligaturus: nemini potius hoc, quidquid est, muneri mitti debuerat, quam TIBI, cuius iam antea *χρῆσαι καὶ κτήσαι* fuit (c). Accipe ergo hunc libellum ea fronte, qua soles omnia, quae ab amicis proficiscuntur, & quum iam dudum humanitate omnes non modo tuae sortis, sed omnium omnino ordinum homines longo post te reliqueris interuallo, fac quaeso, vt me nunc etiam spe de te concepta minus excidisse iure possim laetari (d). Quod si a te fuero consequutus,

VIR

(b) *Praescriberem*) Tota haec amplissima periodus paucissimas continet ideas: *etsi litteris te interpellare subdubitem: libellum tamen hunc tibi dedicandum putavi.*

(c) *Κτήσαι fuit*) Haec quoque copiosa periodus his paucis verbis exprimi potest: *communicasti enim mecum codicem MSC.*

(d) *Possim laetari*) Tot verba has ideas complectunt: *beneuole ergo pro humanitate tua hunc libellum accipe.*

(e) *Dis-*

VIR DOCTISSIME, facile omnium non modo iniqua, verum etiam peruersa iudicia contemnam, omnibusque illis gloriam illam anteponam, quod TIBI, tanto viro, tanque adcurato ingeniorum censori, industria mea & summum bene de re litteraria merendi studium haud displicuerit (e). VALE.

VI.

EXEMPLVM STILI RHODII.

ad part. 1. cap. 2. §. 41. (a)

E T si satis audacter facere videor, VIR DOCTISSIME, quum te litteris meis parum Latinis interpello: quoniam tamen proximis mensibus libellum hunc edidi, putavi, pro amicitia nostra me illum TIBI nuncupare debere. Quum enim codex msc. quo in recensendo hoc auctore maxime usus sum, e bibliotheca tua mecum sit communicatus: existimaui id munus potiore iure deberi nemini, quam TIBI, cuius iam antea id fuit. Accipe ergo hunc libellum ea, qua soles, humanitate, nec patere, vt me spe mea excidisse existimare possim. Quod si fuero

(e) *Displicuerit*) Tota haec periodus paucissimas continet ideas: *dedicatione mea humaniter accepta, mihi maximam gloriam consequutus videbor.*

(a) *Cap. 2. §. 41.*) studio eandem epistolam coarctavi, vt stili Asiatici & Rhodii discrimen tanto luculentius perspiciatur.

Hein. Fund. Stili Cult.

Q

(a) Hic

fuero consequutus: non modo aliorum iudicia facile contemnam, verum etiam summam laudem gloriamque mihi adsequutus videbor. VALE.

VII.

EXEMPLVM STILI TENVIS

ad part. I. cap. 2. §. 44. (a)

SI id nobis contigisset, auditores, ut luctus, in quem incidimus, publicus, signis saltem quibusdam nobis ostenderetur: magno quidem moerore animi ad dicendum adgrederemur, sed nobis tamen paullo minus videremur infelices. Verum eheu! praeter opinionem nobis accidit haec calamitas, priusque nos oppressit, quam id metuere posse videremur. Tanto ergo nos existimamus infeliciores, quanto minus doloris nostri causam atque originem perspicimus. Amisimus eheu! REGEM, optimum non modo nostrae aetatis, verum omnium superiorum saeculorum principem, idque eo tempore, quo nihil subesse periculi credebamus. Bone Deus, quanta erat civium omnium per tot prouincias laetitia, quum minuscule habere REGEM increbesceret! Ast o vanas hominum spes! o incerta gaudia! In publica illa laetitia ingens nos dolor ac luctus

(a) Hic quoque vnum idemque exemplum tribus dicendi characteribus exprimemus. Est vero exordium orationis parentalis in laudem Friderici, regis Borussiae.

(a) The.

Itus incredibilis oppressit, intercepto rege, quem saluum atque incolumem esse, laetabundi acceperamus. Etiam si itaque in hoc acerbissimo funere ipsi veluti exanimati adstare videamur: continebimus tamen, quoad fieri poterit, lacrimas, & vel in laudibus principis nostri non dicam praedicandis, sed recensendis, solatium quaeremus. Interest sane reipublicae, interest posteritatis, ne tanta principis nostri merita vel ingrati dissimulare, vel iusto verecundiores silentio praetermisisse dicamur. Quare vos auditores, ut dicturum de laudibus attento beneuoloque animo audiatis, non quod de voluntate vestra addubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo.

VIII.

EXEMPLVM STILI MEDIOCRIS

ad part. I. cap. 2. §. 45.

SI vel in eo nobis pepercisset fortuna, auditores, ut tristem illam, quae nos nihil tale cogitantes oppressit, tempestatem vel significatio quaedam antecederet: maximo quidem dolore hoc parentandi officio defungeremur, sed videremur tamen nobis, in summa quamlibet infelicitate, paulo feliciores. Sed iam eheu! inexpectata in nos procella defauiit, omnesque fortunas nostras, ac propemodum spes ipsas, tristissimo ictu turbauit. Quid ergo nobis potest esse infelicius, quorum dolori hic veluti accessit cumulus, ut ipsa etiam celeritate haec calamitas duplo redderetur in-

tolerabilior? Vixit enim (o triste ac lamentabile verbum!) vixit eheu, saeculi nostri delictum, ciuium amor, quo nemo vel pietate religiosior, vel iustitia sanctior, vel prudentia consultior, virtutibusque omnibus ornatioꝝ admirabiliorque fuit: & quod maxime mens attonita lugeo, eo ipso tempore viuere desiit, quo iam conualuisse illum iucundo initio at postea tristissimo errore credebamus! Bone deus, quanta tunc erat omnium laetitia, quanta congratulatio, quantus votorum per templa, curias, palatia ac priuatorum concentus, quando reuixisse credebamus optimum principem. Quocumque nuncius tam laetus penetrabat, omnes laetitia summa, optimaque spe implebantur, seque saluo, ipsos quoque saluos existimabant. Ast o vanas hominum spes! o incerta gaudia! Eamne infelicitatem experiri nos oportuit, vt laetantes exultantesque tantus luctus opprimeret? Eamne ob causam nos fortuna breui hac perfrui voluptate voluit, vt ea intercepta tanto acerbius adfligeremur? Ita est profecto, auditores: immo ita esse, nemo nisi rerum omnium ignarus dubitauit. Enimvero tametsi nos ipsos amisisse videamur: superabimus tamen, quoad fieri poterit, moerorem, & vel in meritorum eius virtutumque contemplatione quaeremus solatium. Hoc vnum enim exigere nobis videtur diuina anima, postquam ad coelestes illas sempiternae felicitatis sedes evolauit, vt ne merita illa, quae in nos exstant, innumera vel dissimulemus, quod ingratorum; vel tacite

prae-

praetermittamus, quod iusto verecundiorum foret. Quum vero eius virtuti nulla vquam par inueniri possit oratio: ego quidem infantiae, quam animi parum grati suspicionem subire malui, statuique, id quod vestra pace facere liceat, breui oratione tot maximi principis merita complecti, geographorum imitaturus sollertiam, qui maximas prouincias tabulis satis angustis solent delineare. Quod dum facio, quamuis ipsa, quae in animis vestris adhuc calet, pietas satis magnam mihi audientiam factura videatur: tamen magis consuetudine, quam quod id necessarium iudicem, a vobis etiam atque etiam peto ac contendo, vt orationi meae in eminentissimas maximi principis laudes excurrenti, exigui temporis attentionem ne denegetis.

VIII.

EXEMPLVM STILI SVBLIMIS

ad part. I. cap. 2. §. 46.

SI vel hoc malo nostro nobiscum trans-
egisset fortuna, vt tristissima, quae nos
oppressit, procella saltem signis quibusdam
ac significationibus nobis ostenderetur: ma-
ximo quidem cum dolore illaetabili huic
parentandi officio accingeremur, at videre-
mur tamen nobis, in summa quamlibet in-
felicitate, paullo feliciores. Verum iam
eheu! inexpectata in nos tempestas desae-
uit, ceciditque fulmen, non ante praeui-
sum, quam omnia quaqua versum vno ictu

terreret, concuteret, prosterneret. Ecquid proinde nobis potest esse infelicius, quorum infelicitati hic veluti cumulus accessit, ut velocitate fatalis nuncii attoniti vix sensui nostro ac dolori credamus? Amisimus enim, (heu triste ac illaetabile verbum!) amisimus, inquam, REGEM, aevi nostri Traianum, omnibus saeculis lugendum principem, qui nihil in vita, nisi laudandum, aut fecit, aut dixit, aut cogitavit, ac eo quidem tempore grande hoc coeli depositum amisimus, quo iam laetitiae publicae sensum ex renunciata eius salute nobis praecipere videbamus. Bone deus, quanta erat omnium congratulatio! quam effusa cunctorum laetitia, quum provincias peruagaretur rumor, defunctum esse incomparabilem principem fatali periculo, remisisse morbi pertinaciam, & melius habere eum, cuius salute omnium salus continebatur. Quocumque nuncius tam faustus penetrabat, tantos ubique excitabat plausus, ut non tam REX, quam populus e diuturno morbo conualuisse videretur. Verum o vanas hominum spes! o tristes rerum humanarum vicissitudines! Laetantes atque oquantibus tantus subito nos oppressit dolor, ut etiamnum, quid nobis acciderit, non sine stupore miremur. Proditum memoriae est, fama mendace de Germanici sanitate Romanam perlata, auditas ubique esse gratulantium ac inter se concinentium voces: SALVAM ROMAM, SALVAM PATRIAM, SALVVM GERMANICVM: eodem vero paullo post morte intercepto, eum confestim insequutum esse

luctum publicum, qui nec solatiis ullis, nec edictis, potuerit inhiberi: lapidata tum templa, subuersas deorum aras, Lares familiares in publicum abiectos, quin & paratus expositos, tamquam infelices futuros, si tanto funeri superstites viuerent. Enimvero desiderium istud, cum furore magis quam ratione coniunctum, non tam inusitatus quidam, qui in defuncto Germanico enituerat, virtutum splendor, non tam meritorum aut praestitorum humano generi beneficiorum magnitudo excitauerat; quam atrocitas temporum, & Tiberii, pessimi principis, saeuitia, quam Germanici reuerentia ac metu adhuc aliquantulum repressam esse Romani existimabant. Nobis aliae sunt, ac longe aequiores desiderii rationes. Interceptus nobis est princeps, quo ne voto quidem aut cogitatione meliorem fingere quisquam potuisset, quo nemo erat pietate religiosior, iustitia sanctior, prudentia consultior, belli pacisque artibus maior atque illustrior. Quem vnum in primis suspiciebat Europa, quem vnum obseruabant principes, timebant hostes, peregrini vero non minus ac ciues incitatissima pietate colebant. Talis fuit Augustus noster, auditores: talis fuit publicae salutis ac felicitatis custos, cuius sepulcrum, nulli mortaliū indefletum, piis atque assiduīs lacrumis adspargimus, cuiusque nominis non sine dolore quodam vnumquam possumus recordari. Vt paucis dicam, quae sentio, eum lugeamus principem, qui erat immortalitate, consentientibus omnium iudiciis, dignissi-

mus, si aliud patuisset iter ad beatam illam, ad quam omnia referebat, aeternitatem. Tametsi igitur in hoc acerbissimo funere non tam REGEM, quam nos ipsos efferre: non tam PRINCIPI, quam nobis exsequias ire iustaque facere videamur: continebimus tamen, quoad eius fieri poterit, lacrimas, & vel in meritorum eius virtutumque eminentissimarum contemplatione dolori nostro adleuamentum quaeremus, miserum istud quidem, ac luctuosum, sed tamen adleuamentum futurum. Id vnum enim exigere a nobis videtur sanctissima anima, postquam relictâ hac rerum humanarum caligine ad coelestes fedes, vnde terris data erat, reuertit, vt diuina, quae culpâre nefas, decreta religiose veneremur, eique non muliebribus lamentis, sed pia excelsarum virtutum ipsius memoria parentemus. Vtinam vero supremus felicitati eius cumulus nunc accederet, disertus laudator. Vtinam, vt Achilli Homerus, Traiano Plinius, sic Regi nostro magnum superstes esset ingenium, quod eius imaginem ac simulacrum, tamquam Phidiae aliquod signum, aeternitati consecraret. Verum illud praestare eximie, atque ita laudare REGEM, vt simul praeclaram ingenii laudem referas, excellentissimi ingenii ac consummatissimae facundiae esset, hoc est, nostrarum minime virium labor. At me, quem eloquentia non commendabit, excusabit pietas, cui quomodocumque dicere, quam tanti principis virtutem ac summa ingenus humanum merita tacere, aequius excusatiufque visum est. Vos vero, audito-

res,

res, vt incomparabilem regem omni pietate
estis prosequuti, ita mihi de gloria patriae
deque saeculi nostri miraculo verba facien-
ti non lingua modo, sed & animis auribus-
que, fauete.

X.

LOCVS COMMVNIS

ad part. I. cap. 3. §. II. 12.

EST ea praeclara ac laudanda principis
feminae moderatio, vt non magis prin-
cipem se esse, quam subesse principi, in
tantoque fastigio posita, parum a priuatis
abesse, existimet. Hoc animo praemunita
non erit castrorum socia, non irrumpet in
curiam, nec figendi refigendive leges sibi
vindicabit licentiam, a quibus omnibus eam
ipsa gynaecei penetralia, ipse sexus pudor
segregat (a). Equidem Theodoram, Iusti-
niano non tori modo, sed & imperii consi-
liorumque sociam fuisse accepimus. Nec Li-
uiam ab Augusti latere vnumquam se diuelli
passam esse, veteres canunt annales. Verum
quam parum sibi laudis vtraque ea sollertia
peperit, vel inde intelligas, quod facti infam-
ia in ipsos maritos redundarit. Et fane
quis in mulieribus illis non dicam laude,
sed excusatione dignam iudicaret impoten-
tem

(a) Thesis : principes feminae non debent sese
ingerere sanctioribus maritorum consiliis.

Q 5

(b) Il-

tem illam dominandi libidinem? Insidiabantur virorum adfectibus, leges ac imperiū fata non publica vtilitate, sed sua libidine, metiebantur, modo liberis, modo adulteris, modo vilissimis eunuchis ac gnathonibus consultare, omnia habebant venalia. Ut paucis me expediam, sanctioribus maritorum consiliis, maiore fama, quam laude sua sese ingerebant (b). Quanto vero prudentius res suas composuit Plotina, digna Traiano coniux, digna saeculo illo femina, quae non alia ratione principem se probavit, quam quod castitate, modestia, sanctitateque morum omnibus saeculi sui feminis eminentiorem sese probaret (c)? Ita scilicet est natura comparatum, ut feminae, ingenio variae, animoque molles, ad obsequium magis, quam imperium factae, nec tam consiliis atque auctoritate, quam precibus sanctisque votis maritis prodesse posse videantur (d). Quare illae demum sapiunt maxime, quae maiori sibi gloriae ducunt, maritum habere principem, quam principi veluti demisso ad servile obsequium cubiculario imperare (e).

SYL-

(b) Illustratio ab exemplo contrario Theodoraē & Liuiæ.

(c) Noua illustratio ab exemplo Plotinae.

(d) Aetiologia duplex. I. Mulieres ad obsequium magis quam imperium factae. II. Principes feminae precibus potius, quam consiliis, bene de re publica merentur.

(e) Conclusio seu repetitio thesicos.

(f) Ma-

XI.

SYLLOGISMVS ORATORIVS

ad part. I. cap. 3. §. 13. seq.

Nisi luctus & lacrumarum squalor omnem nobis aciem mentis praestringeret, neque homines, praesentium curiosi omnes rerum futurarum cogitationes temere abiicerent: illud profecto statuendum videretur, quod qui ex misera hac rerum humanarum caligine ad sempiternam beatitudinem migrarint, non tam luctu, quam congratulationibus sint a nobis prosequendi (f). Quum enim ita sit natura comparatum, ut illaetabile istud lacrumarum officium iis demum praestandum sit, quorum infelici casu non minus, ac nostro, adfici-mur: consequens profecto est, ut qui ad meliora transierunt, non lugendos, sed cum gratulatione dimittendos iudicemus (g). Ecquis quaeso umquam eorum conditioni illacrumauit, qui nondum in lucem prodierunt? Vel eo enim nomine luctus iste nobis videretur ridiculus, quod qui nondum sunt, ne miseri quidem esse possint. Sicci-ne vero eos, qui miseri nondum sunt, non lu-

(f) Maior propositio: quicumque ex hac miseria ad meliora euolarunt, ii non sunt lugendi.

(g) Aetiologia maioris propositionis prima: luctus tantum debetur miseris.

Q 6

(h) Ac-

lugendos, hos vero, qui miseri esse desierunt, & felicitate numquam interitura fruuntur, deffendos gemituque prosequendos iudicabimus (*h*)? Silenum saepe aiunt dicere solitum, non nasci optimum sibi videri, proximumque, citissime mori (*i*); eandemque Thracum fuisse sententiam accepimus, qui natales suorum lacrumis atque eiulatu, funera tripudio laetitiisque omnibus prosequiebantur, mortuisque triumphum magis decernebant, quam exsequias. Quod si gentes, ab omni humanitate alienae, suorum iacturam animo tam intrepido pertulerunt, quibus non nisi vana quaedam immortalitatis spes illudit: quid nobis faciendum existimabimus, quibus certiora divinum numen pollicetur (*k*)? Nonne gratulabimur nostris, qui hoc vitae mortalis momentum cum aeternitate, & breuem lucis vsuram cum beata illa ac sempiterna luce commutarunt (*l*)? Quicumque sane ex hac vita pie discedunt, procul ab hac rerum humanarum miseria constituti, perpetuo Dei conspectu perfruuntur. Non eos bellorum furor, non pestilens aliquod fidus, non

(*h*) Actiologia secunda: *sc* eos non lugemus, qui nondum sunt, quo iure lugebimus eos, qui miseri esse desierunt.

(*i*) Illustratio maioris ab apophthegmate Sileni.

(*k*) Illustratio eius nova a consuetudine Thracum.

(*l*) Minor propositio: *atqui mortui ex hac miseria ad meliora evolarunt.*

(*m*) Ac-

Non vlla alia, quae nobis incumbit, terret calamitas (*m*). Heu, quam iucunda erit illa patria! quam exoptata mutatio! sane quum Vlysses Ithacae suae saxum omnibus aliarum regionum deliciis antehabuerit: quid illos putatis facturos, qui post diuturnos errores veluti ad portum sempiternae felicitatis fausto fidere adpulerunt (*n*)? Quare, si sapimus, non illacrumandum demortuorum sorti, sed felicitati illorum gratulandum putabimus, nosque ita potius comparabimus, vt eo, quo quemque deus interfert, ordine, laeti sequamur (*o*).

XII.

EPISTOLA FAMILIARIS

ad part. II. cap. I.

Rogasti me sententiam, cui potissimum academiae nomen a filio tuo dari velim. Verum cum non parere iniquum, tum parere ac sententiam dicere, temerarium videtur. Quemadmodum enim de pictoribus, sculptoribus ac poetis non nisi artifices iudicant: ita non nisi sapientum, hoc est, non mei ordinis hominum, est, perspicere
sa-

(*m*) Aetiologia minoris per descriptionem sempiternae beatitudinis: Dei conspectu fruuntur, nullamque calamitatem sentiunt.

(*n*) Illustratio minoris ab exemplo Vlyssis, & similitudine a nauigantibus desumpta.

(*o*) Conclusio. Ergo mortui non sunt lugendi.

sapientes. Quantum tamen video, Fridericiana academia vel eo nomine filio debebit esse commendatissima, quod in eaiuris prudentiae studium tanta cura ac industria excolitur, ut in ea vel Berytum vel Bononiam, sed feliciore fidere, renatam dixeris. Et quid diligentius quaeso tractari debet hoc aeuo, quo ita vbique feruent lites, ut murices optent cordatiores, quibus fora & curiae sternantur? Nulli sane homines beatiore hodie videntur, quam qui vel maxime vacant litibus. Testis esse potest consobrinus tuus, qui quum annis, ut nosti, abhinc tribus causas agere in vicinia nostra coeperit, tantam subito rem, tantumque corpus fecit, ut eum nuper obuium vix agnoscerem. Quod si hac via perrexerit: mox eum habebimus non capite censum aut proletarium, sed primi census aduocatum, egregium, confidentem, loquacem, & qui vel nutu ac renutu, non fecus ac oraculum Ammonium omnia ciuium suorum fata temperabit. O egregium ac lautum in primis hominem! Utinam vero & Quinto meo liceret esse aequae felici. Is ex quo pertaesus rei rusticae, medicinam in vrbe nostra facere coepit, numquam Aesculapium habuit propitium. Omnes enim vel mori, quam eius opera uti malunt. Nisi mature signum receptui dederit, ilicet, actum est, Quintum ego meum in Quinto ipso amisi. Principem iuuentutis fatis tristissimis nuper interceptum esse, iam ex ipsa fama omniumque sermonibus intellexeris. Eam nobis iacturam nuper sarciniuit serenissimae principis

foe.

foecunditas, enixae filium tam lepidum, tam formosum, tam patri celsissimo similem, ut nihil supra. Noua iam tenes omnia, reliqua paene vetera sunt. Adderem equidem, me te amare, ipsique oculis habere cariorem, nisi & id vetus esset. Solum forsan illud nouum ac tantum non inusitatum tibi videbitur, quod ad te propediem excurrere decreui. Inuitat me fudum, inuitat tui amor, quo nihil mihi vnquam erit antiquius. Tu fac, ut cellas habeas plenissimas. Integrā enim famem non ad ova tantum, sed ad mala ipsa adferam. Ne vero mihi spes illa intercipiatur, cura quaeso ut valeas (p).

XIII.

EPISTOLA ELABORATIO

ad part. II. cap. I.

QUum de futura arboris proceritate ex ipsa frutice liceat augurari: fane ego te iam inde a tua pueritia suspexi, praedixique multis, talem te futurum, qualem cognitum, ducto ex praecclara indole argument-

(p) Habes hic epistolam miscellaneam. Est propositiones:

I. Suadeo, ut filium Halam mittas.

II. Consobrinus tuus causas cum plausu agit.

III. Quintus infelicitē artem medicam facit.

III. Princeps iuuentutis decessit, eiusque in locum alius natus.

V. Mox ad te venturus sum.

(q) Est

mento, iudicaueram. Id vero augurium te meum exitu nunc comprobatum video, postquam consentientibus celsissimorum nutritorum suffragiis docendi tibi munus in florentissima academia -- demandatum est (q). Quare non possum non utrique nostrum iure gratulari: tibi, qui spartam nactus es, praeclara illa virtute tua, ac parva tot vigiliis doctrina dignissimam: mihi vero, qui de futura felicitate dignitateque tua tam vere conieci (r). Professor es, optabile ac honorificum! Quatenus enim praeclariores, quatenus te digniores curae esse possent, quam perpolire ingenia, exponere eruditionis thesauros, & quotidie exponere aliquid atque effingere, quod ad ornanda honestarum artium studia pertineat? Quid praestantius illo munere, quo cum laude atque ex fide functus non uni alicui civitati, id quod in se honorificum est, sed toti prouinciae atque vniuersae Germaniae nouas subinde doctissimorum iuuenum colonias submittes? Habes profecto nunc, ALBERTE, campum, in quo tua virtus atque inusitata eruditio excurrat. Pietatem praecipue colere, exemploque ostendere id, quod doces, posse fieri: excubare animo pro salute ac dignitate celeberrimae academiae:

(q) Est hoc exordium proprium, ab ipsa scribendi occasione desumptum. Vid. part. II. cap. 1.

(r) Propositio primaria, quae per totam regnat epistolam. Vid. part. II. c. 1.

(s) Ar-

miae: docendo disputandoque iuuenes quotidie reddere doctiores: nihil omnino facere, nihil scribere, nihil cogitare, in quo statim decus non eluceat, hoc demum erit, mihi crede, *TVVM* officium, hic labor, hae illae praeclarae cogitationes, quae in eam, quam sustines, Spartam ita cadunt, vt sine summo dedecore ab illa seiungi haud possint (f). Magna haec quidem sunt ac laboriosa, fateor, verum etiam tanto praeclariora, sempiternaque cum gloria coniuncta. Erit enim aliquando tempus, quo mille tibi decretas statuas non sine voluptate intelliges. Quotcumque enim *TVIS* auspiciis ad veram sapientiam ac doctrinam pervenerint, totidem *TIBI* ipse viua ac spirantia gloriae *TVAE* simulacra consecrabis. Atqui haec etiam tunc immortalem *TE* praestabunt, quum vitae huius perfunctus munere cum beatissimo illo coelestium animorum coetu coniungeris. (r) Quapropter macte hac virtute, macte hoc animi impetu, *TVIQUE* etiam in hoc vitae genere esto quam simillimus. Ego id vnum exopto, vt qui *TE* in hac statione collocauit, (collocauit autem summus rerum arbiter, deus,) idem faueat porro muneribus suis, nouoque isti honori addat perpetuitatem (v).
VALE.

AD

(f) Argumentum I. a muneris professorii praestantia.

(r) Argumentum II. a gloria, e munere isto expectanda.

(v) Conclusio suaviorum & votiva.

XIV.

A D

PERILLVSTREM IUVENEM

CAROLVM SIGEFRIID DE PLESSE

EPISTOLA

QVA

PART. II. CAP. I. PRAXIS

OSTENDITVR.

SI meo res ageretur arbitrio, haberent-
 que vota, quo caderent: iam tecum
 ipse essem, perillustri iuuenis, TE, dulce
 decus meum, amplecterer, TVAM illam prae-
 claram facundiam, quae se iam veluti in
 publico quodam theatro profert, coram
 mirarer, denique mixtus adplaudentium tur-
 bae, fructum auribus oculisque caperem
 multo vberimum. Sane iam vasa concla-
 maueram, iam iter meditabar, gestiebatque
 animus, & TE exosculari, & eximium istud
 Lipsiae TVAE ornamentum IOANNEM IA-
 COBVM MASCOVIVM, coram venerari,
 & ipsam almam phyluream, in qua ante
 hos triginta quinque annos prima honestio-
 ris doctrinae veluti rudimenta posueram,
 cum incredibili voluptate, quam iam ani-
 mo praecipere mihi videbar, aliquando re-
 uisere. Sed ita se habent res mortalium,
 vt multa praeter opinionem eueniant, &
 quam

quam te felicitatem pressis veluti manibus tenere putes, ea momento elabatur, & quanto maiore antea spe animum impleuerat, tanto tristius atque acerbius sui desiderium relinquat. Id equidem mihi iam accidit, perillustri iuuenis. Dum enim diem, quo cathedram conscendere decreueris, constitutum mihi iri spero, interea adpetit tempus, quo scholae apud nos instaurandae, nouaeque praelectiones hibernae auspiciandae sunt, quo ita distringi solemus, quotquot Halae docendi munere fungimur, ut nulla nobis indulgeatur induciaria quies, sed dies noctesque prope modum de ornanda hac Sparta sit cogitandum. Quod itaque vnum restabat spe illa deiecto solatium, ut publicis his litteris te absentem compellarem: id mihi iam praetermittendum haud putavi. Vnde vero initium capiam, perillustri A PLESSE, & quae verba satis idonea reperiam, ad incredibilem laetitiam, qua iam tui causa perfundor, non dicam exprimendam, sed quodam modo saltim significandam? Equidem quum quarto ab hinc anno in Viadrinam ad me audiendum profectus, non modo contubernio; sed & conuictu meo vtereris: fieri non potuit, quin statim exoscularer ingenium rectum ac docile, animum virtutis studiosissimum, mores denique sub faustis illustrissimi patris penetralibus ita formatos, ut nihil tibi, nisi quod cum vera laude coniunctum esset, expetendum existimares. Hinc iam eo tempore te, tamquam Viadrinae decus, non solum amare, sed & di-

li-

ligere, aliisque tvi ordinis adolescentibus, tamquam absolutissimum aliquod eius virtutis, quae in illam aetatem cadit, exemplar proponere coepimus omnes, qui tum in academia illa regia docebamur. At ego potissimum, qui te potiore veluti iure possidebam, & cui intra penates quotidiana erat in indolem istam tvam penitus introspiciendi occasio, non solum te incredibili amore complectebam, sed & saepe augurabar, ac praedicebam multis, talem te futurum, qualem iam pridem cognitum iudicaram. Quamvis vero non adeo diuturna esset consuetudo nostra, & me Halam iussu potentissimi regis migrante, teque Lipsiam eodem tempore profecto, praeter spem atque expectationem diuelleremur: non tamen aliquid de spe, quam semel de te conceperam, deminutum est, maxime, quum & praeclara omnia de incredibili diligentia tva nunciaret fama, & te duce uti scirem amicissimo mihi BVCHHOLZIO, quem, qua religione munere suo fungitur, nihil reliqui facturum noueram, ut praeclarum illum, quem naturae tvae debes, ad quaeuis laudanda impetum novis quotidie veluti igniculis inflammaret, & currenti, quod in proverbio est, calcar adderet. Hoc vero augurium meum exitu iam quodam modo comprobante, non possum profecto, quin incredibilem capiam voluptatem, laetusque laetitiis omnibus veluti triumphem. Solet patribusfamilias vix vllum esse spectaculum iucundius, quam si arbusculam, sua manu consitam, primo flore

re conuestiri videant, quamuis haec nondum fundat fructus, sed eos sola spe, ex ipso laetiore flore concepta, tantum praecipiat. Et mihi perinde, qui olim in TE formando aliquam operam consumsi, nihil iucundius accidere potest, quam praeclarum istud studiorum specimen, quod edidisti, ex quo tanta ad spem de TE iam pridem conceptam accessio facta est, ut vel ex eo flore de fructuum futurorum praestantia augurer, & iam non sperem, sed confidam, TE, uti adhuc alios tui similes, ita in posterum TE ipsum superaturum. Quare facere non possum, quin has ingenii ac diligentiae academicae primitias & inclytae patriae, & illustrissimo parenti, & splendidissimae familiae, & denique TIBI mihiq; ex animo gratuler. Patriae TVAE, Daniae, nisi me non obstrictissimum faterer, nae ego essem hominum ingratus. Sunt mihi ibi amici, quibus olim in hac academia familiarissime usus sum, sunt cum in illustrissimo regii consilii confessu, tum extra illum patroni, qui mei causa omnia volunt; quin, quod praefiscini dixerim, ipse rex potentissimus, quam inusitata clementia in me hominem peregrinum feratur, ante hoc triennium argumento fere stupendo ostendit, dum me lautissimis, & splendidioribus, quam ulli alii mei ordinis homini oblatas memini, conditionibus in regnum atque academiam suam euocarit. Et quamuis tum ita res disponderet deus o. m. ut fructum ex inusitata illa regis incomparabilis clementia capere mihi non liceret: adeo

tamen ex eo tempore animo meo infedit
Daniae amor, ut eam veluti alteram patriam
habuerim, & saepe ibi habitavit animus, quo
me corpore venire prohibuit vis illa fato-
rum, qua rerum humanarum ordo feritur.
Quum vero patriam quisque suam, ciuitatem-
que, in qua vel penates ac domicilium
constituit, vel maioribus auctus est benefi-
ciis, quam felicissimam esse optet: non
possum profecto, quin Daniam beatam prae-
dicem, cuius futurae quoque felicitati tot
erectiora ingenia, quae in spem posterita-
tis quotidie adolescunt, praeludere veluti
videntur. Non sane tam opum ac poten-
tiae magnitudo florentes ac beatas reddit
res publicas, quam virorum regendi paren-
dique arte bene atque adcurate instituto-
rum copia. Haec vera sunt regum praesi-
dia, haec rerum publicarum columnina, haec
pignora felicitatis publicae, quibus subla-
tis, non potest non rerum omnium consequi
perturbatio. Periisse Troiam aiunt, quum
ea dii excessissent: at nos, qui Christiana
pietate imbuti sumus, vanam illam fidu-
ciam, a miseris hominibus in simulacris sen-
su carentibus collocatam, merito iudica-
mus, & primum quidem deum o. m. re-
rum publicarum praesidem, ac felicitatis
omnis statorem, ab his proximos principes
bonos & rei publicae amantes, denique
iuxta hos maxime viros praeclaros, & cum
regnatrice illa sapientia, longoque rerum
usu, tum virtute ac pietate eximios rei pu-
blicae ornamento ac praesidio esse, conten-
dimus, atque ideo inde merito augurium

capimus futurae felicitatis, si & horum superpetat copia, & in eorum locum adolescentes eminentioris fortunae atque indolis feliciter quotidie succrescant. Itaque iure meritoque Daniae TVAE TE, talem ciuem, gratulor, non modo in id omni studio atque industria incumbentem, vt aliquando de tam inclyta patria, prout occasio fuerit, bene mereri possis, sed etiam praesidia illa, quae ad beatitudinem rerum publicarum tuendam amplificandamque pertinere videntur, iam aliqua ex parte consequutum. Quam incredibili porro laetitia nunc Illustrissimum patrem TVVM perfundi credibile est, quum iam votis perfrui, & insignis illius curae ac sollicitudinis, qua egregiam filiorum trigam educauit, fructum capere coeperit? Nonne opinabile est, eum hac filii optimi virtute magnopere delectari, seque sibi veluti posteritati interesse videri? Quare & huic, quippe de me optime merito, talem filium vehementer etiam atque etiam gratulor, deumque veneror, vt faueat porro muneribus suis, tantoque bono & incrementa addat, &, quod vel maxime ad solidam felicitatem pertinet, perpetuitatem. Quid vero dicam de splendida familia TVA? Est ea ex flore isto delibato nobilitatis Germanicae, qui se longe lateque diffudit per Europam, virosque protulit pace belloque magnos, & qui meritis in rem publicam immortalem sibi gloriam apud posteros pepererunt. Memoriae proditum est, Q. Maximum, P. Scipionem, & alios ciuitatis Romanae praeclaros viros,

ros, solitos ita dicere, quum maiorum imagines intuerentur, vehementissime sibi animum ad virtutem accendi. Scilicet non ceram illam, neque figuram, tantam vim in se habere putabant, sed memoria rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere, neque prius sedari, quam virtus eorum famam atque gloriam adaequarit. Scio TIBI, per illustris A PLESSE, has maiorum imagines non minus saepe somnum excussisse, quam Themistocli trophaea Miltiadis: neque dubito, quin identidem cogitaueris, non esse eam veram nobilitatem, quam quis a maioribus iure hereditario acceperit, sed cui accedat maiorum exemplis excitata virtus, quaeque decus illud iisdem artibus ac facinoribus, quibus primum partum est, tueatur. Et sane quid respondebunt illi maioribus suis, qui nobilitatem suam opesque, maiorum virtute partas, incitamento sibi esse patiuntur ad luxum & inertiam? qui turpi otio transigunt vitam, veluti pecora, numerus tantum, & fruges consumere nati? qui denique tantum ignominiae reddunt maioribus, quantum ab his dignitatis veluti per manus traditum acceperunt? Noluisti autem TV, per illustris A PLESSE, iis TE similem praestare, sed maiorum tuorum, ac domestico maxime illustrissimi patris & patruu TVI exemplo excitatus, id egisti omni animi contentione, ut per eorum vestigia pleno gradu incederes, neque dignum tam splendida familia, dignum illis maioribus, quos iam pridem fama veluti consecrauit, praec-

praestares. Quam ob rem vti mactum tē
 hac virtute esse iubeo, perillustri iuuenis:
 ita & genti PLESSIAE hoc nouum decus
 etiam atque etiam gratulor, & vt ei in po-
 sterum maximo ornamento sis, & opto, &
 fretus praeclara tva indole, id futurum au-
 guror. Non miraberis, tam tarde me ad
 praecipuum officium tibi ipsi gratulandi,
 accingi. Non enim nostra sunt, quae no-
 bis vel fortunae beneficio, vel studio no-
 stro obtigerunt, bona: sed sibi praecipue
 ea cum Deus, bonorum omnium largitor,
 tum maxime patria, parentes, cognati, at-
 que amici vindicant, nisi quis forte, in
 Epicuri hortulis institutus, omnia ad se re-
 ferat, nihilque se, nisi sui causa, facere
 debere existimet. Itaque prius illis gratu-
 landum fuit, ad quos fructus vigiliarum
 TVARVM in posterum vel maxime pertinebit,
 nec esset, quod gratularer tibi, si nihil
 utilitatis ex bonis tuis ad quemquam mor-
 talium pertingeret. Dixisse olim aiunt phi-
 losophum, se, si a deo id beneficii impe-
 traret, vt coelestia illa corpora, eorumque
 motum concentumque suauissimum coram
 intueretur, parum tamen inde capturum esse
 voluptatis, si in haec inferiora remissus,
 neminem, quem harum rerum participem
 facere posset, reperiret. Perinde tibi ipsi,
 qui non tibi soli, sed patriae tvisque tē
 natum esse intelligis, parum iucunda futura
 essent omnia, quae tibi tot vigiliis pepe-
 risti, decora, nisi aliis perinde, ac tibi
 ipsi, salutaria atque utilia essent. Quae
 quum ita sint, tibi ego non tam doctri-

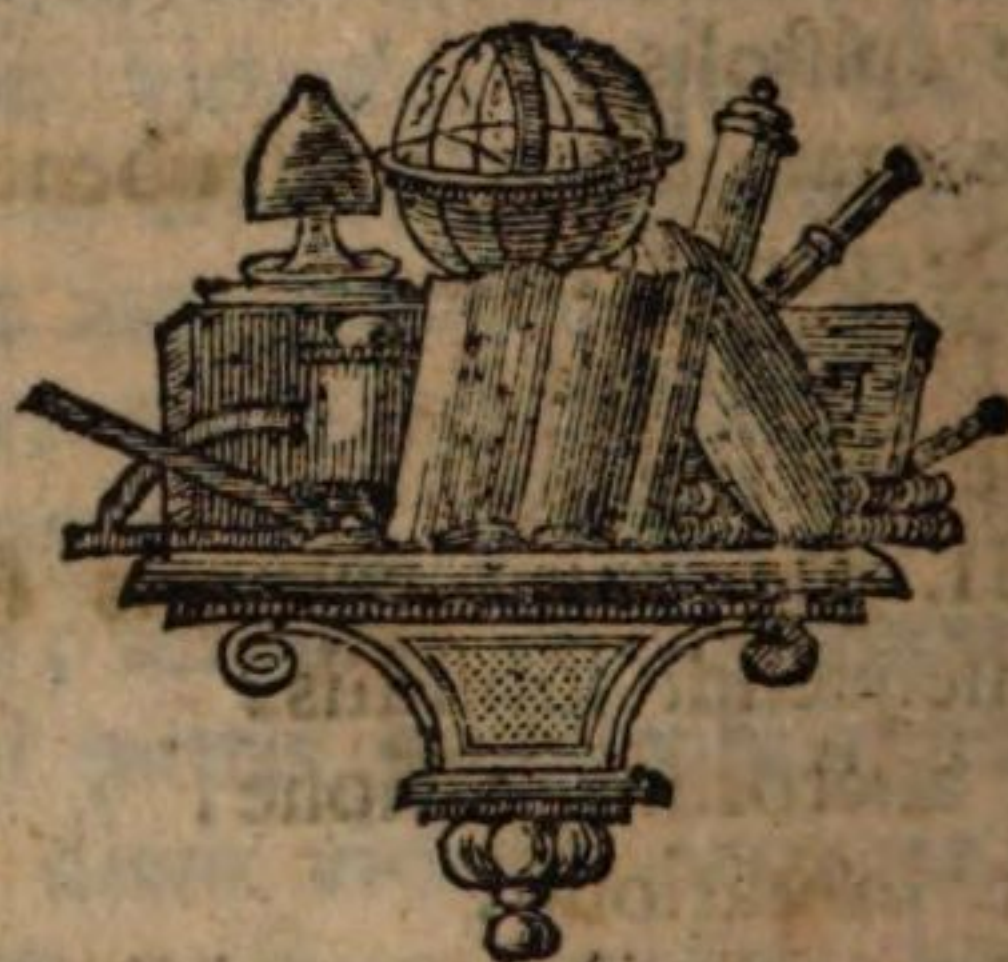
nam, quamvis & illa sit omni laude dignissima, gratulor, quam eam mentem, qua omnia refert ad salutem rei publicae, nihilque discere vel infigere animo cupis, nisi quod patriae aliquando emolumento ornametoque sit futurum. Faueat vero Deus & huic consilio tuo, occasionemque tibi ostendat quam primum, praeclaras illas animi dotes litterarumque severiorum praesidia in usum publicum proferendi. Denique & mihi gratularer, cui brevis illa opera, quam formando ingenio tuo impendi, tam feliciter cessit, nisi verendum esset, ne, quidquid de me dixero, paullo iactantius dixisse videar. Itaque hic abrumpam potius filum orationis, quam ut quidquam, quod cum mea laude coniunctum sit, attexam. Prius quam tamen id fiat, deum o. m. precor venerorque, ut te, confecto studiorum cursu, saluum ac sospitem patriae ac illustrissimi patris amplexibus restituat, meque eum diem videre patiat, quo te, illustri loco positum, colant amentque boni omnes, ciuem patria sua dignissimum, illustrissimi patris delictum, gentis PLESSIAE ornamentum, denique, si & hoc addere liceat, praesidium & dulce decus meum. Vale. Hal. XI. Kalend. Nonembris clc lcccxxv.

INDEX I.

CAPITVM.

P rooemium.	pag. 1
PARS I. De generalioribus tersae Latinitatis fundamentis.	7
Cap. I. De fundamentis stili grammatici.	7
Cap. II. De fundamentis stili rhetorici.	49
Cap. III. De fundamentis stili philosophici.	173
PARS II. Specialis de variis scriptoribus in soluta oratione vsitatis.	191
Cap. I. De epistolis.	191
Cap. II. De orationibus conscribendis.	208
Cap. III. De panegyricis.	228
Cap. IIII. De dialogis.	238
Cap. V. De inscriptionibus.	248
PARS III. De variis cultioris stili facultatem adsequendi subsidiis.	264
Cap. I. De auctorum lectione.	264
Cap. II. De imitatione.	305
Cap. III. De variis stili exercitiis.	328
SYLLOGE exemplorum praecepta superiora illustrantium.	339
Praefatio.	ibid.
I. Epistola qua praxis cap. I. ostenditur.	340
II. Praxis doctrinae de periodis.	347
III. Praxis doctrinae de ornata oratione.	349
IIII. Exemplum stili Attici.	352
V. - Asiatici.	359
VI. - Rhodii.	361
VII. - tenuis.	362
VIII. - mediocris.	363
IIII. - sublimis.	365

X. Locus communis.	369
XI. Syllogismus oratorius.	371
XII. Epistola familiaris.	373
XIII. - - elaboratio.	375
XIII. Epistola ad perillustrem Carolum Sigfrid de Plesse, qua part. II. cap. I. praxis osten- ditur.	378

INDEX II.

AVCTORVM.

A

- A** Eliani variae historiae. 111
A Aelii Spartiani Pescennius Niger. 230
 Aeschines scholam rhetoricam Rhodi instituit.
 115. humili stilo utitur. 152. dialogos scripsit. 239
 Alberti de Albertis thesaurus eloquentiae sacrae & profanae. 169
 Albinus introductio in Platonis dialogos. 242
 Allatius (*Leo*) de erroribus magnorum virorum in dicendo. 275
 Ammianus Marcellinus vid. Marcellinus.
 Andreae (*Io. Val.*) quo loco sales eius habendi. 146
 Anglerii (*Petr. Mart.*) epistolae. 194
 Aphthonii progymnasmata. 182
 Appianus de bello civili. 115
 Apuleius, eius Latinitas. 288. ineptit in epithetorum usu. 127. καλλωπισμὸν infeliciter adfectavit. 137. proprietatem tamen orationis Latinae seruat. 288. de eo Melanchthonis iudicium. 288
 Aquinas (*Thomas*) vid. Thomas Aquinas.
 Aristophanis Nubes. 214
 Aristotelis libri rhetoricorum 70. de arte rhetorica. 190
 Arningii (*Henr.*) medulla variarum, earumque in orationibus usitatissimarum connexionum. 192
 Arriani dissertationes Epicteticae. 145
 Artemonius Aristotelis epistolas exscripsit. 163
 Aschami (*Rogerii*) epistolae. 197

Asconius Pedianus ad Ciceronis diuinationem.	20
Athenaei deipnosophistae.	147
Augustini (<i>Aurel.</i>) epistolae. 194. de ciuitate Dei.	281
Aurelius Victor de viris illustribus.	115
Ausonii Griphus. 117. epistolae.	206

B

Baldus obscure scripsit.	144
Baldi (<i>Bernardin.</i>) epistolae.	193
Barclaii (<i>Io.</i>) stilus qualis.	137
Barlaeus (<i>Casp.</i>) in eius orationibus quid desiderandum.	227
Barthii (<i>Casp.</i>) aduersaria.	303
Bartolus obscure scripsit.	144
Baudius (<i>Dom.</i>) eius stilus. 106. epistolae. 197. in eius orationibus quid desiderandum.	227
Becmanni (<i>Io. Christoph.</i>) praecognita mors.	148
Bembus (<i>Petr.</i>) formulas iurandi profanas adhibuit. 98. eius epistolae.	196
Bergerus (<i>Io. Guil.</i>) eius de naturali pulcritudine orationis liber commentarius. 137. panegyrico dicendi genere celebris est.	233
Berneggerus (<i>Matth.</i>) eius & Io. Kepleri epistolae mutae. 194. eius & Guil. Schickardi epistolae.	194
Boecleri (<i>Io. Henr.</i>) orationes panegyricae. 232. museum. 249. de characteribus politicis Velleianis.	282
Bochmerus (<i>Iust. Christoph.</i>) panegyrico dicendi genere laudem sibi peperit.	233
Bouillii (<i>Conr.</i>) epistolae.	193
Boxhornius (<i>M. Zuer.</i>) in eius orationibus quid desiderandum.	227
Brerevood (<i>Ednard.</i>) scrutinium linguarum.	265
Brissotius (<i>Barnab.</i>) de formulis & sollemnibus populi Romani verbis. 101. tersa ac pura ora-	

- oratione iuris prudentiam tractauit . 144.
 eius liber parergon . 301
Britanni (*Robert.*) ratio conscribendarum epistolae . 192
Bruyere de la characteres . 335
Buchnerus (*August.*) de commutata ratione dicendi . 42. eius epistolae . 197. eius orationes commendantur . 228. eius panegyrici laudati . 232
de Buri (*Rich.*) epistolae . 194
Burmannerus (*Petr.*) pigritiam laudauit . 214. eius panegyrici laudem merentur . 233. eius sylloge variarum epistolarum doctorum virorum . 194
Busbequii (*Aug. Gisl.*) epistolae . *ibid.*
van Bynkershoek (*Cornel.*) obseruationes . 65

C

- Caelii Rhodigini** lectiones antiquae . 229
Caesar (*C. Iul.*) stilo Rhodio vsus . 114. an tenui . 119. perspicuus est . *ibid.* eius lectio commendatur . 274
Caius Ictus . 61
Calcagnini (*Cael.*) epistolae . 194
Camerarii (*Ioach.*) epistolae . 197
Capella (*Marcian.*) eius Latinitas . 289
Capitolinus (*Iul.*) historiae Augustae scriptor . 284.
Cartesius s. des Cartes (*Renat.*) dilucide scripsit . 145. eius epistolae . 193
Casa (*Io.*) eius orationes commendantur . 228
Casauboni (*Isaac.*) epistolae . 194
Caselli (*Io.*) epistolae . 194. eius orationes commendantur . 228
Cassiodorus stilum sublimem frigide adfectauit . 124.
Castellio (*Seb.*) mysteria christiana vocibus pro-

- fauis exposuit. 64. iudicium de eius versio-
 ne biblicorum sacrorum. 64
 Catonis de re rustica liber qualis. 281
 Catulli Carminum libri. 58
 Caussin (Nicol.) de eloquentia sacra & pro-
 fana. 83
 Cellarius (Christoph.) eius orthographia Latina
 commendata. 12. antibarbarus. 22. curae
 posteriores. 23. diss. de origine linguae Ita-
 licae. 55. 264. praefatio ad panegyricos ve-
 teres. 230. auctores duodecim panegyrico-
 rum edidit. 231. panegyrico dicendi genere
 laudem sibi adquisiuit. 233
 Celsus (Cornel.) de arte medica. 143. in ea
 dicendi genus elucet. 143. eius
 stilus. 144. 288
 Celtes (Conrad.) de conscribendis epistolis. 192
 Censorinus de die natali. 64. 288
 Chrysostomus (Dio) eius stilus. 106. orationes.
 110. exsilium laudauit. 214
 Cicero (Marcus Tullius) eius stilus Asiaticus.
 113. vitur nonnumquam in epistolis ad diuer-
 sos stilo tenui. 119. dialogi eius an imitandi.
 151. quo stilo conscripti. 160. seq. eius epi-
 stola ad Quinctum fratrem I. omnium alia-
 rum regina. 164. in dialogis scribendis excel-
 luit. 239. an solus legendus. 266. eius epi-
 stolae quatenus elegantissimae. 271. eius Ca-
 to Maior & Laelius commendantur. 273. eius
 libri philosophici quo ordine legendi. 273.
 eius orationes selectae. 275
 Claudianus (Claud.) eius stilus. 294
 Clerici (Ioan.) ars critica. 75
 Coerberus (Casp.) panegyrico dicendi genere
 laudem meruit. 234
 Columella, eius Latinitas & stilus. 145. 282
 Comminaeus, eius stilus grauis. 149
 Conringii (Herm.) censura diplomatis Linda-
 uien-

- uensis 14. epistolae. 194
 Corasii (Io.) epistolae. 194
 Cornel. Nepos stilo Rhodiovfus. 114. diffusior
 aliquando est. 149. perspicuus. 149. cur le-
 gendus. 269
 Cornutus scholiastes aenigma quoddam Persii
 soluit. 130
 Cortius Sallustium edidit. 18
 Cragius (Nic.) de republ. Lacedaemoniorum.
 109
 Crassus. 5
 Cuiacius tersa ac pura oratione iuris pruden-
 tiam tractauit. 144
 Cunaei (Petr.) satira Menippea Sardi venales. 107
 Cunaei epistolae. 196. eius orationes commen-
 dantur. 228
 Curtius (Q. Rufus) an auctor venustus esse
 videatur. 149. eius Latinitas. 149. & 277.
 vitur hyperbolis. 150. poeticis loquutioni-
 bus. 151. acuto stilo. 168. eius descriptio-
 nes quales. 337

D

- Dannhauerus (Io. Corr.) in eius orationibus
 quid desiderandum. 227
 Dausqueii (Claud.) orthographia commendata. 8
 Dedekenni (Io.) observationes poeticae. 166
 Demetrius Phalereus de eloquutione. 86
 Demosthenis orationes. 211
 Despauterii (Io.) ars epistolica. 192
 Diogenes Cynicus cur Socrates furens dictus. 146
 Dionysius Halicarnasseus. 163
 Dionysii Longini liber de sublimi obscurior. 108
 Dodvvellus (Henr.) eius praelectiones Cambde-
 nianae. 284
 Donati scholia in Terentium. 271
 Doufa (Ian.) in Petronium. 68

Drusii (<i>Ian.</i>) epistolae.	194
Dukeri (<i>Car. Andr.</i>) opuscula de Latinitate veterum ICrorum.	19

E

Eginhardus in vita Caroli M. Suetonium exscripsit.	310
Emporius de ethopoeia.	117
Ennodius notatur ob allegorias nimias.	95
Epicharmus iocoso dicendi genere vsus.	159.
ob sententiarum grauitatem commendatur.	180
Epicurus nulla translatione vsus est.	130. 144
Erasmus (<i>Desiderius Roterodam.</i>) multa pro adagiis habuit quae hoc nomen non merentur	
103. seq. eius stilus.	152. 161.
eius colloquia laudantur.	152.
epistolae.	197.
eius panegyricus.	332
Eremita (<i>Dan.</i>) eius panegyrici laudati.	233
Erythraeus (<i>Ian. Nic.</i>) vero nomine Io. <i>Vict.</i>	
Roscii epistolae.	196.
Pinacotheca.	228.
eius dialogi venusti.	239
Eumenii panegyricus qualis.	231
Euripidis sententiae e media philosophia depromptae.	180
Eurypii Latinitas.	269
Euryches.	20

F

Fabri (<i>Honorati</i>) epistolae.	193
Fabri (<i>Tanaqu.</i>) epistolae.	194.
methodus legendi auctores, qua in filio instituendo vsus est.	266
Fabii institutiones oratoriae.	131
Fabretus (<i>Raph.</i>) inscriptiones collegit.	248
Fabricii Bibliotheca Graeca.	242

Far-

- Farnesius (*Henr.*) de imitatione Ciceronis, seu de scribendarum epistolarum ratione. 192
- Ferrarius (*Octau.*) eius panegyrici. 232. inscriptionibus delectatus est. 249
- Ferretius (*Io. Bapt.*) inscriptionum collector. 248.
- Festus. 9
- Ficini (*Marfil.*) epistolae. 193
- Flaminii (*M. Ant.*) epistolae. 194
- Florus, eius Latinitas. 283. saepe utitur hyperbolis. 93. 124. 151. nec non stilo poetico. 142. exclamationibus. 150. & poeticis loquutionibus. 151
- Fontanini vindiciae diplomatum. 11
- Freinshemii (*Io.*) orationes. 195
- du Fresne (*Car.*) Glossarium mediae & infimae Latinitatis. 55. dissertatio huic praemissa. 264
- Frischlinus (*Nicod.*) paraphraestes poetarum felicissimas. 332
- Frontini (*Sext. Jul.*) scripta. 287

G

- Galilaeus a Galilaeis librum de systemate mundi cur dialogistica methodo conscripserit. 239
- Gallicanus (*Vulcatius*) historiae Augustae scriptor. 284
- Gassendus (*Petr.*) de vita & moribus Epicuri. 129
- Gellius (*A.*) a quibusdam Agellius vocatur. 287. eius noctes Atticae. *ibid.* non est inter elegantissimos scriptores. 47
- Gifanii (*Obert.*) praefatio in Lucretium. 19. observationes singulares in linguam Latinam. 53
- Goldasti (*Melch.*) epistolae. 194

- Golzii (*Hubert.*) index litterarum singularium, quae integras voces designant, ex numis. 17
- Gorgias (*Leontinus*). ob similitudinem periodorum reprehensus est. 89. eius oratio sophistica. 137
- Gracuius (*Io. Georg.*) eius epistolae. 197. panegyricis scribendis laudem sibi adquisiuit. 233. eius thesaurus antiquitatum Romanarum. 260
- Gregorii Nazianzeni epistola singularis de epistolis conscribendis cum Ad. Theod. Siberi commentario. 191
- Gronovius (*Io. Frid.*) ad Livium 26. in Senecam. 66. in Ovidium. 167
- Grotii (*Hugonis*) epistolae. 194
- Gruteri (*Ian.*) thesaurus inscriptionum. 16. 248. epistolae. 194. fax critica. 303
- Gudius (*Marquard.*) eius nova collectio inscriptionum. 249. multas inscriptiones in exemplari suo Gruteriano ex ipsis marmoribus emendavit. 258
- Gundlingius (*Nic. Hier.*) bene de opusculis Io. Casae meritis. 228. eius panegyrici quales. 233
- Guntheri Latinitas restituta. 32
- Gutherius (*Iac.*) de iure manium. 253

H

- Hadrianus, Cardinalis, de sermone Latino. 52
- Hauerus (*Dan.*) eius stilus. 106
- Heineccii (*Christ. Gottl.*) syntagma antiquitatum Romanarum, iurisprudentiam illustrantium. 101
- Helmontius obscure scripsit. 145
- Heracitus scriptor obscurus. 145
- Hermogenes *Ἡρμῆς*, siue de ideis. 127.

cur <i>Ξυσίπ</i> sculptor adpellatus.	129
Heumanni iudicium de Lipsii stilo.	69
Hieronymus aduersus Iovinianum. 53. eius epistolae.	194
Horatius (<i>Q. Flaccus</i>) notatus. 94. eius stilus qualis.	292
Horstii (<i>Iac.</i>) epistolae.	194
Hotomannus tersa ac pura oratione iurisprudentiam tractauit.	144
Hyginii (<i>Jul.</i>) fabulae.	59

I

Iamblichus de mysteriis Aegyptiorum.	145
Iensii collectanea purae & impurae Latinitatis.	52
Isaeus rhetor stilum Atticum corripit.	111
Isocrates rhetor ob similitudinem periodorum reprehensus est.	89
Iunii (<i>Melch.</i>) methodus eloquentiae. 4. scholae rhetoricae de contexendarum epistolarum ratione.	192
Iustinianus.	61
Iustinus, Trogi epitomator, eius Latinitas.	284
Iuuenalis satirae.	93

K

Kappius (<i>Io. Erhard.</i>) Iensii collectanea purae & impurae Latinitatis edidit. 52. item Vanastoris lib. de vi & usu verborum, & de dictione ludicra.	22
Keplerus (<i>Io.</i>) eius & Matth. Berneggeri epistolae mutuae.	194
Ker (<i>Io.</i>) observationes linguae Latinae.	52
Krebsii (<i>Io. Aug.</i>) dissertatio de stilo Lactantii Firmiani.	279

Krie-

Kriegkii (Ge. Nic.) dissertatio de sophistarum veterum eloquentia. 2

L

Lactantii institutiones diuinae. 47. eius stilus. 143. 279. eius liber de mortibus persecutorum. 279

Laertius. 129

Lampridius (Ael.) historiae Augustae scriptor. 284.

Langueti (Huberti) epistolae. 194

Latinii (Latini) epistolae. 196

Launoii (Io.) epistolae. 194

Laurentius (Casp.) Hermogenem ἀπὸ ἰδεῶν, siue de ideis, Graece & Latine edidit. 128

Liceti (Fortunii) epistolae. 194

Lipsius (Iustus) eius stilus qualis. 69. 106. 308. rhetoricatur, vel comicum agit. 142. eius orationes elegantissimae. 287. orationes octo Menae recusae. 69. institutio epistolica. 192. epistolae. 194. 197. eius dialogi venusti. 239

Linus (Tit.) eius stilus. 276

Longinus (Dionys.) eius liber ἀπὸ ὑψους siue de sublimitate est obscurior. 108

Lubinus (Eilhard.) paraphraestes poetarum. 332

Lucanus (Annaeus) eius stilus. 293

Luciani dialogi. 138. elegantissimi. 161. 239. laudantur. 153. muscam & podagram laudauit. 214. eius apologia ἀπὸ τῆς εἰκονίας. 231.

Lucretius (T. Carus) eius stilus. 292. ei limam admouit Cicero. *ibid.* eum imitatus est Virgilius. 311

Lullius obscure scripsit. 145

Lyfias stilum Atticum corrupit. 112

M

- Mabillonius de re diplomatica. 11. eius supplementum libri de re diplomatica. 13
- Macrobius (*Aurel. Theodos.*) Athenaei imitator in dialogis scribendis. 239. eius lectio cur commendanda. 289
- Maffei (*Scip.*) praefatio Hilarii operibus praemissa. 15. Galliae antiquitates quaedam selectae atque in plures epistolas distributae. 195. in quibus inscriptiones collegit. 249
- Magno de notis. 16
- Maianfii (*Greg.*) epistolarum libri VI. 194. in quibus inscriptiones occurrunt. 249
- Maioresius (*M. Ant.*) lutum laudavit. 214. eius orationes commendantur. 228. eius dialogi venusti. 239
- Malagonellus (*Ant.*) eius panegyrici quales. 233.
- Malebranche de inquisitione veritatis. 147
- Maluasia (*Car. Caes.*) inscriptiones collegit. 249.
- Manutii (*Aldi*) quaesita per epistolas. 194. orthographia. 20. quo stilo eius epistolae scriptae. 164. notatur ob adhibitae iurandi formulas profanas. 98
- Manutii (*Paul.*) epistolae. 196. de eis iudicium Scioppii. 195. nostrum. 196
- Marcellinus (*Ammian.*) notatur ob nimias translationes. 95. eius Latinitas. 285
- Marcianus. *Vid.* Capella.
- Maresii (*Roland.*) epistolae. 69. 194
- Maseni (*Iac.*) argutiae familiares. 153. palaestra. 166. ars argutiarum. 169
- Mela (*Pompon.*) *Vid.* Pomponius Mela.
- Melanchthon (*Philippus*) purius scribere docuit philosophos. 144
- Me-

Menagii (<i>Aegid.</i>) amoenitates iuris ciuilis.	9
Menagiana.	147
Menander.	180
Menckonii (<i>Io. Burchard.</i>) Charlataneria eruditum laudata.	214
Meursii (<i>Ioan.</i>) miscellanea Laconica. 110. de Rhodo. 115. Areopagus.	210
Micraelius de copia verborum.	42
Minucius Felix dialogum egregium pro christiana religione conscripsit. 239. eius Latinitas. 274. eius dialogus in mythologia nos instruit.	<i>ibid.</i>
Molierius iocorum <i>burlesque</i> dictorum artifex.	
160.	
Montaltii (<i>Lud.</i>) epistolae.	194
Morhofius (<i>Ge. Dan.</i>) de pura dictione, cum not. <i>Io. Laur. Mosheuii.</i> 52. de Patauinitate <i>Liuii.</i> 268. dissert. de <i>ἐνθουσιασμῷ</i> vel furore poetico. 68. collegium epistolicum. 192. polyhistor. 164. idea lexicī poetici inserta polyhistori. 165. disciplina argutiarum. 169. Dedekenni observationes poeticas cum praefatione iterum edidit.	166
Morus (<i>Henr.</i>) obscure scripsit.	145
Mosaei (<i>Hannardi Gamerii</i>) auctoritates Ciceronis.	192
Mureti (<i>M. Ant.</i>) orationes. 82. laudatae. 228. variae Lectiones. 92. epistolae laudatae. 196.	
Asiatico utitur stilo.	114

N

Natalis Comes, eius mythologia.	274
Naudei (<i>Gabr.</i>) epistolae.	196
Nazarii panegyricus qualis.	231
Nazianzenus. <i>Vid.</i> Gregorius Nazianzenus.	
Neandri (<i>Mich.</i>) epistolarum familiarium formulae.	192

Ne-

- Nepos. *Vid.* Cornelius Nepos.
 Nicolai (Io.) commentarium de siglis veterum.
 260.
 Nizolius (Marius) epitheta Ciceroniana colle-
 git. 302
 Nonius de proprietate sermonis. 170
 Norisii (Henr.) cenotaphium Pisanum. 13.
 250.

O

- Obsequens (Iul.) eius stilus. 288
 Ottonis (Euerard.) Papinianus. 65
 Ovidius (P. Naso) eius stilus. 292

P

- Pacati (Latini) panegyricus qualis. 231
 Palatius (Io.) inscriptionibus delectatus est.
 249
 Pallauicini (Sforc.) epistolae. 194
 Panuinius (Onuphr.) inscriptiones collegit. 248
 Paraei (Phil.) Lexicon Plautinum. 279
 Parrhasii (Ian.) quaesita per epistolas. 194
 Parthenius de vocabulis historicorum. 148. 149
 Pascalis (Claud.) characteres. 335
 Paschii (Georg.) diatriba de vſitata veterum
 exemplo ratione tradendi per dialogos. 240
 Passeratii liber de ridiculis. 153
 Paterculus. *Vid.* Velleius.
 Patricius (Fr.) 162
 Pericles orator laudatissimus in Graecia. 226
 Perizonius (Iac.) ad Sanctii Mineruam. 24.
 eius animaduersiones historicae. 252. Q.
 Curtius Rufus restitutus in integrum & vin-
 dicatus. 278
 Perpinianus (Petr. Io.) eius orationes commen-
 dantur. 228

Per-

- Persius, eius obscuritas. 132. 133
 Petavius (*Dionys.*) eius orationes commendantur. 228. nec non rationarium temporum. 295
 Petronius (*Arbiter*) mirus in epithetis artifex. 127. eius Latinitas. 286. totum satiricon an exstet. *ibid.* fragmentum Tragurianum. 287. an totum illius opus sit genuinum. *ibid.*
 Pfeifferi antiquitates Graeciae. 210
 Phaedri fabulae. 267. utitur stilo tenui. 119. 267. an stilus eius Thracismum sapiat. 268
 Phalereus vid. Demetrius.
 Philoxeni glossae. 18
 Pighii (*Steph. Vin.*) annales Romani. 295
 Pignorius (*Laur.*) inscriptionibus delectatus est. 249
 Placcius (*Vinc.*) de Pseudonymis. 227. de excerptendi arte. 300
 Planeri epistolae enthymematicae. 202
 Plato, eius dialogi an imitandi. 151. stilus an dialogicus. 160
 Plautus rationem personarum in stilo habuit. 152. iocoso dicendi genere usus. 160. eius Latinitas. 278. quibus cautionibus legendus. *ibid.* usus est dictione ludicra. 160
 Plexiaci Lexicon Philosophicum. 67
 Plinius (*Secundus* siue *Maior*) eius historia naturalis. 283
 Plinii (*C. Caecilii* siue *Minoris*) epistolae. 27. 195. panegyricus. 231. eius Latinitas. 277. eius stilus argutus. 168. ob sententiarum gravitatem commendatur. 180
 Plutarchus de decem oratoribus. 115
 Politiani (*Angeli*) epistolae. 197
 Pollio (*Trebellius*) historiae Augustae scriptor. 284
 Pollucis (*Inst.*) onomasticon. 210
 Polybii grauis stilus. 140

- Pomponius Mela** qualis auctor. 268. cur legendus. *ibid.*
Pontani (*Iac.*) centuria epistolicarum formularum. 192
Prateoli (*Gabr.*) flores & sententiae scribendique formulae illustiores ex Cicerone. 192
Probus (*Valer.*) de notis. 16
Prudentius. 66. 93
Puteanus (*Erycius*) in eius orationibus quid desiderandum. 227

Q

- Quintilianus** (*M. Fab.*) eius scripta. 286. eius declamationes an genuinae. 286

R

- Reinesii** (*Thom.*) inscriptiones. 16. 248. epistolae ad Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Bosium. 194. varia. 303
Reinhardi iniuria ac maledicentia in auctorem huius libri retunditur. 108
Relandi fasti consulares. 13
Reyheri (*Andr.*) florilegium epistolicum. 192
Riccoboni (*Anton.*) commentarius ad Aristotelis libros de arte rhetorica. 186
Robortellus (*Fr.*) de artificio dicendi. 166

S

- Sagittarius** de lectione & imitatione Ciceronis. 65
Salianus (*Iac.*) inscriptionibus delectatus est. 249
Sallustius (*C. Crisp.*) eius obscuritas. 149. Thucydidis imitator. 149. 275. eius Latinitas. 275

- Salmasius (*Claud.*) eius epistolae. 194. quo ordine legerit auctores. 266. eius exercitationes Pliniana. 283
- Sanctii Minerua. 23
- Saneuremontius, eius Saneuremontiana. 147
- Sarbieuu liber de acuto. 169
- Sarrauii (*Claud.*) epistolae. 194
- Scaliger (*Ios.*) eius excerpta Puteanorum. 228. de causis linguae Latinae. 20. de arte poetica. 228. indices Gruteri inscriptionibus addidit. 258
- Scaligerorum (*Iul. Caes. & Iosephi*) epistolae. 194
- Schefferus (*Io.*) de stilo. 147. eius gymnasium stili. 329
- Schickardus (*Guil.*) eius & Matthiae Berneggeri epistolae. 194
- Schori (*Ant.*) phrasae linguae Latinae. 52
- Schraderus (*Christ.*) de rhetoricae Aristotelis sensu & usu. 90
- Schultens (*Albert.*) oratio pro studiis humanitatis. 2
- Schuppii (*Balth.*) sales quo loco habendi. 146
- Schurzfleischii (*Conr. Sam.*) epistolae. 197. eius orthographia commendata. 8. panegyrico dicendi genere floruit. 233
- Schyvarzii (*Christ. Gottl.*) diss. de oratione concinna. 70. miscellanea politioris humanitatis. 141. panegyrico dicendi genere excellit. 233
- Schyvarzii (*Io. Conr.*) editio Tursellini. 25
- Scioppii (*Gasp.*) iudicium de stilo historico. 23. 147. observationes linguae Latinae. 52. de exercitationis rhetoricae generibus. 275. de Thracismo Phaedri iudicium. 268
- Seneca (*L. Annaeus*) eius stili & Latinitas qualis. 143. 146. 168. 280. eius epistolae quales. 164. 193. 280. ob sententiarum gravitatem commendatur. 180

- Seneca (*M. Annaeus*) eius stilus qualis. 285
 Seruius ad Virgilium. 18
 Siberi (*Ad Theod.*) commentarius in epist. sing.
 Gregorii Nazianzeni de conscribendis episto-
 lis. 191
 Sidonius (*Sollus Apollinaris*) notatur ob nimis
 frequentes translationes. 95. stilum sublimem
 & frigidum adfectavit. 124. 294
 Sigonius (*Car.*) de nominibus propriis Roma-
 norum. 16. de republica Atheniensium. 211.
 eius tractatus de dialogis. 240
 Silius Italicus. 165
 Spanhemius (*Ezech.*) de usu & praestantia nu-
 mismatum. 10. eius panegyrici. 232
 Spanhemius (*Frid.*) eius stilus. 106
 Spartianus (*Aelius*) historiae Augustae scri-
 ptor. 284
 Sponius, eius miscellanea prud. antiquit. 20.
 inscriptiones collegit. 248. multos in iis erro-
 res correxit. 258
 Starkii (*Io.*) thesaurus epistolaris locorum &
 formularum epistolicarum. 192
 Statius (*Papinian.*) eius stilus tumidus. 293
 Stephanus (*Henr.*) de abusu Graecae linguae.
 17. eius dissert. de habendo delectu senten-
 tiarum, quae *ὑπόμνημα* a Graecis dicuntur. 180.
 dissert. de vario epist. Ciceron. genere. 195
 Strabo. 11
 Strebaeus (*Iac. Lodoic.*) de electione & colloca-
 tione verborum. 31
 Sturmius (*Io.*) in libris 4. de vniuersa ratione
 eloquutionis rhetoricae Hermogenem *ἡρμῶν*
 illustravit. 128
 Suetonius (*C. Tranquill.*) eius stilus. 276. sti-
 lum tenuem sectatur. 119
 Suidae Lexicon. 210
 Syluius (*Aeneas*) in historia Europae Curtium
 exscripsit. 310

Symmachus stilum sublimen adfectavit.	124
Synesius caluitium laudavit.	214
Syrus (<i>Publ.</i>) eius sententiae laudatae.	94.
acutae.	171

T

Tacitus (<i>Corn.</i>) eius Latinitas 277. stilo graui utitur. 133. pressus esse studet, diffusior tamen aliquando est. 149. eius obscuritas. 149. Thucydidis imitator, <i>ibid.</i> eius stilus grauis. 149. acutus. 168. eius dialogus de causis corruptae eloquentiae.	239
Terentius, eius stilus.	161. 270
Tertullianus, eius liber de pallio. 124. frigido utitur stilo. 124. item obscuro. 133. perspicuitatem negligit.	142
Themistii orationes edit. Hard.	160
Theon ethopoeias scripsit.	337
Theophrasti characteres morum.	335
Thesaurus (<i>Eman.</i>) eius idea argutae dictionis. 169. inscriptionibus delectatus est. 249. eius inscriptio elogium Iobi continens.	260
Thilonis (<i>Valent.</i>) rudimenta rhetoricae.	137
Thomasii (<i>Iac.</i>) diss. de stili ethnicismo.	98.
erotemata rhetorica.	300.
Thuanus, eius stilus grauis.	149
Thucydides eius stilus Atticus. 111. obscurus est.	149
Tomasinus (<i>Iac. Phil.</i>) inscriptiones collegit.	248.
Turnebi aduersaria.	92
Turre (<i>Phil.</i>) inscriptiones collegit.	248
Tursellinus (<i>Horat.</i>) de particulis Latinae linguae, auctus a Iac. Thomasio & Io. Contr. Schvvarzio.	29

V

- Valerii (*Maximi*) Latinitas. 282. eius excerpta tantum ad nos peruenerunt. *ibid*,
 Valla (*Laurent.*) 9
 Varro (*M. Terentius*) eius stilus. 281
 Vauassor (*Franc.*) de vi & usu quorundam verborum, cum simplicium, tum coniunctorum, & de ludicra dictione. 22. eius orationes commendantur. 228
 Vegetii (*Flau.*) scripta. 288
 Velleius Paterculus, eius Latinitas. 150. 282. in laudando est nimius. 335
 Vellerus (*Marc.*) inscriptiones collegit. 248
 Verburg (*Isaac.*) nouae Ciceronis editioni ex *Nizolii* thesauro praefecit indicem loquutionum philosophicarum a Cicerone elegantius expressarum. 67
 Victor. *Vid.* Aurelius Victor.
 Vignolius (*Io.*) inscriptiones collegit. 249
 Vinetus (*El.*) ad Ausonium. 206
 Virgilius (*P. Maro*) eius stilus elegans. 291. est in descriptionibus felicissimus. 336. imitatus est Lucretium. 311
 Viruli (*Carol.*) formulae epistolarum. 192
 Vitruuii Latinitas. 281
 Viues (*Io. Ludon.*) de conscribendis epistolis. 192.
 Vlpianus. 9
 Vopiscus (*Fl.*) historiae Augustae scriptor. 284
 Vorstius (*Io.*) de Latinitate falso meritoque suspecta. 52
 Vossius (*Ger. Io.*) de vitiis sermonis. 52. de arte historica. 146. de arte poetica. 168. de historicis Latinis. 277. de natura & constitutione historiae. 209
 Vossius (*Isaac.*) ad Catullum. 18

Vrsatus (*Sertor.*) eius index litterarum singula-
rium, quae integras voces designant, ex la-
pidibus. 16. 260. inscriptiones collegit. 248

VV

VVehrenfels (*Sam.*) diatribe de meteoris ora-
tionis & de logomachiis cruditorum. 124

VVolle (*Christoph.*) dissert. crit. de eo quod
pulcrum est in versione Castellionis. 64

VVoyerii (*Io.*) epistolae. 194

X

Xenophon, eius stilus Atticus quam maxime
111. humili stilo utitur. 152. eius dialog
nitidissimi. 161. 239. in eius oeconomicis;
ἡμετέριον dicendi genus. 143. nec non per-
spicuum. 145

Z

Zaluski (*Andr. Chrysost.*) epistolae. 194. 195

INDEX III.

VERBORVM.

A

A Bante, praepositio in solis inscriptionibus obuia.	258
<i>Abdicare patrem</i> acute dictum.	170
<i>Abominatio</i> , vox ecclesiastica.	61
<i>Abominabilis</i> , vox barbara.	60
<i>Absolvere</i> , vox ecclesiastica.	61
<i>Absque illo esset</i> , formula comica.	68
<i>Abyssus</i> , vox Graeca in Latinitate non adhibenda.	57
<i>Accerso</i> , falso dicitur, pro <i>arcesso</i> .	18
<i>Acinaces</i> , vox Persica.	56
<i>Ad cumulum aedificare</i> constructio in marmoribus obuia non imitanda.	259
<i>Adhuc</i> , & <i>haectenus</i> , quomodo differant?	25
<i>Adquiescere cui</i> , constructio in marmoribus obuia non imitanda.	259
<i>Aduocare pro causis agere</i> , vox iuridica.	66
<i>Aedepol</i> , an hac formula iurandi uti liceat.	98
<i>Aemilius</i> , non <i>Aemylius</i> scribendum.	18
<i>Aequanimiter</i> , vox barbara.	55
<i>Aequipollere</i> , vox philosophica & barbara.	67
<i>Aeternalis</i> , vox barbara.	61
in solis inscriptionibus obuia.	258
<i>Aeternaliter</i> , vox barbara.	60
<i>Affectuosus</i> , vox barbara.	56
<i>Affirmatiuus</i> , vox philos. & barbara.	67
<i>Agon</i> , vox Graeca in Latinitate non adhibenda.	57
<i>Ahenobarbus</i> non <i>Aenobarbus</i> scribendum.	17
<i>Albedo</i> vox barbara.	60
<i>Aliqualiter</i> , vox barbara.	ibid.
<i>Aluci</i> , aues nocturnae.	18
<i>Alucinari</i> non <i>hallucinari</i> scribendum.	18

<i>Amabo</i> additur interrogationibus.	41
<i>Amat</i> pro <i>solet</i> , poeticum.	68
<i>Ambo</i> , accusatiuus masc.	24
<i>Ambubaia</i> , vocabulum Syriacum.	57
<i>Amicabilis</i> , Plauti auctoritate vult defendi.	60
<i>Amicabiliter</i> , vox barbara.	55. 60
<i>An</i> in dubitativa sententia non repetendum.	29
<i>Ancora</i> non <i>Anchora</i> scribendum.	18
<i>Anticato</i> quale vocabulum?	54
<i>Apanagiatus</i> , vocabulum iuridicum.	65
<i>Apostata</i> , vox ecclesiastica.	61
<i>Appropriare</i> , vox barbara.	56
<i>Approximare</i> , vox barbara.	56
<i>Aqua lustralis</i> an dicendus sit baptismus?	64
<i>Aquai</i> pro <i>aquae</i> archaismus.	69
<i>Arcesso</i> non <i>accerso</i> scribendum.	18
<i>Archidapifer</i> non est Latinum.	53
<i>Archidux</i> , licet vox hybrida, tutius retinetur.	54.
<i>Archimarschallus</i> , licet vox hybrida, tutius retinetur.	54
<i>Archipincerna</i> non est Latinum.	53
<i>Assistentia</i> , vox barbara.	56
<i>Auctor</i> non <i>author</i> scribendum.	18
<i>Auricomus</i> , epitheton poeticum.	68
<i>Αὐτόχειρ</i> quid significet?	57
<i>Autochiria</i> , vocabulum novum & falsa significatione insignitum.	ibid.

B

<i>Ballatio</i>	) pro saltatione, voces in inscriptionibus obviae.	258
<i>Ballematio</i>		
<i>Baptismus</i> , vox ecclesiastica.		61
<i>Bene de se merenti</i> , formula lapidaris.		255
<i>Benna</i> , vehiculi genus, vox Celtica.		56
<i>Bestialis</i> , vox barbara.		60

Be-

<i>Bestialitas</i> , vox barbara.	56
<i>Biclinium</i> , vox hybrida, sed ferenda.	54
<i>Bigamus</i> , vox hybrida.	53
<i>Blasphemare</i> , vox ecclesiastica.	61
<i>Blasphemia</i> , vox Graeca in Latinitate non adhibenda.	57. 61
<i>Bracca</i> , vox Celtica.	56
<i>Brundisium</i> non <i>Brundusium</i> scribendum.	17
<i>Bulga</i> , vox Celtica.	56
<i>Burgus</i> , vox barbara.	ibid.

C

<i>Cacata charta</i> , translatio qualis.	94
<i>Caelebs</i> non <i>coelebs</i> scribendum.	19
<i>Caeli</i> pro <i>caelo</i> poeticum.	68
<i>Caeli fornices</i> , qualis translatio.	93
<i>Caerimonia</i> , non <i>ceremonia</i> scribendum.	19
<i>Calculo</i> pro <i>calculator</i> vox Cicer. rarior.	300
<i>Camara</i> , non <i>camera</i> scribendum.	19
<i>Cambium</i> , vox iureconsultorum recentior.	66
<i>Canonizare</i> , vox ecclesiastica barbara.	62
<i>Capitaneus</i> , vox barbara.	56
<i>Capitularis</i> pro <i>seruo arcario</i> , in folis inscriptionibus adhibetur.	258
<i>Carthaginienſis</i> non <i>Carthaginensis</i> scribendum.	17
<i>Castrata respublica</i> .	94
<i>Casualiter</i> , vox barbara.	60
<i>Casus</i> pro <i>species</i> vocabulum iuridicum.	65
<i>Cauſſari</i> vel <i>produci</i> , vox philosophica.	67
<i>Ceterum fides eius rei penes auctores erit</i> , formula historicis familiaris.	148
<i>Clueo</i> vel <i>cluo</i> poeticum.	68
<i>Coequalis</i> , vox proba.	60
<i>Collateralis</i> , vox barbara.	ibid.
<i>Comissari</i> non <i>commessari</i> scribendum.	19
<i>Comitari cum aliquo</i> , loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda.	259

<i>Commensalis</i> vox barbara.	60
<i>Communicare cum quo</i> , non <i>alicui</i> .	28
<i>Communiter</i> non <i>idem</i> ac <i>vulgo</i> .	25
<i>Comparatum est</i> , quomodo construendum.	30
<i>Complacentia</i> , vox barbara.	56
<i>Complices</i> , vox iuridica.	66
<i>Conciliare alicui</i> , non <i>cum quo</i> .	28. 29
<i>Condescendere</i> , vox barbara.	56
<i>Conditionaliter</i> , vox barbara, & cadentis Latinitatis.	60. 61
<i>Condolentia</i> , vox barbara.	56
<i>Confortare</i> , vox barbara.	56
<i>Collega</i> pro <i>collega</i> non scribendum.	8
<i>Conruit</i> pro <i>corruit</i> non scribendum.	8
<i>Conscientia bona</i> , <i>mala</i> , non satis Latina.	62
<i>Constituere sensu iuridico</i> vocabulum probum.	66.
<i>Contra ea</i> , non <i>e contra</i> dicendum.	23. 55
<i>Contradictorius</i> , vocabulum philosophicum.	67
<i>Contritio</i> , vocabulum ecclesiasticum.	62
<i>Conuicium</i> cur scribendum, non <i>conuictium</i> .	9
<i>Correspondere</i> , vox barbara.	56
<i>Cottidie</i> , pro <i>quotidie</i> non scribendum.	8
<i>Couinus</i> , vocabulum Britannicum.	57
<i>Creatura</i> , vox ecclesiastica.	62
<i>Cruci affigere</i> ,) recte dicitur.	<i>ibid.</i>
<i>- suffigere</i> ,)	
<i>In crucem agere</i> , <i>tollere</i> , recte dicitur.	<i>ibid.</i>
<i>Crucifigere</i> , vox ecclesiastica.	<i>ibid.</i>
<i>Crustulum sanctificum</i> an sacra eucharistia dicenda.	64
<i>Crux</i> pro <i>calamitate</i> , vox ecclesiastica.	62
<i>Cum ferarum Libycarum</i> , constructio in moribus obuia non imitanda.	258
<i>Curabilis</i> , vox barbara.	60
<i>Curare parui</i> , an recte dicatur.	28

D

- Damnare, damnatio, damnati*, voces ecclesiasticae. 62
- Deante*, vocabulum in solis lapidibus obuium. 258.
- Dentes lippiunt*, phrasis Plautina. 93
- Deteriorare*, vocabulum iureconsultorum barbarum. 66
- Deuotus numini maiestatique eius*, de hac formula quid sentiendum. 252
- Dextella pro dextra ioci causa* a Cicerone dicitur. 301
- Dico* sequente non mutatur in *nego*. 47
- Dis manibus sacrum*, de hac formula lapidari quid sentiendum. 253
- Discurrere, discursus*, quid significant. 67
- Dispensare pro legibus soluere*, iuridicum. 66
- Distriktus pro regione*, vocabulum barbarum. 56.
- Duo*, accusat. masc. 24
- Duplicarius pro eo qui utrique parti fanes*, in solis inscriptionibus occurrit. 258

E

- E contra* vox barbara. 22. 55
- E contraria parte* } recte dicitur. 23. 55
- E contrario* }
- Ego vero* quando dicatur. 38.
- Elagabalus non Heliogabalus* scribendum. 17
- Eleemosyna*, vox ecclesiastica. 62
- Eo* aduerbium quomodo eleganter mutetur. 47
- Epirrhedium* qualis vox. 54
- Epitogium* qualis vox. 54
- Eremus*, vox Graeca, in Latina oratione non adhibenda. 57

<i>Effedum</i> , vox antiqua Gallica, ciuitate Romana donata.	56
<i>Esse videatur</i> , clausula periodorum Ciceroni familiarissima.	91
<i>Est pro licet</i> poeticum.	68
<i>Ethnicus</i> , vox ecclesiastica.	62
<i>Euadere</i> quomodo construatur.	28
<i>Ex paruo crenit</i> , loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda.	259
<i>Exaudire preces</i> , phrasis ecclesiastica.	62
<i>Excommunicare</i> , vocabulum ecclesiasticum.	ibid.
<i>Exotericus</i> , vocabulum Graecum, in Latina oratione non adhibendum.	57
<i>Exsilium</i> cur scribendum, non <i>exilium</i> .	15
<i>Extemporalis</i> , vox proba.	60
<i>Extemporaneus</i> , vox non satis Latina.	ibid.
<i>Extrinsece</i> , vox barbara.	23
<i>Extrinfecus</i> adiect. vox barbara.	ibid. 55
<i>Extrinfecus</i> , aduerbium probum.	ibid.

F

<i>Fauorabiliter</i> , vox proba.	60
<i>pro felice aliquem adspicere</i> , non est Germanismus.	302
<i>Femina</i> non <i>foemina</i> scribendum.	19
<i>Festus dies</i> , proba loquutio.	62
<i>Festum</i> , substant. vocabulum ecclesiasticum & poeticum.	62. 68
<i>Feudum</i> , vox origine Germ.	56
<i>Filialis</i> , vox barbara.	60
<i>Finalis</i> , vox barbara.	ibid.
<i>Finaliter</i> , vox barbara.	ibid.
<i>Flammiger</i> , epitheton poeticum.	68
<i>Flauedo</i> , vox barbara.	60
<i>Fore</i> additur verbis spem vel opinionem denotantibus.	39
<i>Fornicari</i> pro <i>seortari</i> , vocabulum ecclesiast.	62
<i>Fer-</i>	

<i>Fornices caeli</i> , qualis translatio.	93
<i>Fortalitium</i> , vox barbara.	56
<i>Forte fortuna</i> , quomodo varietur?	48
<i>Fossa ponti</i> , translatio Prudentii.	93
<i>Framea</i> , vox Germanica.	56. 57
<i>Frunitus</i> pro <i>fruitus</i> , in solis inscriptionibus adhibetur.	258
<i>Futurum esse</i> additur verbis spem vel opinionem denotantibus.	38

G

<i>Gaza</i> , vocabulum Persicum.	56
<i>Genitor</i> pro <i>patre</i> , poeticum.	68
<i>Genitrix</i> pro <i>matre</i> , poeticum.	<i>ibid.</i>
<i>Genius</i> pro <i>angelo</i> num possit dici.	64
<i>Gentilis</i> , vocabulum ecclesiasticum.	63
<i>Gesa</i> , vox Celtica.	56
<i>Gnatus</i> pro <i>filio</i> , comicum vocabulum.	68
<i>Grates agere</i> , poeticum.	68
<i>Greges ulmorum</i> , translatio Plautina.	93

H

<i>Hactenus</i> & <i>adhuc</i> quomodo differant.	25
<i>Hadrianus</i> non <i>Adrianus</i> scribendum.	17
<i>Hallucinari</i> falso scribitur pro <i>alucinari</i> .	18
<i>Hannibal</i> , non <i>Annibal</i> scribendum.	17
<i>Heic</i> pro <i>hic</i> non scribendum.	8
<i>Heres</i> magis placet eruditis, quam <i>haeres</i> . unde descendat.	10 <i>ibid.</i>
<i>Heros</i> an vocari possit Christus <i>Θεός υἱός</i> .	64
<i>Hibridae</i> quid sint?	53
<i>Hilarem se facere</i> non est Germanismus.	302
<i>Hoc monumentum heredes sequitur</i> , formula lapidaris.	255
<i>Humane loqui</i> opponitur <i>π</i> poetice loqui.	68
<i>Humilis</i> , <i>humilitas</i> pro <i>modesto</i> & <i>modestia</i> vocabula ecclesiastica.	63

Hypocrisis vox Graeca, in Latina oratione non
adhibenda. 57

Hypocrita, quid significet. 57

I

Id quod pro quod. 40

Innare, vox ecclesiastica. 63

Uicet actum est, formula in funeribus adhibita.

101.

Implere legem, phrasis ecclesiastica. 63

Impoenitens, vocabulum ecclesiasticum. 63

Importantia, vocabulum barbarum. 56

Impossibile, vox barbara. 67

In dies, non *indies*. 19

In praesentiarum, quid de hac voce sentien-
dum. 23. 55

In primis non imprimis. 19

In posterum non imposterum. *ibid.*

Inanilogus, vox hybrida Plauti. 53

Incerta viae, constructio historicis familiaris.

148.

Incessabilis } vocabula barbara. 60
Incessabiliter }

Increbescere, non *increbrescere* scribendum. 19

Incumbere, quomodo construatur. 29

Incurabilis, vox barbara. 60

Incuruicervum pecus, loquutio poetica. 68

Infernalis, vocabulum barbarum. 60

Inferre pro colligere vox barbara. 67

Inquit quo loco ponendum. 36

Insanire pro immodicos sumtus facere. 301

Interiecto tempore, formula historicis sollemnis.

148.

Intrinsece, vox barbara. 23

Intrinsecus, adiect. barbarum. 23. 55

Intrinsecus, adverbium probum. *ibid.*

Inviolabiliter, vocabulum barbarum. 60

<i>Irrationabilis</i>	) vocabula proba.	60
<i>Irrationalis</i>		
<i>Irreconciliabilis</i> , vocabulum barbarum.	56.	60
<i>Irregularis</i> , vocabulum barbarum.		56
<i>Isque</i> , emphaseos causa addi solet.		40
<i>Iubeo</i> , quomodo construatur.		29
<i>Iuramentum</i> , vocabulum non satis Latinum.		66
<i>Iuxta</i> , quid significet.		26

L

<i>Lacrima & lacruma</i> scribunt veteres, raro <i>lacryma</i> .		19
<i>Lacrimas exspuere</i> , phrasis Plautina.		93
<i>Lancea</i> , vocabulum Hispanicum.		57
<i>Lapicidina</i> non <i>lapidicina</i> scribendum.		20
<i>Legaliter</i> , vox barbara.		60
<i>Legem implere</i> , phrasis ecclesiastica.		63
<i>Leno</i> pro legato apud Iustinum.		300
<i>Letum</i> , poeticum.		68
<i>Liga</i> pro foedere vox barbara.		56
<i>Lippiunt dentes</i> , phrasis Plauti.		93
<i>Littera</i> non <i>litera</i> , scribendum.		20
<i>Litus</i> non <i>littus</i> scribendum.		ibid.
<i>Locus</i> frequenter omittitur.		42
<i>Longanimitas</i> , vox ecclesiastica.		63
<i>Lubens lugensque</i> , formula lapidaris.		255
<i>Lubricitas</i> , vox barbara.		56

M

<i>Maecenas</i> non <i>Moecenas</i> vel <i>Mecenas</i> scribendum.		17
<i>Maeniana</i> , non <i>moeniana</i> scribendum.		20
<i>Magnum se facere</i> non est Germanismus,		302
<i>Malum</i> interiectio iram denotat.		41
<i>Mappa</i> , vocabulum Punicum.		57
<i>Matricula</i> , vocabulum iuridicum.		66

<i>Mauricius</i> non <i>Mauritius</i> scribendum.	17
<i>Maxima</i> pro <i>regula</i> vocabulum barbarum.	56
<i>Mecastor</i> , an ea formula iurandi vti liceat.	98
<i>Mehercle</i> , an ea formula iurandi vti liceat.	ibid.
<i>Meliorare</i> , vox iuridica.	66
<i>Meridionalis</i> , vox barbara.	60
<i>Ministerium</i> , vox ecclesiastica.	63
<i>Miraculosus</i> , vox barbara.	56
<i>Modernus</i> , vox barbara.	ibid.
<i>Moecha</i> , <i>moechus</i> & <i>moechari</i> , vocabula Graeca in Latinitate non adhibenda.	57
in quantum Latinitate donata sint.	58
<i>Molestari alicui</i> , loquutio in marmoribus obuia, non imitanda.	259
<i>Momentaliter</i> , vox barbara.	60
<i>Monere taurobolium</i> , loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda.	259
<i>Monialis</i> , vocabulum ecclesiasticum.	63
<i>Monoculus</i> , vox hybrida.	53
<i>Multissimus</i> , an vocabulum Ciceronianum.	301
cur eo <i>Bembus Ciceronianus</i> vsus sit.	300
<i>Mundus</i> pro <i>colluue impiorum</i> vel <i>rebus humanis</i> , notio ecclesiastica.	63

N

<i>Natus</i> pro <i>filio</i> , poeticum.	68
<i>Ne</i> omittitur.	41
<i>Nego</i> , id est, dico, non.	47
<i>Neotericus</i> , vox Graeca in Latinitate non adhibenda.	57
<i>Neutralis</i> , vocabulum barbarum.	56. 60
<i>Nicator</i> non <i>Nicanor</i> scribendum.	17
<i>Nigredo</i> , vox barbara.	60
<i>Nihil</i> ut eleganter ponitur.	36
eleganter repetitur.	44
<i>Nisi</i> eleganter postponitur.	36
<i>Non modo</i> , sed etiam quomodo variari possit.	47

No-

<i>Notorium, notoriae, vocabula iuridica.</i>	66
<i>Nubere uxori acute dictum.</i>	170

O

<i>Oblivia pro obliuione poeticum.</i>	68
<i>Obscoenus non obscenus scribendum.</i>	20
<i>Obsecro additur interrogationibus.</i>	41
<i>Occasio frequenter omittitur.</i>	42
<i>Oculariter, vocabulum barbarum.</i>	60
<i>Olli pro illi archaismus.</i>	69
<i>Opera bona, loquutio ecclesiastica.</i>	63
<i>Operam abutitur suam, archaismus.</i>	69
<i>Oportet, quomodo possit variari.</i>	48
<i>Opponere absolute positum, barbarum.</i>	67
<i>Orphanus, vocabulum Graecum, in Latinitate non adhibendum.</i>	57

P

<i>Paene non pene scribendum.</i>	20
<i>Paradisus, vox Persica.</i>	56
<i>Parasanga, vocabulum Persicum.</i>	56
<i>Partialis, vox barbara.</i>	56. 60
<i>Patrieius, non patritius scribendum.</i>	20
<i>Paullus, non Paulus scribendum.</i>	17
<i>Peccata remittere, phrasis ecclesiastica.</i>	63
<i>Peoritur, vox Celtica.</i>	56
<i>Perpendiculariter, vox barbara.</i>	60
<i>Phalanx undarum, qualis translatio.</i>	93
<i>Pientissimus, an hic superlatius probus sit.</i>	23.
<i>Pietaticultrix, vox poetica.</i>	68
<i>Plostrum pro plaustrum non scribendum.</i>	8
<i>Poenitentia pro ~~penitentia~~ notio ecclesiastica.</i>	63
<i>Pomposus, vox barbara.</i>	56
<i>Ponti fossa, apud Prudentium qualis translatio.</i>	93.

<i>Por pro puer</i>	} voces in solis inscriptionibus	
<i>Pora pro puella</i>		
obuiaae.		258
<i>Postulare pro causam agere</i> , vocabulum	pro-	
bum.		66
<i>Postumus non posthumus</i> scribendum.		20
<i>Potis vel pote est</i> poeticum.		68
<i>Praesupponere</i> , vox barbara.		67
<i>Praxis</i> , vox Graeca in Latinitate puriore non		
adhibenda.		57
<i>Primordialis</i> , vocabulum barbarum.		60
<i>Prioritas</i> , vocabulum barbarum.		56
<i>Profunda maris</i> , phrasis historica.		148
<i>Prophetare</i> , vocabulum ecclesiasticum.		63
<i>Proportionalis</i> , vocabulum barbarum.		60
<i>Proteccio</i> , vocabulum barbarum.		56
<i>Proximus</i> , notio ecclesiastica.		63
<i>Ptolemaeus non Ptolomaeus</i> scribendum.		17

Q

<i>Quaeso</i> additur interrogationibus.		43
<i>Quamuis</i> quid significet.		26
<i>Quandoque</i> idem ac <i>quandocumque</i> .	<i>ibid.</i>	27
<i>Quanto</i> quomodo eleganter mutetur.		47
<i>Quid est</i> , quod pro quid vel cur.	39.	40
<i>Quidam</i> nominibus propriis additum quid signi-		
ficet.		40
exprimitur per <i>nescio quis</i> .		48
<i>Quidem</i> , quando modestiae causa addatur.	38	
<i>Quis</i> post <i>si</i> vel <i>ne</i> requirit declinationem	et	
aliquis.		25
<i>Quisque</i> superlativis adiiicitur.		38
<i>Quisquis eris, noster eris</i> , verba imperatorum.		
rei.		
<i>Quo</i> quomodo eleganter mutetur.		47
<i>Quo factum est</i> , formula historicis familiaris.		
148.		

Quod

<i>Quod & ut quomodo differant.</i>	27
<i>Quod nisi pro nisi.</i>	40
<i>Quod si pro si.</i>	40

R

<i>Ratificare, vocabulum barbarum.</i>	56
<i>Recommendare, vocabulum barbarum.</i>	56
<i>Recompensare, vocabulum barbarum.</i>	56
<i>Redundare ad fructum, phrasis Ciceroniana.</i>	94
<i>Replicare, vocabulum iuridicum.</i>	65
<i>Resipiscentia plane non Latinum est.</i>	63
<i>Resistentia, vocabulum barbarum.</i>	56
<i>Reuerti praeteritum a reuertor.</i>	25
<i>Reuisio, vocabulum barbarum.</i>	56
<i>Reuolutio, vocabulum barbarum.</i>	56
<i>Rheda, vox Celtica.</i>	56
<i>Rigorosus, vocabulum barbarum.</i>	56

S

<i>Saecularis, notio ecclesiastica.</i>	64
<i>Saeculum non seculum scribendum.</i>	21
<i>Saluifico, vocabulum ecclesiasticum.</i>	64
<i>Saluus conductus, vocabulum iuridicum.</i>	66
<i>Salutari pro vocari poeticum.</i>	68
<i>Sapo, vox Celtica siue Germanica.</i>	56
<i>Satrapa, vox Persica.</i>	56
<i>Scabinus, vox Germanica.</i>	56
<i>Scaevola non Schaeuola scribendum.</i>	17
<i>Scandalizare, vocabulum ecclesiasticum.</i>	64
<i>Scandalum, vocabulum ecclesiasticum.</i>	64
<i>Schola ollarum pro receptaculo urnarum, in so-</i> <i>lis marmoribus occurrit.</i>	258
<i>Scopulus patrimonii.</i>	93
<i>Serupulus conscientiae non reperitur apud vete-</i> <i>res.</i>	62

<i>Scultetus</i> , vocabulum Germ.	56
<i>Seine</i> pro <i>sine</i> non scribendum.	8
<i>Seorsum</i> non <i>seorsim</i> scribendum.	21
<i>Seriosus</i> , vox barbara.	56
<i>Si</i> eleganter postponitur.	36
<i>Situatio</i> } voces barbarae.	56
<i>Situari</i> }	
<i>Sollemnis</i> non <i>solemnis</i> aut <i>solennis</i> scribendum.	
21	
<i>Sollers</i> non <i>solers</i> scribendum.	21
<i>Sollicitus</i> non <i>solicitus</i> .	21
<i>Strategema</i> non <i>stratagema</i> scribendum.	21
<i>Subalternus</i> , vocabulum barbarum.	56
<i>Succursus</i> , vocabulum barbarum.	56
<i>Superioritas</i> , vocabulum barbarum.	56
<i>Supplicium</i> pro <i>supplicatione</i> , notio Sallustii.	301
<i>Supponere</i> , vox barbara.	67

T

<i>Tantum abest</i> , huius formulae usus.	47
<i>Tata</i> , vox non nisi in marmoribus obuia.	258
<i>Tempus</i> frequenter omittitur.	42
<i>Tortura</i> , vocabulum iuridicum.	66
<i>Torus</i> non <i>thorus</i> scribendum.	21
<i>Totaliter</i> , vox barbara.	60
<i>Totus</i> quomodo varietur.	48
<i>Traditio brevi & longa manu</i> , phrasis iuridica proba.	66
<i>Tricesimus</i> non <i>trigesimus</i> scribendum.	21

V

<i>Vacantia</i> , vox barbara.	56
<i>Vacuefacere</i> , verbum rarius apud Cornelium Nepotem.	300
<i>Vallatio</i> pro <i>salutatione</i> , vox in solis inscriptionibus obuia.	258

<i>Vasallus</i> , vox origine Germanica.	56
<i>Velocibus pedibus</i> , phrasis oratoria.	148
<i>Velox pedes</i> , phrasis poetica.	148
<i>pedibus</i> , phrasis historica.	148
<i>Venire pro esse</i> , poeticum.	68
<i>Vernalis pro vernus</i> , barbarum.	60
<i>Versari</i> quomodo construatur.	30
idem aliquando est ac <i>circumagi</i> , <i>vexari</i> , <i>agi</i> .	30
<i>Vestis bene sedet</i> , non est Germanismus.	302
<i>Viator</i> , cur haec vox in epitaphiis tam frequens.	254
<i>Vicesimus</i> non <i>vigesimus</i> scribendum.	21
<i>Virginia coniux</i> } voces non nisi in inscriptionibus comparentes.	258
<i>Virginus compar</i> }	
<i>Virginus vir</i> }	
<i>Virtuosus</i> , vocabulum barbarum.	56
<i>Vlmorum greges</i> , translatio Plauti.	93
<i>Vndarum phalanx</i> , translatio qualis.	93
<i>Vomere verba</i> , qualis translatio.	94
<i>Vorago bonorum</i> .	93. 94
<i>Vsurpatio</i> pro interrupta <i>usucapione</i> , vocabulum iuridicum probum.	66
<i>Vt & quod</i> quomodo differant.	27
<i>Vt</i> eleganter postponitur.	36
omittitur.	42
<i>Vt ne</i> pro <i>ne</i> .	40
<i>Vt quisque</i> , ita pro <i>quo</i> , <i>eo</i> .	47
<i>Vterque alter</i> pro fratre in solis inscriptionibus occurrit.	259
<i>Xoratus</i> , vocabulum barbarum.	23. 55

Z

<i>Zelus</i> , vox Graeca in elegantiore Latinitate non adhibenda.	57. 58
<i>Zythus</i> , vocabulum Aegyptiacum.	57

I N D E X I I I I .

R E R V M .

A

- A** *Bbreuiationes* vocum caute & raro adhibenda. 16
- Abiectio* vocum de ea regulae. 41
- Accentus* male e lingua Graeca eliminantur & in Latinam inducuntur. 9
- Acumina* frigida. 125
- eorum fontes. 169
- non negligunt philosophi. 145
- sunt sophismata. 172
- ad rariora auctorum respiciendum. 297
- Acutus* stilus. 168
- an laude dignus. 168
- de eo qui scripserint. 169
- Adagia* quid. 102. 103
- quando adhibenda. 102
- quae non sint. 103
- multa ab Erasmo collecta hoc nomen non merentur. 103. seq.
- Additio* vocum, de ea regulae. 38
- Adiectiua* cum infinitiuis non temere sunt iungenda. 39
- substantiuis & praeponuntur & postponuntur. 35
- inter illa & substantiua interponunt aliquid Latini. 35
- in substantiua mutantur. 43
- pro aduerbiis a poetis ponuntur. 167
- in *osus* pleraque sunt barbara. 56
- in *alis* vel *abilis* pleraque suspecta. 60
- Adiuncta* rerum philosophia docet. 178
- eorum vsus in periodis construendis. *ibid.*
- Adloquutiones* epitaphiis additae. 254

Ad

<i>Adlusiones</i> ad fabulas & historias ignotas ob-	
scuram reddunt orationem.	129
<i>Adolescentes</i> qui stilus deceat.	116
<i>Aduerbia</i> in <i>aliter</i> vel <i>abiliter</i> pleraque suspecta.	60
<i>Aduersariorum</i> liber quomodo conficiendus.	304
<i>Adulator</i> inter eum & laudatorem discrimen.	230
<i>Aedificiorum</i> pulcritudo in tribus consistit.	3. 4
<i>Aestimandi</i> verba genitium adsciscunt.	28
<i>Aliquis</i> , <i>aliquando</i> , <i>alicubi</i> quando syllabam	
<i>ali</i> amittant.	41
<i>Aliquis</i> post <i>qui</i> totum omittitur.	42
<i>All. goria</i> quid.	94
eius nimium studium taxatur.	94
<i>Ambitus</i> in periodis quid.	71
<i>Amplificatio</i> , exercitatio stili vtilissima.	333
eius fontes.	136. 333. seq.
<i>Analogia</i> in scribendis vocabulis non est fingenda.	9
<i>Analysis</i> fundamentum imitationis.	321. seq.
quomodo instituenda.	322. seq.
<i>Anaphora</i> figura rhetorica.	99
<i>Antanaclassis</i> figura rhetorica.	99
<i>Antiphrasis</i> figura rhetorica.	100
<i>Antiquae</i> formulae ornant orationem.	100. 101
<i>Antiquitates</i> , ad eas adlusio ornat orationem.	101
<i>Antispastus</i> .	91
<i>Antistrophe</i> figura rhetorica.	100
<i>Apte</i> dicere quid.	108
<i>Archaismi</i> in oratione cauendi.	69
<i>Areopagiticum</i> iudicium.	210
<i>Argumenta</i> e philosophia petenda.	177
in declamationibus quomodo inuenienda, di-	
sponenda & elaboranda.	216. seq.
in panegyricis vnde desumenda.	235
quomodo elaboranda.	217
eorum dispositio adcuratio perspicuam red-	
dit orationem.	133
<i>Argutus</i> stilus vid. <i>Acutus</i> stilus.	
<i>Asiaticus</i> stilus quis.	112. 113
eius	

eius historia.	113
<i>Asper</i> stilus quis.	134
<i>Atticus</i> stilus quis.	111
a <i>Lysia</i> & <i>Isaco</i> corruptus.	112
eius virtutes.	111
<i>Auctores classici</i> , ex iis lingua Latina addiscenda.	
265	
quo ordine legendi.	266
quatuor cursibus euolui possunt.	267. seqq.
in eorum lectione quid notandum.	294. seq.
Graeci cum Latinis, & hi inter se comparandi.	315. seq.
<i>Ἀξίωμα</i> , qualis stili idea.	138

B

<i>Barbarorum</i> irruptio in provincias Romanorum quantum nocuerit Latinae linguae.	55
<i>Breuitas</i> periodorum & membrorum modo perspicuitatis, modo obscuritatis causa.	131. 132
<i>Burlesque</i> qualis dictio haec ludicra.	153. 160
Plauto etiam fuit familiaris.	160

C

<i>Caluitium</i> a quo laudatum.	214
<i>Captatio beneuolentiae</i> an necessaria.	224
<i>Carminis solutio</i> exercitatio stili utilissima.	331
<i>Casus obliqui</i> nominatiuo praemittuntur.	33
<i>Causas rerum</i> philosophia docet.	177
quomodo ex iis periodi nascantur.	178
<i>Cenotaphium</i> quid.	250
Drusi Moguntinum.	250
Pisanum ab Henr. Norisio illustratum.	251
<i>Character</i> , exercitatio stili utilis.	336
stili, de eo rhetores obscurius differunt.	108
<i>Christianorum</i> monimenta vitiosissima quoad orthographiam.	11
<i>Christus</i> an recte vocetur <i>heras</i> .	64
<i>Ciceroniani</i> , quid de iis sentiendum.	266

<i>Circumductio</i> periodica.	88
<i>Circumstantiarum</i> subsidio quomodo themata inuenienda.	216. 216
<i>Civilis</i> stilus.	162
<i>Civitas</i> Latina an hodie exstrui possit.	265
<i>Coarctatio</i> exercitatio stili utilis.	332
<i>Codices</i> manu scripti veteres optimi.	11
<i>Colon</i> periodi quid.	72
<i>Colorum</i> nomina in edo pleraque barbara.	60
<i>Comici</i> in stilo multum sibi indulserunt.	68
eorum stilus prosaicus potius, quam poeticus.	289. 290.
<i>Comparativi</i> in fine periodorum eleganter ponuntur.	35
iis adduntur ablativi <i>iusto</i> , <i>solito</i> , <i>dicto</i> , <i>spe</i> , <i>opinione</i> .	39
<i>Concinnitas</i> orationis in quo consistat.	69. 70
<i>Concionatorius</i> stilus.	146
<i>Concitatus</i> stilus qualis & ubi eius usus.	139. 140
<i>Conclusiones</i> declamationum quales esse debeant.	225. 226
panegyricorum.	238
epistolarum.	205
<i>Conditiones</i> rerum e philosophia petendae.	179
earum usus in periodis.	180
<i>Coniunctio</i> periphrastica ubi adhibenda.	29
<i>Connectendi</i> particulae in periodis compositis.	78
<i>Consecratio</i> epitaphiis praemitti solita.	253
<i>Construções</i> Graecae Latinis substitutae.	59
singulares in marmoribus occurrunt.	258
<i>Contraria</i> e philosophia petenda.	179. 180
eorum usus in periodis.	ibid.
<i>Conventus</i> Graecorum celebriores.	210
in iis habitae orationes.	210

D

<i>Declamatio</i> quid.	211. 212
an ad tria causarum genera referri possit.	211
quo-	

quomodo elaboranda.	211. 212
earum pleraeque sunt generis didascalici.	212
<i>Definitio</i> fundamentum stili philosophicum.	174
eius quis vsus in periodo.	174
quotuplex sit apud rhetores.	175
<i>Δεινότης</i> qualis dicendi idea.	142
<i>Descriptio</i> exercitatio stili utilis.	336
<i>Dialogus</i> quid sit.	240
quotuplex.	241
<i>Dialogus</i> historicus.	242
comicus.	<i>ibid.</i> 247
personae in eo eligendae.	<i>ibid.</i>
partes eius.	243
<i>ἔκθεσις</i> .	<i>ibid.</i>
prologus.	244
narratio. <i>ibid.</i> ἀγών. 245. epilogus.	246
stilus eius qualis.	151. 247
sales qui scripserint.	239
an hodie eiusmodi scriptio sit utilis.	238. 239
an in dialogis liceat fingere.	240. 241
de quibus rebus scribantur.	241
<i>Dicendi vis</i> , qualis orationis idea.	142
<i>Dichoreus</i> .	91
<i>Didascalicum</i> dicendi genus cur inuentum.	212
qui de eo commentati sint.	212
<i>Differentia</i> stili exemplo demonstrata.	115
<i>Dignitas</i> , qualis orationis idea.	138
<i>Dimensa oratio</i> quid.	70
<i>Dispositio</i> perturbata obscuram reddit orationem.	132
<i>Disserere</i> in vtramque partem an liceat.	214
<i>Divisio</i> vocum quomodo fiat.	16. 17
fundamentum stili philosophicum.	176. 177
eius in periodorum constructione vsus.	<i>ibid.</i>
<i>Docentes</i> qualis stilus deceat.	144
<i>Δεινότης</i> genus dicendi.	168
<i>Drusi</i> monumentum vel cenotaphium Moguntinum.	250

E

<i>Eccllesiastica vocabula</i> an adhibenda.	61
quomodo Latinius reddenda.	61. seq.
<i>Editiones auctorum classicorum</i> optimae singulorum auctorum descriptioni subiectae sunt.	
	266. seqq.
<i>Effectus</i> rerum philosophia docet.	178
eorum in periodis construendis usus.	ibid.
<i>Eichelstein</i> monimentum Drusi Moguntinum.	250
<i>Εἰροῦδης</i> oratio quae.	270
<i>Ἐκκλησίαι</i> Atheniensium quid.	210
in iis habitae orationes.	210. 211
<i>Elegantiora</i> verba non negligunt philosophi.	145
<i>Ellipse</i> parcius adhibendae.	41
<i>Elogia</i> in epitaphiis qua ratione componenda.	253
<i>Eloquentes</i> iidem fuere olim qui sapientes.	5
<i>Eloquentia</i> a sapientia scissa.	5
<i>Eloquutio</i> rhetorica ad quot capita referatur?	49
<i>Enallage</i> historicis frequens.	148
<i>Ἐναγιοφανὲς</i> iocorum fons.	159
<i>Enthymema</i> oratorium quid.	190
<i>Epanalepsis</i> schema poeticum.	168
<i>Epanodos</i> figura rhetorica.	99
<i>Ἐπαιρόδωσις</i> figura rhetorica.	100
<i>Episodia</i> cauenda.	159
<i>Ἐπιστυμονικὸς</i> stilus qualis.	143
<i>Epistolae</i> quotuplices.	193. 197
elaboratiores.	201
quae in iis vitanda.	207
familiares & miscellaneae.	197
quomodo elaborandae & connectendae.	198
in iis non disputamus.	163. 164
an in iis locum habeant illustrationes.	203. seq.
de iis conscribendis quinam commentati sint.	191
quomodo inscribendae.	206
<i>Epistolicus</i> stilus qualis.	163
<i>Epistolicas</i> institutiones qui scripserint.	191
	an

an eae vtilis.	ibid.
formulas qui collegerint.	192
an eae vtilis.	193
<i>Επιγραφαί</i> periodi quid.	74
<i>Epitaphia</i> , quid sint.	250. 251
quomodo componenda.	252. seq.
<i>Epitheta</i> frigida quatenus.	126. 127
poetica.	68. 127. 165. 291
eorum usus quis sit.	126
a Nizolio collecta.	302
<i>Ethnicismus</i> stili.	98
<i>Ethopoeia</i> exercitatio stili.	337
tales scripsit Theon.	ibid.
<i>Ἡσος</i> , qualis dicendi idea.	139
<i>Etymologiae</i> habenda est ratio.	9. 10
<i>Euphonia</i> non est negligenda in scribendo.	8
<i>Excerpta</i> an sint necessaria.	299
eorum methodus expeditissima.	ibid.
lexicographica.	300
rerum quomodo fieri debeant.	304
<i>Exclamationes</i> in stilo historico frigidae.	150
iis saepe utitur Florus.	ibid.
<i>Exercitationes</i> stili necessariae.	4. 330
earum variae species veluti,	
<i>versio</i> .	329
<i>variatio</i> .	329
<i>carminis solutio</i> .	331
<i>coarctatio</i> .	332
<i>amplificatio</i> .	333
<i>character</i> .	335
<i>descriptio</i> .	336
<i>ethopoeia</i> .	337
<i>Exordia</i> epistolarum.	204
inexpectata in epistolis optima.	205
declamationum generalia & specialia.	220. 221
panegyricorum.	238
quomodo disponenda.	222
<i>Exsilium</i> a quonam laudatum.	214

<i>Extrema</i> in stilo cauenda.	I
in ortographia cauenda.	8
in numero oratorio cauenda.	90. 91

F

<i>Figurae</i> selectiores, quae orationem ornant.	98
poetis propriae.	168
orationi sublimi conuenientes.	123
<i>Floridus</i> stilus qualis.	138
<i>Formulae</i> , quae eleganter orationi quasi per parenthesin inferuntur.	34
eventum vel consequentiam indicantes.	39. 40
ad antiquas adlusiones elegantiam conciliant orationi.	100. 101
salutandi, bene precandi, petendi cet. veterum.	152
in inscriptionibus notandae.	259
<i>Frigidus</i> stilus.	124
<i>Fundamenta</i> stili quotuplicia.	4
grammatica.	7
rhetorica.	49. seq.
philosophica.	173. seq.
quae argumentis inseruiunt.	180
<i>Fusa</i> oratio qualis.	70

G

<i>Genera</i> causarum tria.	210
eorum origo.	211
an hodie usum habeant.	212
<i>Genesis</i> fundamentum imitationis.	324. seq.
<i>Genus</i> dicendi didascalicum cur inuentum.	212
<i>Germanismi</i> adparentes.	302
<i>Gerundia</i> mutantur in participium in dus.	46
τὸ γλαφυρόν qualis orationis idea.	138
<i>Glossatores</i> omnem orationis cultum eiecerunt.	I
multa finxerunt vocabula.	22

<i>Topyotus</i> qualis orationis idea.	139
<i>Graeca vocabula</i> Latina ciuitate donata.	57
quae non adhibenda.	<i>ibid.</i>
in disciplinis & libris didacticis possunt adhiberi.	58
parum emphatica ridicule vsurpantur.	58
adagia & sententiae inter eruditos gratiam aliquam habent.	58
<i>Graeci</i> cur tanto studio sese eloquentiae dederint.	209
<i>Graecismi</i> in puriore Latinitate cauendi.	59
<i>Grammatica</i> iustam verborum compositionem docet.	5
<i>Grammaticorum</i> quorundam fastus notatus.	2
<i>Gravis stilus</i> qualis.	133

H

<i>Hemistichia</i> an prosae immiscenda.	105
<i>Hibridae voces</i> cauendae.	53
quando iis vtendum.	54
<i>Historia</i> in panegyricis quomodo tractanda.	236. 237.
<i>Historiae</i> an recte inserantur orationes fictae.	162
eiusmodi orationum character.	<i>ibid.</i>
Augustae scriptores, eorumque stilus.	284
<i>Historicus</i> stilus, qualis.	147
poesi proximus est.	148
propria habet vocabula propriasque phrasas.	148
<i>Hyperbolae</i> ineptae frigidam reddunt orationem.	92. 93. 124.
non ferendae in historia.	150

I

<i>Ignauus stilus</i> qualis.	141
<i>Imago</i> , figura rhetorica.	99
<i>Imitatio</i> quid sit.	305
cuius auctoris tentanda.	307
extrema in ea euitanda.	307

an

- an plane omittenda. 308
 seruilis. 307
 puerilis. 309. 312
 mascula. 310. 314. ea imitatur inuentionem.
 314.
 dispositionem. 316. adfectus. 315. mores.
ibid.
 eloquutionem. 319
 eius fundamenta, analysis & genesis. 321
Incisum dicere quid. 88. 89
Infinitiuus pro gerundiis, participiis, coniuncti-
 uis positus, Graecismus est parum laudabilis.
 59.
 pro imperfecto ab historicis poni solet. 148
Ingenium requiritur ad stilum. 4
Inscriptio vetus, in qua litterae minores maius-
 culis mixtae. 13. 14
 muris Veronensibus addita. 251
Inscriptiones, in iis qualis orthographia. 10. 11
 earum collectores. 248
 stilo lapidari quomodo elaborentur. 251
Inscriptiones nouae qua occasione inuentae. 248
 quid de iis sentiendum. 249
 quomodo hae elaborandae. 252. 253. 260
 tales qui ediderint. 248
 priuatorum statuis subiectae vnde. 252
Interpunctiones necessariae. 75
Interpungendi regulae. 74
Inuentio thematum in declamationibus vnde pe-
 tenda. 215
Ioci quinam illiberales. 159
 eorum fontes & modi. 153. *seq.*
 iis an etiam in docendo vti liceat. 145
 in dialogis qua ratione adhibendi. 153
Itali cur Latine rarius loquantur. 266
 inuentores inscriptionum nouarum. 248
Iureconsultorum Latinitas qualis. 65
 vocabula cauenda. *ibid.*

K

- τὸ κάλλος. 137
 Καλωπισμός orationis idea. *ibid.*
 Κατεγραμμένη oratio quae. 70

L

- Lacedemonii ἄμυροι. 110. 111
 Laconicus stilus qualis. 109
 Ἀμωρότης quaenam orationis idea. 135
 Lapidaris stilus qualis. 258
 Latina lingua est lingua demortua. 264
 an ciuitas Latina exstrui possit, in qua usu
 addiscatur haec lingua. 265
 ex auctoribus addiscenda. *ibid.*
 cur raro loquantur Itali. 266
 an solo usu addisci possit. 265
 an sola scriptione addiscatur. 266
 Latine dicere quid. 51. *seq.*
 Laudare quando seipsum liceat. 135
 an liceat res vituperandas. 214
 Laudator, inter eum & adulatorem discrimen.
 230.
 Lentus stilus quis & qualis. 141
 Litterae origine Graecae quando locum inueniant. 15
 minutulae saeculo iam quarto adparent. 13
 de iis regulae orthographicae. 13. 14
 maiusculae solae olim Romanis notae. 11. 12
 de maiusculis & minusculis regulae orthographicae. 12. *seq.*
 Locus communis quid. 181
 moralis. 181. politicus. *ibid.* 216
 in panegyricis necessarius. 181
 oratorius a progymnastico diuersus. 182
 quomodo elaborandus. *ibid.*

M

- Magnitudo* qualis orationis idea. 133
Manu scripti codices veteres recentioribus sunt
 praestantiores. 10
Marmora vitiosam scribendi rationem saepe ex-
 hibent. *ibid.*
 nec non vocabula & phrasae reliquis auctori-
 bus ignotas. 258
 το μέγεθος qualis orationis idea. 133
Membratim dicere quid. 71. 89
Membrum periodi quid. 72
Μεταλλὰς poetis usitata. 165
Metaphora. Vid. Translatio.
Meteora orationis quid. 124
Methodus paraenetica. 146
Metonymia an ornet orationem. 96. 97
Monimenta veterum diuersa sunt distinguenda.
 10.
 publica quomodo disponenda. 256
Moratus stilus qualis. 139
Musca a quo laudata. 214
Mysteria Christianae religionis an formulis pro-
 fanis explicanda. 64

N

- Negligentia* in orthographia non est laudanda. 9
Nemo, huius casus obliqui periodum eleganter
 claudunt. 35
Nomen mutatur in verbum. 44
Nomina propria perperam scribi solita. 17
Nota verba perspicuam reddunt orationem. 130
Noua vocabula obscura sunt. 130
Numerus oratorius, de eo quid sentiendum. 90
Numi Romani, qualis in iis orthographia. 10
 praeferendi sunt lapidibus. *ibid.*

O

- Obliqui casus periodum inchoant.* 33
Obscurus stilus qualis. 130. 145
 suspectus. 145
Obsoleta vocabula cauenda. 68. 69
 obscuram reddunt orationem. 130
Ὀμοιοτέλετα cauenda. 37
 iis delectatus est Augustinus. *ibid.*
Ὀραϊσμός qualis orationis idea. 137
Oratio brevis decet imperantes. 118
 concinna. 70
 dimensa. *ibid.* fusa. *ibid.* κατεσπασμένη. *ibid.*
 εἰρημένη. *ibid.* versa & fusa miscenda. 89
Orationes Graecorum, quibus occasionibus habi-
 tae. 208. 209
 hodiernae quotuplices. 212
 historicis insertae, quid de iis sentiendum. 162
Oratoria, an eius finis sit persuadere. 209
Oratorius stilus. 161
Ordo verborum perturbatus obscuram reddit ora-
 tionem. 130
 an apud Latinos obseruandus. 30. 31
Ornatus linguae Latinae, de eo regulae. 32. *seq.*
 orationis, de eo regulae. 91. *seq.*
Orthographia, in ea quid cauendum. 8
 de ea qui scripserint. *ibid.*
 adfectata quaenam. 8. regulae de ea. 11
Orthographia veterum monumentorum qualis. 9
 eius negligentia non est laudanda. 9
 an in inscriptionibus obuia imitanda. 258. 259
Ὀξύμωρον, figura rhetorica. 100

P

- Paderbonensia monimenta Ferdinar di episcopi lau-*
 dantur. 250

Paeon

<i>Paeon tertius.</i>	91
<i>Panegyres Atheniensium quid.</i>	228. 229
<i>Πανηγυρικὸν idem quod magnificum.</i>	229
<i>Panegyricus quid.</i>	212. 213
quotuplex.	233
an panegyricos scribere liceat.	229
quinam sibi scribi vetuerint.	230
qui e veteribus scripserint.	231
qui e recentioribus.	231. 232. 233
collectiones panegyricorum.	232
eorum stilus.	237
vnde in iis argumenta petenda.	235
<i>Paradiastole</i> , figura rhetorica.	99. 100
<i>Paraenetica</i> methodus.	146
<i>Parentheses</i> prolixae obscuram reddunt orationem.	131
<i>Parenthyrsus</i> quid.	141
<i>Paronomasia</i> figura rhetorica.	99
<i>Partes</i> periodorum compositarum differunt a collis.	73
<i>Participiorum</i> vsus, de eo regulae.	44. seq.
<i>Participium</i> verbo iungitur, tamquam consequenti antecedens.	40
<i>Particularum</i> vsus.	25
<i>Peregrina</i> verba obscura reddunt orationē.	129. 130
<i>Περίβλημένον</i>) quae dicendi ideae.	136
<i>Περεινοημένον</i>)	
<i>Periodus</i> quid.	70
quotuplex.	71
simplex vel <i>μονόκωλος</i> .	ibid.
composita quotuplex.	72
<i>Periodus</i> bimembris vel <i>δίκωλος</i> .	75. 76
trimembris vel <i>τρίκωλος</i> .	79
quadrimebris vel <i>τετράκωλος</i> .	81
causalis, conditionalis, contraria, comparatiua, concessiua, disiunctiua, copulatiua.	77. 78. 79
<i>ῥαζομένη</i> . 83. rotunda aliaeque.	92
an tota oratio periodis constitui debeat.	89

- eius protasis & apodosis. 72
 eius cola. 72. non debent esse nimis inaequalia. 85
 eius leges. 71. aequales, & inaequales. 85
 ἰσόπλευροι, ἰσοσκελεῖς, μέγροι, μακροκῶλοι. 85. 86
 ubi singula periodorum genera adhibenda. 89
 non debent pluribus quam quatuor membris constare. 86
Periodica circumductio. 88
 Περιοδικὸν quid. 87
Periphrasis, figura rhetorica. 100
Persica vocabula ciuitate Latina donata. 56
Perspicuus stilus quis. 128. 129
Philosophia suppeditat orationi sententias necessarias. 5
 ex ea res & sententiae depromendae. 173
Philosophica stili fundamenta qualia. *ibid.*
 vocabula. 66. 67
Philosophicus stilus qualis esse debeat. 143. *seqq.*
Phrases diuersae unde petendae. 280
 elegantiores ex auctoribus classicis addiscendae. 294
Pigritia a quo laudata. 214
Pluraliter de se loquebantur Latini modestiae causa. 97
Pneuma quid. 86. 87
Podagrum quis laudarit. 214
Poetae humano sermone non uti dicebantur. 68
 etiam oratores imitati. 331
 eos an in prosa imitari liceat. 289
 eorum lectio cur utilis. *ibid.* 290
Poeticus stilus. 165
Poetica epitheta. *ibid.* phrasis. 166. constructio. 167. connexio. 167. figura. 168. vocabula cauenda. 68
Politicus stilus. 162
Praepositiones rite sunt adhibendae ad exemplum veterum. 30

- Principum* tituli stilo lapidari expressi. 253. 256.
Pronomina complura eleganter coniunguntur. 35
 possessiua quomodo ponantur. 37. 38
Propositiones incidentes ubi ponendae. 33
 comparatiuae eleganter comparatio praepo-
 nuntur. 33. 34
 conditionales orationi veluti per *παρὲν δέ τινι*
 inferuntur. 34
Proprietas vocabulorum perspicuam orationem
 reddit. 129. 130
 eam sectatus Apuleius. *Vid.* Apuleius.
 eam amavit Epicurus. *Vid.* Epicurus.
Proverbia. *Vid.* Adagia.
Pulchritudo stili quotuplex. 137
Puritas orationis. 52. de ea regulae. 53

Q

- Quaestiones* quid, cur, quomodo augeantur?
 39. 40.

R

- Rara* in auctoribus an imitanda. 301
Rationes veritatum e philosophia depromendae.
 177.
Rei rusticae scriptores. 281
Res in auctorum lectione praecipue attenden-
 dae. 297. 298
Rhetores Graeci artem data opera difficiliorem
 reddebant. 129
Rhetorica de quibus praecipiat. 49
 disponit & exornat orationem. 4. seq.
 vetus an hodie usum habeat. 208. 209
 eius origo. *ibid.*
Rhetorica stili fundamenta. 49. seq.
Rhodius stilus quis. 114
 qui eo vsi sint. 114
Ritus antiqui, ad illos adlusiones elegantem
 reddunt orationem. 101

S

<i>Sales</i> etiam in stilo philosophico laudantur.	146
<i>Σαφύεια</i> , qualis orationis idea.	128
<i>Sapientes & eloquentes</i> iidem fuere olim.	5
<i>Sapientia</i> ab eloquentia scissa.	5
<i>Schemata</i> vid. <i>Figurae</i> .	
<i>Schoenotenes</i> quid.	88
<i>Schola Rhetorica Rhodii</i> qui illam frequentauerint.	115
<i>Scholastici</i> veteres omnem orationis cultum eie-	
rarunt.	1
multa finxerunt vocabula.	22
<i>Scholiastae</i> veteres diligenter legendi.	303
<i>Scriptionum</i> genera varia.	6
<i>Seiugatio</i> , schema poeticum.	167
<i>Σειούτης</i> qualis orationis idea.	133
<i>Sententiae</i> , quando iis utendum.	104
earum virtutes.	104
iis frequentissime utitur vulgus.	104
auctorum aliis verbis exprimendae.	313
quae deceant stilum sublimem.	122
e philosophia depromendae.	180
<i>Sententiosus</i> stilus, quid de eo sentiendum.	104
<i>Siglae</i> in inscriptionibus obviae.	260
de iis qui scripserint.	260
<i>Signa distinctionum</i> quomodo in periodis aptan-	
da.	74
<i>Significationes</i> vocum falsae vitandae.	21
<i>Similitudines</i> quae conueniant stilo sublimi.	123
<i>Socratici sales</i> .	145
<i>Sophismata</i> in acuminibus latent.	172
<i>Sophistarum</i> veterum eloquentia calamistrata.	1
<i>Sophisticus</i> stilus qualis.	2. 137
de eo dissertatio <i>Kriegkii</i> laudata.	2. 137
<i>Σοφιστής</i> quaenam orationis idea.	135
<i>Stilus</i> est eruditionis ornamentum, non ipsa	
eruditio.	2

vere elegans quis sit	3
eius barbaries reprehendenda.	2
an possit doceri.	3
ad eum qui apti.	4
eius fundamenta quotuplicia.	4
<i>Stilus</i> , eius characteres obscurius vulgo descri- buntur.	108. 117
rebus debet esse proportionatus.	127
quis cuique excolendus.	115. 116
eius diuisio diuersa quoad qualitatem.	117
<i>Acutus & Argutus.</i>	168
<i>Asiaticus.</i>	113
magis decet iuuenes, quam viros.	310
<i>Asper.</i>	134
<i>Atticus.</i>	111
corruptus a <i>Lysia</i> , & <i>Isaeo.</i>	111
<i>Ciuilis.</i>	162
<i>Circumductus.</i>	136
<i>Concionatorius.</i>	146
<i>Concitatus.</i>	139
quando eo utendum.	140
<i>Declamationum qualis.</i>	227
<i>Dialogicus.</i>	247
<i>Epistolicus.</i>	163. 206
<i>Exaggeratus.</i>	136
<i>Floridus.</i>	138
<i>Frigidus.</i>	124
<i>Gravis.</i>	133
<i>Historicus.</i>	147
<i>Ignarus.</i>	141
<i>Inaequalis.</i>	120
<i>Inconstans.</i>	120
<i>Laconicus.</i>	109
an laude dignus.	110
<i>Lapidaris.</i>	158
<i>Lentus.</i>	141
<i>Magnificus.</i>	121
<i>Mediocris.</i>	119

<i>Moratus.</i>	139
<i>Obscurus.</i>	130. 145
<i>Oratorius.</i>	161
<i>Panegyricorum</i> qualls.	237
<i>Perspicuus.</i>	129
<i>Philosophicus.</i>	143
<i>Poeticus.</i>	165
<i>Politicus.</i>	162
<i>Pulcher.</i>	137
<i>Rhodius.</i>	114
<i>Sententiosus.</i>	104. seq.
<i>Siccus.</i>	118. seq.
<i>Sophisticus.</i>	2. 137
<i>Splendidus.</i>	135
<i>Sublimis.</i>	121
<i>Tenuis.</i>	118
<i>Vehemens.</i>	135
<i>Statuarum</i> inscriptiones unde.	253
<i>Sublimem</i> quid reddat orationem.	121
<i>Subscriptio</i> epitaphiorum.	255
<i>Substantiva</i> in <i>udo</i> , circa eorum <i>usum</i> magna cautio adhibenda.	61
<i>Substantivum</i> in <i>adiectivum</i> mutatur.	43
<i>Superlativi</i> in fine orationis eleganter ponuntur.	35
mutantur in comparatiuos.	44
iis additur, <i>quam</i> , <i>longe</i> , <i>multo</i> , it. <i>quisque</i> .	38
quomodo circumscribi possint.	44. 46
<i>Syllogismus</i> oratorius quid. 185. eius <i>usus</i> .	186
quomodo elaboretur.	187. 188
<i>Synecdoche</i> an elegantiam conciliet orationi.	96
<i>Syntaxis</i> ornata.	30. seq.
vitiosa cauenda.	27

T

<i>Tasis</i> quid.	88
<i>Technica</i> vocabula, ab iis abstinendum.	67

Tem-

Tempora coniugationum ex participiis & verbo
substantiuo composita eleganter diuelluntur.

334. 335

Themata declamationum quomodo inuenienda.

213

Tituli stilo lapidari expressi. 253

quales in epistolis vsurpandi. 206

Textus qualis orationis idea. 135

Translatio ornat orationem. 91

quid sit. 91. 92

qualis esse debeat. 92. 93

non nimis frequentanda. 95

Transpositio synētica, regulae de ea. 32. seq.

Tropi plerique ad pallianda auctorum vitia in-
uenti. 96

de iis adhibendis regulae. 98

V

V & *u*, quomodo differant. 13. 14

Variatio, exercitatio stili utilis. 329

quotuplex. 42. 43

grammatica, de ea regulae. 42. 43

per casus. 43. 330

per phrasas. 43. 330

adiiectiui per substantiuum. 43

nominis per verbum. 44

superlatiui. 44

per participia. 44

specialis, de ea regulae. 46

particularum. 47

per figuras. 330

Vehemens stilus. 135

Verba aliena quomodo in oratione recenscan-
tur. 36

Verba duo, quorum alterum ab altero regi-
tur, eleganter seiunguntur. 34

qualia stilo sublimi conueniant. 121

sine

sine sententiis loquentiam potius arguunt quam eloquentiam.	5
spem vel opinionem denotantia quomodo construantur.	39
<i>Versio</i> qualis vtilissima.	329
<i>Versus</i> in prosa oratione casu nati.	37. 38
an prosae immiscendi.	105
possunt stilo soluto exprimi.	105. 331
quando sint retinendi.	106
iis utendum rarius.	107
<i>Viros</i> qui stilius deceat.	116
<i>Vis dicendi</i> qualis orationis idea.	142
<i>Vituperare</i> res laudandas an liceat.	213
<i>Vocabula</i> barbarae originis vitanda.	55
e sacris profanis petita religionis Christianae ritibus non adplicanda.	64
ecclesiastica.	61
flectenda rite.	24
historicis propria.	148
iuridica.	65
obsoleta.	68. 69
perperam scribi solita.	17. 18
philosophica.	66. 67
poetica.	63
analogiae repugnantia.	22
pura a suspectis quomodo discernenda.	52
<i>Vocativi</i> , ubi ponendi.	32
ad adfectum exprimendum primum locum occupant, & bis terue repetuntur.	33
<i>Voces</i> analogiae repugnantes vel barbarae, vel suspectae sunt.	54. seq.
<i>Vulgatus</i> interpret, eius Latinitas inquinata.	268

F I N I S.

Heineccius, Johann Gottlieb,

Jo. Gottl. Heineccii Fundamenta Stili cultioris

Venetiae 1743

L.lat. 396

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10586041-9